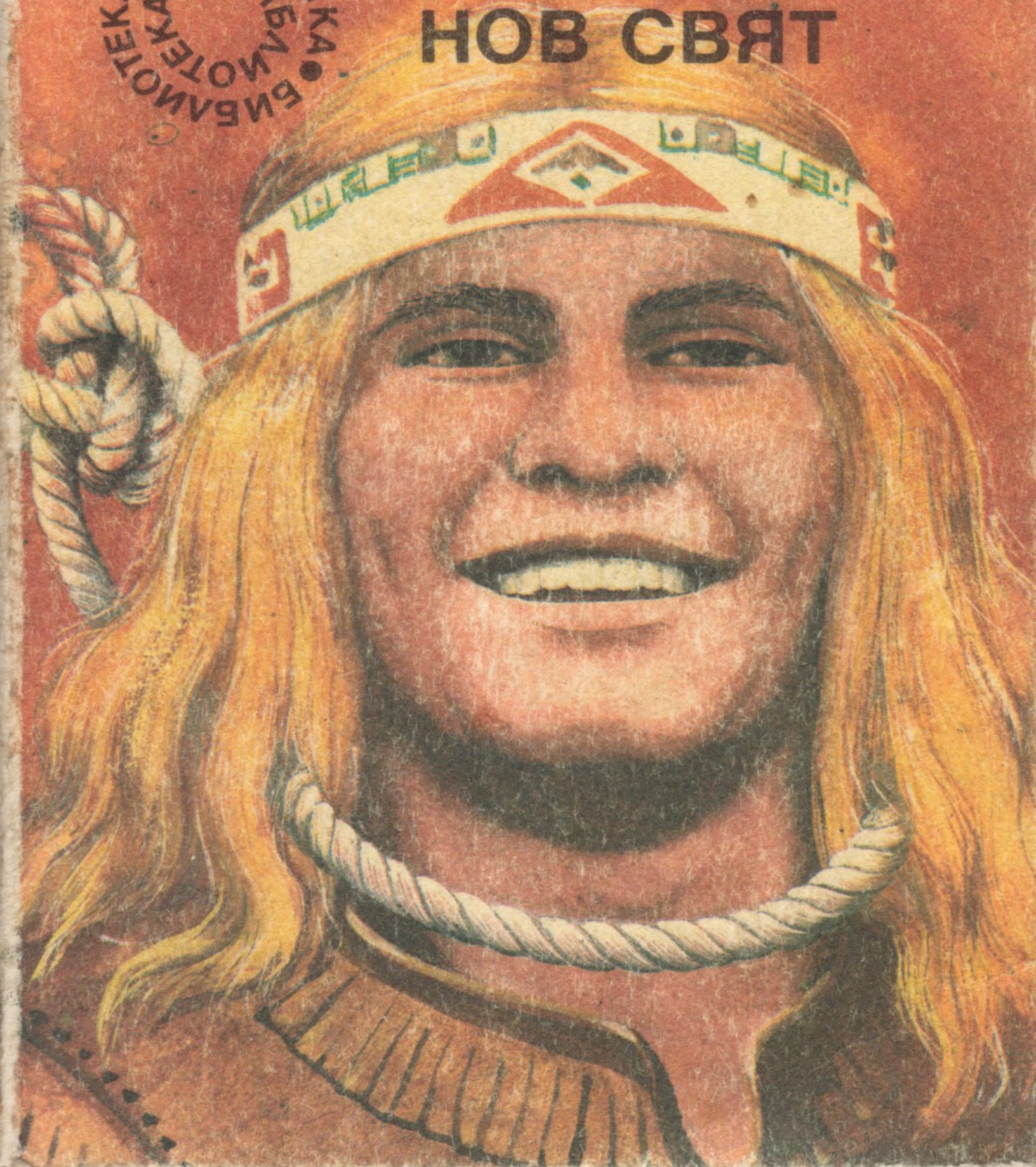

ГЛАВНА БИБЛИОТЕКА
• ГАЛАКТИКА •

ОЛДЪС ХЪКСЛИ

ПРЕКРАСНИЯТ НОВ СВЯТ

ОЛДЪС ХЪКСЛИ ПРЕКРАСНИЯТ НОВ СВЯТ

Превод: Виолета Чушкова

chitanka.info

Литературното творчество на английския писател Олдъс Хъксли (1894–1963) включва стихове, романи, пътеписи, исторически биографии, критически есета, философски трактати и др., но преди всичко той е известен със сатиричните си романи, писани през 20–30-те години. Безспорно едно от най-популярните му произведения е романът „Прекрасният нов свят“ (1932). Значително е въздействието на този роман върху съвременния свят и съвременната литература. Затова и появата на „Прекрасният нов свят“ на български език е едно голямо, макар и позакъсняло литературно събитие. Сега, повече от половин век след написването на романа, читателят си задава въпроса дали мрачното пророчество на Хъксли ни очаква някъде в бъдещето, или пък „прекрасният нов свят“ вече е само един кошмарен спомен, от който светът се отърсва завинаги.

КРЪСТАН ДЯНКОВ

НИМА ТОВА МОЖЕ ДА СЕ ПОВТОРИ?

Риторичността в горното заглавие е достатъчна гаранция, че разказаното в романа на Хъксли е само един кошмарен спомен, от който светът — преживял го в една или друга степен — се отърсва завинаги. Нарисуван е такава цинична бруталност, той наистина е вече само една анахронична картина, която повече е невъзможно да се вмести в съвременните представи за бъдещето на човечеството. Навремето Томас Мор, Кампанела и Бейкън сътворяваха в известните си съчинения един въображаем, идеален и хармоничен свят, в който хората най-сетне ще заживеят в безоблачно и вечно съгласие и нравствено равновесие, чисти, усъвършенствувани, идеални, излети сякаш от неръждаемата сплав на мечтите за безконечно съзвучие на стремежите си. Но в началото на миналия век втората съпруга на поета Шели, Мери Улстънкraft, създаде във вилата на Байрон край Женевското езеро изкуствения човек на Франкенщайн, който накара хората да изтръпнат — появила се беше една прогностика с обратен знак: антиутопията. По-късно Самуел Бътлър написа своя „Едъкин“ (1872), анаграма на „никъде“, за да предскаже с мрачно прорицателство възможното заробване на човека от машината, която сам е създал. Все по същото време Ф. У. Тейлър предписваше максимално повишение на интензивността на труда посредством дълбокото му разделение и свръхтясната специализация на определени трудови движения (да си спомним същата мрачна картина в „Модерни времена“ на Чаплин!). С романите си „Невидимият“ и „Война на световите“ Хърбърт Уелс прозря незатихващия конфликт между интелекта и неговия антипод. Беше именно средата на XIX век, когато В. Ф. Одоевски и Г. П. Данилевски предложиха своите кошмарни варианти на утрешния антиутопичен свят.

Но антиутопията се утвърждава като литературен жанр едва през века, чийто край е вече тъй близо — нашия век, когато развитието на машинното производство и постепенната, но и неограничена

механизация на всички контролирани от човека процеси дотам, че да почнат постепенно да се изплъзват от неговата воля, започнаха все по-интензивно да заплашват и нормалното развитие на междучовешките отношения, на социалното равновесие, на надеждите за бъдещето. „Р.У.Р.“ на Карел Чапек, „Ние“ на Евгений Замятин, „Хиляда деветстотин осемдесет и четвърта“ на Джордж Оруел това са само няколко от значителните антиутопични съчинения на нашето време. Сред тях като блестящо, задълбочено и ужасяващо прозрение за бъдещето, което цивилизацията на човека може би сама си създава, е и „Прекрасният нов свят“ (1932) на Олдъс Хъксли. Уж достоверен разказ за един манипулиран, бездушен, идеално подреден по предварителна схема рай, този роман е пророческото виждане на писателя за мястото на естествения човек, „дивака“, незачеван чрез инкубация, в един неестествен свят, в който свободната воля е отдавна умъртвена по генетичен път, а всички дотогавашни човешки разбирания за нравственост — навеки забравени.

Олдъс Хъксли е пряк потомък на Матю Арнолд (1822–1888) — поета, литературния историк и критик, и на Томас Хъксли (1825–1895) — писателя, биолога, прочутия колега на Чарлс Дарвин. Олдъс Ленърд Хъксли (1894–1963) е роден в Годалминг, графство Съри. Получава образованието си в реномираните колежи Итън и Бейлиъл, но тежко заболяване на очите му попречва да вземе докторат. Почти ослепял, до края на живота си той ще носи травмата на изгубеното зрение дори след като то до известна степен се подобрява и това му дава възможност през 1915 г. да завърши Оксфорд. Като журналист от щаба на известното списание „Атенеум“ се занимава с разнообразна литературна дейност, а от 1923 до 1930 г. живее в Италия, където заедно с Д. Х. Лорънс написва няколко романа. През 1934 г. посещава Централна Америка, а от 1937 до края на живота си се установява в САЩ (Калифорния). Писател и поет („Хоровод на смешниците“, „Контрапункт“, „Прекрасният нов свят“, „Сляп в Газа“, „Лебедът умира след много лета“ и др.), блестящ сатирик и критик в областта на литературата, историята, философията, музиката и архитектурата („В полето на страницата“, „Покрай пътя“, „Вулгарността в литературата“, „Музика нощем“, „Текстове и претексти“, „Цели и средства“, „Теми с вариации“, „Времето трябва да спре“ и др.), Хъксли и до днес си

остава един от най-представителните автори в новата английска литература.

С „Прекрасният нов свят“ писателят прави любопитен експеримент — да установи накъде ще ни изведе сегашното време, ако светът позволи да го разтърсват и разделят идейни и политически нелепици, каквито в по-голяма или по-малка степен са бележили развитието му от началото на века. Естествено, една книга за бъдещето би могла да има смисъл и стойност единствено ако принуди читателя да се замисли доколко е възможно нейните мрачни „пророчества“ да се сбъднат. Стандартизацията на човешкия „продукт“ (населението се „развъжда“ по установени шаблони и по лабораторен път с помощта на химически въздействия и съответното възпитание), така добре улесняваща задачата на управниците да манипулират хората си, както и тоталитаризмът на властта в романа са доведени до наистина фантастични крайности (нищо че звучат твърде малко вероятно). Общественото предназначение на индивида, който е освободен от грижата за здравето и живота си, е да поддържа системата във вечно равновесие, така че тя никога да не изпитва нито социални, нито политически кризи, да функционира видимо гладко, без сътресенията, характерни за обществата от свободни хора. В унищожавашата безцветност и повърхностна хармония единствените осъдени са ония, които са или запазени като „лош урок“ (Дивакът), или пък в лабораторното им приготвяване е била допусната непростима грешка в дозирането (Бърнард).

Колкото и да ни се внушава, че „благоденствието“ в тоталната си затворена рамка при тези обстоятелства може да донесе на човека мечтаното щастие, тема на „Прекрасният нов свят“ е не толкова напредъкът на науката, а неговото въздействие върху обикновения човешки индивид. Науката и развитието на технологията — иска да внуши Хъксли — трябва да бъдат използвани така, сякаш, или тъкмо защото са създадени за човека, а не сякаш човекът е създаден за тях и е длъжен да се приспособи и да им стане роб. Подобно на Замятин в „Ние“ Хъксли предупреждава докъде би могла да доведе науката в самоцелното си и безконтролно развитие при условията на една глобална свръхдържава, сляпо подчинена на технократичното общество, откъснала се от всякакви нравствени и духовни начала (ония, които винаги са били нейните естествени стимули), държава, в

която е настъпила конвергенция на социалните системи и на пръв поглед са унищожени всякакви идеологически и политически различия.

Днес, в условията на един уравновесяващ се и по-стабилен, по-спокоен и най-вече по-мъдър и разумен свят, може би ще трябва да приемем „Прекрасният нов свят“ на Хъксли с неговото послание от предупреждения и мрачни антиутопични прогнози като портрет на един ужасен и безнадеждно остарял свят.

Утопиите изглеждат много по-осъществими, отколкото се смяташе някога. Сега ние сме изправени пред друг тревожен въпрос. Как да избегнем окончателното им осъществяване?<...>

Утопиите са осъществими. <...> Животът крачи към утопиите. И може би започва нов век, когато интелигенцията и образованите хора ще мечтаят за средства, чрез които да избегнат утопиите и да се върнат към едно неутопично общество, не така съвършено, но по-свободно.

Николай Бердяев^[1]

[1] Цитатът е на известния руски религиозен философ Николай Александрович Бердяев (1874–1948) от сборника статии „Новото средновековие“ (Берлин, 1924, раздел „Демокрация, социализъм и теокрация“). — Бел. NomaD. ↑

ПРЕДГОВОР

Хроничното угризение на съвестта, както единодушно твърдят всички преподаватели по етика, е твърде нежелателно чувство. Ако сте се държали неприлично, разкайте се, доколкото е възможно, поправете стореното и си поставете задачата друг път да се държите поприлично. В никакъв случай не изпадайте в униние заради провинението си. Да се отъркаляте в тинята не е най-добрият начин да се очистите.

Изкуството също има своя нравственост и много от принципите на тази нравственост са същите или най-малкото са сходни с принципите на обикновената етика. Угризението на съвестта по отношение на нашето посредствено изкуство например е толкова нежелателно, колкото е и по отношение на нашето неприлично поведение. Посредствеността трябва да бъде издирвана, разобличавана и по възможност избягвана в бъдеще. Да мъдрува човек върху литературни слабости отпреди двадесет години, да се мъчи да доведе някоя недоизпипана творба до съвършенството, липсвало ѝ при първоначалното ѝ сътворяване, да прекара зрелите си години в опити да оправя художествените грехове, извършени и оставени от онази различна личност, която е бил на младини — всичко това, естествено, е безполезно и безсмислено. Именно поради тази причина това ново издание на „Прекрасният нов свят“ не се различава от старото. Неговите недостатъци на художествено произведение са значителни, ала за да ги отстраня, ще се наложи наново да напиша книгата — но в процеса на пренаписването ѝ, вече като по-зрял и по друг човек, сигурно ще трябва да се отърва не само от някои нейни недостатъци, но и от онези достойнства, които тя притежава в първоначалния си вид. И така, борейки се с изкушението да се отдам изцяло на артистично разкаяние, предпочитам да не променям нито хубавото, нито лошото, а да помисля за нещо друго.

Междувременно обаче, изглежда, си заслужава поне да спомена най-сериозния недостатък на сюжета, а именно: на Дивака се

предлагат само две възможности: живот на безумец в Утопия или първобитен живот в индианско селище — живот много по-човешки в известни отношения, но в други — едва ли по-малко налудничав и ненормален. По времето, когато пишех тази книга, идеята, че на човешките същества им се разрешава свобода на волята при избора между болната психика, от една страна, и налудничавостта, от друга, ми се стори забавна и като че ли най-правдива. Заради драматичния ефект обаче на Дивака често му се разрешава да приказва по-смислено, отколкото в действителност предполага възпитанието му сред хора, изповядващи религия, която е наполовина култ към плодородието и наполовина жестокост към разкаялите се грешници. Дори познанията му по творчеството на Шекспир всъщност не биха оправдали това. Накрая, разбира се, той е принуден да отстъпи от позициите на здравия разум: внушената му жестокост към каещите се грешници му налага отново своята власт и той завършва с маниакално самобичуване и отчаяно самоубийство. „И оттогава насетне те умираха окаяно“ — за успокоение на забавляващия се естет пиронист^[1], който е съчинил тази басня.

Днес не изпитвам и най-малко желание да доказвам, че нормалната психика е невъзможна. Напротив, макар да съм все така печално убеден, както и в миналото, че нормалната психика е твърде рядко явление, аз съм сигурен, че тя може да бъде постигната, и бих искал да видя повече нейни проявления. И тъй като вече съм споменал това в няколко мои книги, излезли напоследък, и най-вече защото съм съставил антология на казаното, от нормалните за нормалната психика и за всички средства, посредством които може да бъде постигната, един изтъкнат университетски критик ми заяви, че аз съм тъжен признак за краха на една интелектуална социална група по време на криза. Предполагам, намекът бе, че професорът и неговите колеги са ярки признаци на успеха. Благодетелите на човечеството заслужават дължимите почит и уважение. Нека издигнем пантеон на професорите. Той би трябвало да се разположи сред развалините на някой от опустошените градове на Европа или Япония, а над входа към костницата бих изписал с букви от по шест-седем стъпки простичките слова: „В ПАМЕТ НА ВЪЗПИТАТЕЛИТЕ НА СВЕТА. SI MONUMENTUM REQUIRIS CIRCUMSPICE.“^[2]

Но да се върнем към бъдещето... Ако трябваше сега наново да напиша тази книга, бих предложил на Дивака и трета възможност. Между двата рога на неговата дилема — утопичния и първобитния — ще застане възможността за нормална психика — възможност вече осъществена в известна степен в една общност на заточеници и бегълци от Прекрасния нов свят, която живее в границите на Резервата. Икономиката в тази общност ще бъде децентрализирана както при Хенри Джордж^[3], а политиката ще е в стил Кропоткин^[4], основана на принципа на сътрудничеството. Науката и технологията, подобно на неделята, ще бъдат използвани така, сякаш те са създадени за човека, а не (както е сега и дори още по-силно изразено в Прекрасния нов свят) сякаш човекът следва да се приспособи към тях и да им стане роб. Религията ще бъде съзнателен и разумен стремеж към духовното осъществяване на човека, обединяващото познание за иманентния Тао или Логос, намиращото се извън пределите на съзнанието, познанието и опита главно божество на брамина. А господстващата житейска философия ще бъде своего рода висш утилитаризъм, в който принципът за Най-великото щастие ще бъде второстепенен спрямо принципа за духовното осъществяване, защото първият въпрос, който ще се задава или на който ще се отговаря при всеки непредвиден случай в живота, ще бъде: „Доколко тази мисъл или това действие ще спомогне или ще попречи на мен и на възможно най-големия брой други индивиди да постигнем духовно осъществяване?“

В тази хипотетична нова версия на книгата отрасналият сред първобитните хора Дивак няма да бъде изпратен в Утопия, докато не му бъде дадена възможност да научи от първа ръка нещо за природата на едно общество, което се състои от свободно сътрудничащи помежду си индивиди, посветили се на постигането на нормална психика. Така променена, книгата „Прекрасният нов свят“ би придобила художествена и (ако ми бъде позволено да употребя такава силна дума във връзка с литературна творба) философска завършеност, каквато в настоящия ѝ вид очевидно ѝ липсва.

Но „Прекрасният нов свят“ е книга за бъдещето, а независимо от своите художествени или философски достойнства, една книга за бъдещето може да ни интересува единствено с това, доколко е вероятно нейните пророчества да се сбъднат. От сегашната ни изгодна позиция — петнадесет години, извървени по наклонената плоскост на

съвременната история, — доколко правдоподобни изглеждат нейните прогнози? Какво се е случило през този тежък период, което би могло да потвърди или опровергае предсказанията от 1931 година?

Веднага в очи се набива един огромен и явен недостатък на предсказанието. В „Прекрасният нов свят“ не се споменава нищо за делението на атомното ядро. Този факт е доста странен наистина, тъй като възможностите на атомната енергия бяха любима тема за разговор години наред преди написването на тази книга. Моят стар приятел Робърт Никълс дори написа една сполучлива пиеса на тази тема, а си спомням, че и аз самият бегло съм я засегнал в един мой роман, издаден в края на двадесетте години. Ето защо, както вече казах, изглежда твърде странно, че ракетите и хеликоптерите от VII в. С. Н. Ф. (След Нашия Форд) не се захранват от енергията на разпадащото се ядро. Този пропуск вероятно е непростим, но поне е лесно обясним. Темата на „Прекрасният нов свят“ не е напредъкът на самата наука, а какво въздействие оказва този напредък върху човешките индивиди. Завоеванията на физиката, химията и техниката са приети тихомълком като нещо дадено. Единствените конкретно описани научни постижения са онези, които включват въздействието на резултатите от бъдещите изследвания из областта на биологията, физиологията и психологията върху човешките същества. Защото само с помощта на науките за живота може да се промени коренно естеството на живота. Науките за материята могат да въздействуват така, че да унищожат живота или да направят изживяването му невъобразимо сложно и трудно, но не се ли използват от биолозите и психолозите, те не са в състояние да променят с нищо естествените форми и прояви на самия живот. Освобождаването на атомната енергия е забележителна революция в човешката история, но не и (освен ако ние не взривим сами себе си и по този начин сложим край на историята) окончателната и най-разтърсваща революция.

Тази наистина революционна революция трябва да бъде постигната не в заобикалящия ни свят, а в душите и в сърцата на човешките създания. Живеейки в революционно време, маркиз Дьо Сад съвсем естествено е използвал тази теория за революциите, за да осмисли своеобразното си безумство. Робеспьер е постигнал най-лекомысления вид революция — политическата. Ако се задълбаем повече, Бабьоф^[5] е направил опит за икономическа революция. Сад се

е смятал за апостол на истински революционната революция — отвъд границите на чистата политика и икономика, — революцията на отделните мъже, жени и деца, чиято плът трябвало отсега нататък да се превърне в обществена сексуална собственост и чиито умове трябвало да се очистят от цялата естествена благопристойност и всички придобити с толкова усилия задръжки на традиционната цивилизация. Между садизма и истинската революционна революция не съществува, разбира се, необходима и неизбежна връзка. Сад е бил луд и осъзнатата повече или по-малко цел на неговата революция са всемирният хаос и разрухата. Хората, които управляват Прекрасния нов свят, може и да не са нормални в абсолютния смисъл на тази дума, но те не са и луди и тяхната цел е не анархията, а обществената устойчивост. И в името на тази устойчивост те извършват със средствата на науката решаващата, индивидуална, истински революционна революция.

Междувременно обаче самите ние се намираме в първия етап на евентуалната предпоследна революция. Нейният следващ етап би могъл да бъде една атомна война и в такъв случай няма да е необходимо да се тревожим за пророчества, свързани с бъдещето. Възможно е обаче да проявим достатъчно здравомислие и ако не спрем изобщо да воюваме, то поне да се държим разумно като нашите предци от осемнадесетия век, Невъобразимите ужаси на Тридесетгодишната война^[6] са дали всъщност урок на човечеството и в продължение на повече от сто години политиците и генералите на Европа съзнателно са се съпротивлявали срещу изкушението да използват военния си потенциал до границите на разрушението или (поне в преобладаващата част от конфликтите) да продължават да се бият до пълното унищожение на противника. Били са безспорно агресори, жадни за печалби и слава, но са били и консерватори, решени на всяка цена да запазят цял своя свят, и са имали това за постоянна грижа. През последните тридесет години изобщо нямаше консерватори — имаше само леви националрадикали и десни националрадикали. Последният държавник консерватор беше петият Лансдаунски маркиз и когато той написа писмо до „Таймс“ с предложение Първата световна война да бъде приключена с компромис, така както са завършвали повечето от войните през осемнадесети век, редакторът на този консервативен навремето вестник отказа да го публикува. Националрадикалите си правеха каквото си поискат и последствията са известни на всички ни

— болшевизъм, фашизъм, инфлация, депресия, Хитлер, Втората световна война, разрухата в Европа и почти всемирен глад.

И ако приемем, че сме способни да се поучим от Хиросима, така както нашите деди са се поучили от Магдебург, тогава можем да се вгледаме напред в един бъдещ период, наистина не на мир, но все пак на ограничена и само частично унищожителна война. Може да се приеме, че през този период атомната енергия ще бъде използвана за промишлени цели. Резултатът съвсем очевидно ще бъде поредица от икономически и социални промени, невиждани по темпове и завършеност, всички съществуващи модели на човешкия живот ще бъдат разрушени и ще трябва да се създадат на бърза ръка нови модели, които да отговарят на противоречащата на човешката природа атомна енергия. Атомният специалист, цял Прокруст^[7] в съвременна премяна, ще приготви ложето, на което ще трябва да легне човечеството, а ако се окаже, че то не му е по мярка — е, тогава толкова по-зле за човечеството. Ще се наложат известни разтегляния или някоя и друга ампутация — същите онези разтегляния и ампутации, които се извършват, откакто приложната наука набра темпо и заработи бързо и ефикасно, само че този път те ще са доста по-драстични, отколкото в миналото. Тези далеч не безболезнени операции ще бъдат ръководени от силно централизираните тоталитарни правителства. И това е неизбежно, защото най-вероятно е непосредственото бъдеще да прилича на непосредственото минало, а в непосредственото минало бурните технологически промени, извършващи се в икономика с фабрично производство и население, което в по-голямата си част е лишено от собственост, винаги са създавали опасност от икономически и социален хаос. За да се преодолее хаосът, властта бе централизирана, а правителственият контрол — засилен. Твърде вероятно е всички правителства в света да станат в по-голяма или по-малка степен изцяло тоталитарни още преди овладяването на атомната енергия; а че ще бъдат тоталитарни по време и след периода на овладяването ѝ, изглежда почти сигурно. Само едно всеобхватно народно движение към децентрализация и самоподпомагане може да възпре сегашната тенденция към държавно планиране и контрол. Засега все още няма признаци за появата на такова движение.

Причина, поради която новият тоталитаризъм трябва да прилича на стария, разбира се, не съществува. Правителство, което управлява с помощта на тояги и взводове за екзекуция, принудителен глад, масово хвърляне в затвора и масово изселване, е не само нехуманно (сега вече никого не го е грижа за това), но то е и очевидно непригодно, а в ерата на високо развитата технология непригодността е грях срещу светия дух. Истински пригодна тоталитарна държава ще бъде онази, в която всемогъщата изпълнителна власт на политическите вождове и тяхната армия от управници ръководи население от роби, които не е необходимо да бъдат насилвани, за да се подчиняват, защото те обичат своето робство. В сегашните тоталитарни държави задачата да бъдат накарани хората да заобичат своето робство е възложена на министерствата на пропагандата, на вестникарите и на учителите. Техните методи обаче са все още груби и ненаучни. Самохвалствата на старите йезуити, че ако им бъде възложено обучението на едно дете, те ще могат да гарантират за религиозните убеждения на израсналия от него човек, са плод на самозалъгване. А съвременният педагог е вероятно доста по-некадърен при изграждането на рефлексите у своите питомници, отколкото са били светите отци, възпитавали Волтер. Най-забележителните успехи на пропагандата са постигнати не посредством извършването на нещо, а посредством въздържането от това извършване. Истината е велика, но още по-велико от практическа гледна точка е премълчаването на истината. Като просто заобикалят определени теми и като спускат онова, което господин Чърчил нарича „желязна завеса“, между масите и фактите и доводите, считани от местните политически ръководители за нежелателни, тоталитарните пропагандисти повлияха на светогледа много по-резултатно, отколкото биха повлияли и с най-красноречивите изобличения или с най-неопрровержимите логически доказателства. Премълчаването обаче не е достатъчно. Ако се наложи да бъдат избягвани преследването, убиването и другите признаци на социални търкания, тогава положителните страни на пропагандата следва да станат толкова ефективни, колкото и отрицателните. Най-значимите проекти „Манхатън“^[8] за бъдещето представляват мащабни, финансирани от правителството проучвания на онова, което политиците и участващите научни работници ще наричат „Проблем за щастието“ — с други думи, проблема да се накарат хората да обикнат своето

робство. Без икономическа сигурност любовта към робството вероятно не може да се породи — за по-кратко приемам, че всемогъщата изпълнителна власт и нейните управници ще успеят да разрешат проблема за постоянната сигурност. Със сигурността обаче много бързо се свиква. Постигането ѝ е просто привидна, външна революция. Любовта към робството не може да се породи другояче освен в резултат на дълбока, индивидуална революция в човешките умове и сърца. За да се осъществи тази революция, са ни необходими освен всичко останало и следните открития и изобретения. Първо — значително подобрени методи за внушение — първоначално по пътя на обучението още от детска възраст, а по-късно с помощта на препарати от рода на скополамина^[9]. Второ — цялостно развита наука за индивидуалните качества на хората, която да улеснява правителствените управници да поставят всеки отделен индивид на полагаемото му се в социалната и икономическа йерархия място. (Индивидите с нестандартно мислене са склонни да хранят опасни за обществения строй мисли и да заразяват и другите със своето недоволство.) Трето (тъй като действителността, макар и утопична, е нещо, от което хората доста често искат да избягат за известно време) — необходим е заместител на алкохола и другите наркотици — нещо по-безвредно, но и същевременно осигуряващо повече наслада от джина или хероина. И четвърто (това ще бъде дългосрочен проект, за чието успешно осъществяване ще са потребни поколения тоталитарно ръководство) — разбираема и за глупците евгенична^[10] система, предназначена да стандартизира човешкия продукт и така да улесни задачата на управниците. В „Прекрасният нов свят“ тази стандартизация е тласната до фантастични, макар и вероятно възможни крайности. От техническа и идеологическа гледна точка ние все още сме далеч от бебетата в бутилки и от партидите „Бокановски“ от полуморони^[11]. Но знае ли някой какво би могло да се случи към 600-та година С.Н.Ф.? Междувременно от другите характерни черти на този по-честит и по-устойчив свят — от еквивалентите на сомата и хипнопедията и научната кастова система — ни делят вероятно не повече от три-четири поколения. Пълната свобода на половите отношения в „Прекрасният нов свят“ също не изглежда толкова далечна. В някои американски градове броят на разводите е вече равен на броя на браковете. Няма съмнение, че след някоя и друга година

разрешителните за встъпване в брак ще се продават като разрешителните за притежаване на куче — валидни за период от дванадесет месеца, без да има закон, забраняващ подмяната на кучетата или притежаването на повече от едно животно наведнъж. Очевидно в отговор на ограничаването на политическата и икономическата свобода сексуалната свобода нараства. А един диктатор (освен ако не са му необходими пушечно месо или семейства, с които да колонизира незаселени или новозавоювани територии) ще направи много, за да насърчи тази свобода. Заедно със свободата да се бленува под влиянието на опиатите, на киното и на радиото тя ще помогне на поданиците му да се примирят с робството, което е тяхна съдба.

Като се има предвид всичко това. Утопията сякаш е много по-близо до нас, отколкото човек можеше да си представи само преди петнадесет години. Тогава аз я пренесох шестстотин години напред в бъдещето. Днес обаче изглежда напълно възможно този ужас да се стовари върху нас и след по-малко от век. И то ако дотогава успеем да се обуздаем и не се самовзривим. И наистина, освен ако не изберем да децентрализираме и да използваме приложната наука, но не като цел, за чието постигане човешките същества трябва да бъдат използвани като оръдия, а като начин да се създаде една раса от свободни индивиди, ние имаме само две възможности за избор: или множество национални, милитаризирани тоталитарни режими, които имат за основа ужаса от атомната бомба, а за последица — унищожението на цивилизацията (или ако войната е ограничена — увековечаването на милитаризма), или един всемирен тоталитаризъм, който е породен от социалния хаос, предизвикан от бурното развитие на технологията като цяло и конкретно от атомната революция, и който прераства, притиснат от необходимостта за пригодност и устойчивост, в благоденстващата тирания на Утопията. „Парата ваша — воля ваша.“^[12]

1946 г.

[1] *Пиронизъм* — учение на древногръцкия философ Пирон (IV в. пр.н.е.), в основата на което лежи скептицизмът. Б.пр. ↑

[2] Този паметник ли търсиш — огледай се наоколо (лат.). Б.пр. ↑

[3] *Хенри Джордж* (1839–1897) — представител на американската политикономия, който проповядва обществена собственост върху земята и премахване на всички данъци. Б.пр. ↑

[4] *Княз П. А. Кропоткин* (1842–1921) — руски анархист, географ и изследовател. Заради подкрепата му на трудещите се руското царско правителство го изпраща в затвора, но той успява да избяга в Англия. Завръща се в Русия през 1917 г. Б.пр. ↑

[5] *Ф. Н. Бабьоф* (1760–1797) — френски революционер, утопист-комунист. Организатор на Заговора за равенство, след чието разкриване е гилотиниран. Б.пр. ↑

[6] Водена между хабсбургския блок и антихабсбургската коалиция за политическо господство в Европа (1618–1648). Б.пр. ↑

[7] *Прокруст* (гр. мит.) — разбойник, който измъчвал жертвите си, като ги слагал на легло и им отсичал краката, ако са по-дълги от леглото, или разтеглял по-късите крака за размерите на леглото. Б.пр. ↑

[8] Кодовото название на американската секретна програма за създаването на атомната бомба през Втората световна война. Б.р. ↑

[9] Алкалоид, който в определени дози действа възбуждащо върху централната нервна система. Б.пр. ↑

[10] Реакционна лъженаука за подобрене на биологическата природа на човека, в основата на която лежи делението на хората на биологически пълноценни и непълноценни. Б.пр. ↑

[11] *Морон* — слабоумен, умствено недоразвит. Б.пр. ↑

[12] Цитат от в. „Пънч“, бр. 17, 1846 г. Б.пр. ↑

ГЛАВА ПЪРВА

Тумбеста сива сграда само от тридесет и четири етажа. Над парадния вход надпис: „ГЛАВЕН ЛОНДОНСКИ ЦЕНТЪР ЗА ИНКУБАЦИЯ И ОБУЧЕНИЕ“, а върху хералдически щит — мотото на Световната държава: „Общност, еднаквост, устойчивост“.

Огромното помещение на приземния етаж имаше северно изложение. Въпреки лятната горещина навън, въпреки тропическия зной в самото помещение през прозорците се процеждаше студена дрезгава светлина, която жадно търсеше някой облечен дървен манекен или блед, настръхнал от студ модел на художник, но откриваше само стъклото, никела и неприветливо блесналите порцеланови съдове на лаборатория. Студенината намираще студенина. Гащеризоните на работниците бяха бели, а ръцете им — напъхани в гумени ръкавици с телесен цвят. Светлината бе леденостудена, мъртва, призрачна. Единствено като че ли от жълтите тубуси на микроскопите тя заимствуваше някакво гъсто, живо вещество, което се стелеше като масло по излъсканите тръби, ивица подир силно ароматна ивица, в дълга редица по работните маси.

— А това — каза Директорът, като отвори вратата — е Залата за оплождане.

Когато Директорът по инкубацията и обучението (Д.И.О.) влезе в залата, триста Оплодители, приведени над уредите си, бяха потънали в работа сред едва ли не бездиханното мълчание, разсеяното мърморене или неволното подсвиркване на всепоглъщаща съсредоточеност. Цял орляк новопристигнали студенти, още много младички, розовобузести и неопитни, следваха припряно и дори угоднически Директора по петите. Всеки от тях носеше бележник и щом великият човек заговореше, отчаяно записваха. Направо от извора. Каква рядка привилегия! Д.И.О. за Централен Лондон винаги смяташе за свое задължение лично да разведе новите си студенти из различните отделения. „Просто за да ви създам една обща представа“ — обясняваше им той. Тъй като те наистина следваше да получат някаква

обща представа, та била тя и най-беглата, щом се налагаше да вършат работата си интелигентно и щом трябваше да станат добри и щастливи членове на Обществото. Защото отделните подробности, както всеки знае, водят към добродетел и щастие; общите приказки са интелектуално необходимо зло. Не философите, а дърворезбарите и филателистите образуват гръбнака на Обществото.

— Утре — добавяше той, като им се усмихваше с леко заплашителна сърдечност — вие ще се заловите за сериозна работа. И няма да имате време за общи приказки. Междувременно...

Междувременно това бе привилегия. От самия извор — направо в бележника. Момчетата записваха като луди.

Висок и слабават, но с изправена стойка, Директорът влезе навътре в залата. Той имаше издължена брадичка и едри, доста изпъкнали зъби, които, затвореше ли уста, месестите, надутото присвити устни едва покриваха. Стар или млад? На тридесет? Петдесет? Или на петдесет и пет? Трудно бе да се отгатне. А и във всеки случай този въпрос не възникваше и през 632 г. С.Н.Ф., тази година на устойчивост, никога нямаше да ви хрумне да го зададете.

— Ще започна от самото начало — рече Д.И.О. И най-старателните студенти отразиха това намерение в бележниците си: *Ще започна от самото начало.* — Това тук — махна той с ръка — са инкубаторите. — И като отвори една изолирана врата, им показа поставени една върху друга множество стойки с номерирани епруветки. — Седмичната доставка на яйцеклетки. Съхраняват се — обясни той — при температурата на кръвта, докато мъжките гамети — тук той отвори друга врата, — те трябва да се съхраняват при температура тридесет и пет, а не тридесет и седем градуса. Температурата на кръвта ги обезплодява. Животно с термоген на слабите поколения не дава.

Все така облегат о инкубаторите, той им продиктува, докато моливите препускаха нечетливо по страниците, кратко описание на съвременния оплодителен процес; първоначално говори, разбира се, за хирургическото въведение към този процес — „операцията, на която се подлагат доброволно за благо на Обществото, без да споменаваме факта, че тя носи премия, възлизаща на шестмесечни заплати“; разказа накратко за методите за съхраняване на жизнеността и оплодителната активност на изрязаната яйцеклетка; премина върху съблюдаването на

оптималната температура, солеността и вискозитета; засегна въпроса за разтвора, в който се държаха отделните зреещи яйцеклетки, и като поведе своите повереници към работните маси, нагледно им показва как този разтвор се извлича от епруветките; как се сипва капка по капка върху специално затоплените предметни стъкла на микроскопите; как яйцеклетките, които се съдържат в него, се изследват за аномалии, преброяват се и се прехвърлят в поресто яйцевместилище; как (и тук той заведе студентите да наблюдават операцията) това яйцевместилище се потапя в топъл бульон, съдържащ свободно плаващи сперматозоиди — с минимална концентрация от сто хиляди на кубичен сантиметър, както подчерта той; как след десет минути яйцевместилището се изважда от бульона и съдържанието му отново се изследва; как ако някои от яйцеклетките са останали неоплодени, яйцевместилището отново се потапя за втори, а ако се наложи, и за трети път; как оплодените яйцеклетки се поставят пак в инкубаторите, където остават до окончателното си бутилиране всички алфи и бети, докато всички гами, делти и епсилони се изваждат наново само след тридесет и шест часа, за да бъдат подложени на процеса на Бокановски.

— Процесът на Бокановски — повтори Директорът и студентите подчертаха думите в спретнатите си бележници.

Една яйцеклетка, един зародиш, един зрял човек — това е нормалното развитие. Но една бокановскизирана яйцеклетка ще се размножи чрез пъпкуване. От осем до деветдесет и шест пъпки и всяка пъпка ще прерасне в съвършено оформен зародиш, а всеки зародиш — в зрял човек с естествени размери. Деветдесет и шест човешки същества ще израснат там, където преди е израствало само едно. Това се казва напредък.

— В основата си — каза в заключение Д.И.О. — бокановскизацията се състои от серия процеси, забавящи развитието. Ние задържаме нормалния растеж и колкото и да е парадоксално, яйцеклетката реагира с пъпкуване.

Реагира с пъпкуване. Моливите не спираха.

Той посочи с ръка. Върху много бавно движеща се лента една пълна с епруветки стойка влизаше в някаква метална кутия, от насрещния край на която се появяваше друга стойка. Механизмите тихичко бръмчаха. Обясни им, че за преминаването на епруветките са

необходими осем минути. Осем минути облъчване с твърди рентгенови лъчи е горе-долу максималното, което една яйцеклетка може да издържи. Някои загиват. Най-неподатливите от останалите напъхват с две, някои пускат четири пъпки, а други — осем; после всички се връщат отново в инкубаторите, където пъпките започват да се развиват, а след два дни се подлагат на внезапно охлаждане, охлаждане и задържане на растежа. Пъпките на свой ред напъхват с по две, четири или осем и щом напъпят, им се дава почти смъртоносна доза алкохол, после те отново напъхват и след като напъпят — след като се получи пъпка от пъпка от пъпка, — се оставят да се развиват на спокойствие, тъй като по-нататъшното задържане на растежа обикновено има фатален край. По това време първоначалната яйцеклетка вече със сигурност се е превърнала в порядъка от осем до деветдесет и шест зародиша, а ще се съгласите, това е изумително усъвършенствуване на природата. Еднояйчни близнаци — но не в някакви си незначителни двойки и тройки, както в отминалата епоха на живородените, когато понякога някоя яйцеклетка най-случайно се е разделяла, а всъщност по десетки, по няколко десетки наведнъж.

— По няколко десетки — повтори Директорът и разпери ръце, сякаш раздаваше дарове. — По няколко десетки.

Един от студентите обаче се оказа достатъчно глупав да попита в какво се състои предимството.

— Драги ми момко! — завъртя се Директорът рязко към него. — Нима не разбираш? Нима наистина не разбираш? — Той вдигна ръка — изражението му бе тържествено. — Процесът на Бокановски е един от главните лостове на обществената устойчивост.

Главните лостове на обществената устойчивост.

Стандартни мъже и жени в еднородни партиди. Персоналът на цяла една малка фабрика, попълнен само от продуктите на една-единствена бокановскизирана яйцеклетка.

— Деветдесет и шест еднояйчни близнаци, работещи на деветдесет и шест еднакви машини! — Гласът му едва ли не трепереше от въодушевление. — Вече наистина можем да кажем, че сме постигнали нещо. За пръв път в историята. — И той изрецитира мотото на планетата: — „Общност! Еднаквост! Устойчивост!“ Велики слова! Ако само можехме да бокановскизираме до безкрайност, то целият проблем щеше да бъде решен.

Решен от стандартни гами, еднообразни делти, еднакви епсилони. Милиони еднояйчни близнаци. Принципът на масовото производство най-сетне приложен и в биологията.

— Но уви! — Директорът поклати глава. — *Не можем да бокановскизираме до безкрайност.*

Деветдесет и шест, изглежда, бе пределът, а седемдесет и две се смяташе за приемливо средно постижение. От една-единствена яйцеклетка с гаметите на един-единствен донор да се фабрикуват колкото е възможно повече партии еднояйчни близнаци — това бе най-доброто (за съжаление най-доброто второразредно постижение), на което бяха способни. Но дори и то бе трудно осъществимо.

— Защото в природата за съзряването на двеста яйцеклетки от един яйчник са необходими тридесет години. А нашата задача е незабавно, без никакво отлагане да стабилизираме броя на населението. Да се мъчим да произвеждаме партида по партида близнаци в продължение на четвърт век — каква ще е ползата от това!

Очевидно абсолютно никаква. Методът на Подснап обаче ускори невероятно процеса на съзряването. Този метод може да осигури само за две години най-малко сто и петдесет зрели яйцеклетки. Да се оплодят и да се бокановскизират — с други думи, да се умножат по седемдесет и две — ето че се получава средно почти по единадесет хиляди братя и сестри в сто и петдесет партии от еднояйчни близнаци с разлика във възрастта в рамките само на две години.

— А в изключителни случаи можем да накараме един яйчник да произведе над петнадесет хиляди зрели индивида.

И като повика с ръка един русокос румен млад мъж, който точно в този момент минаваше покрай тях, той извика:

— Господин Фостър!

Руменият млад мъж приближи.

— Можете ли да ни кажете какъв е рекордът за една яйцеклетка, господин Фостър?

— За нашия център — шестнадесет хиляди и дванадесет — отвърна без колебание господин Фостър. Той говореше припряно, сините му очи гледаха будно и явно изпитваше удоволствие да цитира цифрови данни. — Шестнадесет хиляди и дванадесет в сто осемдесет и девет партии от еднояйчни близнаци. Но, естествено — продължи той, — в някои от тропическите центрове има и много по-добри

постижения. В Сингапур често са получавали над шестнадесет хиляди и петстотин, а в Момбаса вече, кажи-речи, достигат седемнадесетхилядната граница. Те обаче имат големи предимства на своя страна. Би трябвало да видите как негърският яйчник реагира на екстракта от хипофизата! Направо е поразително, ако човек е свикнал да работи с европейски материал. И все пак — продължи той, като се засмя (но в очите му проблясваха войнствени искри, а брадичката му бе вирната предизвикателно). — И все пак ние имаме намерение да ги победим, ако успеем. Точно сега работя върху един прекрасен яйчник на делта-минус. Едва осемнадесетмесечен. Вече повече от дванадесет хиляди и седемстотин деца или преточени, или бутилирани. И продължава да е все така жизнен. Значи все пак ще ги победим.

— Ето този дух ми допада! — извика Директорът и потупа господин Фостър по рамото. — Елате с нас и позволете на тези момчета да се възползват от познанията ви на специалист.

Господин Фостър се усмихна скромно.

— С удоволствие.

И тръгнаха.

В цялата Бутиловъчна зала цареше дружно оживление и добре организирана дейност. От Органната банка на подсутеренния етаж изстрелваха нагоре в малки подемници ивици пресен свински перитонеум, готови да бъдат нарязани според необходимата големина. Бззз и после — щрак! — капаците на подемниците се отваряха, обслужващият бутилковия конвейер трябваше само да протегне ръка, да вземе ивицата, да я постави, да я оглади и преди бутилката да е успяла да се отдалечи по безкрайния конвейер, отново бззз и щрак! — и от дълбините е изстреляна нова ивица от перитонеум, готова да бъде напъхана в друга бутилка, следващата, от тази бавна, нескончаема върволица върху конвейера. След обслужващите конвейера идваха приемчиците. Върволицата напредваше — една по една яйцеклетките се прехвърляха от епруветките в по-обемисти съдове — бутилките. Перитониалната подплънка сръчно се разрязваше, морулата^[1] се наместваше, вливаше се физиологичният разтвор... и бутилката бе вече минала. Сега идваше ред на отговорниците по етикетите. Наследственост, дата на оплождането, принадлежност към партия „Бокановски“ — данните се прехвърляха от епруветката върху бутилката. Вече не анонимна, а наименувана и с установена

самоличност, върволицата се придвижваше бавно напред, минаваше през един отвор в стената и влизаше бавно в Залата за обществено предопределение.

— Картотека с обем от осемдесет и осем кубически метра — съобщи с наслада господин Фостър, когато влязоха в Залата.

— Която съдържа цялата необходима информация — добави Директорът.

— И която се осъвременява всяка сутрин.

— И се координира всеки следобед.

— Въз основа на която се правят изчисленията.

— Толкова и толкова индивиди от такова и такова качество — добави господин Фостър.

— Разпределени в такива и такива количества.

— Оптималната скорост на преточване във всеки момент.

— Непредвидените загуби се възстановяват незабавно.

— Незабавно — повтори господин Фостър. — Да знаехте само колко извънреден труд съм положил след последното японско земетресение! — Той се засмя добродушно и поклати глава.

— Предопределителите представят своите искания на Оплодителите.

— Които им подават заявените зародиши.

— И бутилките постъпват тук, за да бъдат надлежно предопределени.

— След което се изпращат долу, в Зародишната банка.

— Накъдето се отправяме и ние сега.

И като отвори някаква врата, господин Фостър ги поведе надолу по стълбището към приземния етаж.

Тук температурата бе все така тропическа. Тръгнаха в сгъстяващия се сумрак. Две врати и коридор с две чупки предпазваха помещението от всякакво евентуално проникване на светлина.

— Зародишите са като фотографски филми — пошегува се господин Фостър, като отвори втората врата. — Понасят само червена светлина.

И наистина душният мрак, в който студентите го последваха, аленееше пурпурен, така както аленее летният ден през притворените клепачи. Издутите, наредени в редица подир редица и лавица подир лавица бутилки проблясваха с безброй рубини, а сред рубините се

мяркаха неясните, червени призраци на мъже и жени с пурпурни очи и всички симптоми на вълчанка. Бръмченето и потракването на механизмите леко раздвижваше въздуха.

— Посочете им няколко цифри, господин Фостър — обади се Директорът, на когото бе омръзнало да говори.

Господин Фостър бе извънредно щастлив да им посочи няколко цифри. Зародишната банка бе дълга двеста и двадесет метра, широка двеста и висока десет метра. Той посочи нагоре. Като пиленца, които пият вода, студентите вдигнаха очи към далечния таван.

Три работни нива — приземно ниво, първа галерия и втора галерия. Тънката като паяжина стоманена конструкция на струпаните една върху друга галерии се стапяше в мрака. Три червени призрака наблизко чевръсто разтоварваха дамаджани от едно подвижно стълбище.

Ескалаторът от Залата за обществено предопределение.

Всяка бутилка можеше да се постави върху една от петнадесетте ленти; всяка лента, макар че това не можеше да се види, представляваше конвейер, който се движи със скорост 33,3 см/час. Двеста шестдесет и седем дни по осем метра на ден. Общо две хиляди сто тридесет и шест метра. Една обиколка на Зародишната банка на приземното ниво, една на първата галерия, половин на втората и на двеста шестдесет и седмата сутрин в Залата за преточване нахлуваше дневна светлина. Започваше така нареченото самостоятелно съществуване.

— Но през този период — завърши господин Фостър — ние вече сме успели здравата да ги обработим. Да, наистина здравата. — Смехът му бе многозначителен и победоносен.

— Ето този дух ми допада! — повтори още веднъж Директорът. — Да се поразходим наоколо. Разкажете им всичко, господин Фостър.

Господин Фостър надлежно им разказа.

Разказа им за растежа на зародиша върху ложето от перитонеум. Накара ги да вкусят питателния кръвозаместител, с който се храни зародишът. Обясни им защо зародишът трябва да се стимулира с плацентни и тироксин. Разказа им за екстракта от жълто тяло. Показа им дюзите, през които този екстракт автоматично се впръсква на всеки дванадесети от 0 до 2040-ия метър. Говори за онези постепенно увеличаващи се дози от хипофизен екстракт, които се прилагат по

време на последните деветдесет и шест метра от развитието на зародиша. Описа изкуственото майчино кръвообращение, което се инсталира във всяка бутилка на 112-ия метър. Показа им резервоара за кръвозаместителя, центрофужната помпа, която поддържа циркулацията на течността около плацентата и я прекарва през синтетичния бял дроб и пречиствателния филтър. Спомена за тревожната предразположеност на зародишите към анемия, за масивните дози от свински стомашен сок и екстракт от черен дроб на ембрион на жребче, които впоследствие трябва да се дават на зародиша.

Запозна ги с простия механизъм, посредством който по време на последните два от всеки осем метра всички зародиши едновременно се разклащат, за да свикнат с движението. Като им загатна за сериозността на така наречената „травма на преточването“, той изброи предпазните мерки, които се вземат, за да може чрез подходящо трениране на бутилираните зародиши това опасно сътресение да се сведе до минимум. Разказа им за тестовете за определяне на пола, които се извършват някъде около 200-ия метър. Обясни им системата на етикиране — Т за зародишите от мъжки пол, кръгче за зародишите от женски пол, а за онези, предназначени да останат безплодни — черна въпросителна на бял фон.

— Защото, естествено — продължи господин Фостър, — в повечето случаи плодовитостта е истинска напаст. Един плодоносен яйчник на хиляда и двеста — това би било напълно достатъчно за нашите цели. Ние обаче искаме да имаме добър избор. И естествено, трябва винаги да се подсигури огромен резерв за сигурност. Ето защо оставяме не по-малко от тридесет процента от женските зародиши да се развиват нормално. Другите получават доза мъжки полови хормони на всеки двадесет и четири метра до края на придвижването си по лентата. Ето и резултата: преточени са като безплодни — в структурно отношение са напълно нормални („с изключение на това — видя се принуден да признае той, — че у тях *наистина* се забелязва известна склонност към израстване на бради“), но са стерилни. Гарантирано стерилни. Което най-сетне ни извежда — продължи господин Фостър — от царството на чисто робското подражание на природата и ни въвежда в много по-интересния свят на човешката изобретателност.

Той потри ръце. Защото те, разбира се, не се задоволяваха само с фабрикуването на зародиши: това би могла да направи всяка крава.

— Освен това ние и предопределяме, и обучаваме. Ние преточваме нашите бебета като годни за обществен живот човешки същества: като алфи и епсилони, като бъдещи работници по канализацията или бъдещи...

Канеше се да каже „бъдещи вселенски контрольори“, но се поправи и каза „бъдещи директори по инкубацията“.

Д.И.О. прие комплимента с усмивка.

Минаваха край 320-ия метър на 11-та лента. Млад механик бетаминус работеше с отвертка и гаечен ключ по помпата за кръвозаместителя на една бутилка. Щом завинти леко гайките, бръмченето на електромотора стана малко по-плътно. Още мъничко, още съвсем мъничко... Последно завинтване, поглед към брояча за оборотите — и готово. После пристъпи две крачки напред по линията и започна същата процедура със следващата помпа.

— Намалява броя на оборотите в минута — обясни господин Фостър. — Така кръвозаместителят циркулира по-бавно и следователно преминава през белия дроб на по-дълги периоди и следователно подава на зародиша по-малко кислород. Нищо не може да поддържа зародиша умствено и физически недоразвит така, както недостигът от кислород. — Той отново потри ръце.

— Но защо искате да поддържате зародиша недоразвит? — попита един простодушен студент.

— Магаре! — обади се Директорът, като наруши продължителното мълчание. — Не ти ли е минавало през ум, че един зародиш епсилон трябва да има епсилонова околна среда, така както и епсилонова наследственост!

Очевидно това не му беше минавало през ум. Студентът се зачерви от срам.

— Колкото е по-нисша кастата — заобяснява господин Фостър, — толкова по-оскъден е подаваният кислород. Първият засегнат орган е мозъкът. След това скелетът. При седемдесет процента от необходимия кислород нормално се получават джуджета. А под седемдесет — безоки чудовища, които изобщо не ни влизат в работа — рече в заключение господин Фостър.

Докато ако можеха (тук гласът му стана уверен и пламенен) да открият метод за съкращаването на периода на съзряването — каква победа щеше да е това, какъв благодат за Обществото!

— Да вземем за пример коня.

Взеха за пример коня.

Конят достига зрелост на шест години, а слонът — на десет. Докато на тринадесет човекът все още не е полово зрял, а едва на двадесет завършва напълно растежът му. Оттук, разбира се, и този плод на забавеното развитие — човешкият ум.

— А при епсилоните — рече съвсем простичко господин Фостър — на нас не ни е потребен човешки ум.

Не беше потребен и не го развиваха. И макар че умът на епсилона съзряваше до десетгодишната му възраст, тялото му бе негодно за работа до осемнадесетата година. Колко дълги години, пропилены в безполезна незрелост. Ако физическото развитие можеше да се ускори до темпа на развитие, да кажем, като при кравата — каква огромна полза за Обществото!

— Огромна! — замълвиха студентите. Въодушевлението на господин Фостър бе заразително.

Той се впусна в твърде технически обяснения: говори за еднокринната координация, в резултат на която хората растат толкова бавно, и прие, че тя се дължи на зародишна мутация. Възможно ли е да се преодолее въздействието на тази зародишна мутация? Възможно ли е отделният епсилонов ембрион да бъде върнат с подходящи методи към нормалния растеж на кучетата и кравите? Ето това бе проблемът. И той още не бе решен.

Пилкингтън в Момбаса получил индивиди, които на четири години са полово зрели, а на шест и половина — напълно пораснали. Победа на науката! Но от социална гледна точка — напълно безполезна. Шестгодишните мъже и жени се оказали прекалено глупави, за да вършат дори епсилонова работа. А и методът бил на принципа или всичко, или нищо — или изобщо не успяваш да промениш нещо, или пък трябва да промениш абсолютно всичко. Все още се опитвали да намерят най-приемливото компромисно решение между двадесетгодишните и шестгодишните зрели индивиди. До този момент безуспешно. Господин Фостър въздъхна и поклати глава.

Броденето им из пурпурния сумрак ги изведе близо до 170-ия метър на 9-та лента. От тази точка нататък 9-та лента бе оградена отвсякъде и бутилките извършваха остатъка от своето пътешествие в нещо като тунел, който на места се прекъсваше от по два-триметрови отвора.

— Обучение по привикване към топлината — обясни господин Фостър.

Горещите тунели се редуваха с хладни тунели. Охлаждането се съчетаваше със затормозяване под формата на твърди рентгенови лъчи. По времето, когато са били преточени, зародишите са изпитвали ужас от студа. Те бяха предопределени да се изселят в тропиците, където да станат миньори, предачи на ацетатна коприна или работници в стоманодобива. По-късно умовете им щяха да бъдат обучени да подкрепят поведението на телата им.

— Приучваме ги да понасят добре горещината — каза в заключение господин Фостър. — А нашите колеги на горния етаж ще ги научат и да я обикнат.

— И това — вметна нравоучително Директорът, — това е разковничето на щастието и добродетелността — да обикнеш онова, което *трябва* да вършиш. Цялото обучение цели именно това: да накара хората да обикнат своята неизбежна социална съдба.

В пролуката между два тунела една сестра внимателно забиваше тънка дълга игла на спринцовка в пихтиестото съдържание на преминаваща бутилка. Студентите и двамата им водачи поспряха и я наблюдаваха известно време.

— Здравей, Линайна — обади се господин Фостър, когато тя най-сетне извади иглата и се изправи.

Момичето се обърна сепнато. Въпреки обагрената ѝ в пурпур кожа и кървавочервените очи можеше да се види, че тя е необикновено красива.

— Хенри! — Тя го дари с усмивка в червено — низ от коралови зъби.

— Очарователна, очарователна — измърмори Директорът, като я потупа лекичко два-три пъти отзад и получи в замяна твърде почтителна усмивка.

— С какво ги инжектираш? — попита господин Фостър, като придаде на гласа си напълно професионален тон.

— О, обичайните ваксини срещу коремен тиф и сънна болест.

— Тропическите работници започват да се ваксинират от 150-ия метър — обясни господин Фостър на студентите. — Дотам зародишите все още имат хриле. Ние имунизираме рибата срещу заболяванията на бъдещия човек. — И като се обърна отново към Линайна, каза: — Следобед, както обикновено, в пет без десет на покрива.

— Очарователна! — повтори още веднъж Директорът и с едно последно потупване тръгна след останалите. На 10-та лента редиците на следващото поколение химически работници се обучаваха в привикване към олово, сода каустик, катран и хлор. Първата партида от двеста и петдесет зародиша на ракетни инженери тъкмо минаваше хиляда и стотния метър на 3-та лента. Специален механизъм непрекъснато въртеше бутилките им.

— За да се усъвършенствува чувството им за равновесие — обясни господин Фостър. — Да се извърши някакъв ремонт по външната обшивка на ракетата в открития космос е трудна работа. Когато зародишите са с главата нагоре, ние намаляваме скоростта на кръвообращението, така че те остават полугладни, а когато са с главата надолу — удвояваме притока на кръвозаместител. Така те се научават да свързват обратното положение с благополучието и в действителност са истински щастливи само когато стоят на главите си.

— А сега — продължи господин Фостър — бих искал да ви покажа нещичко от така интересното обучение на интелектуалци алфа-плюс. На 5-та лента има голяма партида от тях. Към ниво първа галерия — извика той на две момчета, които заслizaха към приземния етаж. — Те се намират някъде около 900-ия метър — продължи той. — Защото не може да се проведе никакво полезно интелектуално обучение, докато не изчезнат опашките на зародишите. Последвайте ме.

Директорът обаче погледна часовника си.

Три без десет — рече той. — Опасявам се, че нямаме време за интелектуалните зародиши. Трябва да се качим до детските ясли, преди децата да се събудят от следобедния си сън.

Господин Фостър бе разочарован.

— Тогава поне един поглед на Залата за преточване — помоли той.

— Добре! — усмихна се отстъпчиво Директорът. — Но само един поглед.

[1] Струпване на много клетки във вид на черничев плод, което е първият стадий на развитие на всички многоклетъчни животни. Б.пр. ↑

ГЛАВА ВТОРА

Господин Фостър остана в Залата за преточване. Д.И.О. и студентите влязоха в най-близкия асансьор, който ги отведе до петия етаж.

„ДЕТСКИ ЯСЛИ. ЗАЛИ ЗА НЕОПАВЛОВСКО ОБУЧЕНИЕ“ — гласеше надписът.

Директорът отвори вратата. Озоваха се в просторно голо помещение, много светло и слънчево, тъй като цялата южна стена представляваше един огромен прозорец. Шест сестри, облечени в панталоните и жакетите на установената от правилника бяла вискозно-ленена униформа, с коса, стерилно прибрана под белите бонета, подреждаха в дълги редици по пода вази с рози. Големи вази, здраво натъпкани с цвят. Хиляди разпукнали се венцелистчета, копринено меки като бузките на безброй херувимчета, но на тази ярка светлина се виждаха бузките не само на розови и индоевропейски херувимчета, а и на сияйни китайски и мексикански, и силно зачервени от прекалено многото надуване на небесните тръби, и мъртвешки бледи, бледи с посмъртната белота на мрамора.

Щом Д.И.О. влезе, сестрите застанаха мирно.

— Подредете книгите! — рече той рязко.

Сестрите мълчешком изпълниха заповедта му. Книгите бяха надлежно подредени между вазите с рози — низ от детски книжки голям формат, всяка от които се отвори приканващо на ярко оцветена картинка на звяр, риба или птица.

— А сега доведете децата.

Те излязоха бързешком от залата и след минута-две се върнаха — всяка буташе нещо подобно на висока масичка за сервиране на колелца, с четири мрежести лавици, натоварени с осеммесечни бебета, които до едно си приличаха (очевидно бяха от една партия „Бокановски“) и всички (тъй като кастата им бе „Делта“) бяха облечени в сиво-кафяво.

— Поставете ги на пода!

Бебетата бяха разтоварени.

— А сега ги обърнете така, че да виждат цветята и книгите.

Щом ги обърнаха, бебетата отведнъж се умълчаха, после запълзяха към тези китки от пъстри цветове и към тези изображения, така ярки и блестящи върху белите страници. Когато ги приближиха, слънцето излезе иззад облака, който за миг го бе скрил. Розите запламтяха сякаш с бликнала изневиделица вътрешна страст, а бляскавите страници на книгите като че ли се изпълниха с някакъв нов и дълбок смисъл. От редиците на плъзналите бебета долетяха леки писъци на възбуда, гукане и радостно цвъртене.

Директорът потри ръце.

— Отлично! — възкликна той. — Стана почти като по поръчка.

Най-бързите пълзачи бяха вече достигнали целта си. Малките ръчички се протягаха неуверено, докосваха, сграбчваха, късаха листенцата на внезапно преобразените рози и мачкаха огрените от слънцето страници. Директорът изчака, докато всички радостно се заловиха с нещо. После извика:

— Наблюдавайте внимателно! — И като вдигна ръка, даде знак.

Старшата сестра, която стоеше до едно командно табло в другия край на помещението, натисна малък лост.

Избухна бясна врява. Някаква сирена пищеше все по-пронизително и по-пронизително. Алармени звънци влудяващо дрънчаха.

Децата се стреснаха, запищяха; личицата им се изкривиха от ужас.

— А сега — провикна се Директорът (тъй като шумът бе оглушителен), — сега пристъпваме към втълпяване на урока с умерен електрически ток.

Той отново махна с ръка и старшата сестра натисна втори лост. Писъкът на бебетата внезапно промени своя тон. Сега в пискливия им, конвулсивен, скимтящ хленч имаше нещо отчаяно, почти безумно. Телцата им ту потрепваха, ту се изопваха, крайниците им се движеха рязко, сякаш дърпани от невидими конци.

— Можем да пуснем ток по цялата тази подова ивица — обясни гръмогласно Директорът. — Но това е достатъчно. — Той даде знак на сестрата.

Врявата утихна, звънците спряха да дрънчат, воят на сирената полека-лека замря. Сковано потрепващите телца се отпуснаха и онова, което се бе превърнало в безумни ридания и писъци, премина отново в нормален плач от обикновен ужас.

— Отново им предложете цветята и книгите.

Сестрите се подчиниха, но при доближаването на розите, само при вида на онези яркоцветени изображения на котката-писанка, на петльо герест-златоперест и на овньо-виторог децата ужасени се отдръпнаха, а плачът им отведнъж се усили.

— Наблюдавайте! — рече Директорът победоносно. — Наблюдавайте!

Книги и адски шум, цветя и електрически шок — тези неща бяха вече свързани две по две в детското съзнание, а след двеста повторения на същия или на някой подобен урок щяха да са свързани навеки. Природата е безсилна да раздели съединеното от човека.

— Те ще израснат с онова, което психолозите обикновено наричат „инстинктивна“ омраза към книгите и цветята. Изградени завинаги рефлексии. Цял живот няма да бъдат обезпокоявани нито от книги, нито от ботаника. — Директорът се обърна към сестрите. — Отведете ги.

Все още хленчеци, облечените в сиво-кафяво бебета бяха натоварени на количките и изкарани навън, оставяйки след себе си дъх на вкиснало мляко и възделена тишина.

Един от студентите вдигна ръка и макар че съзнаваше добре защо не бива да се позволява на хората от нисшите касти да прахосват времето на Обществото за четене на книги и че винаги съществува опасност да прочетат нещо, от което нежелателно да се разпадне някой от рефлексите им, все пак... да, не можеше да проумее въпроса с цветята. Защо трябва да се мъчим да правим психологически невъзможна обичта на делтите към цветята?

Д.И.О. търпеливо обясни. Ако караме децата да пицят при вида на една роза, правим го заради интересите на висшата икономическа политика. Немного отдавна (преди някъде около век) всички гами, делти и епсилони били обучавани да обичат цветята — цветята в частност и изобщо цялата дива природа. Идеята била при всяка възможност у тях да се поражда желание да излизат сред природата и по този начин да бъдат принудени да използват транспорта.

— Нима те не са използвали транспорта? — попита студентът.

— При това доста често — отговори Д.И.О. — Но нищо повече.

Цветенцата и пейзажите, изтъкна той, имат един сериозен недостатък: те са безплатни. Любовта към природата не създава заетост на фабриките. Ето защо било решено на всяка цена да се изкорени любовта към природата сред по-нисшите касти, но не и склонността им към ползуването на транспорта. Защото главното било те да продължават да излизат сред природата, макар и да я мразят. Проблемът бил да се намери по-добре обоснована от икономическа гледна точка причина за използването на транспорта, отколкото обикновената любов към цветенцата и пейзажите. Такава причина била своевременно намерена.

— Ние обучаваме масите да ненавиждат природата — каза в заключение Директорът. — Но едновременно с това ги обучаваме да обикнат всички спортове на открито. Същевременно полагаме грижи за упражняването на всички спортове на открито да е необходимо използването на сложни спортни съоръжения. Така че освен транспорта хората да използват и спортни принадлежности и съоръжения. Затова са и тези електрически шокове.

— Разбирам — рече студентът и онемя от възхищение.

Настъпи мълчание. След малко, като се окашля, Директорът заговори:

— Преди много-много години, когато Нашият Форд все още е бил на земята, живяло едно момченце на име Рувим Рабинович. Рувим било дете на говорещи полски родители. — Директорът направи пауза. — Предполагам, че знаете какво е полски?

— Мъртъв език.

— Като френския и немския — додаде друг студент, изтъквайки нескромно знанията си.

— А „родител“? — попита Д.И.О.

Настъпи неловко мълчание. Няколко от момчетата се изчервиха. Те все още не се бяха научили да усещат съществуващата, но често едва доловима разлика между цинизмите и чисто научните термини. Най-сетне един се осмели да вдигне ръка.

— Човешките същества преди са... — той се поколеба, кръвта нахлу в страните му — ... ами... раждали са малките си живи.

— Точно така — кимна Директорът одобрително.

— А когато бебетата са били преточвани...

— Раждани! — долетя поправката.

— Да, е, тогава те ставали родители. Имам предвид не бебетата, разбира се, а другите. — Горкото момче ужасно се смути.

— Накратко — обобща Директорът, — родители били майката и бащата. — Цинизмите, които бяха наистина научни термини, се връзаха с гръм и трясък в неспокойното мълчание на момчетата. — Майка — повтори той гръмко, като им втълпяваше научния термин. — Знам — добави унило, като се облегна назад в креслото си, — че това са неприятни факти. Но всъщност повечето от историческите факти са неприятни.

Той се върна на въпроса за малкия Рувим — малкия Рувим, в чиято стая една вечер майка му и баща му (тряс и тряс) оставили по недоглеждане радиото включено.

(Защото трябва да запомните, че в онези времена на масово възпроизводство чрез раждане на живи бебета, децата винаги се отглеждали от родителите, а не в Държавни центрове по обучение.)

Докато детето си спяло, изведнъж започнало да се излъчва някакво предаване от Лондон; и на следващата сутрин за изумление на своите тряс и тряс (тук по-безстрашните момчета се осмелиха да си разменят по някоя и друга усмивка), малкият Рувим се събудил, повтаряйки дума по дума дълга лекция от един необикновено стар писател (един от малцината, чиито творби е било разрешено да стигнат до нас), Джордж Бърнард Шоу, който говорел, по напълно достоверна традиция, за своя собствен гений. За тряс и тряс на малкия Рувим (намигвания и смях) тази лекция била напълно неразбираема и като си помислили, че детето неочаквано е полудяло, те повикали лекар. За щастие лекарят разбирал английски, разпознал в лекцията изнесената от Шоу беседа по радиото предишната вечер, осъзнал значението на станалото и изпратил до медицинската преса писмо по този въпрос.

— Бил открит принципът на преподаването по време на сън или хипнопедията — Д.И.О. направи внушителна пауза.

Принципът бил открит, но трябвало да минат много-много години, преди този принцип да бъде успешно приложен.

— Историята с малкия Рувим се случила само двадесет и три години след като първият модел „Г“ на Нашия Форд бил пуснат на

пазара.^[1] (Тук Директорът направи Т-образния знак върху стомаха си и всички студенти благоговейно последваха примера му.) И все пак...

Студентите дращеха с бясно темпо: *Хипнопедия, използвана за първи път официално през 214 г. С.Н.Ф. Защо не преди това? По две причини: а...*

— Тези ранни експерименти — говореше Д.И.О. — следвали грешна посока. Смятало се, че хипнопедията би могла да се превърне в метод за интелектуално образование...

Малко момче спи легнало на дясната си страна. Дясната му ръка е изопната напред, а от китката надолу е увиснала от ръба на леглото. През кръгла решетка, поставена отстрани на една кутия, се разнася тих глас:

— Нил е най-дългата река в Африка и втора по дължина от всички реки на земното кълбо. Въпреки че отстъпва по дължина на Мисисипи-Мисури, Нил стои начело на всички реки по дължината на басейна си, който се простира на цели 35 градуса географска ширина...

Следващата сутрин на закуска питат момчето:

— Томи, знаеш ли коя е най-дългата река в Африка? — Следва отрицателно поклатане на главата. — А не си ли спомняш нещо, което започва така: „Нил е най-...“

— Нил-е-най-дългата-река-в-Африка-и-втората-по-дължина-от-всички-реки-на-земното-кълбо... — Думите се леят. — Въпреки-че-отстъпва-по дължина...

— Добре тогава, коя е най-дългата река в Африка?

Погледът на момчето е безучастен.

— Не знам.

— Ами Нил, Томи?

— Нил-е-най-дългата-река-в-Африка-и-втората...

— Тогава коя е най-дългата река, Томи?

Томи избухва в сълзи.

— Не знам — ридае той.)

Този плач, обясни Директорът, обезсърчил първите изследователи. Опитите били преустановени. Никой повече не се опитвал да учи децата по време на сън колко е дълга река Нил. И съвсем правилно. Човек не може да усвои една наука, без да знае за какво всъщност става въпрос.

— Докато ако се бяха заели с *нравственото* възпитание — рече Директорът, като поведе групата към вратата. Студентите го последваха, като вървешком дращеха отчаяно по целия път до асансьора и вътре в него. — С *нравственото* възпитание, което никога, при никакви обстоятелства не трябва да бъде осъзнато.

— Тишина, тишина! — прошепна някакъв високоговорител, щом слязоха на четиринадесетия етаж, и това „Тишина, тишина!“ заповтаряха неуморно на интервали високоговорителите по всеки коридор. Студентите, та дори и самият Директор запристъпяха машинално на пръсти. Те, разбира се, бяха алфи, но и алфите са получили сериозно обучение. „Тишина, тишина!“ Въздухът из целия четиринадесети етаж бе зареден с тази категорична заповед.

След като изминаха петдесетина метра на пръсти, те стигнаха до една врата, която Директорът предпазливо отвори. Прекрачиха прага и влязоха в сумрачна спалня със спуснати жалузи. До стената стояха в редица осемдесет детски креватчета. Чуваше се леко равномерно дишане и някакво неспирно мърморене, сякаш далеч някъде си шепнеха тихи гласове.

Една сестра се изправи при влизането им и застана мирно пред Директора.

— По какво имате урок? — запита той.

— Първите четиридесет минути имахме урок по Елементарен секс — отговори тя. — А сега имаме урок по Елементарно класово съзнание.

Директорът обходи бавно дългата редица от детски креватчета. Розовички и отпуснати в съня, осемдесетте момченца и момиченца дишаха леко. Изпод всяка възглавница се чуваше шепот. Д.И.О. поспря и като се наведе над едно от легълцата, се заслуша внимателно.

— Елементарно класово съзнание ли казахте? Нека чуем урока, повторен малко по-силно от високоговорителя.

На стената в дъното на стаята имаше високоговорител. Директорът отиде при него и натисна някакъв бутон.

— ... всички се обличат в зелено — се разнесе тих, но напълно ясен глас, започвайки изречението по средата, — а децата от каста „Делта“ носят сиво-кафяво. О, не, аз не искам да си играя с делти. А епсилоните са дори още по-лоши. Те са толкова глупави, че не могат да

четат и пишат. Освен това се обличат в черно, а това е такъв отвратителен цвят. Толкова съм щастлив, че съм бета.

Настъпи пауза, после гласът заговори отново:

— Децата от каста „Алфа“ се обличат в сиво. Те работят много по-усилено от нас, защото са така страхотно умни. Аз наистина съм ужасно щастлив, че съм бета, защото не работя толкова много. А освен това ние сме много по-добре от тези гами и делти. Гамите са глупави. Всички се обличат в зелено, а децата от каста „Делта“ носят сиво-кафяво. О не, аз не искам да си играя с делти. А епсилоните са дори още по-лоши. Те са толкова глупави, че не могат да...

Директорът изключи бутона. Гласът млъкна. Само сподавеният шепот продължи да мълви изпод осемдесетте възглавници.

— Докато се събудят, това ще им бъде повторено още четиридесет-петдесет пъти и ще го слушат пак в четвъртък и събота. По сто и двадесет повтаряния три пъти седмично в продължение на тридесет месеца. След което преминават към по-трудни уроци.

Рози и електрошокове, сиво-кафявото на делтите и вонята и асафетида са свързани нерушимо, преди още детето да проговори. Но безсловесното обучение е грубо и безразборно — то не може да покаже по-неуловимите различия, не може да внуши по-сложните линии на поведение. За това са необходими думи, но думи без смисъл. С една дума — хипнопедия.

— Най-великата нравоучителна и подготвяща за обществения живот сила за всички времена.

Студентите си го записаха в своите малки бележници. Направо от извора.

Директорът още веднъж натисна бутона.

— ... така страхотно умни — редеше тихият, проникновен, неуморим глас. — Аз наистина съм ужасно щастлив, че съм бета, защото...

Не точно като капки вода, макар и да е истина, че водата може да издълбае дупки и в най-твърдия гранит, по-скоро като капки разтопен червен восък, капки, които полепват, напластяват се, сливат се с онова, върху което падат, докато накрая скалата се превръща в едно алено петно.

— Докато накрая детското съзнание се слее с тези внушения, а съвкупността от тези внушения се превърне в съзнанието на детето. И

не само детското съзнание. А и съзнанието на възрастния — за през целия му живот. Съзнанието, което преценява, желае и решава — изградено от тези внушения. Но всичките тези внушения са наши внушения! — Директорът едва не изкрещя в своето ликуване. — Внушения на Държавата! — Той удари силно по най-близката маса. — Следователно...

Някакъв шум го накара да се обърне.

— О, Форд! — смени той тона. — Увлякох се и събудих децата.

[1] 1908 г. Б.пр. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

Навън в градината бе време за игри. Съблечени голички на топлото юнско слънце, шест-седемстотин момченца и момиченца тичаха с пронизителни крясъци по тревните площи, играеха различни игри с топка или мълчешком приклякаха по две, по три сред нацъфтелите храсти. Розите бяха разцъфнали, в гъсталака се надпяваха два славея, а сред липите им пригласяше фалшиво кукувица. Въздухът бе натежал от жуженето на пчели и хеликоптери.

Директорът и неговите студенти постояха известно време, наблюдавайки играта на „Палаво центрофужно кученце“. Двадесет деца се подреждаха в кръг около кула от хромирана стомана. Запратената нагоре топка попадеше на площадката на върха, търкулваше се надолу във вътрешността на кулата, падаше върху бързо въртящ се диск и излиташе навън през някой от многобройните отвори по цилиндричната обшивка и трябваше да бъде уловена.

— Странно! — заразмишлява гласно Директорът, когато отминаха играчите. — Само като си помисли човек, че дори по времето на Нашия Форд в игрите не са се използвали никакви други съоръжения освен една-две топки, няколко тояги и може би парче мрежа. Представете си глупостта да се позволи на хората да играят сложни игри, които с абсолютно нищо не допринасят за нарастването на потреблението. Това е лудост. В наши дни Контрольорите няма да одобрят нито една нова игра, освен ако не се докаже, че за нея са необходими толкова съоръжения, колкото за най-сложната от съществуващите вече игри. — Той млъкна. — Ето една очарователна групичка — добави той, като посочи с пръст.

В тесния тревист просвет между две кълба от средиземноморски храсти две деца, момченце на около седем и момиченце, което може и да беше година по-голямо, много сериозно, с цялата съсредоточеност на учени, отдали се на откривателски труд, играеха първобитна сексуална игра.

— Очарователно, очарователно! — повтори разчувствувано Д.И.О.

— Очарователно! — съгласиха се възпитано момчетата. Но усмивките им бяха по-скоро снизходителни. Те бяха зарязали твърде отскоро подобни детински развлечения, за да могат да ги наблюдават сега без нотка на презрение. Очарователно ли? Та това бяха просто две дечица, които си играеха — нищо повече. Просто дечица.

— Винаги си мисля... — продължи Директорът със същия прекалено съзливо-сентиментален тон, ала бе прекъснат от нечий гръмогласен рев.

От близкия храсталак се показва сестра, повела заръка дребно момченце, което ревеше. Момиченце с угрижен вид потичваше плътно по петите им.

— Какво има? — попита Директорът.

Сестрата повдигна рамене.

— Нищо особено — отвърна тя. — Просто това момченце като че ли твърде неохотно се включва в обикновената еротична игра. Забелязвала съм го един-два пъти и преди. Днес пак същото. Току-що се разплака...

— Честна дума — намеси се угриженото на вид момиченце. — Изобщо не съм искала да го обидя или нещо от този род. Честна дума.

— Разбира се, че не си искала, драга — успокои я сестрата. — Затова — продължи тя, обръщайки се към Директора, — сега го водя на преглед при помощник-завеждащия отдел „Психология“. Просто да види дали няма някаква аномалия.

— Съвсем правилно — рече Директорът. — Заведете го. А ти, момиченце, остани тук — добави той, когато сестрата отмина с разплакания си възпитаник. — Как се казваш?

— Поли Троцки.

— И името ти е много хубаво — каза Директорът. — А сега тичай и виж дали няма да намериш някое друго момченце, с което да си играеш.

Детето се мушна в храстите и изчезна от погледа.

— Прелестно създание! — възкликна Директорът, проследявайки момиченцето с поглед. После отново се обърна към студентите си.

— Онова, което ще ви кажа сега — рече той, — може да ви прозвучи невероятно, но когато човек не е свикнал с историята, повечето факти от миналото наистина звучат невероятно.

И той им разкри поразяващата истина. В продължение на един дълъг период, преди епохата на Нашия Форд, но дори и няколко поколения С.Н.Ф., детските еротични игри са се смятали за нещо ненормално (на това място избухна смях) и не само за ненормално, но и всъщност за безнравствено (Не може да бъде!) и по тази причина са били строго забранявани.

По лицата на смаяните слушатели се изписа недоверие. Горките дечица, нима не са им разрешавали да се позабавляват? Направо не беше за вярване.

— Дори и юношите — продължаваше Д.И.О., — да, дори и юношите на вашите години...

— Не е възможно!

— Като изключим тайно разпространените самозадоволяване и хомосексуализъм — абсолютно нищо друго.

— *Съвсем нищо ли?*

— В повечето случаи до навършване на двадесетгодишна възраст.

— До двадесетгодишна възраст? — в един глас повториха с Маяно като ехо студентите.

— Да, до двадесетгодишна възраст — повтори Директорът. — Още в началото казах, че това ще ви се стори невероятно.

— И после какво станало? — попитаха те. — Какви са били резултатите?

— Резултатите били ужасни — най-неочаквано се намеси в разговора нечий плътен гърден глас.

Те се огледаха. Настрани от групичката стоеше някакъв непознат — човек среден на ръст, чернокос, с гърбав нос, сочни алени устни и проницателни черни очи.

— Ужасни — повтори той.

Тъкмо в този момент Д.И.О. бе поседнал на една от стоманено-каучуковите скамейки, разпръснати така удобно из градината, но щом съзря непознатия, той скочи на крака и се втурна към него с разперени ръце — усмихнат до уши, възторжен.

— Господин Контрольор! Каква неочаквана радост! Момчета, можете ли да си представите? Това е Вселенският Контрольор, това е негово фордородие Мустафа Монд!

В четирите хиляди зали на Центъра четирите хиляди електрически часовника удариха едновременно четири. Безлични гласове затръбиха от високоговорителите.

— Край на главна дневна смяна. Застъпва втора дневна смяна. Край на главна дневна смяна...

В асансьора, на път за съблекалните, Хенри Фостър и помощник-завеждащият отдел „Предопределение“ обърнаха твърде многозначително гръб на Бърнард Маркс от отдел „Психология“ — отдръпнаха се настрани от неговата възмутителна репутация.

Лекото бръмчене и тракане на механизмите продължаваха да раздвижват пурпурния въздух в Зародишната банка. Смените можеха да идват и да си отиват, едно лице с цвят като на болен от вълчанка отстъпваше място на друго, величествено и безотказно конвейерите пъплеха напред със своя товар от бъдещи мъже и жени.

Линайна Краун се отправи с отривиста стъпка към вратата.

Негово фордородие Мустафа Монд! Очите на поздравяващите го студенти едва не изскочиха от орбитите. Мустафа Монд! Постоянният Контрольор за Западна Европа! Единият от десетте Вселенски Контрольори! Единият от десетте... а седна на скамейката редом с Д.И.О. и щеше да остане, да остане, да, и всъщност да поговори с тях... направо от извора. Направо от устата на самия Форд!

Две дечица с тен на варени скариди изникнаха от близкия храсталак, втренчиха се в тях за миг с ококорените си от удивление очи и се върнаха към забавленията си сред листака.

— Всички вие помните — заговори Контрольорът с мощния си гръден глас, — всички вие помните, предполагам, онази красива крилата мисъл на Нашия Форд: „Историята — това са празни приказки.“ Историята — повтори той — това са празни приказки.

Той махна с ръка и сякаш с леко бръсване на невидима метличка от пера избърса малко прах, а този прах бе древноиндийският град Харапа и халдейският Ур в древна Месопотамия; малко паяжина, а тя бе Тива и Вавилон, и критянският Кнос, и гръцката Микена. Бръс-бръс

— и къде отиде Одисей, къде отиде Йов, къде отидоха Юпитер и божественият индийски мъдрец Готма, къде отиде Исус? Бръс — и всички тези пращинки от антична пепел, наричани Атина, Рим, Ерусалим и древен Китай — изчезнаха до една. Бръс — и мястото, където се намираше Италия, остана празно. Бръс — катедралите, бръс-бръс — „Крал Лир“ и „Мислите“ на Паскал. Бръс — оратория, бръс — реквием, бръс — симфония, бръс — ...

— Ще ходиш ли на емоцино тази вечер, Хенри? — попита помощник-главният предопределител. — Чух, че премиерният емоцим в „Алхамбра“ бил първокласна работа. Казват, че имало някаква любовна сцена върху мечка кожа, която била великолепна. Откроявало се всяко косъмче на мечката. Изумителни осезателни ефекти.

— Именно поради тази причина не ви се преподава история — говореше Контрольорът. — Но сега дойде времето...

Д.И.О. му отправи разтревожен поглед. Носеха се разни странни слухове за стари забранени книги, скрити в сейфа в кабинета на Контрольора. Библии, поезия, Форд знае какво.

Мустафа Монд срещна неспокойния му поглед и угълчетата на алените му устни се присвиха иронично.

— Всичко е наред, Директоре — рече той с лек присмех. — Няма да ги покварявам.

Д.И.О. бе дълбоко смутен.

Презираните се стараят да си придадат презрителен вид. Усмивката по лицето на Бърнард Маркс бе надменна. Всяко косъмче на мечката, как ли не!

— На всяка цена ще отида — рече Хенри Фостър.

Мустафа Монд се наведе напред и размаха пръст към студентите.

— Само се опитайте да проумеете — каза той и от тона му ти прониза някаква особена, остра тръпка под лъжичката. — Опитайте се да проумеете какво е означавало да имаш майка, която ражда бебетата си живи.

Пак тази цинична дума. Но този път никому и през ум не мина да се усмихне.

— Опитайте да си представите какво е означавало да „живееш при семейството си“.

Опитаха се, но очевидно без каквото и да било успех.

— А знаете ли какво е било това „дом“?

Те поклатиха глави.

От своето сумрачно кървавочервено подземие Линайна Краун се изкачи седемнадесет етажа; щом излезе от асансьора, зави надясно, тръгна по някакъв дълъг коридор и като отвори вратата с надпис „СЪБЛЕКАЛНЯ — МОМИЧЕТА“, се гмурна сред оглушителната олелия от лакти, гърди и бельо. Потоци гореща вода пълнеха с плисък стоте вани или клокочеха при изпразването им. С грохот и свистене осемдесет вакуумни вибратора за масаж едновременно мачкаха и всмукваха твърдата помургавяла плът на осемдесет великолепни женски екземпляра. Всяка крещеше с пълно гърло. От кутията за синтетична музика се разнасяше соло за свръхкорнет.

— Здравей, Фани! — поздрави Линайна младата жена, която заемаше съседното гардеробче.

Фани работеше в Бутиловъчната зала и нейното презиме бе също Краун. Но тъй като двата милиарда жители на планетата имаха само десет хиляди фамилни имена, това съвпадение не бе чак толкова смайващо.

Линайна започна да сваля циповете си — първо ципа на жакета, после с две ръце двата ципа, които държаха панталоните, и последния, за да разхлаби бельото. Без да сваля обувките и чорапите си, тя се отправи към банята.

Дом, дом — няколко тесни стаички, в които са натъпкани: мъж, периодично раждаща жена и паплач от момчета и момичета на всякакви възрасти. Никакъв въздух, никакъв простор — извънредно нехигиеничен затвор, мрак, болести и смрад.

(Пресъздадената от Контрольора картина бе толкова жива, че само при описанието ѝ едно от момчетата, по-чувствително от останалите, пребледня и едва не му призля.)

Линайна излезе от ваната, избърса се с хавлията, улови монтираната в стената дълга еластична тръба, насочи накрайника ѝ

към гърдите си, сякаш се готвеше да извърши самоубийство, и натисна спусъка. Струя топъл въздух я напудри с най-финия талк. Над мивката бяха инсталирани кранчета за осем различни благоухания и одеколони. Тя завъртя третото отляво, обля се с шипър и понесла обувките и чорапите си в ръка, отиде да провери дали някой от вакуумните вибратори вече не е свободен.

И този дом бил противен както в психическо, така и във физическо отношение. От психическа гледна точка той бил заешка дупка, бунице, сгорещено от търканията между натъпканите обитатели и вдигащо пара от вълнения. Каква задушаваша близост, какви опасни, безумни и гнусни взаимоотношения между членовете на една семейна група! Майката като обезумяла бдяла над децата си (*нейните* деца!)... бдяла над тях като котка над, котенцата си, но котка, която можела да говори, котка, която можела да повтаря до полуда: „Рожбичката ми, свидната ми рожбичка. Ах, миличкото ми, ах, то сега ще се насуче, ах, тези мънички ръчички, ах, то ми е гладничко, ах, необяснима сладка мъка! Ах, рожбичката ми вече спинка с мехурче бяло млекце в ъгълчето на устицата. Ах, бебчето ми спинка...!“

— Да — рече Мустафа Монд, като кимна с глава. — Направо да те побият тръпки.

— С кого ще излизаш тази вечер? — попита Линайна на връщане от вакуумния вибратор, като грейнала в розово перла, която сияе с вътрешна светлина.

— С никого.

Линайна повдигна учудено вежди.

— Напоследък се чувствавам доста потисната — обясни Фани. — Д-р Уелс ме посъветва да изкарам една симулирана бременност.

— Но, мила моя, та ти си само на деветнадесет години. Първата симулирана бременност е задължителна едва след двадесет и една.

— Знам, скъпа. Но за някои хора е по-добре да започнат по-рано. Д-р Уотс ми обясни, че брюнетките с широки тазове като мен трябва да изкарат своята първа симулирана бременност на седемнадесетгодишна възраст. Значи не съм подранила, а съм закъсняла с две години. — Тя отвори вратата на гардеробчето си и

посочи кутийките и шишенцата с етикети, строени върху най-горния рафт.

— „СИРОП ОТ ЖЪЛТО ТЯЛО“ — зачете на глас етикетите Линайна. — „ОВАРИН“, ГАРАНТИРАНА ДАТА НА ПРОИЗВОДСТВО: СРОК НА ГОДНОСТ: ДО 1 АВГУСТ 632 г. С.Н.Ф., „ЕКСТРАКТ ОТ МЛЕЧНА ЖЛЕЗА“ — ДА СЕ ВЗЕМА ТРИ ПЪТИ НА ДЕН ПРЕДИ ЯДЕНЕ С МАЛКО ВОДА; „ПЛАЦЕНТИН“ — ДА СЕ ИНЖЕКТИРА ПО 5 куб. см ИНТРАВЕНОЗНО ВСЕКИ ТРЕТИ ДЕН... Тъъъ! — потръпна Линайна. — Как мразя венозните инжекции, а ти?

— И аз ги мразя. Но когато са за добро... — Фани беше изключително благоразумно момиче.

Нашият Форд — или Нашият Фройд, както по някаква загадъчна причина сам се е наричал, когато разисквал психологически въпроси, — Нашият Фройд е бил първият, който е разкрил ужасните опасности на семейния живот. Светът бил пълен с бащи — следователно пълен и с нещастия, бил пълен с майки — следователно пълен и с всякакви перверзии — от садизъм до целомъдрие: бил пълен с братя, сестри, чичовци и лели — следователно и с безумие и самоубийства.

— И все пак сред диваците на остров Самоа и на някои други острови край бреговете на Нова Гвинея...

Тропическото слънце облива като затоплен мед голите тела на смесената група от деца, натъркаляли се безразборно прегърнати сред цветовете на хибискуса. Всяка една от покритите с палмови листа двадесетина къщички би могла да им бъде дом. Според схващанията в Тробрианските острови зачеването било дело на прародителски духове — там никой не бил и чувал за бащи.

— Противоположностите — продължи Контрольорът — се привличат. Поради основателната причина, че е било предназначено да се привличат.

— Д-р Уелс твърди, че една тримесечна симулирана бременност сега ще е от огромно значение за здравето ми през следващите три-четири години.

— Е, надявам се да излезе прав — рече Линайна. — Ама, Фани, сериозно ли ми говориш, че през следващите три месеца не бива да...

— О, не, скъпа. Само една-две седмици — не повече. Довечера ще бъда в клуба — ще играя музикален бридж. А ти сигурно ще излизаш?

Линайна кимна.

— С кого?

— С Хенри Фостър.

— Пак ли? — По милото, кръгло като месечника лице на Фани се изписа нещо средно между огорчение и неодобрително учудване. — Да не искаш да ми кажеш, че *все още* излизаш с Хенри Фостър?

Майки и бащи, братя и сестри. Но освен тях имало и съпрузи, и съпруги, и любовници. Имало е и еднобрачие, и любовен роман.

— Въпреки че тези думи сигурно нищо не ви говорят — рече Мустафа Монд.

Те поклатиха глави.

Семейство, еднобрачие, любовен роман. Навсякъде изключителност, навсякъде съсредоточаване на интересите и насочване на порив и енергия по тесен улей.

— Но всеки принадлежи на всички останали — рече в заключение той, като издекламира хипнопедичната поговорка.

Студентите закимаха в знак на категорично съгласие с това твърдение, което, повтаряно повече от шестдесет и две хиляди пъти в мрака, ги бе накарало да го приемат не просто като истина, а като аксиома, очевидна и абсолютно неоспорима.

— Но в края на краищата — възрази Линайна — аз съм с Хенри само от около четири месеца.

— Само от четири месеца! Прекрасно! И отгоре на това — продължи Фани, като размахваше обвинително пръст — през цялото това време не е имало друг освен Хенри. Нали така?

Линайна поруменя, но погледът и тонът ѝ си останаха все така дръзки.

— Не, не е имало друг — отвърна тя почти грубо. — И изобщо не виждам защо е трябвало да има и друг.

— Ооо, тя дори не виждаше защо е трябвало да има и друг — повтори Фани, сякаш говореше на някакъв невидим слушател, застанал зад лявото рамо на Линайна. После добави с внезапно

променен тон: — Шегата настрана, наистина си мисля, че трябва да внимаваш. Ужасно непристойно е да бъдеш все с един и същ мъж. Ако беше четиридесет или тридесет и пет годишна, не би било толкова страшно. Но на *твоята възраст*, Линайна! Не, тази наистина няма да я бъде! А и много добре знаеш колко рязко се противопоставя Д.И.О. на всичко прекомерно задълбочено или продължително. Четири месеца с Хенри Фостър, без да си имала нито един друг мъж — о, ако Д.И.О. узнае, така ще се разгневи...

— Представете си вода под налягане в тръба.

Представиха си я.

— Пробивам я на едно място — продължи Контрольорът. — Каква струя, а!

Той я проби още на двадесет места. Избликнаха двадесет тънички фонтанчета.

— Рожбичката ми. Бебчето ми...!

— Майко! — Лудостта е заразителна.

— Любима, единствена моя, съкровище мое, съкровище...

Майка, еднобрачие, любовен роман. Високо шурти фонтанът, плиска се и пени буйната струя. Поривът има един-единствен отдушник. Любима! Рожбичката ми! Нищо чудно, че тези нещастни предшественици на съвременните хора са били смахнати и порочни, и жалки. Техният свят не им е позволявал да живеят спокойно, не им е позволявал да бъдат нормални, добродетелни и щастливи. Заради майките и любовниците, заради забраните, на които са били обучени да се подчиняват, заради изкушенията и самотните угризения на съвестта, заради болестите и безкрайното отчуждаващо страдание, заради несигурността и бедността те били принудени да изпитват силни вълнения. А как при тези силни вълнения (които се усилвали още повече в самотата, в безнадеждната изолация на индивида) са могли те да бъдат устойчиви?

— Не е нужно да го зарязваш, естествено. Просто от време на време се взаимообладавай и с някой друг. Той си има и други момичета, нали?

Линайна потвърди.

— Естествено, че ще си има. Убедена съм, че Хенри Фостър е наистина благороден и порядъчен човек — винаги благоразумен. А освен това трябва да помислиш и за Директора. Знаеш колко педантично държи той за...

Линайна кимна с глава и рече:

— Днес — той ме потупа отзад.

— Ето, виждаш ли! — Фани ликуваше. — Това показва за какво държи той. За най-строго традиционно поведение.

— Устойчивост — рече Контрольорът — и пак устойчивост. Без обществена устойчивост не може да има цивилизация. Без лична устойчивост не може да има обществена устойчивост. — Гласът му гърмеше като тръба. Като го слушаха, студентите се чувствуваха по-значими, по-въодушевени.

Машината се върти, върти се и трябва да продължава да се върти — непрекъснато. Спирането ѝ би означавало смърт. Един милиард пъплеха по земната кора. Колелата се завъртяха. След сто и петдесет години хората бяха вече два милиарда. Спрете всички колела. След сто и петдесет седмици хората ще са отново само един милиард — на хиляда места хиляда пъти по хиляда мъже и жени ще са умрели от глад.

Колелата трябва да се въртят равномерно, но не могат да се въртят сами. Трябва да има хора, които да ги обслужват, хора устойчиви като колелата на своите оси, здравомислещи хора, хора покорни и винаги доволни.

А онези, които скимтят: рожбичката ми, майчицата ми, единствена моя любима; които хленчат: съгреших, ужасни мой боже; които пищят от болка, стенат от треска, оплакват старостта и бедността си — как могат те да обслужват колелата? А щом не могат да обслужват колелата... Трудно ще могат да се погребат или изгорят трупове на хиляда хиляди мъже и жени на хиляда места.

— А в края на краищата — гласът на Фани звучеше увещаващо — да не би да има нещо мъчително или противно в това да се взаимоотнодаваш с още един-двама освен Хенри? И като се има предвид, че ти *трябва* да бъдеш малко по-свободна във връзките си с мъжете...

— Устойчивост — подчерта Контрольорът — и пак устойчивост. Първа и последна необходимост. Устойчивост. Благодарение на нея имаме всичко това.

Той махна с ръка и посочи към градината, към огромните сгради на Центъра за обучение и към голите дечица, които се криеха из гъсталака или тичаха по тревните площи.

Линайна поклати глава.

— Напоследък — рече замислено тя — като че ли нямам желание да съм прекалено свободна във връзките си. Понякога човек изпада в такова настроение. Не ти ли се е случвало и на теб, Фани?

Фани ѝ кимна със съчувствие и разбиране.

— Но човек трябва да се постарее — рече тя нравоучително — и трябва да спазва правилата. В края на краищата нали всеки принадлежи на всички останали.

— Да, всеки принадлежи на всички останали — повтори Линайна бавно и като въздъхна, помълча малко; после взе ръката на Фани и лекичко я стисна. — Напълно си права, Фани. Както винаги. Ще се постарая.

Задържаният от бариерата порив бликва отведнъж и пороят е чувство, пороят е страст, пороят е дори лудост: зависи от силата на струята, от височината и якостта на бариерата. А няма ли бариера, пороят се стича равномерно и по определените канали се влива в спокойното благополучие. (Зародишът е гладен и ден след ден помпата на кръвозаместителя прави безотказно своите осемстотин оборота в минута.) Преточеното бебе заплаква и на часа се появява сестра с бутилка външен секрет. Чувството се спотайва именно в този промеждутък от време между желанието и неговото осъществяване. Да се съкрати този промеждутък, да се разрушат всички тези стари, непотребни бариери.

— Вие сте момчета с късмет! — рече Контрольорът. — За вас бяха положени всички усилия, за да се направи животът ви в емоционално отношение лек, за да ви предпазим, доколкото е възможно, от всякакви чувства.

— Щом Форд е в таратайката си — промълви Д.И.О., — целият свят е честит!

— Линайна Краун ли? — повтори Хенри Фостър въпроса на помощник-главния предопределител, като вдигаше ципа на панталоните си. — О, тя е великолепно момиче. Превъзходно пневматична. Учудвам се, че още не си бил с нея.

— И аз не мога да си обясня как се е получило това — рече помощник-главният предопределител. — Естествено, че ще я обладая. При първа възможност.

Застанал от другата страна на пътеката между гардеробчетата в съблекалнята, Бърнард Маркс дочу разговора им и пребледня.

— А и да си призная истината — каза Линайна, — вече започва да ми поомръзва да съм всеки ден само с Хенри. — Тя си обу левия чорап. — Познаваш ли Бърнард Маркс? — попита тя с тон, чието прекалено равнодушие бе очевидно преднамерено.

Фани се слиса.

— Нямах предвид...

— А защо не? Бърнард е алфа-плюс. Освен това той ме покани да отида с него в един от Резерватите за диваци. Винаги ми се е искало да посетя някой Резерват за диваци.

— При тази репутация на Бърнард?

— Какво ме е грижа за репутацията му?

— Говори се, че не обича голф с препятствия.

— Говори се, говори се — взе да я имитира подигравателно Линайна.

— И освен това той прекарва повечето от времето си в уединение — сам. — В гласа на Фани се долавяше ужас.

— Е, когато е с мен, няма да е вече сам. И във всеки случай, защо хората са така отвратително настроени към него? Според мен той е много приятен. — Тя се усмихна мислено — колко нелепо срамежливо се бе държал той! Почти уплашено — сякаш тя беше Вселенски Контрольор, а той — пилот гама-минус.

— Да разгледаме например вашите собствени влечения — каза Мустафа Монд. — Сблъсквал ли се е някога някой от вас с

непреодолимо препятствие?

В отговор на този въпрос настъпи мълчание.

— Бил ли е някой от вас принуден да преживее продължителен промеждутък от време между осъзнаването на някакво желание и осъществяването му?

— Ами... — започна едно от момчетата, но се поколеба.

— Говорете — подкани го Д.И.О. — Не карайте негово фордородие да чака.

— Веднъж ми се наложи да изчакам почти четири седмици, докато момичето, което желяех, ми разреши да го обладая.

— И в резултат на това изпитахте силно чувство?

— Ужасно!

— Точно така, ужасно — каза Контрольорът. — Нашите предци са били толкова глупави и недалновидни, че когато първите реформатори дошли и им предложили да ги избавят от тези ужасни чувства, те не пожелали да имат никакво вземане-даване с тях!

„Да говорят за нея като за мръвка месо — скърцаше със зъби Бърнард. — Тук я обладали, там я обладали. Сякаш е овца. Да я унижават до такава степен. Тя ми обеща, че ще си помисли, каза, че ще ми даде отговор до края на тази седмица. О, Форд, Форд, Форд!“ Искаше му се да отиде при тях и да ги цапардоса по мутрите — силно, и пак, и пак.

— Да, наистина те съветвам да я опиташ — казваше Хенри Фостър.

— Да вземем ектогенезата. Пфицнер и Кавагучи разработили цялата методика. Но пожелали ли са правителствата да ѝ обърнат внимание? Не. Съществувало е нещо, наричано християнство. И жените били принудени да продължават да раждат бебетата си.

— Толкова е грозен! — рече Фани.

— Аз пък харесвам външността му.

— И после, толкова е *дребен* — Фани сбърчи носле: ниският ръст бе една ужасна, присъща за нисшите касти черта.

— Според мен ръстът му е направо очарователен — каза Линайна. — Човек изпитва желание да го погали. Нали разбираш. Като

котенце.

Фани беше потресена.

— Разправят, че още когато бил в бутилката, е била допуснатата грешка — помислили го за гама и му сипали алкохол в кръвозаместителя. Затова е такъв дребосък.

— Каква глупост! — Линайна бе възмутена.

— Преподаването по време на сън всъщност било забранено в Англия. Съществувало е нещо, наречено либерализъм. Парламентът, ако това понятие ви говори нещо, приел закон срещу този метод на преподаване. Протоколите са запазени. Речи за свободата по този въпрос. Свободата да си неспособен и жалък. Свободата да си различен и непригоден.

— Но, скъпи ми приятелю, аз ти я отстъпвам от сърце, уверявам те, от сърце. — Хенри Фостър потупа помощник-главния предопределител по рамото. — В края на краищата нали всеки принадлежи на всички останали.

„Сто повторения по три нощи седмично в продължение на четири години — помисли си Бърнард Маркс, който бе специалист по хипнопедия. — Или шестдесет и две хиляди и четиристотин повторения създават една истина. Идиоти!“

— Или например кастовата система. Непрекъснато предлагана и непрекъснато отхвърляна. Съществувало е нещо, наричано демокрация. Сякаш хората са били равни не само като физикохимия!

— И така, мога само да кажа, че ще приема поканата му.

Бърнард ги ненавиждаше, ненавиждаше ги. Но те бяха двама, бяха едри, бяха силни.

— Деветгодишната война започнала през 141 г. С.Н.Ф.

— Дори *и да е вярно* това за алкохола в кръвозаместителя му.

— Фосген, хлорпикрин, етилов йодацетат, дифенилцианарсин, трихлорметил, хлороформат, иприт. Да не говорим за

циановодородната киселина.

— На което аз просто не вярвам — рече в заключение Линайна.

— Тътенът от четиринадесет хиляди самолета, летящи в разгънат строй. Но по „Курфюрстендам“ в Берлин и в Осмия район на Париж експлозията на антраксовите бомби едва ли е вдигнала по-голям шум, отколкото гръмването на книжна кесия.

— Защото *наистина* искам да посетя някой Резерват за диваци.

— $\text{CH}_3\text{C}_6\text{H}_2(\text{NO}_2)_3 + \text{Hg}(\text{CNO})_2 = \text{e}$, какво прави това? Огромна яма в земята, купчина мазилка, парчета плът и слуз, крак все още обут в ботуша, който излита във въздуха и тупва на земята, пльос, точно посред мушкатата — огненочервените мушката, какво великолепно зрелище е предложило онова лято!

— Ти си твърдоглава, Линайна, вдигам ръце от теб.

— Руският метод за заразяване на водоизточниците бе изключително умно измислен.

Обърнали си взаимно гръб, Фани и Линайна продължиха да се обличат мълчешком.

— Деветгодишната война, Великият икономически крах. Трябваше да се избира между Вселенския надзор и разрухата. Между устойчивостта и...

— И Фани Краун е приятно момиче — рече помощник-главният преопределител.

В яслите завърши урокът по Елементарно класово съзнание — гласовете приспособяваха бъдещото търсене към бъдещото предлагане на промишлени изделия: „О, как обичам да летя!“ — шепнеха те. „О, как обичам да летя, о, как обичам нови дрехи! О, как обичам...“

— Антракът — сибирската язва, разбира се, видял сметката на либерализма, но все едно, нещата не могат да се вършат насила.

— Но в никакъв случай не е пневматична колкото Линайна. Не, в никакъв случай.

— А старите дрехи са отвратителни — продължаваше неуморният шепот. — Ние винаги изхвърляме старите дрехи. По-добре хвърли, но не кърпи; по-добре хвърли, но не кърпи; по-добре...

— Работата на правителството е да седи, не да удря. Управлява се с ум и със задни части, но никога с юмруци. Превръщали са например потреблението в повинност.

— И така, вече съм готова — рече Линайна, но Фани остана безмълвна и все така обърната настрани. — Фани, мила, нека се сдобрим.

— Всеки мъж, жена и дете били задължавани да консумират толкова и толкова на година. За доброто на промишлеността. Единственият резултат...

— По-добре хвърли, но не кърпи. Много кърпки — празна кесия, много кърпки...

— Някой ден — заговори Фани, като мрачно натъртваше на всяка дума — ще си навлечеш беля.

— Повсеместен отказ да се изпълнява повинността. Призив за преустановяване на потреблението. Връщане към природата.

— О, как обичам да летя, о, как обичам да летя...

— Връщане към културата. Да, точно към културата. Човек не може да консумира много, ако си седи мирничко и си чете книжки.

— Как ти изглеждам? — попита Линайна. Жакетът ѝ бе ушит от бутилково-зелена ацетатна коприна със зелена вискозна кожа на маншетите и яката.

— Осемстотин защитници на природосъобразния начин на живот били покосени с картечници при Гоулдърс Грийн.

— По-добре хвърли, но не кърпи. По-добре хвърли, но не кърпи.

Зелени къси панталонки от рипсено кадифе и бели вискозно-вълнени чорапи, навити под коляното.

— После станало прочутото клане в Британския музей. Две хиляди почитатели на културата били задушени с иприт.

Козирката на зелено-бяла жокейска шапчица засенчваше очите на Линайна; обувките ѝ бяха яркозелени, излъскани до блясък.

— Накрая — продължи Мустафа Монд — Контрольорите осъзнали, че от употребата на сила няма полза. Бавнодействащите, но безкрайно по-сигурни методи на ектогенезата, неопавловското обучение и хипнопедията...

А около кръста си носеше обточен със сребро зелен патрондаш от изкуствен марокен — натъпкан (тъй като Линайна не беше безплодна) с предписания от закона запас от противозачатъчни средства.

— Откритията на Пфицнер и Кавагучи най-сетне влезли в употреба. Започнала се усилена пропаганда срещу възпроизводството чрез раждане...

— Прекрасно! — извика въодушевено Фани. Тя така и не можеше да устоява дълго на обаянието на Линайна. — И какъв *прелестен* малтусиански пояс!

— Придружена от кампания срещу Миналото, от затваряне на музеите, взривяване на историческите паметници (за щастие повечето от тях били вече разрушени по време на Деветгодишната война) и от забраната на всички книги, издадени преди 150 г. С.Н.Ф.

— На всяка цена трябва да си намеря един такъв пояс — рече Фани.

— Съществували са например някакви неща, наричани пирамиди.

— Моят стар черен лачен патрондаш...

— Както и един човек на име Шекспир. Вие, разбира се, никога не сте и чували за тях.

— Направо ме е срам с този мой патрондаш.

— Такива са предимствата на едно истинско научно образование...

— Много кърпки — празна кесия, много кърпки — празна...

— Датата на пускането на пазара на първия модел „Г“ на Нашия Форд...

— Имам го отблизо три месеца.

— Била избрана за началната дата на новото летоброене.

— По-добре хвърли, но не кърпи. По-добре хвърли...

— Както вече споменах, съществувало е нещо, наричано християнство.

— По-добре хвърли, но не кърпи...

— Етиката и философията на заниженото потребление...

— О, как обичам нови дрехи, о, как обичам нови дрехи, о, как обичам...

— Което е било от особена важност при съществуването на недостиг от произвеждани блага, но в епохата на автоматизацията, когато е внедрено и свързването на азота от атмосферата в различни съединения, сниженото потребление определено е престъпление срещу Обществото.

— Подари ми го Хенри Фостър.

— Върховете на всички кръстове били отрязани и така придобили Т-образна форма. Имало е и нещо, което наричали бог.

— Истински изкуствен марокен.

— Сега вече имаме Световна държава. Празнуваме Фордовден, провеждаме. Празници на песнопойството и обредни сбирки за духовно сливане.

„Форде, как ги ненавиждам!“ — мислеше си Бърнард Маркс.

— Имало е нещо, което наричали рай, но въпреки това пиели алкохол в огромни количества.

„Като за мръвка месо, направо като за мръвка месо!“

— Имало нещо, което наричали рай, но въпреки това пиели алкохол в огромни количества.

— Моля те, попитай Хенри откъде го е купил.

— Но често вземали морфин и кокаин.

„А което е още по-лошо — самата тя мисли за себе си като за мръвка месо!“

— През 178 г. С.Н.Ф. били субсидирани две хиляди фармаколози и биохимици.

— Този май се чумери нещо — рече помощник-главният предопределител, като посочи към Бърнард Маркс.

— Шест години по-късно вече го произвеждали за пазара. Идеалният наркотик.

— Хайде да го подразним.

— Наркотикът, който създава радостно настроение, възбужда и предизвиква приятни халюцинации.

— Мръщете се, Маркс, мръщете се! — Потупването по рамото го стресна и го накара да вдигне очи. Беше онзи грубиян Хенри Фостър. — Това, от което се нуждаете, е грам сома.

— Всички предимства на християнството и алкохола, но нито един от недостатъците им.

„О, Форд, как ми се иска да му светя маслото!“ — помисли си Бърнард, но каза само:

— Не, благодаря! — и отклони предложената тубичка с таблетки.

— Да отпътуваш от действителността, когато ти се прииска, и да се върнеш без даже главобол и без никаква митология.

— Вземете си — настоя Хенри Фостър. — Вземете си!

— Устойчивостта била вече осигурена.

— Грамче сома си глътни — десет грижи забрави! — издекламира помощник-главният предопределител част от непретенциозна хипнопедична мъдрост.

— Сега остава само да се надвие старостта.

— Вървете по дяволите! Не ви е срам! — изкрещя Бърнард Маркс.

— Я стига си се перчил.

— Полови хормони, преливане на млада кръв, магнезиеви соли...

— И си набий в главата, че „по-добре грам, отколкото срам“. — И като продължиха да се смеят, те си тръгнаха.

— Всички физиологични белези на старостта са вече премахнати. А наред с тях, разбира се...

— Не забравяй да го попиташ за малтусианския пояс — заръча Фани.

— Наред с тях и всички психически особености на стария човек. Сега вече характерите на хората не се променят през целия човешки живот.

— ... Трябва да изкарам два тура голф с препятствия, преди да мръкне. Ще трябва да летя.

— Работа, забавления — на шестдесетгодишна възраст нашите възможности и вкусове са същите, каквито са били на седем на десетгодишна възраст. В лошите стари времена възрастните хора обикновено са се пенсионирали, отдавали са се на религия, прекарвали са времето си в четене и размисъл — *размисъл!*

— Идиоти, свине! — говореше сам на себе си Бърнард Маркс, докато вървеше по коридора към асансьора.

— А сега — ето го прогреса — възрастните хора работят, възрастните хора се любят, на възрастните хора не им остава свободно

време от забавления, нито един-единствен свободен миг, в който да седнат и да мислят; или ако понякога, по някаква нещастна случайност подобна пукнатина от време зейне в монолитния блок на техните развлечения — винаги може да се вземе сома, вкусна сома — половин грам за половин соматичен излет, грам — за двудневен излет, два грама — за пътешествие до пищния Ориент, три — за безрадостна вечност на луната; а след завръщането си те се озовават на отвъдната страна на пукнатината, кацнали здрави и читави върху твърдата земя на ежедневието и труда и развлеченията и отново препускащи от един емоцилен момент на друг, от едно пневматично момиче на друго, от една игра на електромагнитен голф на...

— Махай се, момиченце! — изрева гневно Д.И.О. — Махай се, момченце! Не виждате ли, че негово фордородие е зает? Идете да играете някъде другаде еротичната си игра.

— Горките дечица! — рече Контрольорът.

Бавно, величествено, сред приглушеното бръмчене на механизмите, конвейерите пълзяха напред, тридесет и три сантиметра в час. Сред червения сумрак проблясваха безброй рубини.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

1

Асансьорът бе пълен с мъже от съблекалните за алфи и появата на Линайна бе приветствувана от многобройни дружелюбни кимвания и усмивки. Тя се радваше на известност и по едно или друго време бе прекарала по една нощ с почти всекиго от тях.

„Те са добри момчета“, помисли си тя, като отвърна на поздравите им. Очарователни момчета! И все пак ѝ се искаше ушите на Джордж Едзъл да не са чак толкова големи (а може би на 328-ия метър му е бил впръскан малко повече паратироид?). А като гледаше Бенито Хувър, неволно си спомняше, че без дрехи той е наистина *прекалено* космат.

Като се обърна с очи, помръкнали от спомена за къдравата черна растителност по тялото на Бенито, тя забеляза в ъгъла дребната невзрачна фигурка и скръбното изражение на Бърнард Маркс.

— Бърнард! — Тя пристъпи към него. — Търсих те. — Ясният ѝ глас надви бръмченето на изкачващия се асансьор. Останалите мъже се огледаха любопитно. — Искях да поговоря с теб във връзка с нашия план за Ню Мексико. — С крайчеца на окото си тя успя да зърне как Бенито Хувър зяпна от удивление. Изумлението му я подразни. „Изненадан е, че не моля него да пътешествуваме отново“ — каза си мислено тя. И с небивала разпаленост продължи на глас: — Направо умирам да дойда с теб за една седмица през юли. — (Във всеки случай поне засвидетелствуваше публично, че изневерява на Хенри. Фани трябваше да е доволна, макар че му изневеряваше с Бърнард.) — Разбира се — Линайна му отправи своята най-пленителна многозначителна усмивка, — ако все още ме желаеш.

Бледото лице на Бърнард пламна. „Това пък сега защо?“ — запита се тя удивена, но и същевременно развълнувана от това неочаквано доказателство за своята власт.

— Няма ли да е по-добре да поговорим за това някъде другаде?
— заекна той ужасно притеснен.

„Сякаш казах нещо възмутително — помисли си Линайна. — Сигурно не би се разстроил повече дори ако си бях направила някоя гадна шега — да го попитам например коя е била майка му или нещо от този род.“

— Исках да кажа, че всички тези хора наоколо... — От смущение дъхът му секна.

Смехът на Линайна бе искрен и добродушен.

— Колко си смешен! — рече тя и съвсем чистосърдечно си мислеше, че той наистина е смешен. — Нали ще ме предупредиш поне една седмица по-рано? — продължи с друг тон. — Предполагам, че ще летим с ракетата „Синият Пасифик“? Тя от Чаринг Тий Тауър ли тръгва? Или от Хампстед?

Преди Бърнард да успее да отговори, асансьорът спря.

— Покривът! — обади се скърцащ глас.

Обслужващият асансьора бе дребно маймуноподобно същество, облечено в черната туника на епсилон-минус полуморон.

— Покривът!

Той отвори рязко вратите. Топлото великолепие на следобедното слънце го слиса и той запремига с очи.

— О, покривът! — повтори той възторжено. И като че ли пробуден внезапно и радостно от някакъв мрачен унищожителен ужас, повтори: — Покривът!

Ухили се на пътниците с някакво кучешко умиление и покорство. Като разговаряха и се смееха, те излязоха от асансьора на огрения от слънцето покрив. Обслужващият асансьора се загледа подире им.

— Покривът? — изрече той въпросително.

После се чу звънеца и някакъв високоговорител от тавана на асансьора започна много тихо, но много властно да издава своите заповеди.

— Тръгвай надолу — нареждаше гласът. — Тръгвай надолу. Осемнадесети етаж. Тръгвай надолу, тръгвай надолу. Осемнадесети етаж. Тръгвай надолу, тръгвай...

Обслужващият асансьора затвори шумно вратите, докосна един бутон и на часа се гмурна обратно в бръмчащия сумрак на шахтата, сумрака на неговия собствен обичаен унес.

На покрива бе топло и слънчево. Летният следобед бе упоен от жуженето на минаващите хеликоптери, а по-плътното бучене на ракетолетите, които препускаха невидими из ведрото небе на височина пет-шест мили, сякаш милваше лекия ветреца. Бърнард Маркс пое дълбоко въздух. Той вдигна поглед нагоре към небето, зарея го към синия хоризонт, после го сведе и впи очи в лицето на Линайна.

— Нали е красиво! — потрепна гласът му.

Тя му се усмихна с искрено съчувствие и разбиране.

— Идеално е за голф с препятствия — отвърна възторжено. — А сега трябва да летя, Бърнард. Хенри се сърди, когато го карам да чака. Уведоми ме навреме за датата. — И като махна с ръка, тя прекоси тичешком плоския покрив по посока на хангарите.

Спрял се на едно място, Бърнард наблюдаваше как се отдалечава блясъкът на белите чорапи, как пъргаво се прегъват и изопват помургавелите колене и как леко-леко се набръчкват под бутилково-зеления жакет прилепналите кадифени къси панталонки. По лицето му се четеше болка.

— Не може да се отрече, че е красива — разнесе се зад гърба му гръмовит и жизнерадостен глас.

Бърнард се сепна и се огледа. Насреща му сияеше топчестото червендалесто лице на Бенито Хувър — сияеше от приветливост. Бенито бе прословут със своето добродушие. За него казваха, че би могъл да изживее живота си, без дори да се докосне до сома. Злобата и лошото настроение, заради които другите трябваха да предприемат соматични излети, никога не го спохождаха. Действителността за Бенито бе винаги слънчева.

— А и пневматична. И още как! — И добави вече с променен тон: — Само че вие ми изглеждате нещо унил! Онова, от което се нуждаете, е грам сома. — И като бръкна в десния джоб на панталона си, Бенито извади шишенце. — „Грамче сома си глътни — десет грижи забрави!“ Само че...

Бърнард най-неочаквано се бе обърнал и побягнал. Бенито се загледа подир него.

„Какво ли му става на този момък? — запита се той, поклати глава и реши, че сигурно са верни приказките за алкохола, сипан в кръвозаместителя на бедния момък. Трябва да е засегнат мозъкът му.“

Той прибра шишенцето със сомата, извади пакетче секс-стимулираща дъвка, напъха една пластинка в устата си и като запреживя, бавно се отдалечи към хангарите.

Хенри Фостър бе извел машината си от хангара и когато Линайна пристигна, той вече седеше в пилотската кабина и я чакаше.

— Закъсня четири минути — бе целият му коментар, когато тя се покатери и седна до него. Той задействува двигателите и включи витлата на хеликоптера. Машината се стрелна отвесно нагоре. Хенри подаде газ, бръмченето на перката изтъня и премина последователно през жуженето на стършел, оса и комар, а скоростомерът показваше, че се издигат най-малко с два километра в минута. Долу под тях Лондон се смали. Огромните сгради с равни като длан покриви след секунди бяха само леха гъби с геометрични форми, изникнали от зеленината на парковете и градините. Сред тях, като по-висока и стройна гъба с тънко стъбълце, се въздигаше към небето Чаринг Тий Тауър — диск от бляскав бетон.

Като неясно очертани торсове на митически атлети по небесната синева се бяха излегли огромни кълбести облаци. От единия от тях внезапно се стрелна надолу с бръмчене малко алено насекомо.

— Ето я и Червената ракета — рече Хенри. — Тъкмо пристига от Ню Йорк. — И като погледна часовника си, поклати глава и добави: — Ама и тези Атлантически линии са наистина скандално неточни.

Той отдръпна крак от педала за газта. Бръмченето на витлата спадна октава и половина и отново премина последователно през жуженето на оса, на стършел, на едра мъхеста пчела, светлокафяв нощен бръмбар и бръмбар-рогач. Устременият нагоре полет на машината стана по-плавен и миг по-късно вертолетът увисна неподвижно във въздуха. Хенри натисна някакъв лост и нещо прищрака. Първоначално бавно, после по-бързо и все по-бързо предната перка започна да се върти, докато се превърна пред очите им в мъгляв кръг. Вихърът от хоризонталното движение засвири още по-остро. Хенри не свалеше поглед от оборотомера и когато стрелката спря на 1200, той изключи витлата на хеликоптера. Сега машината бе набрала достатъчно инерция, за да може да планира.

Линайна погледна надолу през прозореца на пода. Летяха над шесткилометровата паркова зона, която разделяше Централен Лондон от първото пръстеновидно предградие-спътник. Из зеленината пъплеха

умалени фигурки. Сред дърветата блестяха цели гори от кули за „Палаво центрофужно кученце“. Близко до Шепърдс Буш две хиляди бети-минус в смесени двойки играеха тенис на риманови повърхности. От двете страни на главния път от Нотинг Хил до Уилсдън се виждаха двойните редици на кортовете за ескалаторен бадминтон. На стадион „Ийлинг“ делтите провеждаха гимнастически парад и Празник на общественото песнопойство.

— Какъв противен цвят е сиво-кафявият — отбеляза Линайна, изразявайки гласно хипнопедичните предразсъдъци на своята каста.

Павилионите на емоцилмово студио Хаунелоу се разпростираха върху площ от седем и половина хектара. Близко до тях цяла армия от работници в черно и сиво-кафяво се трудеха върху подновяването на стъкловидната настилка на автомагистрала Уест Роуд. Тъкмо когато прелитаха, от единия от огромните самоходни тигели се изсипваше разтопената сплав. Тя се изливаше върху пътя в струя от ослепителна жар, азбестовите валяци ту приближаваха, ту отминаваха, а от задната част на една изолирана цистерна се вдигаше пара на бели облаци.

Заводът на Телевизионната корпорация в Брентфорд представляваше цяло градче.

— Сигурно точно сега им свършва смяната — обади се Линайна.

Подобно на листни въшки тревистозелените момичета-гама и черните полуморони се бяха скупчили около входовете или се редяха на опашки, за да заемат местата си във вагончетата на еднорелсовата железница. Сред тълпата се мяркаха бети-минус с цвят на черница. Върху покрива на главната сграда цареше оживление — непрекъснато кацаха и излитаха вертолети.

— Честна дума — рече Линайна, — щастлива съм, че не съм гама.

Десет минути по-късно те се намираха вече в Стоук Поуджес и бяха започнали своя първи тур голф с препятствия.

2

С поглед, забит почти през цялото време в земята, който, спреше ли се върху някое себеподобно същество, незабавно крадешком се отместваше, Бърнард бързешком прекоси покрива. Имаше вид на преследван човек, но преследван от врагове, които не желае да вижда, за да не би да му се сторят по-враждебни, отколкото е предполагал, а

самият той да бъде принуден да се чувства по-виновен и даже безпомощно сам.

„Този отвратителен Бенито Хувър!“ — И все пак този човек му желаше доброто. Което в известен смисъл само влошаваше нещата. Хората, които му желаяха доброто, се държаха по същия начин, както и онези, които му желаяха злото. Дори Линайна го караше да страда. Той си припомни онези седмици на плаха нерешителност, когато я бе гледал и копнял и бе губел надежда, че някога ще събере смелост да я покани. Смееше ли да се изложи на опасността да бъде унижен от презрителен отказ? Но пък кажеше ли „да“ — каква радост! Е, сега вече бе казала „да“, но въпреки това той бе нещастен; нещастен, защото тя мислеше, че следобедът е идеален за голф с препятствия, защото се затича към Хенри Фостър, защото ѝ се видя смешно нежеланието му да разискват публично най-съкровениите си неща. С една дума, нещастен, защото тя се бе държала така, както трябваше да се държи всяка здрава и добродетелна английска девойка, а не по някакъв друг, ненормален и ексцентричен начин.

Той отвори вратата на своята клетка в хангара и извика на двама безделнически делти-минус от обслужващия персонал да дойдат да изтикат вертолета му на покрива. Персоналът на хангарите представляваше цяла отделна партия „Бокановски“ — еднакво дребни, черни и противни близнаци. Бърнард даде нарежданията си с онзи рязък, твърде груб и дори обиден тон на човек, който не е напълно сигурен в своето превъзходство. За Бърнард бе винаги непосилно трудно да има вземане-даване с членове на по-нисшите касти. Защото каквато и да бе причината (а напълно възможно е последните клюки за алкохола в кръвозаместителя му да се окажат верни, защото нещастни случаи винаги ще има), физиката на Бърнард едва ли превъзхождаше физиката на един среден гама. Той бе с осем сантиметра по-нисък от стандартния за алфа ръст и несъразмерно слаб. Общуването с членове на по-нисшите касти винаги болезнено му напомняше за неговата физическа неугледност. „Аз съм такъв, какъвто съм, а как бих искал да не съм такъв!“ Чувството му за малоценност бе остро и мъчително. Всеки път, когато се окажеше, че не гледа отвисоко някой делта, защото погледите им се срещаха на едно ниво, той се чувствуваше унижен. Дали онзи насреща щеше да се отнесе към него с полагащото се за кастата му уважение? Този въпрос винаги го

измъчваше. И не без основание. Защото обучението на гамите, делтите и епсилоните донякъде им внушаваше да свързват телесната маса със социалното превъзходство. Наистина у всички съществуваше известен хипнопедичен предразсъдък в полза на едрия ръст. Оттук и присмехът на жените, на които бе правил предложения, както и грубите шеги на мъжете от неговите среди. От подигравките се чувствуваше отритнат, а като се чувствуваше така, той се и държеше като отритнат, с което само засилваше предубеждението на околните към него и увеличаваше презрението и враждебността, предизвиквани от физическите му недостатъци. А това на свой ред подсилваше усещането му, че е чужденец и самотник. Хроничният страх, че може да бъде оскърбен, го караше да избягва хората от своите среди, както и да държи преднамерено грубо на достойнството си, когато общуваше с понискостоящи от себе си. Каква горчива завист изпитваше към мъже като Хенри Фостър и Бенито Хувър! Мъже, на които никога не се налагаше да крещят на някой епсилон, за да го накарат да изпълни заповедта им, мъже, за които принадлежността им към висшата каста бе нещо напълно естествено, мъже, които в кастовата система бяха като риба във вода — чувствуваха се толкова удобно, че дори не забелязваха нито себе си, нито благотворната и естествена среда, в която водеха своето съществуване.

Вяло и както му се стори, неохотно двамата близнаци от обслужващия персонал изтикаха вертолета му върху покрива.

— По-чевръсто! — рече сприхаво Бърнард. Единият го изглежда. Дали не зърна някакъв животински присмех в празния поглед на тези сиви очи? — По-чевръсто! — извика той по-силно и в гласа му се долови отблъскваща грубост.

Той се качи във вертолета и минута по-късно вече летеше на юг, по посока на реката.

Различните пропагандни служби, както и Институтът по емоционално инженерство бяха разположени в една-единствена шестдесететажна сграда на Флийт Стрийт. В приземието и на долните етажи се намираха печатниците и канцелариите на трите най-известни лондонски вестника: „Ауърли Рейдио“ — вестника на по-висшите класи, бледозеления „Гама Газет“ и „Делта Мирър“, на сиво-кафява хартия и почти само с едносрични думи. В следващите двадесет и два етажа бяха пропагандните служби на Телевизията, Емоцилмите и

Синтетичния глас и музика. Над тях се намираха научноизследователските лаборатории и звукоизолираните кабинети, в които звукозаписни писатели и синтетични композитори вършеха своята отговорна работа. На последните осемнадесет етажа се помещаваше Институтът по емоционално инженерство.

Бърнард кацна върху покрива на Дома на пропагандата и слезе от хеликоптера.

— Обади се на господин Хелмхолц Уотсън — нареди той на портиера гама-плюс — и му предай, че господин Бърнард Маркс го чака на покрива.

После седна и запали цигара.

Хелмхолц Уотсън пишеше, когато му позвъниха.

— Предай му, че незабавно идвам — рече той и окачи слушалката. После се обърна към секретарката си. — Оставям на вас да приберете нещата ми — продължи той със същия делови и безличен тон и без да обръща внимание на ослепителната ѝ усмивка, стана и се отправи с бърза крачка към вратата.

Той бе мъж с могъщо телосложение, с обемист гръден кош, широкоплещест и масивен, но въпреки това с пъргави движения, гъвкав и подвижен. Мощната колона на шията му крепеше красиво оформена глава. Косата му бе черна и къдрава, а чертите на лицето — много изразителни. Или казано с по-силни думи — той бе красив и както секретарката му никога не се уморяваше да повтаря, бе алфа-плюс до върха на пръстите си. По професия бе лектор в Института по емоционално инженерство (Писателски факултет), а в интервалите между преподавателската си дейност работеше като емоционален инженер. Сътрудничеше редовно на „Ауърли Рейдио“, пишеше емоциомови сценарии и притежаваше най-лекото перо за лозунги и хипнопедични стихове.

— Способен — гласеше присъдата на неговите началници. — Може би (и тук те поклащаха глава и многозначително снишаваха глас) — малко *прекалено* способен.

Да, те имаха право, малко прекалено способен. Умственият излишък бе довел при Хелмхолц Уотсън до последици, твърде сходни с онези, които при Бърнард Маркс се дължаха на физическите му недостатъци. Невзрачните кости и мускули бяха изолирали Бърнард от събратята му и чувството за тази самотност, която по всички

съвременни стандарти представляваше умствен излишък, стана на свой ред причина за още по-дълбока изолация. Онова, което бе накарало Хелмхолц да прозре с горчивина своята същност и самота, бяха прекалено големите му способности. Онова, което обединяваше двамата, бе съзнанието, че са личности. Но докато физически несъвършеният Бърнард бе страдал цял живот от чувството, че е отритнат, то Хелмхолц едва съвсем наскоро бе осъзнал своя умствен излишък и бе прозрял, че е различен от хората, които го заобикалят. Този шампион по ескалаторен соло-тенис, този неуморим любовник (мълвеше се, че за по-малко от четири години бил обладал шестстотин и четиридесет различни момичета), този възхитителен функционер и изключително общителен човек бе осъзнал съвсем ненадейно, че спортът, жените и обществената дейност са, поне що се отнася до него, само второстепенни занимания. А дълбоко в себе си той в действителност, се интересуваше от нещо друго. От какво обаче? Ето това бе въпросът, който Бърнард бе дошъл да обсъди с него — или по-скоро, тъй като винаги Хелмхолц бе онзи, който говореше, да изслуша още веднъж размишленията на приятеля си.

Три прелестни момичета от Пропагандната служба на Синтетичния глас издебнаха Хелмхолц при слизането му от асансьора.

— О, скъпи Хелмхолц, хайде ела с нас на вечерен пикник в Ексмур — наобиколиха го те умолително.

Той поклати глава и леко ги разблъска, за да си направи път.

— Не, не.

— Няма да каним никакви други мъже.

Хелмхолц обаче остана непреклонен въпреки това примамливо обещание.

— Не — повтори той. — Зает съм. — И продължи неотклонно по пътя си. Момичетата тръгнаха подире му. Едва когато той се качи в самолета на Бърнард и хлопна вратата, те се отказаха да го преследват повече. И то не без укори.

— Ах, тези жени! — възкликна той, когато машината се издигна във въздуха. — Ах, тези жени! — И като поклати глава, се навъси.

— Толкова са ужасни! — съгласи се лицемерно Бърнард, но докато изговаряше тези думи, му се прииска и той да може да обладава толкова момичета, колкото Хелмхолц, и то така безпрепятствено. Внезапно го завладя неудържимо желание да се похвали. — Ще заведа

Линайна Краун в Ню Мексико — рече той, като се стараеше тонът му да е колкото може по-нехаен.

— Така ли? — отвърна Хелмхолц без капчица интерес. И след кратка пауза продължи: — През последните две седмици се отказах от всякакви заседания и всякакви срещи с момичета. Нямах представа каква врява се вдигна в Института по този повод. И въпреки това мисля, че си заслужаваше. Резултатите... — Той се поколеба. — Да, те са необичайни, твърде необичайни.

Физическият недостатък можеше да породи своего рода умствен излишък. Процесът, изглежда, бе обратим. За своите собствени цели умственият излишък можеше да породи доброволната слепота и глухота на съзнателната самота, изкуственото безсилие на аскетизма.

Остатъкът от краткия полет премина в мълчание. Когато пристигнаха и удобно се разположиха върху пневматичните дивани в стаята на Бърнард, Хелмхолц отново заговори:

— Чувствувал ли си се някога така — започна той, като изговаряше думите съвсем бавно, — като че ли имаше нещо вътре у себе си, което напират и само чака възможност да излезе навън? Нещо като излишна сила, която не използваш — нали разбираш, като водата, която шурти от водопада, вместо да мине през турбините? — Той изгледа въпросително Бърнард.

— Имаш предвид всичките онези чувства, които човек може да изпита, ако нещата бяха по-различни?

Хелмхолц поклати глава.

— Не съвсем. Имам предвид онова странно чувство, което понякога ме спохожда, чувството, че имам да казвам нещо много важно, както и убеждението, че притежавам способността да го кажа — но не знам какво точно представлява то и не мога да използвам способността си. Ако съществуваше някакъв различен начин за писане... Или пък нещо друго, за което да се пише... — Той помълча и накрая продължи: — Знаеш ли, много ме бива да измислям фрази — онези думи, които те карат най-неочаквано да подскочиш, все едно че си седнал върху топлийка — те звучат така поновому и така вълнуващо, макар че се отнасят за нещо очевидно от хипнопедична гледна точка. Но и това не ми се струва достатъчно. Не е достатъчно само фразите да са хубави, хубаво трябва да е и онова, за което ги използваш.

— Но твоите творби са хубави, Хелмхолц.

— Да, щом вървят — Хелмхолц сви рамене. — Но пътят, който извървяват, е твърде късичък. Те някак си не са достатъчно значими. Имам чувството, че мога да сътворя нещо далеч по-значимо. Да, и по-прочувствено, и по-страстно. Но какво? Какво по-значимо е останало за казване? И как човек може да пише по-страстно за онези неща, за които пише по поръчка? Думите биха могли да бъдат като рентгеновите лъчи, ако човек ги използва правилно — биха проникнали през всякакво препятствие. Четеш, а те те пронизват. Ето едно от нещата, на което се опитвам да науча студентите си — как да пишат пронизващи творби. Но каква полза да бъдеш пронизан от някаква статия за Празника на песнопойството или за най-новите постижения в музиката за цветоуханни органи? Освен това дали можеш да направиш думите наистина пронизващи — като най-твърдите рентгенови лъчи например, — щом пишеш за нещо от подобен род? Може ли да се напише нещо за нищо? Ето до какво се свеждат накрая нещата. Опитвам се, опитвам се, но...

— Шшшт! — изшътка внезапно Бърнард и вдигна предупредително пръст; те се заслушаха. — Струва ми се, че зад вратата има някой — прошепна той.

Хелмхолц стана, прекоси на пръсти стаята и с рязко движение отвори широко вратата. Там, естествено, нямаше никого.

— Извинявай — рече Бърнард, като се чувствувахе, а и изглеждаше неловко-глупаво. — Струва ми се, че с нервите ми става нещо. Когато хората са подозрителни спрямо теб, и ти започваш да ставаш подозрителен спрямо тях.

Той прекара длан по очите си, въздъхна, гласът му стана жален. Започна да се оправдава.

— Ако само знаеше какво ми се е струпало напоследък — рече той почти през сълзи и самосъжалението му изригна внезапно като гейзер. — Ако само знаеше!

Хелмхолц Уотсън го слушаше с известно неудобство. „Горкичкият Бърнард!“ — помисли си той. Ала в същото време му стана мъничко срамно заради приятеля му. Прииска му се Бърнард да се държи малко по-достойно.

ГЛАВА ПЕТА

1

Към осем часа започна да се здрачава. По високоговорителите в кулата на Голф клуба в Стоук Поуджес един повече от човешки тенор започна да съобщава за затварянето на игрищата за голф. Линайна и Хенри преустановиха играта си и се отправиха обратно към сградата на клуба. Откъм двора на Тръста за Вътрешна и Външна секреция долетя мученето на хиляди говеда, които със своите хормони и мляко доставяха суровините за огромния завод във Фарнам Ройъл.

Несекващо бръмчене на хеликоптери изпълни здрача. На всеки две и половина минути звън на камбана и пронизителен писък на свирки възвестяваха тръгването на някой от еднорелсовите влакове, които връщаха в Лондон от тяхното отделно игрище за голф играчите от по-нисшите касти.

Линайна и Хенри се качиха в машината си и излетяха. На височина осемстотин стъпки Хенри намали скоростта и те увиснаха плавно за минута-две над чезнещия в мрак пейзаж. Гората на Бърнам Бийчис се простираше като огромно притъмняло езеро към слънчевия бряг на западния хоризонт, където вече помръкваха последните пурпурни лъчи на залеза, преминавайки в оранжево, а още по-нагоре в жълто и бледо воднистозеленикаво. На север, отвъд дърветата, блестеше с яркия електрически блясък на всеки прозорец на своите двадесет етажа Заводът за Вътрешна и Външна секреция. Отдолу, под тях, се простираха сградите на Голф клуба — огромните казарми за нисшите касти, а от другата страна на преградната стена — къщичките, определени за членовете на кастите Алфа и Бета. Подстъпите към гарата на еднорелсовата железница бяха почернели от членовете на по-нисшите касти, които пъкаха като мравки. Изпод стъкления свод излетя като стрела един осветен влак. Те проследиха с очи композицията, поела на югоизток през потъналата в мрак равнина, след което погледите им бяха привлечени от величествените сгради на

Слауския крематориум. За безопасността на самолетите, осъществяващи нощни полети, четирите му високи комина се осветяваха с прожектори, а на върховете им аленееха предупредителни сигнални светлини. Крематориумът служеше за ориентир.

— Защо комините са опасани с тези неща, които приличат на балкончета? — попита Линайна.

— За извличане на фосфора — обясни лаконично Хенри. — По пътя си нагоре газовете в комина преминават през четири отделни преработвателни процеса. Когато кремираха някого преди, фосфорният анхидрид излиташе във въздуха. Сега от него се улавят около деветдесет и осем процента. Над килограм и половина фосфор от труп на възрастен човек. Кое то прави почти четиристотин тона фосфор годишно само от Англия.

Хенри говореше с нескривана гордост, радвайки се от сърце на това постижение, сякаш то бе негово собствено. — Приятно е, като си помисли човек, че можем да продължаваме да сме общественополезни дори и след смъртта си. Да помагаме на растежа на растенията.

Междувременно Линайна бе отклонила погледа си и гледаше право надолу към гарата.

— Приятно е — съгласи се тя. — Но е странно, че алфите и бетите няма да помогнат повече на растежа на растенията, отколкото онези там долу гадни дребнички гами, делти и епсилони.

— Като физикохимия всички хора са равни — изрече нравоучително Хенри. — Освен това даже и епсилоните извършват крайно необходима работа.

— Даже и един епсилон... — Линайна внезапно си припомни един случай, когато като малко момиче в училище се бе събудила посред нощ и за първи път бе узнала за шепота, който я преследваше във всичките ѝ сънища. Тя видя отново лунния лъч, редицата бели креватчета, чу пак безкрайно тихия глас, който мълвеше (думите все още звучаха в ушите ѝ, незабравени и незабравими след толкова неизброими повторения по цели нощи): „Всеки работи за всички останали. Не можем да се лишим от никого. Даже и епсилоните са полезни. Не можем да се лишим от епсилоните. Всеки работи за всички останали. Не можем да се лишим от никого...“ Линайна си припомни първоначалната си уплаха и изненада, догадките през този половин час, в който бе будна, и как след това под влиянието на тези

безкрайни повторения дойдоха постепенното успокояване на разума, успокояването и неусетната прегръдка на съня...

— Може би епсилоните изобщо не се вълнуват от това, че са епси́лони — рече тя гласно.

— Естествено, че не се вълнуват. От къде на къде ще се вълнуват? Те нямат и представа какво е това да не си епсилон. Ние, разбира се, бихме се вълнували. Само че нашето обучение е различно. Освен това ние започваме с различна наследственост.

— Радвам се, че не съм епсилон — рече убедено Линайна.

— А ако беше епсилон — каза Хенри, — обучението нямаше да ти позволи да си по-малко благодарна, че не си бета или алфа. — Той включи предната перка и насочи вертолета към Лондон. На запад, зад гърба им, пурпурното и оранжевото бяха почти изтлели; в зенита бе допълзлял плътен черен облак. Когато прелитаха над Крематориума, вертолетът подскочи нагоре, подхвърлен от стълб горещ въздух, който излизаше от комините, и рязко пропадна, щом отново навлезе в хладните по-долни пластове.

— Какъв прекрасен скок! Също като във влакче на ужасите! — засмя се радостно Линайна.

В гласа на Хенри обаче се прокрадна едва ли не печал.

— Знаеш ли каква бе причината за този скок? — попита той. — Човешко същество, което окончателно и навеки отлетя. Излетя като струйка горещ газ. Любопитно би било да знаем какъв е бил — мъж или жена, алфа или епсилон... — Той въздъхна. После, с определено по-весел глас добави: — Във всеки случай в едно нещо можем да сме напълно сигурни — какъвто и да е бил, той е живял щастливо. Сега всеки е щастлив.

— Да, сега всеки е щастлив — повтори като ехо Линайна. Тези думи им бяха повтаряни всяка нощ по сто и петдесет пъти в продължение на дванадесет години.

Като кацнаха върху покрива на четиридесететажния жилищен блок в Уестминстър, където живееше Хенри, те слязоха право в трапезарията. Тук, в шумна и весела компания, те похапнаха отлично. Сомата бе поднесена с кафето. Линайна взе две половинграмови таблетки, а Хенри — три. В девет и двадесет те отидоха на среща в новооткритото кабаре „Уестминстърско абатство“. Нощта бе почти безоблачна, безлунна и звездна, но за щастие Линайна и Хенри не

съзнаваха този, общо-взето, тягостен факт. Светлинните небесни реклами успешно изолираха уличния мрак. „КАЛВИН СТОУПС СЪС СВОИТЕ ШЕСТНАДЕСЕТ СЕКСОФОНИСТИ“ — огромните букви проблясваха примамливо от фасадата на новото заведение. „НАЙ-ДОБРИЯТ ЦВЕТОУХАНЕН ОРГАН В ЦЯЛ ЛОНДОН. НАЙ-НОВАТА СИНТЕТИЧНА МУЗИКА!“

Влязоха. Въздухът бе сякаш нагорещен и преситен от аромата на амбра и санталово дърво. Върху куполовидния таван на залата цветоуханният орган мигновено изрисува тропически залез. Шестнадесетте сексофонисти свиреха стар шлагер: „Че в целия свят не ще се намери една друга бутилчица — моя съдба.“ Четиристотин двойки танцуваха файв-степ по излъскания под. Линайна и Хенри побързаха да станат четиристотин и първата. Сексофоните виеха като сладкогласни котки на лунна светлина, мяукането им се извисяваше в алтовите и теноровите регистри така, сякаш ги грозеше гибел. Преливащ от съзвучия, трепетният им хор пое към кулминация, зазвуча все по-мощно и по-мощно, докато накрая, с едно махване с ръката, диригентът даде воля на финалната разтърсваща нота на неземна музика, която направо изпрати на онзи свят жалките шестнадесет духачи. Прокънтя гръмотевица в ла бемол мажор. И тогава, сред тази почти пълна тишина, сред този почти пълен мрак, започна постепенно утихване, бавно диминуендо, което постепенно спадаше през четвърт тонове, спадаше все повече и повече до едва загатнат доминантен акорд, който продължи да трепти (докато ритъмът продължаваше да пулсира в пет четвърти такт), изпълвайки замъглените секунди с напрегнато очакване. И ето, очакването накрая бе възнаградено — последва шеметен изгрев, едновременно с който Шестнадесетте изведнъж запяха:

*Бутилчице моя, за теб все копнея!
Бутилчице моя, за теб все жалея!
В твоето лоно небесата синеят,
слънчице грее и бури не воят.
Че в целия свят не ще се намери една
друга бутилчица — моя съдба.*

Като подскачаха в ритъма на файв-степа заедно с останалите четиристотин двойки и кръжаха неспирно из Уестминстърското абатство, Линайна и Хенри танцуваха вече в един друг свят — в топлия, пищно обогрен, безкрайно дружелюбен свят на соматичния излет. Колко мили, колко симпатични, колко възхитително забавни бяха всички наоколо! „Бутилчице моя, за теб все копнея...“ Но Линайна и Хенри имаха онова, за което копнееха... Те вече бяха вътре в бутилката, в пълна безопасност при грейналото слънчице и вечно сините небеса. И когато премалели Шестнадесетте оставиха сексофоните си, а апаратурата за синтетична музика лееше най-новите напеви в стил малтусиански блус, те сигурно бяха вече два зародиша, които един до друг се полюшваха върху вълните на плискащия се в бутилката океан от кръвозаместител.

— Лека нощ, скъпи приятели. Лека нощ, скъпи приятели — маскираха своите заповеди зад жизнерадостна и музикална любезност високоговорителите. — Лека нощ, скъпи приятели...

Заедно с всички останали Линайна и Хенри покорно напуснаха сградата. Угнетяващите звезди бяха пропътували известно разстояние по небесния свод. И макар че преградната завеса на светлинните реклами бе вече по-излиняла, двамата млади продължиха все така щастливо да не забелязват нощта.

Погълната половин час преди затварянето на заведението, втората доза сома бе издигнала плътно непроницаема стена между околния свят и тяхното съзнание. Бутилирани, те прекосиха улицата, бутилирани взеха асансьора до стаята на Хенри на двадесет и осмия етаж. Но макар и бутилирани и независимо от втория грам сома, Линайна не забрави да вземе всички противозачатъчни предохранителни мерки, предписани от закона. Годишите усилен хипнопедия и малтусианският комплекс от упражнения три пъти седмично от дванадесет до седемнадесетгодишна възраст бяха направили вземането на тези предпазни мерки едва ли не машинално и неизбежно като мигането.

— О, сетих се нещо — рече тя на връщане от банята. — Фани Краун се интересува откъде си намерил прекрасния зелен патрондаш от изкуствен марокен, който ми подари.

Групата на Бърнард имаше Обредни сбирки за духовно сливане всеки втори четвъртък. След ранната вечеря в клуб „Афродитеум“ (в който наскоро въз основа на точка втора от устава бе приет за член и Хелмхолц) Бърнард се сбогува с приятеля си, спря на покрива един таксилет и каза на пилота да вземе курс към Фордсъновия обществен песнопевчески храм. Машината се издигна на двеста метра, пое на изток и когато направи вираж, пред погледа на Бърнард се възправи потресаващо красив храмът. Облени в светлина, неговите триста и двадесет метра изкуствен карарски мрамор блестяха в снежнобял пламък над Лъдгейт Хил; във всеки един от четирите ъгъла на хеликоптерната му площадка грееше на фона на нощта огненочервено исполинско „Г“, а от гърлата на двадесет и четири огромни позлатени тромпета гърмеше тържествено синтетична музика.

„Закъснял съм“ — рече си Бърнард, щом погледна към Биг Хенри — часовника на Песнопевческия храм. И наистина, докато плащаше таксилета, Биг Хенри започна да бие. „Фоорд!“ — пропя от всички тромпети мощен басов глас. „Фоорд, Фоорд, Фоорд...“ Девет пъти. Бърнард се завтече към асансьора.

Огромната аудитория за тържествата по случай Фордовден и други масови обществени обреди се намираше на приземния етаж на сградата. Над нея, по сто на всеки етаж, се намираха седемте хиляди стаи, в които групите за духовно сливане провеждаха обредните си сбирки веднъж на две седмици. Бърнард слезе на тридесет и третия етаж, забърза по коридора, за миг постоя нерешително пред стая 3210 и като събра смелост, отвори вратата и влезе.

Слава Форду! Не беше последен. Три от подредените около кръглата маса дванадесет кресла бяха все още празни. По възможно най-незабележимия начин Бърнард се пъкна в най-близкото от тях и се приготви да се начумери осъдително на онези, които щяха да закъснеят повече от него, и то още с влизането им.

— Какъв голф играхте следобед — с препятствия или електромагнитен? — обърна се към него момичето от лявата му страна.

Бърнард я погледна (Форд! Та това бе Моргана Ротшилд!) и като се изчерви, трябваше да признае, че не е играл никакъв. Моргана го изгледа учудено. Настъпи неловко мълчание.

След това тя се извърна многозначително и заговори на потявлението почитател на спорта, седнал от лявата ѝ страна.

„Хубаво начало за една обредна сбирка!“ — помисли си унило Бърнард и си предрече, че ще се провали и при духовното сливане. Ако само се беше огледал няколко секунди преди да се втурне към най-близкото кресло! Би могъл да седне между Фифи Брадло и Джоана Дизел. А вместо това слепешката се бе насадил до Моргана. *Моргана!* О, Форд! С тези нейни черни вежди — по-скоро с тази нейна черна вежда, защото двете ѝ вежди се ключаха плътно над носа ѝ. Форд! А от дясната му страна седеше Клара Детердинг. Е, наистина веждите на Класа не бяха ключени. Но тя пък бе *прекалено* пневматична. Докато на Фифи и Джоана всичко си им беше на мярката. Закръгленички, русички, немного едри... А ето че сега онзи ужасен простак Том Кавагучи седна между тях.

Последна пристигна Сароджини Енджълс.

— Закъсняхте — отбеляза строго председателят на групата. — Внимавайте друг път да не се повтаря.

Сароджини се извини и се мушна в креслото между Джим Бокановски и Хърбърт Бакунин. Сега групата бе вече в пълен състав; кръгът за духовно сливане беше безупречно цял'. В пръстена около масата се редуваха безкрайно мъж, жена, мъж. Дванадесет на брой, готови да се превърнат в един, в очакване да се обединят, да се слоят, да изгубят своите дванадесет отделни личности в едно огромно същество.

Председателят стана, направи Т-образния знак и като включи синтетичната музика, отприщи тихичкото неуморно думкане на барабани и оркестъра от инструменти — полудухови и свръхструнни, който гръмливо повтаряше и повтаряше кратката и натрапчива мелодия на Първия химн на Духовното сливане. Отново и отново — и този пулсиращ ритъм се долавяше вече не от ухото, а от диафрагмата, а воят и тътенът на тези безкрайно повтарящи се съзвучия се възприемаха вече не от разума, а от копнеещите за съжаление вътрешности.

Председателят направи още един Т-образен знак и седна. Обредната сбирка започна. Осветените таблетки сома бяха поставени в средата на голямата маса. Ритуалната чаша с ягодов соматичен сладолед се подаваше от ръка на ръка и с обредния израз „Пия за

своето унищожение“ от нея бе отпито дванадесет пъти. След това под акомпанимента на синтетичния оркестър бе изпят Първият химн на Духовното сливане.

*О, Форд, дузина сме — да би ни слял,
тъй както капчиците сливат се в социалната река
и както ти на таратайката си полетял,
да можем и ний да литнеме тека.*

Дванадесет строфи, изпълнени с копнеж. След което чашата започна своята втора обиколка. Този път обредният израз бе: „Пия за Великото същество!“ Всички отпиха. Музиката неуморно свиреше. Барабаните биеха. Воят и дисхармонията притискаха и без това омекналите вътрешности. Изпят бе Вторият химн на Духовното сливане.

*Ела, о най-велико същество, ела,
социални друже, слял всинца ни в едно.
Копнеем да умрем, че срещнем ли смъртта,
това ще е началото на по-велик живот.*

Нови дванадесет строфи. По това време сомата вече бе започнала да действа. Очите заблестяха, бузите поруменяха, вътрешната светлина на всеобщото човеколюбив озари всяко лице с щастлива дружелюбна усмивка. Даже и Бърнард се почувствува мъничко съпричастен. Когато Моргана Ротшилд му се усмихна лъчезарно, той положи всички усилия да ѝ отвърне със същата усмивка. Но веждата, ах, тази черна, сляла в себе си две вежди ивица — тя, уви, си стоеше все на същото място и той не можеше да се престори, че не я вижда, не можеше, колкото и упорито да се стараеше. Разтапянето на личността му все още закъсняваше. Може би ако бе седнал между Фифи и Джоана... Ритуалната чаша започна третата си обиколка. „Пия за предстоящото му идване!“ — изрече Моргана Ротшилд, тъй като се случи обредният тур да започне този път от нея. Гласът ѝ звучеше

гръмко, ликуващо. Тя отпи и подаде чашата на Бърнард. „Пия за предстоящото му идване!“ — повтори той с най-искреното желание да почувствува, че това идване е наистина предстоящо, но черната вежда продължаваше да го преследва, а Идването, поне що се отнася до него, бе ужасно далечно. Той отпи и връчи чашата на Клара Детердинг. „Пак ще се проваля — рече си мислено той. — Сигурен съм в това.“ Обаче се стараеше да се усмихва щастливо.

Ритуалната чаша завърши своята обиколка. Като вдигна ръка, Председателят даде знак, хорът поде гръмко Третия химн на Духовното сливане.

*Усещаш ли как идва любимото Велико същество?
Ликувай и ликувайки, умри честит!
Че слял се с барабанен тътен гръмовит,
ний с тебе вече сме едно.*

След всяка изпята строфа гласовете затрептяваха от още по-могъщо въодушевление. Усещането за предстоящото Идване сякаш бе наелектризирирало въздуха. Председателят изключи музиката и при финалната нота на последната строфа настъпи мъртва тишина — тишината на напрегнатото очакване, пърхащо и потрепващо от неестествена бодрост. Председателят протегна ръка и някакъв глас, плътен и силен, по-мелодичен от човешки глас, по-богат и по-сърдечен; глас, от който бликаше и обич, и копнеж, и състрадание; прекрасен, загадъчен, свръхестествен, внезапно се разнесе над главите им. „О, Форд, Форд, Форд!“ — Изрече той много бавно, с низходяща интонация. От слънчевия сплит към всеки един от крайниците на онези, които слушаха, се разля някаква вълнуваща топлина, в очите им нахлуха сълзи, а сърцата и вътрешностите им като че ли се размърдаха, сякаш повели свой самостоятелен живот. „О, Форд!“ — те се разтопяваха, „О, Форд!“ — разтваряха се, топяха се. Тогава неочаквано и изненадващо гласът затръби: — Слушайте! Слушайте!

Те се заслушаха. След кратка пауза, снижен вече до шепот, но шепот по-пронизителен и от най-силния вик:

— Стъпките на Великото същество! — продължи гласът и повтори. — Стъпките на Великото същество!

Шепотът почти замря.

— Стъпките на Великото същество се чуват по стъпалата.

И отново настъпи тишина и нишката на очакването за миг се поотпусна, после пак се изопна, започна да се обтяга все повече и повече, докато още малко и щеше да се скъса. Стъпките на Великото същество — та те ги чуваха как слизат надолу, как се приближават неотклонно по невидимите стълби. Стъпките на Великото същество. И изведнъж нишката на очакването се скъса. С втренчени очи и зяпнали уста Моргана Ротшилд скочи на крака.

— Чувам го! — извика тя. — Чувам го!

— То идва! — изкрещя Сароджини Енджълс.

— Наистина идва, чувам го! — Фифи Брадло и Том Кавагучи рипнаха едновременно.

— Ооо! — виеше нечленоразделно Джоана.

— Идвааа! — изпищя Джим Бокановски.

Председателят се наклони напред и с едно леко докосване на клавиша отприщи цяло изстъпление от цимбали и духови инструменти и треска от там-тами.

— О, то идва! — изпищя Клара Детердинг. — Аууу! — и това прозвуча така, сякаш ѝ прерязваха гърлото.

Като почувствува, че е време и той да направи нещо, Бърнард също скочи на крака и се развика:

— Чувам го, идва! — Но това не бе истина. Той не чуваше нищо и според него никой не се задаваше. Никой — въпреки музиката и нарастващата възбуда. Но той размаха ръце и закрещя наред с най-гръмогласните, а когато останалите заподскачаха, затропаха и затътриха нозе, той също заподскача и затътри нозе.

Танцуващите обикаляха в кръг, всеки поставил ръце върху хълбоците на танцьора пред себе си; обикаляха неспирно, крещяха в един глас, тропаха с нозе в такт с музиката и си тактуваха; тактуваха с ръце върху хълбоците отпреде си — дванадесет чифта ръце, тактуващи като един, и дванадесет ханша, плясъците по които звучно кънтяха. Дванадесет като един, дванадесет като един. „Чувам го, чувам го как идва!“ Темпото на музиката се ускори, краката затрополиха все по-бързо и по-бързо; по-бързо започнаха да се спускат и тактуващите ръце. И най-неочаквано някакъв страхотен синтетичен бас произнесе гръмовито думите, които възвестяваха приближаването на

разтопяването, на окончателното духовно сливане на Дванадесет-в-едно и въплъщението на Великото същество. „Веселете се в захлас, фордови чеда“ — запя той, докато там-тамите продължаваха трескаво да думкат.

*Веселете се в захлас, фордови чеда,
и целувайте момите, слели се в една,
че един разгулът ви осигурява
тъй желаната от вас забрава.*

„Веселете се в захлас...“ — подеха обредния припев танцуващите. „Веселете се в захлас, фордови чеда, и целувайте момите...“ И както си пееха, светлините започнаха бавно да избледняват — да избледняват и същевременно да стават по-топли, по-наситени, по-червени, докато накрая всички вече танцуваха сред пурпурния сумрак на Зародишната зала. „Веселете се в захлас...“ Сред кървавочервения зародишен мрак на своите бутилки танцуващите продължиха още известно време да обикалят, да тропат и да отмерват неуморимия ритъм. „Веселете се в захлас...“ После кръгът потрепна, скъса се и се разпадна върху пръстена от кушетки, които заобикаляха като външен обръч кръглата маса с нейните кресла. „Веселете се в захлас...“ Плътният глас нежно напяваше и гукаше и сред червения сумрак сякаш някакъв огромен черен гълъб пърхаше доброжелателно над вече просналите се по очи или легнали възник танцуващи.

Стояха на покрива; Биг Хенри току-що бе пропял единадесет. Нощта бе тиха и топла.

— Нали беше прекрасно! — възкликна Фифи Брадло. — Нали беше просто прекрасно! — В погледа, който отправи към Бърнард, се четеше възторг, но възторг, в който не се долавяше и следа от вълнение или възбуда, защото да си възбуден означаваше, че си все още незадоволен. Нейният възторг бе спокойният екстаз от постигнатото осъществяване и покоят, но не покоят от обикновената, празна преситеност и нищожност, а покоят на уравнилния живот и на човешките сили, уталожени и отдадени на отдих. Богат и действителен покой. Защото обредната сбирка за духовно сливане не само бе дала,

но и бе взела, бе отнела само за да предостави наново. Тя бе сита, бе вече свършена, беше изцяло обновена.

— Нали беше наистина прекрасно? — настойчиво повтори тя, взирайки се в лицето на Бърнард с тези свръхестествено блестящи очи.

— Да, беше наистина прекрасно — излъга той и погледна настрани — преобразеното ѝ лице едновременно го обвиняваше и иронично му напомняше за собствената му изолираност. Сега той бе така окаяно изолиран, както и в началото на обредната сбирка — по-изолиран поради своята незапълнена празнота и мъртва преситеност. Изолиран, несполучил да разтвори личността си, докато останалите се бяха слели във Великото същество, самотен дори в прегръдките на Моргана — много по-самотен наистина, по-безнадеждно насаме със себе си откогато и да било друг път през живота си. Бе изплувал от пурпурния здрач на обикновената електрическа светлина със самосъзнание, изопнато до предела на страданието. Беше неизказано жалък и вероятно (блестящите ѝ очи го обвиняваха), вероятно това бе лично негова грешка.

— Наистина прекрасно — повтори той, но единственото нещо, което му идваше наум, бе веждата на Моргана.

ГЛАВА ШЕСТА

1

Чудак, чудак, чудак! — гласеше присъдата на Линайна за Бърнард Маркс. Такъв чудак наистина, че през последвалите седмици тя неведнъж се питаше дали не трябва да промени намеренията си за ваканцията в Ню Мексико и вместо това да отиде на Северния полюс с Бенито Хувър. Бедата бе там, че тя вече бе виждала Северния полюс — бе ходила там с Джордж Едзъл, и то предишното лято, и дори нещо повече — там всичко ѝ се бе сторило твърде мрачно. Пълна скука, а хотелът — безнадеждно старомоден: в спалните нямаше инсталирани телевизори, нямаше цветоуханен орган, само най-долнопробна синтетична музика и не повече от двадесет и пет корта за ескалаторен тенис за над двеста посетители. Не, в никакъв случай не би могла да помисли отново за Северния полюс. Освен това досега бе ходила в Америка само веднъж. И то за ден-два. Евтина екскурзия до Ню Йорк за уикенда — май с Жан-Жак Хабибула или с Бокановски Джоунс? Не можеше да си спомни точно. Във всеки случай това нямаше абсолютно никакво значение. Възможността да лети отново на запад и да прекара там цяла седмица бе толкова примамлива. Още повече че щяха да прекарат най-малко три от тези седем дни в Резервата за диваци. В целия Център едва ли имаше повече от пет-шест човека, които са посещавали някога Резервата за диваци. Като психолог алфа-плюс Бърнард бе един от малцината ѝ познати, които имаха право на пропуск. За Линайна тази възможност бе неповторима. Но и чудатият нрав на Бърнард бе толкова неповторим, че тя се колебаеше да се възползува от тази възможност и в действителност си мислеше дали да не рискува да замине отново за полюса със смешния добричък Бенито. Бенито поне бе нормален. Докато Бърнард...

— Причината е в сипания в кръвозаместителя му алкохол — това бе обяснението на Фани за всяка чудатост на Бърнард. А Хенри, с когото една вечер, докато бяха в леглото, Линайна доста угрижено се

бе заела да обсъжда своя нов любовник, Хенри бе сравнил горкия Бърнард с носорог.

— Човек не може да научи един носорог на разни номера — бе обяснил Хенри в своя лаконичен и убедителен стил. — Някои хора са почти носорози, те не се поддават на обучение. Нещастници! Бърнард е един от тях. Има късмет, че е доста добър в работата си. Иначе Директорът изобщо не би го търпял. — И добави утешително. — Но според мен той е съвсем безвреден.

Безвреден може би, но и опасен. Да започнем с тази му мания да върши нещата в усамотение. Кое то на практика означаваше, че изобщо не върши нищо. Защото кои бяха онези неща, които човек *би могъл* да извърши в усамотение? (Освен, разбира се, да си легне, само че човек не може да прави това непрекъснато.) Да, наистина, *кои неща*? Ужасно малко. В първия следобед, в който те излязоха заедно, бе изключително приятен. Линайна бе предложила да поплуват в открития клубен басейн в Торкий, а след това да вечерят в „Оксфорд Юниън“. Според Бърнард обаче и на двете места щеше да е прекалено многолюдно. Тогава може би рунд електромагнитен голф в Сейнт Андрюс? Ала отново отказ. Бърнард смяташе, че електромагнитният голф е губене на време.

— Тогава за какво ни е това време? — попита Линайна с известно учудване.

Очевидно да се ходи на разходка в Езерната област, защото сега той предложи именно това. Да кацнат на билото на Скидо и да се поразходят два-три часа из онази пустош.

— Само двамата с теб, Линайна.

— Но, Бърнард, та ние ще бъдем сами цяла нощ! Бърнард се изчерви и отвърна очи.

— Имах предвид да бъдем сами, за да си поговорим — промълви той.

— Да си поговорим ли? Но за какво? — Да се разхождат и да си говорят — това й изглеждаше твърде странен начин да се прекара един следобед.

Накрая тя го склони, и то пряко волята му, да отскочат с вертолета до Амстердам, за да наблюдават четвъртфиналите на шампионата по борба за жени, тежка категория.

— И както винаги заобиколени от тълпи — измърмори той. През целия следобед си остана все така мрачен, не желаше да разговаря с приятелите на Линайна (десетки от които срещнаха в соматичния млечен бар в паузите между отделните срещи от шампионата), но въпреки униинето си категорично отказа да вземе малиновия млечен коктейл с половин грам сома, който тя го увещаваше да изпие. — Предпочитам да си бъда самият аз — рече той. — Противен, но самият аз. А не някой друг, та бил той и приятен.

— „Грам навреме взет, ти спестява други пет“ — издекламира Линайна, като извади на показ една от блестящите, усвоени по време на сън мъдрости.

Бърнард отблъсна нетърпеливо предложената му чаша.

— Не се ядосвай! — каза тя. — Припомни си: „Грамче сома си глътни — десет грижи забрави!“

— О, замълчи, за Форда! — възкликна той.

Линайна сви рамене.

— „По-добре грам, отколкото срам!“ — изрече тя накрая с достойнство и сама изпи коктейла.

На връщане, докато пресичаха Ламанша, Бърнард настоя да спрат предната перка и с помощта на вертолетните витла да увиснат на стотина стъпки от вълните. Времето се бе влошило — беше излязъл югозападен вятър, небето се бе смръщило.

— Гледай! — заповяда ѝ Бърнард.

— Но това е ужасно! — възкликна Линайна, като се отдръпна от прозореца. Тя се ужаси от връхлитащата пустош на нощта, от черната разпенена вода, която се надигаше долу, под тях, от бледия лик на луната, така измъчен и смутен сред препускащите облаци.

— Да включим радиото. По-бързо! — тя протегна ръка към бутона за скалата и го завъртя напосоки.

— ... твоето лоно небесата синяет... — пееха тремолиращо шестнадесет фалцета. — Слънчице грее и бури не веят...

После нещо изхълца и настъпи тишина. Бърнард бе изключил радиото.

— Искам да погледам морето на спокойствие — рече той. — Човек не може да хвърли дори един поглед без този отвратителен шум наоколо.

— Но песента бе прекрасна. А аз не искам да гледам.

— Аз обаче искам — упорствуваше той. — Като гледам морето, се чувствавам така, сякаш... — той се поколеба, търсейки подходящите думи, — сякаш съм повече самият аз, ако разбираш какво искам да кажа. Вече в по-голяма степен съм отделна личност, а не частица, изцяло зависима от нещо друго. Не само клетка в обществения организъм. А теб морето не те ли кара да се чувствуваш така, Линайна?

Но Линайна плачеше.

— Ужасно е, ужасно е — непрекъснато повтаряше тя. — И как можеш да говориш така, че не искаш да си клетка в обществения организъм? В края на краищата всеки работи за всички останали. Не можем да се лишим от никого. Даже и епсилоните...

— Да, знам! — рече Бърнард подигравателно. — Даже и епсилоните са полезни! Аз също! А как дяволски много ми се иска да не съм!

Линайна бе потресена от сквернословие то му.

— Бърнард! — възнеговува тя с глас, в който се долавяше изумление и болка. — Как можеш да говориш така?

— Как мога ли? — повтори той замислено, с по-друг тон. — Не, истинският проблем е: как е възможно да не мога — или по-скоро, тъй като ми е съвсем добре известно защо не мога — какво би било, ако можех да съм свободен, а не поробен от своето обучение.

— Но, Бърнард, та ти говориш най-ужасни неща!

— А нима на теб не ти се иска да си свободна, Линайна?

— Не разбирам за какво говориш. Та аз съм свободна! Свободна да се забавлявам и веселя. В наши дни всеки е щастлив.

Той се изсмя.

— Да, „В наши дни всеки е щастлив.“ Започваме да внушаваме това на децата още щом станат петгодишни. Но нима не би искала да си свободна да бъдеш щастлива по различен начин, Линайна? По твой собствен начин например, а не като всички останали?

— Не разбирам за какво говориш — повтори тя. После се обърна към него: — О, нека се върнем, Бърнард — замоли го тя настоятелно. — Толкова ми е противно тук.

— Не ти ли харесва да си с мен?

— Разбира се, че ми харесва, Бърнард! Но ми е противно това ужасно място.

— Мислех си, че тук ще се почувствуваме някак си... по-близки — насаме единствено с морето и луната. По-близки, отколкото сред тълпата или дори в моя апартамент. Не го ли разбираш?

— Нищо не разбирам — рече тя непоколебимо, решена да запази непокътнатото своето неразбиране. — Нищичко. — И продължи вече с по-различен тон: — Защо поне не вземаш сома, когато те спохождат тези твои ужасни мисли? Тогава би забравил изобщо за тях. И вместо да ти е тъжно, ще ти е весело. Толкова весело — повтори тя и се усмихна въпреки цялото объркване и тревога в очите ѝ — с усмивка, която трябваше да изразява изкусително и сладно подмилкване.

Той я изгледа мълчешком; изражението му бе сурово и твърде мрачно; изгледа я вторачено. След няколко секунди Линайна отмести погледа си, нервно се изсмя и се опита неуспешно да измисли какво да каже. Паузата се проточи.

Когато Бърнард накрая се обади, той заговори с тих, уморен глас:

— Добре тогава — рече той. — Връщаме се. — И настъпи настървено педала за ускорение — машината се стрелна право нагоре в небето. На височина четири хиляди стъпки той включи и предната перка. Минута-две летяха в мълчание. И ненадейно Бърнард се разсмя. „Доста странно се смее“ — помисли си Линайна, но все пак това бе смях.

— По-добре ли се чувствуваш? — осмели се да попита тя.

В отговор той свали едната си ръка от лостовете, прегърна я и започна да я гали по гърдите.

„Слава Форду! — рече си мислено тя. — Отново е добре.“

Половин час по-късно те бяха вече в апартаментата му. Бърнард изгълта на един път четири таблетки сома, включи радиото и телевизора и започна да се съблича.

— Е? — попита Линайна многозначително-лукаво, когато на следващия следобед се срещнаха на покрива. — Приятно ли ти беше вчера?

Бърнард кимна. Те се качиха във вертолета. Леко подрусване и излетяха.

— Всички твърдят, че съм ужасно пневматична — рече Линайна замислено, като галеше с ръка коленете си.

— Наистина ужасно! — Но в очите на Бърнард се четеше болка. „Като мръвка месо“ — помисли си той.

Тя го погледна с известна тревога.

— Но нали не ме намираш твърде закръглена, а?

Той поклати глава. „Като мръвка месо.“

— Как смяташ — бива ли ме? — Ново кимване. — Във всяко отношение ли?

— Абсолютно — рече той гласно. А мислено продължи: „Ето как гледа тя на себе си. Хич не я е и грижа, че е мръвка месо.“

Линайна се засмя победоносно. Но радостта ѝ бе преждевременна.

— И въпреки това — продължи той след кратко мълчание. — Все пак ми се иска всичко да бе завършило по-различно.

— По-различно ли? А нима можеше да се завършва и другояче?

— Не исках да завършваме вечерта в леглото — уточни той.

Линайна бе смаяна.

— Не така отведнъж, не още от първата вечер.

— Но тогава какво...?

Той наговори цял куп неразбираеми и опасни безсмислици. Линайна положи всички усилия мислено да запуши уши, но от време на време някой и друг израз упорствуваше да бъде чул.

— ... да опитам въздействието от забавянето на поривите си — чу го тя да казва. Думите като че ли докоснаха някаква струна в съзнанието ѝ.

— Никога не отлагай за утре удоволствието, което можеш да изпиташ днес — рече тя важно.

— Двеста повторения, два пъти седмично от четиринадесет до шестнадесет и половина — бе целият му коментар.

Смахнатият противен разговор продължаваше.

— Искам да опозная страстта — чу го тя да казва. — Искам да изпитам някакво чувство.

— „Щом чувство някое те задушавя — обществото ни се олюлява“ — произнесе Линайна.

— Няма да му е излишно да се поолюлее малко.

— Бърнард!

Но Бърнард остана невъзмутим.

— В умствено отношение през работно време сме зрели хора — продължи той. — А щом се отнася до чувства и желания, сме невръстни деца.

— Нашият Форд е обичал невръстните деца.

Без да обръща внимание на забележката ѝ, Бърнард продължи:

— Преди няколко дни неочаквано открих, че през цялото време може да бъдеш зрял човек.

— Не разбирам — гласът на Линайна прозвуча твърдо.

— Знам, че не разбираш. И по тази причина вчера направо се хвърлихме в кревата — като деца невръстни, — вместо да се държим като зрели хора и да изчакаме.

— Но беше приятно — не отстъпваше Линайна. — Нали?

— О, изключително приятно — отвърна той, но с такъв скръбен глас, с толкова отчаяно изражение, че Линайна почувствува как цялото ѝ тържество внезапно се изпари. Може би все пак му се е видяла прекалено закръглена.

— Нали ти казвах — това бе целият коментар на Фани, когато Линайна дойде и сподели с нея. — Причината е алкохолът, който са сипали в кръвозаместителя му.

— И въпреки това — заяви твърдо Линайна — той наистина ми допада. Има такива страшно приятни ръце. И как само привлекателно разкършва рамене. Но как бих искала да не е такъв чудак!

2

Поспрял се за миг пред вратата на директорския кабинет, Бърнард си пое дълбоко въздух и изопна рамене, готов да посрещне неприязънта и неодобрението, които бе уверен, че ще намери вътре. Почука и влезе.

— Пропуск за подпис, господин Директоре — каза той колкото се може по-безгрижно и постави листа върху писалището.

Директорът го изгледа кисело. Но в горния ъгъл на листа се мъдреше печатът на Управлението на Вселенските контролори, а в долния му край чернееше самоуверено подписът на Мустафа Монд. Всичко бе в безупречен ред. Директорът нямаше избор. Той изрисува инициалите си — две жалки бледи буквички, коленичили пред подписа на Мустафа Монд — и тъкмо се канеше да върне листа без думица коментар или жизнерадостното „Форд с теб!“, когато погледът му бе привлечен от две думи, написани в същинската част на пропуска.

— За Резервата в Ню Мексико ли? — запита той и както тонът, така и изражението на повдигнатото към Бърнард лице издаваха

някакво развълнувано удивление.

Изненадан от изненадата му, Бърнард кимна. Настъпи мълчание. Директорът се облегна назад в креслото си и се навъси.

— Колко ли години са минали оттогава? — въздъхна той, говорейки по-скоро на себе си, отколкото на Бърнард. — Струва ми се, двадесет. А може и двадесет и пет. Трябва да съм бил на вашата възраст... — Той въздъхна и поклати глава.

На Бърнард му стана крайно неловко. Толкова порядъчен, толкова педантично благовъзпитан човек като Директора, а да си позволява такова просташко поведение! На Бърнард му се прииска да си скрие лицето, да избяга от стаята. Не че той лично виждаше нещо чак толкова осъдително у хората, говорещи за далечното минало — това бе един от онези хипнопедични предразсъдъци, от които той (поне така си мислеше) изцяло се бе отърсил. Онова, което го караше да се чувствава неловко, бе съзнанието, че Директорът не одобрява подобно поведение — не одобрява, но въпреки това се бе изкушил да отиде против забраната. По каква ли вътрешна принуда? Въпреки притеснението си Бърнард жадно се заслуша.

— И аз имах намерение като вашето — заговори Директорът. — Искаше ми се да видя диваците. Взех пропуск за Ню Мексико и отидох да прекарам там лятната си ваканция. Заедно с момичето, с което по това време се взаимнообладвахме. Тя беше бета-минус и ми се струва (той притвори очи), струва ми се, че косата ѝ бе сламеножълта. Във всеки случай помня, че беше пневматична, извънредно пневматична. И така, отидохме там, видяхме диваците, яздохме коне, изобщо живяхме сред природата. И тогава — това бе, кажи-речи, последният ден от отпуската ми — тогава... тя изчезна. Бяхме изкачили с коне билото на една от онези отвратителни планини, беше противно горещо и задушно и след като обядвахме, легнахме да поспим. По-скоро аз си легнах. Тя сигурно бе отишла да се поразходи сама. Във всеки случай, когато се събудих, нея я нямаше. А тъкмо тогава ни връхлетя и найужасната гръмотевична буря, каквато някога съм виждал. Валеше като из ведро, трещеше и святкаше, конете се отскубнаха и избягаха и докато се опитвах да ги улова, паднах на земята и така си ударих коляното, че едва пристъпвах. Въпреки това аз я търсих и виках, и пак търсих и виках. Но от нея нямаше и следа. Тогава ми хрумна, че сигурно се е върнала сама в хижата. Ето защо се спуснах пълзешком

през долината по същия път, по който бяхме дошли. Коляното ме болеше мъчително, а си бях изгубил и сомата. Лазих часове наред. В хижата се върнах едва след полунощ. Но нея я нямаше, нямаше я — повтори Директорът. Настъпи мълчание. — Е — заговори той отново, — на другия ден организирахме търсене. Ала не успяхме да я намерим. Сигурно бе паднала в някое дърво или е била изядена от планински лъв. Форд знае. Във всеки случай беше ужасно. Тогава тази случка много ме беше разстроила. Дори бих казал *изключително много*. Защото в края на краищата това е един от онези нещастни случаи, които може да сполетят всекиго; естествено, общественият организъм се запазва, въпреки че изграждащите го клетки може да се подменят. — Това научено насън утешение, изглежда, не помагаше много. Като разтърси глава. Директорът продължи с тих глас: — Всъщност сънувам понякога всичко това. Сънувам, че се събуждам от тътена на бурята, и разбирам, че момичето е изчезнало, че все я търся и търся сред дърветата. — Той замълча, отдаден на спомена.

— За вас това сигурно е било голямо сътресение — обади се почти завистливо Бърнард.

При звука на неговия глас Директорът се сепна, осъзнал с чувство за вина къде се намира, стрелна с очи Бърнард и като отбягна погледа му, силно се изчерви, отново го погледна с внезапно подозрение и като се държеше на положение, рече ядно:

— Не си въобразявайте, че съм имал някакви непристойни отношения с момичето. Нищо емоционално, нищо продължително. Всичко бе абсолютно здравословно и нормално. — Той подаде пропускателна карта на Бърнард. — Наистина не знам защо ви отегчих с този досаден анекдот. — Ядосан на себе си, че е издал една толкова недостойна тайна, той изля гнева си върху Бърнард. Сега погледът в очите му бе откровено злобен. — И бих искал да се възползувам от случая, господин Маркс — продължи той, — за да ви заявя, че съм крайно недоволен от сведенията, които получавам за поведението ви в извънработно време. Може би ще кажете, че това не е моя работа. А е моя. Аз трябва да мисля за доброто име на Центъра. Моите служители трябва да са извън всякакво съмнение, особено онези от висшите касти. Обучението на алфите е такова, че те *не са задължени* да са инфантилни в своето емоционално поведение. Но за тях това е още по-сериозна причина да полагат максимални усилия да се приспособяват.

Техен дълг е да бъдат инфантилни, макар и това да не им е в нрава. И така, господин Маркс, вече сте предупреден. — Гласът на Директора потрепваше от възмущение, което бе станало сега напълно искрено и безпристрастно и изразяваше неодобрението на самото Общество. — Ако някога отново науча за някое отклонение от стандартното инфантилно благоприличие, ще помоля да бъдете преместен в някой Подцентър — за предпочитане в Исландия. Довиждане. — И като се завъртя в креслото, той взе писалката си и започна да пише.

„Това ще му е за урок“ — рече си мислено той. Ала грешеше. Защото Бърнард напусна кабинета му с наперена походка и затръшна вратата след себе си, ликувайки при мисълта, че се е изправил сам на бой срещу порядъка на нещата, въодушевен от опияняващото съзнание за личната си значимост и важност. Дори мисълта за гонения не го обезсърчаваше — тя по-скоро го ободряваше, отколкото потискаше. Чувствуваше се достатъчно силен да посрещне и преодолее мъките, достатъчно силен, за да приеме храбро даже Исландия. И тази увереност укрепваше, тъй като той дори за миг не вярваше, че може наистина да се наложи да посреща храбро каквото и да било. Просто хората не ги преместваха за подобни неща. Исландия бе само заплаха. Една ободряваща и живителна заплаха. И както си вървеше по коридора, той дори започна да си подсвирква.

Герой — ето как се представи той още същата вечер, описвайки своя разговор с Д.И.О.

— След което — завърши той — направо му казах да върви в Бездънното минало и напуснах кабинета. И толкова. — Той очаквателно погледна към Хелмхолц Уотсън, надявайки се да получи полагаемата му се награда от съчувствие, насърчение и възхита. Но не чу и думица. Хелмхолц седеше мълчалив, втренчил поглед в пода.

Той харесваше Бърнард, беше му благодарен за това, че е единственият сред познатите му, с когото можеше да разговаря по въпросите, които смяташе за важни. И въпреки това у Бърнард имаше неща, които той ненавиждаше. Това перчене например, което се редуваше с изблици на унизително самосъжаление. И този жалък навик да се показва храбър след събитието и изпълнен с най-невероятно присъствие на духа. Той мразеше тези неща — просто защото харесваше Бърнард. Секундите минаваха. Хелмхолц

продължаваше да се взира в пода. И неочаквано Бърнард се изчерви и се извърна настрани.

3

Пътуването мина без особени произшествия. Ракетата „Синият Пасифик“ пристигна две минути и половина по-рано в Ню Орлиънс, изгуби четири минути в един ураган над Тексас, но на 95° западна дължина попадна на благоприятно въздушно течение и успя да кацне в Санта Фе с по-малко от четиридесет секунди закъснение.

— Четиридесет секунди за полет от шест часа и половина. Не е толкова зле — призна Линайна.

Преспаха в Санта Фе. Хотелът беше отличен — несравнимо подобър, отколкото например онзи ужасен хотел „Северно сияние“, в който Линайна бе изстрадала толкова много предишното лято. Във всяка спалня имаше кранче за втечен въздух, телевизия, вибровакуумен масаж, радио, врял кофеинов разтвор, най-новите противозачатъчни средства и осем различни кранчета за благоухания. Когато влязоха във фойето, апаратурата за синтетична музика работеше и нямаше за какво повече да мечтаят. Обява в асансьора съобщаваше, че хотелът разполага с шестдесет корта за ескалаторен тенис и че в парка може да се играе електромагнитен голф и голф с препятствия.

— Но това звучи направо прекрасно! — възкликна Линайна. — Направо ми се иска да останем тук. Шестдесет тенис корта...

— В Резервата няма да има нито един — предупреди я Бърнард. — И никакви благоухания, никаква телевизия и дори никаква гореща вода. Ако мислиш, че няма да издържиш, остани тук, докато се върна.

Линайна направо се обиди.

— Разбира се, че ще издържа. Казах само, че тук е прекрасно, защото... ами защото прогресът е наистина нещо прекрасно, нали така?

— Петстотин повторения веднъж седмично от тринадесет до седемнадесетгодишна възраст — отегчено, сякаш на себе си, рече Бърнард.

— Какво каза?

— Казах, че прогресът е наистина нещо прекрасно. Ето защо не бива да идваш в Резервата, освен ако наистина не искаш да дойдеш.

— Но аз искам.

— Много добре тогава — рече Бърнард и това прозвуча почти като закана.

Пропускът им трябваше да бъде заверен и от Управителя на Резервата, в чийто кабинет те надлежно се представиха на следващата сутрин. Един портиер негър епсилон-плюс съобщи за идването им и те бяха приети почти веднага.

Управителят бе русокос и късоглав алфа-минус — нисък, червендалест, кръглолик и широкоплещест, с гръмлив глас, отлично школуван за декламиране на хипнопедични мъдрости. Той бе непресъхващ извор на ненужна информация и непоискани доброжелателни съвети. Веднъж започнал, той говореше, без да спира.

— ... петстотин и шестдесет хиляди квадратни километра, разделени на четири отделни подрезервата, всеки заграден с телена ограда, по която минава високо напрежение.

Точно в този миг, без никаква видима причина, Бърнард внезапно си спомни, че е забравил кранчето на одеколонната инсталация в банята си отворено докрай.

— ... захранва се с ток от водноелектрическата централа „Гранд Каньон“.

„Ще ми струва цяло състояние за времето до завръщането ми.“ Бърнард мислено видя стрелката на ароматомера да пълзи неуморно като мравка по скалата. „Трябва спешно да телефонирам на Хелмхолц Уотсън.“

— ... над петстотин километра ограда под напрежение шестдесет хиляди волта.

— Нима? — рече любезно Линайна. Тя нямаше и най-малка представа за онова, което бе казал управителят, но се съобрази с драматичната му пауза. Когато управителят започна своята гръмовита реч, тя незабележимо бе глътнала половин грам сома, в резултат на което можеше сега да си седи кротко, без да трябва да слуша или изобщо да мисли за нещо, а само да впери огромните си сини очи в Управителя и да им придаде израз на прехласнато внимание.

— Докосването до оградата означава мигновена смърт — изрече с тържествуващ тон управителят. — От Резервата за диваци няма измъкване.

Думата „измъкване“ подтикваше към размисъл.

— Може би — обади се Бърнард и се понадигна — трябва вече да помислим за тръгване. — Черната стрелка препускаше като насекомо, което си погризваше от времето и гълташе парите на Бърнард.

— Няма измъкване — повтори Управителят, като му махна с ръка да си седне обратно на стола, и тъй като пропускът все още не бе заверен, Бърнард нямаше друг избор, освен да се подчини. — Родените в Резервата — а запомнете, скъпа ми госпожичке — добави той, като погледна похотливо към Линайна и продължи с непристоен шепот: — Запомнете, че в Резервата децата *все още се раждат*, да, те наистина се раждат, колкото и гнусно може да ви се стори това... — Той се надяваше, че при засягането на тази неприлична тема Линайна ще се изчерви, но тя само се усмихна с престорена интелигентност и рече: „Така ли?“ Разочарован, Управителят отново заговори: — Онези, повтарям, които се раждат в Резервата, са обречени и да умрат в него.

Обречени да умрат... Всяка минута по цял децилитър одеколон. Шест литра на час.

— Може би — опита отново Бърнард — ние вече трябва да...

Като се приведе напред. Управителят почука с показалец по масата.

— Питате колко души живеят в Резервата. И аз отговарям — продължи той ликуващо, — отговарям, че това не ни е известно. Можем само да гадаем.

— Така ли?

— Точно така, скъпа ми госпожичке.

Шест, умножено по двадесет и четири — не, не, по-точно по тридесет и шест. Бърнард пребледня и потрепера от нетърпение. Но гръмливият глас продължаваше неумолимо:

— ... около шестдесет хиляди индианци и метиси... абсолютни диваци... нашите инспектори понякога посещават... иначе не съществуват каквито и да било връзки с цивилизования свят... все още съхраняват своите отвратителни привички и обичаи... брак, ако ви е известно какво означава това, скъпа ми госпожичке, семейства... никакво обучение... чудовищни суеверия... християнство и тотемизъм, и древни култове... мъртви езици като зуни, испански, атапаскански... пуми, бодливи прасета и други свирепи животни... заразни болести... жреци... живораждащи гущери...

— Така ли?

Най-сетне си тръгнаха. Бърнард се втурна към телефона. По-бързо, по-бързо, но минаха цели три минути, преди да се свърже с Хелмхолц Уотсън.

— Можеше вече да сме при диваците — оплака се той. — Ама че некадърност!

— Глътни си един грам — предложи Линайна:

Той отказа, като предпочете гнева си. Най-сетне, слава Форду, успя да се свърже и ето че насреща бе Хелмхолц, Хелмхолц, комуто той обясни за случилото се и който обеща да отиде незабавно и да спре кранчето, но се възползува от случая, за да му съобщи какво е заявил на всеослушание предишната вечер Д.И.О.

— Какво? Търси човек за моето място ли? — гласът на Бърнард прозвуча отчаяно. — Значи вече е решено? А спомена ли за Исландия? Спомена. Така ли? О, Форд! Исландия... — Той окачи слушалката и се върна при Линайна. Лицето му бе бледо, а изражението — мрачно.

— Какво се е случило? — попита тя.

— Случило ли? — Той се отпусна тежко в креслото. — Ще ме прехвърлят в Исландия.

Често в миналото Бърнард се беше питал как ли би се чувствувал, ако (без сома и без нищо друго, на което да разчита, освен възможностите на собствения си дух) бъде подложен на някое голямо изпитание, на някакво страдание или гонение, и дори бе копнял да го сполети някакво бедствие. Само преди седмица в кабинета на Директора той си бе въобразявал, че храбро се съпротивлява и стоически, без думица даже, приема страданието. Заплахите на Директора всъщност го бяха въодушевили, бяха го накарали да се почувствува неимоверно велик. Но както осъзнаваше сега, той бе реагирал така, защото не бе взел насериозно заплахите и защото не вярваше, че ако се стигне дотам, Директорът може да предприеме нещо. Но сега, когато съществуваше вероятност заплахите наистина да бъдат изпълнени, Бърнард се ужаси. От онзи въображаем стоицизъм и онази измислена храброст не бе останал и помен.

Той се гневеше на себе си — какъв глупак! — гневеше се на Директора — колко несправедливо да не му даде още една възможност — още една възможност, която (сега вече нямаше никакво съмнение) той винаги бе възнамерявал да прегърне. А сега Исландия, Исландия...

Линайна тръсна глава.

— Бъдно, минало ме разболяват: без сегашно ми се вижда малко страшно! — изрецитира тя. — Ако сома си не глътна — утре болна ще се гътна.

Накрая тя го придума да изгълта четири таблетки сома. Само след пет минути бяха заличени и миналото, и бъдещето, а цветът на настоящето засия в розово. Портиерът ги уведоми, че по заповед на Управителя с вертолет е пристигнал страж от Резервата и ги очаква върху покрива на хотела. Те незабавно се отправиха нагоре. Един гама с осминка негърска кръв, облечен в зелена униформа, им отдаде чест и започна да изрежда мероприятията от сутрешната програма.

Облитане на десетина пуебло — индиански селища, — за да добият обща представа за тяхното разположение, после кацане и обяд в долината на Малпайс. Тамошната хижа била много удобна, а горе, в пуеблото, диваците вероятно ще проведат лятното си празненство. Това ще е най-подходящото място да прекарат нощта.

Те се настаниха в самолета и излетяха. След десет минути вече прекосяваха границата, която разделяше цивилизацията от дивачеството. Ту нагоре, ту надолу, над пустините от сол и пясък, през гори, сред лилавите гълбини на каньони, над зъбери и върхове, и равни като длан високи скалисти плата вървеше неотклонно и непреодолимо оградата, тази категорична права линия, геометричният символ на победоносната човешка упоритост. А в подножието ѝ тук-таме се съзираше мозайка от бели кости или върху жълтеникавокафявата земя тъмнееше все още недоизгнил труп и означаваше мястото, където някоя сърна или младо биче, пума или бодливо прасе, койот или хищен американски лешояд, привлечени долу от вонята на мърша и водени сякаш от някаква поетична справедливост, се бяха приближили твърде близо до смъртоносните жици.

— Така и не се научиха — обади се пилотът в зелената униформа, като посочи към скелетите по земята. — И никога няма да се научат — добави той и се изсмя, като че ли бе удържал лична победа над убитите от електрическия ток животни.

Бърнард също се засмя — след два грама сома му се стори, че шегата си я бива. Засмя се, след което почти внезапно заспа и докато спеше, бе пренесен над Таос и Тесуке, над Намбе и Пикурис и Похаке, над Сия и Кочити, над Лагуна и Акома и Омагъосаното плато, над Зуни

и Сибола и Охо Калиенте, докато най-сетне се събуди и откри, че вече са кацнали и Линайна внася куфарите в една малка квадратна постройка, а пилотът гама с осминка негърска кръв разговаря на някакъв неразбираем език с млад индианец.

— Малпаис — обясни пилотът, когато Бърнард излезе от вертолета. — Ето това е хижата. А днес следобед в пуеблото ще има увеселение с танци. Той ще ви заведе там. — И пилотът в зелената униформа посочи навъсения млад дивак. — Предполагам, че ще е забавно. — Той се ухили. — Всичко, което те вършат, е забавно. — И като каза това, той се качи в хеликоптера и включи двигателите. — Утре отново съм тук. И запомнете — добави той успокояващо към Линайна, — диваците са напълно опитомени, няма да ви сторят нищо лошо. Имат достатъчно опит с химическите бомби, за да знаят вече, че не бива да правят номера. — И като продължаваше да се смее, той включи витлата на хеликоптера, увеличи скоростта и изчезна.

ГЛАВА СЕДМА

Високото скалисто плато бе като кораб, попаднал на безветрие в пролив от червеникавокафяв прах. Проливът криволичеше между стръмни брегове, а през долината от единия до другия бряг минаваше ивица зеленина — реката и полята край нея. На носа на този каменен кораб, спрял по средата на протока, от голата скала се издигаше с ясни и геометрични очертания пуеблото Малпаис. Блок върху блок, като всеки нов етаж бе по-малък от долния, високите къщи се издигаха нагоре към синьото небе като стъпаловидни пресечени пирамиди. В подножието им имаше разпръснати ниски постройки, лабиринт от стени, а от трите страни урвите се спускаха направо в долината. Няколко стълба пушек се издигаха отвесно в нераздвижвания от ветрец въздух и се стапяха.

— Странно — рече Линайна. — Много странно. — Това бе обичайната и укорителна дума. — Тук не ми харесва. И не ми харесва този човек. — Тя посочи към индианеца водач, определен да ги заведе горе в пуеблото. Чувствата очевидно бяха взаимни — дори гърбът на този човек, който крачеше отпреде им, издаваше враждебност и мрачно презрение. — А освен това — снижи тя глас — той вони.

Бърнард не се опита да отрече това. Продължиха да вървят.

Внезапно въздухът наоколо сякаш оживя и запулсира с неуморното движение на кръвта. Там горе, в Малпаис, заудряха барабаните. Нозете им запристъпяха в ритъма на това тайнствено сърце; те ускориха ход. Пътеката ги изведе в подножието на пропастта. Бордовете на огромния каменен кораб-плато се извисяваха триста стъпки над главите им.

— Да бяхме дошли тук с вертолета — рече Линайна, като гледаше с негодувание нагоре, към надвисналите голи скали. — Как мразя да вървя пеш! А и човек се чувства толкова нищожен, когато застане в подножието на някой хълм.

Те повървяха още малко в сянката на скалистото плато, заобиколиха една издатина и там, в един измит от водата пролом, се

тръгваше нагоре като по корабен трап. Заизкачваха се. Пътеката бе много стръмна и криволичеше на зигзаг от единия към другия скат на пролома. Тътенът на барабаните ту съвсем заглъхваше, ту се чуваше така, сякаш идваше много отблизо.

Когато изкачиха половината път до билото, покрай тях прелетя толкова наблизко орел, че вятърът от крилете му обвя лицата им с хлад. В една скална пукнатина се виждаше купчинка кости. Всичко бе някак си тягостно странно, а вонята от индианеца ставаше все по-силна и по-силна. Най-сетне излязоха от пролома на яркото слънце. Билото на скалистото плато представляваше плоска каменна тераса.

— Също като Чаринг Тий Тауър — бе единственият коментар на Линайна. Но не я оставиха да се наслаждава дълго на откритието си за тази ободряваща прилика. Тихи леки стъпки ги накараха да се обърнат. Голи от шията до пъпа, с бели ивици, изрисувани по тъмнокафявите им тела (като асфалтови тенис кортове — щеше да обяснява по-късно Линайна), с нечовешки лица, намацани в огненочервено, черно и охра, по пътеката приближаваха бежешком двама индианци. В черните им коси бяха вплетени ленти от лисича кожа и ивици червен плат. От раменете им се развяваха плащове от пуйчи пера, а около главите им пламтяха пищно огромни диадеми от пера. При всяка тяхна стъпка звънтяха и подрънкваха сребърните им гривни и тежки огърлици от кост и тюркоазни мъниста. Приближаваха безмълвно, като тичаха безшумно с мокасините си от еленова кожа. Единият държеше метличка от пера, а другият (поне така изглеждаше отдалеч) носеше във всяка ръка по три-четири парчета дебело въже. Едното от въжетата се изви неспокойно и Линайна изведнъж видя, че това са змии.

Мъжете приближаваха все повече и повече — черните им очи стрелнаха Линайна, но без дори и намек, без даже най-незначителен знак, че са я видели или че са забелязали съществуването ѝ. Размърдалата се змия отново увисна отпуснато редом с останалите. Мъжете отминаха.

— Тук не ми харесва — каза Линайна. — Не ми харесва.

Тя обаче хареса още по-малко онова, което я очакваше на входа на публото, където водачът им ги остави и влезе, за да получи наставления. Посрещнаха ги мръсотията, купищата смет, прахолякът, кучетата и мухите. Лицето ѝ се сбърчи в гримаса на отвращение. Тя долепи кърпичката до носа си.

— Но как могат да живеят така? — избухна тя с глас, изпълнен с негодувание и неверие. (Не беше възможно!)

Бърнард сви философски рамене.

— Във всеки случай — рече той — те са живели именно по този начин през последните пет-шест хиляди години. Предполагам, че вече са свикнали.

— Но чистотата следва фордотата — упорствуваше тя.

— Да, а цивилизация означава стерилизация — издекламира иронично Бърнард края на втория хипнопедичен урок по елементарна хигиена. — Тези хора обаче никога не са чували за Нашия Форд и те не са цивилизовани. Така че няма смисъл да...

— О! — Тя го сграбчи за лакътя. — Виж!

Почти гол индианец слизаше много бавно по стълбата от долната тераса на една съседна къща — стъпало по стъпало, с колебливата предпазливост на изключително напредналата възраст. Лицето му бе дълбоко набраздено и черно като маска, изсечена от обсидиан. Беззъбата уста бе хлътнала навътре. В ъгълчетата на устните му, както и от двете страни на брадичката проблясваха няколко дълги, щръкнали снопчета брада, почти бели на фона на смуглата кожа. Дългата несплетена коса висеше на сиви кичури около лицето. Тялото му бе прегърбено и измършавяло — почти само кожа и кости. Той слизаше много бавно, спирайки на всяка напречна дъска, преди да се осмели да прекрачи следващата.

— Какво му има? — прошепна Линайна. Очите ѝ се бяха разширили от ужас и изумление.

— Стар е, нищо повече — отвърна колкото се може по-небрежно Бърнард. Той също бе стъписан, но направи усилие да не показва, че е развълнуван.

— Стар ли? — повтори тя. — Но Директорът също е стар, много хора са стари, но не изглеждат така.

— Това е, защото ние не им позволяваме да изглеждат така. Предпазваме ги от болестите. Изкуствено поддържаме в баланс действието на жлезите с вътрешна секреция, което им осигурява продължителна младост. Не позволяваме съотношението между магнезия и калция в организма да спада под стойността, която са имали на тридесет години. Преливаме им млада кръв. Непрекъснато стимулираме обмяната на веществата им. И след всичко това те,

естествено, не изглеждат така. Отчасти — продължи той, — защото повечето от тях умират много преди да достигнат възрастта на този клетник. Изцяло съхранената им младост продължава някъде докъм шестдесетгодишна възраст, а след това прас! — и край.

Но Линайна не го слушаше. Тя наблюдаваше стареца. Полека-лека той слезе. Нозете му докоснаха земята. Обърна се. Очите в дълбоко хлътналите орбити бяха все още необикновено бистри. Те я изгледаха продължително-невъзмутимо, без изненада, сякаш нея изобщо я нямаше там. После бавно, превил гръб, старецът, накуцвайки, мина покрай тях и изчезна.

— Но това е ужасно! — прошепна Линайна. — Чудовищно е. Не биваше да идваме тук. — Тя опипа джоба си за сома само за да открие, че по недоглеждане, каквото никога не бе допускала, е оставила шишенцето си долу, в хижата. Джобовете на Бърнард също бяха празни.

Линайна трябваше да се изправи срещу ужасите на Малпаис без никаква подкрепа. А тези ужаси я засипаха — плътно и бързо. Зрелището, което представляваха двете млади жени, поднасящи гръдта си на своите бебета, я накара да се изчерви и да отвърне лице. През целия си живот не бе виждала нещо толкова неприлично. А нещата ставаха още по-неприятни от това, че вместо тактично да се престори, че не е забелязал нищо, Бърнард продължи да коментира открито тази възмутителна сцена от ежедневието на живораждащите. Сега, когато въздействието на сомата бе преминало, той се срамуваше от слабостта, която бе проявил тази сутрин в хотела, и продължаваше да прави всичко възможно, за да се покаже храбрец и противник на общоприетите правила за поведение.

— Каква чудесна родствена близост — рече той преднамерено предизвикателно. — И какви ли дълбоки чувства поражда тя! Често си мисля, че човекът може би е оцетен в известна степен от това, че няма майка. А вероятно и ти си оцетена от това, че не си станала майка, Линайна. Представи си, че си седиш сега там с някое свое бебче.

— Бърнард! Как не те е срам! — Покрай тях мина старица с възпалени очи от някакво кожно заболяване и гледката накара Линайна да забрави за възмущението си.

— Да се махаме — замоли го тя. — Тук не ми харесва.

Но тъкмо тогава се върна водачът им и като им направи знак да го последват, ги поведе по тясната уличка между къщите. Заобиколиха един ъгъл. Върху купчина смет лежеше умряло куче, някаква жена, болна от гуша, пощеше косата на едно момиченце. Водачът им спря в подножието на някаква стълба, вдигна отвесно ръка, после я насочи водоравно напред. Изпълниха онова, което той безгласно им нареди — изкачиха се по стълбата и през вратата, към която тя водеше, влязоха в една възмрачна продълговата тясна стая — из нея се носеше мирис на пушек и запръжка с мас, както и на стари и отдавна непрани дрехи. В дъното на стаята се намираше друга врата, през която се процеждаше сноп слънчева светлина и се чуваше тътенът на барабаните, много силен и близък.

Те прекрачиха прага и се озоваха на широка тераса. Долу, под тях, обграден отвсякъде от високите къщи, се намираше селският площад, който гъмжеше от индианци. Ярки одеяла и пера в черните коси, блясък на тюркоаз и лъснала от зноя черна кожа. Линайна отново долепи кърпичката до носа си. Посред площада се намираха две кръгли площадки, иззидани от камък и месена глина, очевидно покриви на подземни помещения, защото в центъра на всяка площадка имаше по един отворен люк, през който от мрака на подземието стърчеше стълба. Изпод земята долитаха звуци на флейта, но почти се губеха сред упоритата, безмилостна настойчивост на барабаните.

Линайна хареса барабаните. Притворила очи, тя се отдаде изцяло на приятния им несекващ бумтеж, допусна го да нахлуе все по-дълбоко и по-дълбоко в съзнанието ѝ, докато накрая на този свят не съществувахе нищо друго освен плътния им тътен. Той ободряващо ѝ напомняше за синтетичната врява, която се вдигаше на обредните сбирки за духовно сливане или на тържествата по случай Фордовден. „Веселете се в захлас, фордови чеда...“ — прошепна си тя. Тези барабани отмерваха същите ритми.

Внезапно екна изумителна песен — стотици мъжки гласове ревнаха ожесточено в металически рязко съзвучие. Няколко протяжни тона и тишина, тътнещата тишина на барабаните; после пронизителен цвилещ дискант — отговорът на жените. След това отново барабаните и пак плътното мъжко дивашко потвърждение на тяхната мъжественост.

Странно ли? — да, наистина странно. Обстановката бе странна, както бяха странни и музиката, и дрехите, и заболяването от гуша, и кожните болести, и старите хора. Но самото зрелище — то като че ли не беше чак толкова странно.

— Напомня ми на Празниците на Общественото песнопойство на нисшите касти — сподели тя с Бърnard.

Но минута-две по-късно ѝ напомняше много по-малко за това невинно мероприятие. Защото най-неочаквано из онези кръгли помещения под земята плъпна тълпа от отвратителни чудовища. Маскирани и изрисувани противно, без дори и следа от човешки облик, с накуцваща стъпка, те затропаха в кръг по площада в някакъв необикновен танц, все обикаляха и обикаляха, като през цялото време непрекъснато пееха — с всяка обиколка темпото ставаше малко по-бързо. Барабаните също промениха и ускориха своя ритъм, така че грохотът им заприлича на пулсираща в ушите треска; а тълпата бе започнала да пее в ритъма на танца и песента ѝ ставаше все по-гръмка и по-гръмка; и първоначално изпищя някаква жена, после друга и трета, сякаш ги убиваха, и тогава предводителят на танцуващите неочаквано излезе от редицата, побягна към големия дървен сандък, който се намираше в единия край на площада, вдигна капака и извади две черни змии. От тълпата се надигна мощен рев и всички останали танцьори се втурнаха към предводителя с протегнати напред ръце. Той хвърли змиите на онези, които дотичаха първи, и бръкна отново в сандъка за още. Той изхвърляше все нови и нови змии — черни и кафяви, и Пъстри. И после танцът отново започна с променен ритъм. Те обикаляха и обикаляха със змиите, с гъвкава като на змии походка, като вълнообразно люлееха коленете и ханша. Все обикаляха и обикаляха. После предводителят даде знак и една подир друга всичките змии бяха нахвърляни в средата на площада; изпод земята излезе някакъв старец и ги наръси с царевично брашно, а от другия люк се появи жена и ги наръси с вода от черна делва. После старецът вдигна ръка и тревожно и ужасяващо се въдвори пълна тишина. Барабаните замлъкнаха, животът сякаш бе секнал. Старецът посочи към двата люка, през които се слизаше в долния свят. И бавно, издигани от невидими ръце, от единия се появи рисувано изображение на орел, а от другия — на мъж, гол и прикован към кръст. Двете изображения сякаш се закрепиха във въздуха от само себе си и се

загледаха в тълпата. Старецът плесна с ръце. Гол юноша (ако изключим белия памучен набедренник) на около осемнадесет години излезе от тълпата и застана отпреде му с кръстосани на гърдите ръце и сведена глава. Старецът направи над главата му знака на кръста и се извърна настрани. Юношата бавно започна да обикаля гърчещата се купчина змии. Той бе завършил първата обиколка и бе преполовил втората, когато от тълпата на танцуващите към него пристъпи висок мъж с маска на койот и камшик в ръка. Юношата продължи да върви, сякаш не забелязваше съществуването на другия. Човекът-койот вдигна камшика — настъпи дълъг миг на очакване, после бързо движение, съскането на камшика и гръмкото му изплющяване при съприкосновението с плътта. Тялото на юношата потрепна, но без да издаде и звук, той продължи да върви със същия бавен, равен ход. Койотът замахна отново и отново и при всеки удар от тълпата се надигаше глух възглас, следван от дълбок стон. Юношата продължаваме да върви. Направи две обиколки, три обиколки, четири. Кръвта шуртеше. Пет обиколки, шест обиколки. Линайна внезапно покри лице с длани и се разрида.

— О, спри ги, спри ги! — замоли се тя. Но камшикът продължаваше да се стоварва безжалостно. Седем обиколки. И тогава юношата изведнъж се олюля и все така, без да отрони и звук, политна ничком напред. Като се наведе над него, старецът докосна гърба му с дълго бяло перо, поаленяло го повдигна за миг нагоре, за да го видят хората, и после го тръсна три пъти над змиите. Отрониха се няколко капки и ненадейно барабаните отново гръмнаха в препускащи ритми; настана страшна врява. Танцуващите се втурнаха напред, грабнаха змиите и се разбягаха. Подире им се завтекоха мъже, жени и деца — цялата тълпа. Само след минута площадът опустя, единствен юношата остана прострян, напълно неподвижен там, където бе паднал. От една къща излязоха три старици, с мъка го повдигнаха и внесоха вътре. Орелът и разпнатият на кръста мъж постояха още малко на стража над безлюдното село и след това, сякаш видели вече достатъчно, потънаха бавно надолу през своите люкове и изчезнаха в подземния свят.

Линайна продължаваше да хълца.

— Какъв ужас! — повтаряше тя непрекъснато и всички утешения на Бърнард оставаха безрезултатни. — Какъв ужас! Тази кръв! — Тя потрепера. — О, защо не ми е тук сомата!

От вътрешното помещение се разнесе тропот на нозе.

Линайна не помръдна и заровила лице в длани, седеше невиждаща и безучастна. Обърна се само Бърнард.

Облеклото на младежа, който излезе на терасата, бе индианско, но сплетената му коса бе сламеноруса, очите му бяха бледосини, а кожата — бяла, с бронзов загар.

— Здравейте. Добро утро — поздрави непознатият на безупречен, но някакъв особен английски. — Вие сте цивилизовани, нали? И не сте от Резервата, а от Другия свят?

А кой сте...? — заговори учудено Бърнард.

Момъкът въздъхна и поклати глава.

— Злочест окаяник. — И като посочи към кървавите петна посред площада, попита с глас, който потрепваше от вълнение: — Виждате ли това проклето срамно петно^[1]?

— По-добре грам, отколкото срам — изрече Линайна машинално изпод дланите си. — Ах, защо не ми е тук сомата!

— Трябваше аз да бъда там — продължи момъкът. — Защо не ми позволиха да бъда аз жертвата? Щях да направя десет обиколки, дванадесет, петнадесет. Паловтива стигна само до седем. От мен щеше да изтече двойно повече кръв. „Тя морета безкрайни в червено ще обагри.“^[2] — Той разпери ръце в разточителен жест, после отчаяно отново ги отпусна. — Но не ми позволиха. Не ме обичат заради цвета на кожата ми. Винаги е било така. Винаги. — Очите на момъка плувнаха в сълзи. Той се засрами и се извърна настрани.

От смайване Линайна забрави за сомата. Тя откри лице и за първи път погледна към непознатия.

— Да не би да имате предвид, че сами сте *искаш* да ви налагат с онзи камшик?

Все така обърнат настрани, момъкът направи потвърдителен знак.

— За доброто на пуеблото — за да повикам дъжда да дойде и царевицата да израсте. И за да угодя на Пуконг и Исус. А освен това и за да покажа, че мога да понасям болка, без да гъкна. Да! — И гласът му изведнъж прозвуча по друг начин, той се обърна с гордо изпъчени гърди и с гордо, предизвикателно вирната брадичка. — За да покажа, че съм мъж. Ооо! — И като ахна, той млъкна и зяпна. За първи път през живота си виждаше лицето на момиче, чиито страни нямаха цвета

на шоколад или на чортова кожа, чиято коса бе кестенява и падаше на вълни и чийто поглед (чудо невиждано!) изразяваше благосклонен интерес. Линайна му се усмихваше. „Какво симпатично момче — мислеше си тя, — с толкова красиво тяло.“ Кръвта нахлу в лицето на момъка, той сведе очи, отново ги вдигна само за миг, колкото да зърне, че тя продължава да му се усмихва, и бе толкова покъртен, че трябваше да се извърне настрани и да се престори, че гледа много настойчиво към нещо в другия край на площада.

Въпросите на Бърнард дойдоха тъкмо навреме. Кой? Как? Кога? Откъде? Без да сваля поглед от лицето на Бърнард (тъй като така страстно копнееше да види усмивката на Линайна, та чак не смееше да погледне към нея), момъкът се опита да му обясни. Двамата с Линда — Линда бе майка му (от тази дума на Линайна ѝ стана неловко) били пришълци в Резервата. Линда била дошла от Другия свят много отдавна, още преди той да се роди, с един мъж, който му бил баща. (Бърнард наостри уши.) Тя тръгнала да се разхожда сама из онези планини, хей там, на север, паднала от едно стръмно място и си наранила главата. („Разказвай, разказвай!“ — подкани го Бърнард.) Намерили я ловци от Малпаис и я донесли в пуеблото. Колкото до мъжа, който му бил баща, Линда така и не го видяла повече. Той се казвал Томакин. (Да, малкото име на Д.И.О. бе Томас!) Сигурно бе отлетял обратно в Другия свят, отлетял без нея — лош, жесток, отвратителен човек.

— И така съм се родил в Малпаис — рече в заключение той. — В Малпаис. — И поклати глава.

В каква мръсотия само бе потънала онази къщичка в покрайнините на пуеблото!

От пуеблото я отделяше ивица прах и смет. Две обезумели от глад кучета ровеха противно с муцуни в боклука пред вратата. Когато влязоха вътре, здрачът вонеше и гъмжеше от мухи.

— Линда! — извика момъкът.

От вътрешната стая се обади твърде хриплив женски глас:

— Идвам!

Те зачакаха. В паници по пода се виждаха остатъци от едно, а може би и от няколко блюда.

Вратата се отвори. Въздебела руса индианка прекрачи прага, закова се на място и се втренчи в непознатите с опулени очи и зейнала уста. Линайна забеляза с отвращение, че два от предните ѝ зъби липсват. А цветът на онези, които бяха останали... Тя потрепера: Изглеждаше по-страшно и от стареца. Толкова дебела! И всичките тези бразди по лицето ѝ, отпуснатата кожа, бръчките. Ами увисналите бузи с тези морави петна. И червените жилчици по носа, кървясалите очи. А тази шия, а парцаливото и мръсно одеяло, с което бе покрила главата си. Ами тези огромни гърди под кафявата торбеста туника, а издутият стомах, ханшът! О, изглеждаше много по-страшно от стареца, много по-страшно! И най-неочаквано това същество, от чиято уста бликна словесен поток, се втурна към нея с разтворени обятия и — о, Форд! Форд! Беше толкова гадно, че още миг и щеше да ѝ призлее — и я притисна до шкембето си, до огромната си гърд и започна да я целува. О, Форд! Да я целува лигаво, а миришеше така ужасно (очевидно никога не беше се къпала) и направо смърдеше на онази гадост, която сипваха в бутилките на делтите и епсилоните (не, това за Бърнард не беше вярно!), определено вонеше на алкохол. При първата възможност Линайна се изскубна от прегръдката ѝ.

Насреща ѝ стоеше подпухнало и разкривено лице; клетницата плачеше.

— О, мила моя, мила моя — започна да се лее на пресекулки словесният поток. — Да знаехте само колко се радвам — след всичките тези години! Цивилизовано лице. Да, и цивилизовани дрехи. Защото вече си мислех, че никога няма да зърна пак истинска ацетатна коприна. — Тя попипа ръкава на ризата на Линайна. Ноктите ѝ бяха почернели. — Ами тези възхитителни вискозенокадифени къси панталонки! Знаете ли, мила, аз още си пазя старите дрехи, онези, с които дойдох тук; прибрала съм ги в сандъка. После ще ви ги покажа. Макар че ацетатът целият е станал на дупки. А какъв прекрасен бял патрондаш имах — макар че трябва да призная, че вашият зелен марокен е още по-прекрасен. Само че на мен този патрондаш *не ми помогна*. — Сълзите ѝ отново закапаха. — Джон сигурно ви е разказал. Какво трябваше да изстрадам — и при това без грамче сома! Само някакво питие, наречено мескал, което Попе ми носеше от време на време. Попе е едно момче, което познавах. Но след това от него, от този мескал де, ти става толкова зле и ти се гади от пейотъла, а освен

това винаги на следващия ден ти е още по-зле, защото изпитваш онова ужасно чувство на срам. О, колко много се срамувах! Само си представете: аз, една бета, да родя бебе; поставете се на моето място. (Само при мисълта за това Линайна потрепери.) Макар че нямах никаква вина, кълна се; и все още не разбирам как се случи, при положение, че правех целия комплекс от малтусиански упражнения — целия, от начало до край — винаги го правех, кълна се, но въпреки това се случи, а, разбира се, тук нямаше и помен от Абортен център. А между другото онзи Център в Челси все още ли съществува? — попита тя. Линайна кимна. — И все така ли е облян в светлина всеки вторник и петък? — Линайна отново кимна. — Тази прекрасна розова стъклена кула! — Горката Линда вдигна лице и със затворени очи възторжено съзерцаваше запомнената яркоосветена картина. — И реката нощем! — прошепна тя. Едри сълзи закапаха бавно изпод плътно спуснатите клепачи. — И вечер да се прибереш с вертолета от Стоук Поуджес. И след това гореща вана и вибровакуумен масаж... Но уви! — Тя си пое дълбоко въздух, разтърси глава, отново отвори очи, подсмръкна веднъж-дваж, издуха нос с пръсти и ги избърса в полата на туниката си. — О, извинявайте много! — рече тя в отговор на неволната гримаса на погнуса, която направи Линайна. — Как можах да го направя! Съжалявам. Но какво да се прави, когато тук няма никакви носни кърпи. Спомням си как ме разстройваше цялата тази мръсотия и как нищо — нищичко не беше стерилно. Когато ме донесоха тука, имах ужасна порезна рана на главата. Не можете да си представите с какво я посипаха. С нечистотии, само с нечистотии. Често им казвах: „Цивилизация означава стерилизация.“ А също и: „Стрептококи и бацили армия несметна — без хубава баня и без тоалетна“ — все едно че бяха деца. Но те, естествено, не разбираха. И как да разберат? И накрая мисля, че свикнах с тази мръсотия. И наистина как можеш да поддържаш чистота, когато дори няма инсталирана топла вода? Я погледнете тези дрехи! Тази гадна вълна не е като ацетатната. Тя няма износване. И трябва да я закърпиш, щом се прокъса. Да, но аз съм бета. Работех в Залата за оплождане и никой никога не ме е учил да върша подобни неща. А и не ми беше работа да ги върша. Освен това никога не е било редно да се кърпят дрехи. Щом по тях се появят дупки — хвърли ги и си купи нови. „Много кърпки — празна кесия.“ Не е ли така? Кърпенето е противообществено деяние. Тук обаче

всичко е различно. Все едно да живееш с луди. Всичко, което те вършат, е налудничаво. — Тя се огледа и макар и да видя, че Джон и Бърнард ги бяха оставили и се разхождаха нагоре-надолу сред праха и боклука пред къщата, пак сниши поверително глас и се наведе толкова близо, че излизащата от устата ѝ воня на ембрионална отрова раздвижи мъха по лицето на Линайна, която цялата настръхна и се сви. — Да вземем например начина, по който тук се взаимоотноават — прошепна дрезгаво тя. — Налудничав, уверявам ви, напълно налудничав. Всеки принадлежи на всички останали — нали така? Нали така? — упорствуваше тя, като дърпаше Линайна за ръкава. Линайна кимна с извърната настрани глава, изпусна въздуха, който бе задържала в гърдите си, и успя да си поеме друг, относително по-чист. — Е, а тук — продължи Линда — никой не бива да принадлежи на повече от един човек. И ако те обладават по обичайния начин, останалите те имат за порочна и за противообществен елемент. Ненавиждат те и те презират. Веднъж дойдоха цяла глутница жени и ми направиха сцена, задето мъжете им ме посещавали. А защо не? И като се нахвърлиха отгоре ми... Не, беше направо страшно. Даже не мога да ви разкажа за това. — Линда закри лице и потрепера. — Жените тук са толкова омразни. Смахнати, смахнати и жестоки. И разбира се, нямат и понятие от малтусиански упражнения, от бутилки, от преточване или нещо от този род. Ето защо и раждат деца, непрекъснато — като кучки. Толкова е противно! И само като си помисля, че и аз... О, Форд, Форд, Форд! И все пак Джон *наистина* ми беше голяма утеха. Не знам какво бих правила без него. Въпреки че той толкова се разстройваше всеки път, когато някой мъж... Дори когато беше още съвсем малък. Веднъж (но това се случи, когато бе вече по-голям) той се опита да убие горкия Вайхусива — или май беше Попе? — само защото ме обладаваха понякога. Защото така и *не успях* да го накарам да проумее, че при цивилизованите хора трябва да е именно така. Според мен лудостта е заразна. Във всеки случай Джон май се е заразил от индианците. Защото той, естествено, прекарваше много време сред тях. Въпреки че се държаха така отвратително с него и не му позволяваха да върши нещата, които вършеха останалите момчета. Което донякъде бе от полза, защото ме улесни да му дам известно обучение. Макар че нямате представа колко е трудно това. Има толкова много неща, които не знам, а и не ми влизаше в работата

да знам. Искам да кажа, че когато едно дете те попита как лети хеликоптерът или кой е създал света — е, какво можеш да му отговориш, ако си само една бета и винаги си работила в Залата за оплождане? Какво *можеш* да отговориш?

[1] Цитат от Шекспир — „Макбет“, д. V, сц. 1. Всички цитати от пиесите на Шекспир в книгата са в превод на Валери Петров. Б.р. ↑

[2] „Макбет“, д. II, сц. 2. Б.пр. ↑

ГЛАВА ОСМА

Навън, в здрача, сред купищата смет (сега там вече ровеха четири кучета) Бърнард и Джон бавно се разхождаха напред-назад.

— Толкова ми е трудно да проумея всичко това, да си го представя — говореше Бърнард. — Сякаш живеем на различни планети, в различни векове. Майка, и цялата тази мръсотия, и божества, и старост, и болести... — Той поклати глава. — Почти невъобразимо. Никога не ще успея да го разбера, освен ако не ми обясните.

— Какво да обясня?

— Ето това — Бърнард посочи към публото. — И онова — сега сочеше към къщичката извън селото. — Всичко. Целият ви живот.

— Но какво има толкова за разказване?

— От началото. Откакто се помните.

— Откакто се помня. — Навъси се Джон. Настъпи продължително мълчание.

Беше доста горещо. Бяха изяли много царевични питки и сладка царевица. Линда каза: „Ела да си легнеш, миличко.“ Легнаха си заедно в голямото легло. „Попей ми“ — и Линда запя. Изпя „Стрептококи и бацили — армия несметна“ и „Нани-на, заспи, детенце, в светло чистичко шишенце.“ Гласът ѝ все повече и повече се отдалечаваше...

Събуди се стреснат от силен шум. До леглото стоеше някакъв мъж — огромен и страховит. Мъжът говореше нещо на Линда, а Линда се смееше. Беше придърпала одеялото до брадичката си, но мъжът го издърпа пак надолу. Косите му бяха като две черни въжета, а над лакътя си имаше прекрасна сребърна гривна със сини камъни. Гривната му хареса, но въпреки това бе уплашен и зарови лице в тялото на Линда. Линда го притисна с ръка и той се поуспокои. С онези, другите странни индиански думи, които той не разбираше толкова добре, тя каза на мъжа:

— Не и в присъствието на Джон.

Мъжът го погледна, после отново изгледа Линда и промълви няколко думи.

— Не! — отговори Линда.

Но мъжът се надвеси над него — лицето му бе огромно и зловещо, черните въжета от сплетена коса докоснаха одеялото.

— Не! — повтори Линда и Джон усети как ръката ѝ го притисна по-здраво. — Не, не!

Но мъжът го сграбчи за единия лакът; заболя го. Той изпищя. Мъжът протегна и другата си ръка и го повдигна. Линда продължаваше да го притиска и все така повтаряше:

— Не, не!

Мъжът каза нещо рязко и гневно и изведнъж ръцете ѝ пуснаха Джон.

— Линда, Линда! — Джон риташе и се извиваше, но мъжът го занесе до вратата, отвори я, остави го на пода в средата на другата стая и си излезе, като затвори вратата след себе си. Джон стана и се втурна към вратата. Застанал на пръсти, едва стигаше голямото дървено резе. Повдигна го и натисна, но вратата не се отвори. — Линда! — изкрещя той. Тя не отговори.

Спомняше си една огромна полутъмна стая; в нея имаше някакви големи дървени неща с навързани по тях конци, наобиколени от много жени — правят одеяла, обясни му Линда. Линда му каза да седне в ъгъла при другите деца, а тя отиде да помага на жените. Той дълго си игра с момченцата. Най-неочаквано жените се развикаха и ето че изблъскаха Линда, а Линда плачеше. Тя тръгна към вратата и той се затича след нея. Попита я защо ѝ се сърдят жените.

— Защото счупих нещо — отвърна. И тогава и тя се разсърди. — Откъде да знам как става това тяхно омразно тъкане? — рече тя. — Долни диваци.

Той я попита какво е това диваци.

Когато се върнаха у дома, Попе ги чакаше на вратата и влезе с тях вътре. Той носеше голяма катуна, пълна с някаква течност, на вид като вода, само че не беше вода, а някакво зловонно питие, което изгаряше устата и те караше да кашляш. Линда отпи и Попе отпи, а после Линда много се смя и говори на висок глас; и след това тя и Попе отидоха в другата стая. Когато Попе си замина, той влезе в

стоята. Линда лежеше в леглото и бе така дълбоко заспала, че той не успя да я събуди.

Попе започна да идва често. Той обясни, че тази течност в кратуната се нарича „мескал“, а Линда каза, че тя трябва да се нарича „сома“, само дето от нея на другия ден се чувствуваш зле. Джон мразеше Попе. Мразеше ги до един — всички онези мъже, които посещаваха Линда. Един следобед, след като бе играл с другите деца — спомняше си, че бе студено и че по планините имаше сняг, — той се прибра вкъщи и чу гневни гласове откъм спалнята. Бяха женски гласове и изричаха думи, които той не разбираше, но съзнаваше, че са ужасни. После изведнъж: тряс! — нещо се прекатури, чуха се бързи стъпки и се разнесе нов трясък и някакъв шум — все едно че удряха муле, само че не толкова кокалесто; и тогава Линда изпищя. „О, недейте, недейте, недейте!“ — нареждаше тя. Той се втурна в стаята. Там имаше три жени с тъмни одеяла. Линда бе просната на леглото. Една от жените я държеше за китките. Другата бе легнала върху краката ѝ, за да не може да рита. Третата я налагаше с камшик. Веднъж, два пъти, три пъти; и всеки път Линда надаваше писък. През плач той задърпа крайчето на одеялото на жената с камшика.

— Моля ви се, моля ви се.

Тя го отблъсна със свободната си ръка. Камшикът отново се стовари и Линда отново изпищя. Той сграбчи с две ръце огромната кафеникава ръка на жената и я захапа с всичка сила. Жената изрева, издърпа ръката си и така го блъсна, че той падна. Докато лежеше на земята, тя го удари три пъти с камшика. Такава силна болка не беше изпитвал — все едно че го опари огън. Камшикът изсвистя и отново се стовари. Само че този път Линда бе тази, която изпищя.

— Но защо искаха да ти причинят болка, Линда? — попита той още същата вечер. Джон плачеше, защото червените следи от камшика по гърба му все още ужасно го боляха. Но плачеше и защото хората бяха толкова противни и несправедливи и защото той бе само едно малко момче и нищо не можеше да им направи. Линда също плачеше. Тя не беше дете, но не беше и достатъчно силна, за да се бори срещу трите наведнъж. А и не беше справедливо.

— Защо искаха да ти причинят болка, Линда?

— Не знам. Откъде да знам? — Трудно ѝ се разбираше какво говори, защото бе легнала по корем, с лице, заровено във

възглавницата. — Казват, че тези мъже били *техни* — продължи тя, но сякаш изобщо не говореше на него, сякаш разговаряше с някого вътре в себе си. Дълъг разговор, който така и не разбра, а накрая тя се разрида още по-силно.

— О, не плачи, Линда. Не пачи.

Той се притисна о нея. Обви с ръка шията ѝ. Линда извика:

— Ох, внимавай! Рамото ми! Оох! — и го блъсна силно настрани. Главата му се удари в стената. — Идиотче такова! — изкрещя тя и тогава, съвсем неочаквано, започна да му удря плесници. Пляс, пляс...

— Линда! — извика той. — О, майко, недей!

— Не съм ти майка. Не искам да ти бъда майка.

— Но, Линда... Ох! — Тя го зашлеви по бузата.

— Да ме превърнат в дивачка — крещеше тя. — Да раждам бебета, като някакво животно... Ако не беше се родил, можех да отида при управителя и можех да се измъкна. Но не и с бебе. Това щеше да е такъв позор...

Джон видя, че тя отново се кани да го зашлеви, и вдигна ръка, за да предпази лицето си.

— О, недей, Линда, моля те, недей!

— Зверче такова! — Тя дръпна лакътя му; сега лицето му бе открито.

— Недей, Линда! — Той затвори очи в очакване на удара.

Но тя не го удари. След малко Джон отново отвори очи и видя, че го гледа. Опита да ѝ се усмихне. Ненадейно тя го грабна в обятията си и започна да го целува.

Понякога, дни наред, Линда изобщо не ставаше от леглото. Лежеше и тъгуваше. Или пък пиеше от течността, която носеше Попе; после се смееше неистово и заспиваше. Понякога боледуваше. Често забравяше да го измие, а за ядене нямаше нищо друго освен студени царевични питки. Спомняше си как се бе разпищяла, когато за първи път намери от онези животинки в косата му.

Най-щастливите часове наставаха, когато тя му разказваше за Другия свят.

— И там наистина ли можеш да полетиш, когато си поискаш?

— Разбира се. — И тя му разказваше за прелестната музика, която се разнася от една кутия, и за всичките прекрасни игри, на които можеш да поиграеш, и за вкусните неща за ядене и пиене, и за светлината, която лумва, щом натиснеш някакво малко нещо в стената, и за картините, които може да се чуят, усетят и помиришат, така както и да се видят, и за някаква друга кутия, която създава благоухания, и за розовите, зелени, сини и сребристи къщи, високи колкото планини, и за това как там всеки е щастлив и никой никога не тъгува и не се ядосва, и как всеки принадлежи на всички останали, и за кутиите, на чийто екран може да се види и чуе какво става в другия край на света, и за бебетата в прекрасните чисти бутилки — и навсякъде чистота, чистота, без никакви гадни миризми и изобщо без никаква мръсотия, — и как хората там никога не са самотни, а живеят заедно и са толкова весели и щастливи, също като на летните танцови празненства в Малпаис, но много по-щастливи, и как щастието никога, никога не си отива оттам...

Той слушаше с часове. А понякога, когато той и останалите деца капваха от толкова много игри, някой старец от пуеблото им разказваше с тези другите, странните индиански думи за великия Преобразовател на света, и за дългата битка между Дясната ръка и Лявата ръка, между Водата и Сушата, за Авонавилона, който, като се замислил, през нощта създал много гъста мъгла и после от тази мъгла на живота сътворил целия свят, за Майката-Земя и Бащата-Небе, за Ахаята и Марсейлима — близнаците на Войната и Сполуката, за Исус и Пуконг, за Мария и Ецантлеи, жената, която можела да се подмладява, за Лагунския черен камък, за Великия орел и за Богородица Акомска. Странни разкази, а за него те бяха още по-прекрасни, защото ги разказваха с другите, индианските думи и така оставаха не напълно разбрани. Лежейки в леглото, той си мислеше за рая и Лондон, за Богородица Акомска и за несметните редици на бебетата в чистички бутилки, и за Исус, който лети нагоре, и за Линда, която лети нагоре, и за, великия Директор на Всемирните инкубатори, и за Авонавилона.

Много мъже посещаваха Линда. Момчетата започнаха да го сочат с пръст. С неразбираемите, странни индиански думи те казваха, че Линда е лоша, наричаха я с имена, които той не разбираше, но

знаеше, че са неприлични. Един ден запяха и песен за нея и неспирно я повтаряха. Той ги замери с камъни. Те му отвърнаха — един остър камък разряза бузата му. Кръвта не спираше; целият бе облян в кръв.

Линда го научи да чете. С парченце въглен му рисуваше картинки по стената — приклекло животно, бебе в бутилка, после изписваше и букви. КОТКАТА Е ПРИ ТОПКАТА. ДЕТЕНЦЕТО Е В ШИШЕНЦЕТО. Той възприемаше бързо и лесно. Когато се научи да чете всички думи, които му пишеше на стената, Линда отвори големия си дървен сандък и извади изпод онези смешни червени панталонки, които никога не носеше, тъничка книжка. Той често я бе виждал и преди. „Когато станеш по-голям — бе казвала тя, — тогава ще можеш да я четеш.“ Е, сега той бе вече достатъчно голям. Беше горд.

— Боя се, че едва ли ще ти се види много вълнуваща — рече тя. — Но е единствената, която имам. — Тя въздъхна. — Да можеше само да зърнеш прекрасните машини за четене, които използвахме в Лондон!

Той започна да срича: *„Химическо и бактериологическо обучение на зародиша. Практическо ръководство за обслужващия Зародишната банка персонал от каста «Бета».*“ Беше му потребен четвърт час, за да прочете само заглавието. Той захвърли книгата на пода.

— Мръсна, гадна книга! — рече той и заплака.

Момчетата продължаваха да си пеят своята ужасна песен за Линда. Освен това понякога му се присмиваха, че е окъсан. Скъсаше ли му се някоя дреха, Линда не умееше да я закърпи. Тя му обясни, че в Другия свят хората изхвърлят скъсаните си дрехи и си купуват нови.

— Парцаливко, парцаливко! — крещяха му децата. „Ама аз пък мога да чета — казваше си мислено той. — А те не могат. Те дори и не знаят какво е това четене.“ И ако си мислеше достатъчно настойчиво за четенето, беше сравнително лесно да се преструва, че не го е грижа, когато му се подиграват. Той помоли Линда пак да му даде книгата.

Колкото повече му се присмиваха момчетата, толкова по-упорито залягаше на четенето. Скоро вече можеше да чете безгрешно всички думи. Дори и най-дългите. Но какво означаваха те? Попита Линда, но

даже и когато съумяваше да му отговори, тя като че ли не обясняваше много ясно. А обикновено изобщо не можеше да отговори.

— Какво представляват химикалите? — питаше той.

О, химикали са магнезиевите соли и алкохолът, с помощта на който всички делти и епсилони остават дребни и недоразвити, и калциевият карбонат, който спомага за растежа на костите, и изобщо веществата от този род.

— Но как се правят химикалите, Линда? Откъде се вземат?

— Ами, не знам. Доставят ги в бидони. И щом бидоните се изпразнят, обаждаш се до склада за химикали за нови. Предполагам, че ги произвеждат хората от склада за химикали. Или пък ги поръчват от фабриката. Не знам. Никога не съм се занимавала с химия. Винаги съм работила само със зародиши.

Същото се повтаряше винаги когато попиташе за нещо. Линда, изглежда, никога не знаеше. Старците от пуеблото даваха далеч по-определени отговори.

— Семената на хората и всички същества, семената на слънцето, семената на земята и семената на небето — всички тези семена били сътворени от мъглата на живота. И така светът има четири утробы и Авонавилон поставил семената в най-долната от четирите утробы. И постепенно семената започнали да набъбват...

Един ден (Джон изчисли по-сетне, че трябва да е било скоро след дванадесетия му рожден ден) той се прибра у дома и намери върху пода в спалнята книга, която никога дотогава не бе виждал. Беше дебела книга и на вид бе много стара. Подвързията бе изгризана от мишки, някои от страниците бяха раздърпани и смачкани. Той я вдигна и погледна заглавната страница: книгата се наричаше „Събрани съчинения на Уилям Шекспир“.

Линда лежеше в леглото и си посрбваше от една чаша от ужасния вонящ мескал.

— Донесе я Попе — каза тя. Дебел и дрезгав, гласът ѝ прозвуча като чужд. — Търкаляла се в един от сандъците в Кивата на Антилопите^[1]. Смята се, че е престояла там стотици години. Сигурно е така, защото ѝ хвърлих един поглед и ми се стори, че е пълна с глупости. Нецивилизована. Но за теб ще е достатъчно добра, за да усъвършенствуващ четенето си. — Тя отпи една последна глътка,

остави чашата на пода, обърна се ребром, изхълца един-два пъти и заспа.

*Той отвори книгата наслуки.
И да се търкаляш
във мазното легло на похотта,
запарена от пот, порок, поквара,
сред дъх на кочина... [2]*

Странните думи прокълтяха в съзнанието му, избоботиха като говореща гръмотевица, като барабаните при летните танцови празненства — ако барабаните можеха да проговорят като мъжете, които пеят химна на Царевницата — красиви звуци, толкова красиви, че да заплачеш; като стария Мицима, когато изрича магия над своите пера, гравирани си тояги и късчетата кост и камък: *Кятлаишу силокве силокве силокве. Кяй силу силу цитъл!* — но бяха по-хубави от магията на Мицима, защото тези думи — самите те една ужасно красива магия — имаха по-богат смисъл и защото му говореха, говореха му прекрасно и полуразбираемо за Линда; за Линда, която лежеше и хъркаше там с онази празна чаша до леглото, за Линда и Попе, Линда и Попе.

Той все повече и повече намразваше Попе. „Че някой може да ти се усмихва и пак да е злодей.“^[3] Безмилостен, коварен, развратен, безсърдечен злодей. Какво ли точно означаваха тези думи? Не ги разбираше напълно. Но тяхната магия бе могъща и продължаваше да кънти в главата му и като че ли никога дотогава не бе мразил истински Попе, никога не го бе мразил истински, защото никога не бе успявал да каже колко много го мрази. Сега обаче вече имаше тези думи, които звучаха като барабани, песен и магия. Тези думи и тази необикновена, необикновена приказка, от която бяха взети (не можеше да проумее нищо от нея, но тя беше прекрасна, въпреки всичко прекрасна!). Те му дадоха основание да мрази Попе и от тях омразата му стана по-действителна, дори самият Попе стана по-действителен.

Един ден, като се прибра от игра, вратата на вътрешната стая бе отворена и той ги видя легнали двамата в леглото, заспали — бялата Линда и редом с нея почти черният Попе, проврял ръка под раменете ѝ, другата черна ръка положил върху гърдта ѝ, а едната от дългите му плитки — увита около гърлото ѝ, като черна змия, която се опитва да я удуши. Кратуната на Попе и чашата бяха на пода до леглото. Линда хъркаше.

Сърцето му сякаш се стопи и остави празна дупка. В гърдите му бе пусто. Пусто и студено и толкова болно и замаяно. Облегна се на стената, за да не падне. Безмилостен, коварен, развратен... Като барабани, като мъже, пеещи в чест от Царевицата, като магия думите се лееха и лееха в съзнанието му. Вече не му беше студено — отведнъж му стана горещо. Страните му пламнаха от нахлулата в тях кръв, стаята заплува и пред очите му притъмня. Той изскърца със зъби. „Ще го убия, ще го убия, ще го убия!“ — повтаряше си той. И в съзнанието му неочаквано изплуваха нови думи:

*... когато хърка грозно
в пиянски сън или беснее в гняв,
комар играе или пък ругае...^[4]*

Магията бе на негова страна, магията обясняваше и даваше заповеди. Той се върна отново във външната стая. „... в пиянски сън...“ Ножът за месо лежеше на пода близо до огнището. Той го грабна и се промъкна отново на пръсти до вратата. „... в пиянски сън, в пиянски сън...“ Прекоси тичешком стаята и заби ножа — ооо, кръв! — отново го заби и тъй като Попе започна да се отърсва от съня си, вдигна ръка, за да забие ножа още веднъж, но откри, че са уловили ръката му, че я стискат и... ооох! — и извиват. Не можеше да помръдне, бе уловен в капан; насреща му, съвсем наблизко, вторачили се в неговите, блестяха черните очички на Попе. Той извърна поглед. Върху лявото рамо на Попе имаше две рани.

— О, има кръв! — викаше Линда. — Има кръв! — Тя изобщо не можеше да понася да гледа кръв. Попе вдигна другата си ръка — за да го удари, помисли си той. Наежи се да посрещне удара. Но ръката само

го улови за брадичката и обърна лицето му, така че трябваше отново да срещне погледа на Попе. Дълго, дълго, безкрайни часове. И неочаквано — пряко волята си — Джон заплака. Попе избухна в смях.

— Махай се! — рече той с другите, индианските думи. — Махай се, храбри ми Ахайюта.

Той побягна в другата стая, за да скрие сълзите си.

— Вече си петнадесетгодишен — рече с другите, индианските думи старият Мицима. — Сега мога да те уча как да обработваш глината.

Клекнали до реката, те се заловиха за работа.

— Най-напред — каза Мицима, като взе с две ръце буца влажна глина — правим малка луна. — Старецът стисна буцата и я превърна в диск, после огъна краищата му и луната си превърна в плитка чаша.

Бавно и непохватно Джон повтаряше прецизните движения на стареца.

— Луна, чаша, а сега змия — Мицима разточи друго парче глина в дълга гъвкава тояжка, зави я на колело и я залепи по ръба на чашата. — После още една змия. И още една. И още една. — Полека-лека Мицима майстореше стените на делвата — тя беше тясна, издуваше се и отново се стесняваше към шийката. Мицима мачкаше, потупваше, приглаждаше и стържеше; и ето че накрая пред тях застана цяла-целеничка познатата малпаиска делва за вода, но нежно бяла вместо черна и все още мека на пипане. До нея стоеше неговото собствено произведение — разкривената пародия на делвата на Мицима. Като погледна двете делви, Джон неохотно се засмя.

— Но следващата ще бъде по-хубава — рече той и започна да навлажнява нова буца глина.

Да майстори, да придава форма, да усеща как пръстите му придобиват умение и сила — това му доставяше невероятно удоволствие.

— „Витамини А, В, С и Д — припяваше си той, докато работеше, — без тях не може никое дете.“

И Мицима си пееше — песен, в която се говореше за убиването на мечка. Работиха цял ден и през целия ден голямо и дълбоко щастие изпълваше сърцето на Джон.

— Другата зима — каза старият Мицима — ще те науча как се прави лък.

Той стоя дълго отвън пред къщата; най-сетне церемониите вътре свършиха. Вратата се отвори; те излязоха. Пръв излезе Котлу — дясната му ръка бе протегната напред и здраво стисната в юмрук, сякаш криеше някакъв скъпоценен камък. Киакиме го следваше, стиснала по същия начин ръката си в юмрук, който бе протегнала напред. Те крачеха в мълчание, в мълчание вървяха подир тях братята и сестрите, и братовчедите, и цяла тълпа стари хора.

Те излязоха от публото и прекосиха платото. На ръба на скалите се спряха и застанаха с лице пред ранното утринно слънце. Котлу отвори юмрук. Върху дланта му белееше щипка царевично брашно, облъхна я с дъх, измърмори няколко думи и хвърли брашното, шепата бял връх, към слънцето. Киакиме направи същото. После бащата на Киакиме пристъпи напред и като вдигна нагоре покрита с пера обредна тояга, произнесе дълга молитва, след което запрати и тоягата към слънцето.

— Свърши се — изрече на висок глас старият Мицима. — Вече са женени.

— Едно нещо мога да кажа — заговори Линда, като си тръгваха, — толкова много шум за нещо толкова незначително. В цивилизованите страни, когато някое момче и някое момиче искат да се взаимоотнождат, те просто... Но къде отиваш. Джон?

Той не обърна внимание на виковете ѝ, а продължи да бяга надалеч, надалеч оттук, където и да е, само да остане сам.

„Свърши се.“ Непрекъснато чуваше думите на стария Мицима. Свърши се, свърши се... Тайно и отдалеч, но страстно и отчаяно, и безнадеждно той бе обичал Киакиме. А сега всичко бе свършено. Беше на шестнадесет години.

При пълнолуние в Кивата на Антилопите щяха да се разкриват тайни, щяха да се извършат и родят тайнства. Момчетата щяха да слязат долу в кивата и щяха да излязат оттам мъже. Момчетата до едно се страхуваха, но в същото време изгаряха от нетърпение. И най-сетне денят настъпи. Слънцето залезе, изгря луната. Той тръгна с останалите. На входа на кивата стояха загадъчни мъже; към червено

осветените дълбини се спускаше дървена стълба. Първите момчета вече започнаха да слизат. Неочаквано един от мъжете пристъпи напред, сграбчи го за лакътя и го издърпа от редиците. Той се отскубна и отново се пхна сред другите момчета. Този път мъжът го удари, оскуба го за косата.

— Това не е за теб, белокоско.

— Това не е за сина на онази кучка — обади се друг от мъжете.

Момчетата се разсмяха.

— Махай се! И тъй като той продължаваше да се увърта покрай групата, мъжете отново се разкрещяха: — Махай се!

Един от тях се наведе, взе камък и го запокити.

— Махай се, махай се, махай се! — Заваля градушка от камъни. Окървавен, той бежешком потъна в мрака. От осветената в червено кива долетя пеене. Последните момчета вече се бяха спуснали по стълбата. Бе останал съвсем сам.

Съвсем сам, извън пуеблото, върху голата равнина на скалистото плато. Скалата се белееше като кости на лунната светлина. Долу, в долината, койотите виеха срещу луната. Ударените места го боляха, раните продължаваха да кървят, но той не плачеше от болка; плачеше, защото бе съвсем сам, защото бе прокуден сам-самичък в този мъртвешки свят от скали и лунна светлина. Седна на ръба на бездната. Луната остана зад гърба му; той втренчи поглед надолу, в черната сянка на платото, в черната сянка на смъртта. Беше достатъчна само една крачка, един малък скок... Протегна на лунната светлина дясната си ръка. От раната на китката му продължаваше да капе кръв. На няколко секунди падаше по една капка, тъмна, почти безцветна на безжизнената светлина. Кап, кап, кап. Утре и утре, и утре...

Бе открил Времето и Смъртта, и Бога.

— Самотен, винаги самотен — говореше момъкът.

Думите пробудиха тъжно ехо в душата на Бърнард. Самотен, самотен.

— Аз също съм самотен — рече той в изблик на откровение. — Ужасно самотен.

— Наистина ли? — Джон изглеждаше учуден. — А пък аз си мислех, че в Другия свят... Искам да кажа, че Линда винаги казваше, че там никой никога не е самотен.

Бърнард се изчерви от неудобство.

— Как да ви кажа — измънка той, като гледаше настрани. — Мисля, че аз съм доста по-различен от повечето хора. Ако случайно човек е преточен по-различен...

— Да, точно тъй е — кимна момъкът. — Ако човек е различен, той е обречен на самота. Към него се държат отвратително. Знаете ли, мен не ме допускаха до абсолютно нищо. Когато изпратиха другите момчета да прекарат нощта в планината — това се прави, за да сънуваш кое е твоето свещено животно-закрилник, — на мен не ми позволиха да отида с останалите. Не искаха да ми разкрият нито едно от тайнствата. Аз обаче отидох сам — добави той. — Пет дни не хапнах нищо, а след това една нощ отидох сам в онези планини, хей там — посочи той.

Бърнард снизходително, се усмихна.

— И сънувахте ли нещо? — попита той.

Джон кимна.

— Но не бива да издавам какво. — Той помълча малко и продължи с тих глас: — А веднъж направих нещо, което никой друг не е правил. През лятото, точно по пладне, долепих гръб до една скала и застанах с разперени ръце като Исус на кръста.

— Това пък защо?

— Искях да разбера какво е да те разпънат на кръст. Да стоиш там на слънцето...

— Но защо?

— Защо ли? Ами, вижте... — Той се поколеба. — Защото почувствувах, че трябва да го направя. Щом Исус е издържал. И после, ако човек е съгрешил нещо... Освен това бях и нещастен — това бе още една причина.

— Това ми изглежда много странен начин за лекуване на нещастие — каза Бърнард. Но като поразмисли, реши, че в края на краищата има известен смисъл. По-добре това, отколкото да вземаш сома...

— След някой и друг час изгубих съзнание — продължи момъкът. — Паднах ничком. Виждате ли белега от порязването? — Той повдигна гъстия сламенорус кичур от челото си. Върху дясното му слепоочие личеше блед и набръчкан белег.

Бърнард погледна, но като потрепера леко, бързо отклони очи. Обучението го бе направило не толкова състрадателен, колкото безкрайно гнуслив. Самата мисъл за болест или рани му се виждаше не само ужасяваща, а отблъскваща и дори отвратителна. Като мръсотията, уродливостта или старостта. Бърнард побърза да смени темата.

— Чудя се дали не бихте искали да се върнете с нас в Лондон — рече той, предприемайки първата стъпка от акцията, чиято стратегия тайно бе разработвал, откакто бе разбрал в къщичката кой трябва да е „бащата“ на този млад дивак. — Как би ви харесвало това?

Лицето на момъка светна.

— А не се ли шегувате?

— Не, разбира се, при условие, естествено, че успея да получа разрешение.

— И Линда ли?

— Ами... — Той млъкна колебливо. Това противно създание! Не, невъзможно е. Освен, освен ако... На Бърнард изведнъж му хрумна, че именно тази й противна външност може да се окаже изключително ценна. — И Линда, разбира се! — извика той, като заглаждаше първоначалните си колебания с прекомерно шумна сърдечност.

Момъкът си пое дълбоко въздух.

— Само като си помисля, че ще се осъществи онова, за което съм мечтал цял живот. Помните ли какво казва Миранда?

— Коя Миранда?

Но момъкът очевидно не чу въпроса.

— „О, чудо! — започна той и очите му заблестяха, лицето му ярко поруменя. — Колко красиви същества! Ах, как прекрасни били хората!“^[5] — тук руменината му внезапно се сгъсти — той си мислеше да Линайна, за този ангел, облечен в бутилково-зелена вискоза, искрящ от младост, с кадифена от крем кожа, закръглен и великодушно усмихнат. Гласът му потрепна: — „О, прекрасен нов свят!“^[6] — започна той и рязко млъкна — кръвта се бе отдръпнала от страните му, той пребледня като лист хартия. — Женен ли сте за нея? — попита той.

— Какъв да съм?

— Женен. Нали разбирате — завинаги. Така се казва с другите, индианските думи „завинаги“ — и това е нещо, което не може да се

разтрогне.

— О, Форд, не съм! — Бърнард не можа да се удържи и се разсмя.

Джон също се разсмя, но по друга причина — засмя се от чиста радост.

— „О, прекрасен нов свят! — повтори той. — Ах, колко прекрасни били човечите! И как щастлив си със тях, прекрасен нов свят.“^[7] Незабавно да тръгваме.

— Понякога се изразявате прекалено странно — каза Бърнард, втренчил се учудено в момъка. — Няма ли да е по-добре да изчакате, докато видите с очите си този нов свят?

[1] *Кива* — подземно обредно помещение при индианците. Б.пр.

↑

[2] „Хамлет“, д. III, сц. 4. Б.пр. ↑

[3] „Хамлет“, д. I, сц. 5. Б.пр. ↑

[4] „Хамлет“, д. III, Сц. 3. Б.пр. ↑

[5] „Бурята“, д. V, сц. 1. Б.пр. ↑

[6] „Бурята“, д. V, сц. 1. Б.пр. ↑

[7] „Бурята“, д. V, сц. 1. Б.пр. ↑

ГЛАВА ДЕВЕТА

Линайна бе убедена, че след този страшен и ужасен ден ѝ се полага пълна и абсолютна почивка. Щом се върнаха в хижата, тя незабавно изгълта шест половинграмови таблетки сома, легна в леглото и след десетина минути се отправи към лунната вечност. Щяха да минат най-Малко осемнадесет часа, преди да се завърне отново във времето.

През това време Бърнард лежеше с ококорени очи в мрака и размишляваше. Заспа едва късно след полунощ. Късно след полунощ, но безсънието му не остана безплодно — той вече имаше готов план.

Точно в десет на следващата сутрин пилотът е осминка негърска кръв, облечен в своята зелена униформа на каста „Гама“, слезе от вертолета. Бърнард го чакаше сред агавите.

— Госпожица Краун замина на соматичен излет — обясни той. — Едва ли ще се върне преди пет. Което ни осигурява седем часа.

Той можеше да отлети до Санта Фе, да си свърши всичките задачи, които му предстояха, и да се върне в Малпаис много преди тя да се събуди.

— Дали тук ще е в безопасност съвсем сама?

— Тук е безопасно като в хеликоптер — увери го пилотът.

Те се качиха в машината и незабавно излетяха. В десет и тридесет и четири кацнаха върху покрива на Централната поща в Санта Фе, в десет и тридесет и седем Бърнард се свърза с кабинета на Вселенския контролор в „Уайтхол“, в десет и тридесет и девет разговаряше с четвъртия личен секретар на негово фордородие, в десет и четиридесет и четири повтаряше разказа си на първия секретар, а в десет и четиридесет и седем и половина в ушите му прозвуча плътният звучен глас на самия Мустафа Монд.

— Осмелих се да предположа — заекна Бърнард, — че ваше фордородие може да сметне, че този случай ще представлява голям интерес за науката.

— Да, аз наистина смятам, че той представлява голям интерес за науката — изрече плътният глас. — Доведете тези два индивида със себе си в Лондон.

— На ваше фордорodie е известно, че ще ми е необходим специален пропуск...

— Точно в този момент — прекъсна го Мустафа Монд — се изпращат необходимите разпореждания до Управителя на Резервата. Вие незабавно ще се отправите към канцеларията му. Приятна сутрин, господин Маркс.

Отсреща прекъснаха. Бърнард окачи слушалката и забърза към покрива.

— Към канцеларията на Управителя — рече той на пилота гама с осминка негърска кръв.

В десет и петдесет и четири Бърнард вече се ръкуваше с Управителя.

— Драго ми е, господин Маркс, много ми е драго — радостта му бе почтително-сдържана. — Току-що получихме специални разпореждания...

— Известно ми е — прекъсна го Бърнард. — Само преди няколко секунди разговарях по телефона с негово фордорodie. — Отегченият му тон намекваше, че му е навик да разговаря с негово фордорodie всеки фордов ден. Той се тръшна в едно кресло. — Дали ще имате добрината да привършите с необходимите формалности колкото е възможно по-скоро? Колкото е възможно по-скоро — повтори той натъртено. Всичко това му доставяше неимоверно удоволствие.

В единадесет часа и три минути той вече имаше в джоба си всичките необходими документи.

— Довиждане — рече той снизходително на Управителя, който го изпроводи чак до вратите на асансьора. — Довиждане.

Отиде в хотела, взе вана, направи си вибровакуумен масаж и електролитно бърснене, изслуша предобедните новини, погледа половин час телевизия, изяде, без да бърза, обeda си и в два и половина отлетя обратно с пилота гама в Малпаис.

Момъкът стоеше отвън пред хижата.

— Бърнард! — извика той. — Бърнард!

Отговор нямаше.

С мокасините си от еленова кожа той безшумно се завтече по стъпалата нагоре и натисна бравата на вратата. Беше заключено.

Бяха си заминали. Заминали! Това бе най-ужасното нещо, което някога му се бе случвало. Тя сама го бе поканила да ги посети, а сега бяха заминали. Джон седна на стъпалата и заплака.

След половин час му хрумна да надзърне през прозореца. Първото нещо, което видя, бе зелен куфар с инициалите „Л.К.“, изписани върху капака. В гърдите му като пламък лумна радост. Взе от земята камък. Разбитото стъкло се посипа със звън. Миг по-късно той бе вече в стаята. Отвори зеления куфар и изведнъж вдъхна парфюма на Линайна, който изпълни дробовете му с нейното въздушно същество. Сърцето му лудо заби: още миг и щеше да загуби съзнание. После, като се наведе над този скъпоценен сандък, той започна да пипа, да вдига на светлината, да разглежда внимателно. Циповете на резервните вискозенокадифени панталонки на Линайна бяха първоначално загадка, но веднъж разгадана, тя се превърна в удоволствие. Зъп и зъп, и пак зъп и зъп — той бе очарован. Зелените й чехли бяха най-прекрасното нещо, което някога бе виждал. Разгъна чифт долен гащеризон с цип, изчерви се и набързо го прибра, но целуна една парфюмирана ацетатна носна кърпичка и уви някакъв шал около врата си. Като отваряше една кутийка, разсипа облак от ароматна пудра. Тя посипа ръцете му като с брашно. Отри ги о гърдите, раменете и голите си лакти. Прелестно ухание! Той затвори очи. Потри буза о напудреното си рамо. Допир на мека кожа по лицето му, аромат на мускус в ноздрите му — сякаш самата тя бе тук.

— Линайна — прошепна той. — Линайна!

Стресна го шум и той се обърна гузно. Натъпка откраднатото обратно в куфара и затвори капака, после отново се послуша и огледа. Ни признак на живот, ни звук. Но все пак той наистина бе чул нещо — нещо като въздишка, нещо като изскърцване на дъска. Отиде на пръсти до вратата, отвори я предпазливо и се озова пред някаква широка площадка. На отсрещната й страна имаше друга врата, открехната. Той отиде до нея, бутна я и надзърна.

Там, върху ниското легло, с отметнат чаршаф, облечена в розов спален гащеризон, лежеше Линайна, дълбоко заспала и толкова красива сред разпилените къдрици, така детински-трогателна с тези

розови пръстчета на краката си и сериозно лице, така доверчиво-отпусната, че очите му се напълниха със сълзи.

С безкрайна, съвсем ненужна предпазливост — защото нищо тихо от пистолетен изстрел не би могло да върне Линайна от соматичния ѝ излет преди определеното време — той влезе в стаята и коленичи до леглото. Вторачи очи, склучи ръце и устните му се размърдаха.

— Очите ѝ — промълви той, —

*... очите ѝ, косата ѝ, страните
вървежа ѝ, гласа ѝ, ах, таз нейна
ръчица, пред чиято белоснежност
е всяка друга белота мастило,
подписващо срама си; пред чиято
ефирна мекота е грапав пухът
на лебеда...^[1]*

Наблизо избръмча муха и той я отпъди с ръка.

— Мухи! — спомни си той:

*Да, те могат
да кацат върху бялото вълшебство
на нейната ръка и да крадат
нектара свят от срамежливите ѝ устни,
които сякаш двойно руменяят
от свян, че се целуват една друга!^[2]*

Много бавно, с колебливия жест на човек, който се пресята да помилва срамежлива, но вероятно доста опасна птица, той протегна ръка. Трепереща, тя увисна във въздуха само на инч от тези отпуснати пръсти, само на косъм от допира с тях. Имаше ли нужната смелост? Смелостта да оскверни с недостойната си ръка тази... Не, нямаше. Птицата бе прекалено опасна. Ръката му клюмна. Колко красива бе Линайна! Колко красива!

После изведнъж се улови как мисли, че трябва само да хване халкичката на ципа под брадичката ѝ и да го дръпне със замах... Затвори очи и тръсна глава, така както кучето отърсва уши, когато излиза от вода. Противна мисъл! Срамуваше се от себе си. Чиста и целомъдрена скромност...

Из въздуха отново се разнесе бръмчене. Дали не беше друга някоя муха, която се опитва да краде „нектара свят“? Или оса? Той се огледа, но не забеляза нищо. Бръмченето се усилваше все повече и повече и Джон разбра, че идва отвън, през разбитите прозорци. Вертолетът! Обзет от паника, той скочи на крака, втурна се към другата стая, прескочи през отворения прозорец, завтече се по пътеката между високите агави и пристигна навреме, за да посрещне Бърнард Маркс, който тъкмо слизаше от хеликоптера.

[1] „Троил и Кресида“, д. I, сц. 1. Б.пр. ↑

[2] „Ромео и Жулиета“, д. III, сц. 3. Б.пр. ↑

ГЛАВА ДЕСЕТА

Стрелките на всичките четири хиляди електрически часовника във всичките четири хиляди зали на Център „Блумсбъри“ показваха два часа и двадесет и седем минути. В този „Кошер на трудолюбието“, както обичаше да го нарича Директорът, кипеше работа. Всеки бе зает, всичко се движеше съгласно разпоредбите. Под микроскопите, размахали дълги опашки, сперматозоидите се отправяха първо към яйцеклетките; оплодените вече яйцеклетки нарастваха, дяляха се или, ако се бокановскизираха, се пъпкуваха, в резултат на което се получаваха цели популации от отделни зародиши. От Залата на Обществено предопределение ескалаторите слизаха с бръмчене в приземието и там, сред пурпурния мрак, приятно затоплени върху своите възглавнички от перинеум и натъпкани с кръвозаместител и хормони, зародишите си растяха и растяха или отравяни линееха в забавеното развитие на епсилонството. С леко бръмчене и тракане движещите се ленти пълзяха неусетно през седмиците и вечностите на биологическата рекапитулация^[1] към Залата за преточване, където току-що извадените от бутилките бебета надаваха своя първи вик на ужас или удивление.

Динамомашините в подземията мъркаха, асансьорите сновяха нагоре-надолу. По всичките единадесет етажа на яслите бе време за хранене. Хиляда и осемстотин надлежно етикирани бебета изсмукваха едновременно от хиляда и осемстотин шишета своя половин литър пастъоризиран външен секрет.

В спалните над тях, разположени на десет последователни етажа, момченцата и момиченцата, които бяха още много невръстни, за да не се нуждаят от следобеден сън, бяха заети, както и всички останали, макар че не го съзнаваха — те слушаха хипнопедичните уроци по хигиена и общуване, по класово съзнание и любовен живот на проходилото дете. А над тези десет етажа имаше отново зали за игри, където поради дъжделивото време деветстотин по-големи деца се забавляваха с кубчета, моделиране на глина и еротични игри.

Бзз-бзз-бзз! — жужеше кошерът оживено и радостно. Весело си пееха девойките над епруветките, докато работеха. Предопределителите си подсвиркваха с уста, а какви славни шеги се пускаха над изпразнените вече бутилки в Залата за преточване!

Но лицето на Директора, който влезе в Залата за оплождане заедно с Хенри Фостър, бе мрачно, вкаменено от суровост.

— За публично назидание — говореше той. — И то тук, в тази зала, защото в никоя друга зала на Центъра не работят толкова много членове на висшите касти. Казах му да дойде тук в два и половина.

— Но той си върши много добре работата — обади се Хенри с лицемерно великодушие.

— Знам. Но това е още една причина за повече строгост към него. Умствените му способности налагат и съответни нравствени отговорности. Колкото е по-надарен един човек, толкова е и по-голяма вероятността да се отклони от правия път. По-добре да пострада един, отколкото мнозина да бъдат покварени. Помислете безпристрастно по този въпрос, господин Фостър, и ще видите, че никоя простъпка не е толкова ужасна, колкото престъпването на общоприетите правила за поведение. Убийството лишава от живот само отделния индивид — но в края на краищата какво представлява отделният индивид? — Като замахна широко с ръка, той посочи към строените в редица микроскопи, към епруветките и инкубаторите. — Та какво по-лесно от това да произведем един или колкото си поискаме нови индивиди? Престъпването на общоприетите правила за поведение е заплаха не само за живота на отделния индивид. То нанася удар по самото Общество. Да, по самото Общество — повтори той. — Но ето го и него.

Бърнард бе влязъл в залата и вървеше към тях между редиците на осеменителите. Прикриваше безпокойството си под лустро от наперена самоувереност.

— Добро утро, господин Директоре! — изрече той с нелепо гръмогласен тон, след което, за да поправи грешката си, добави невероятно тихо, почти писукайки: — Бяхте ме помолили да дойда тук, за да разговаряте с мен.

— Точно така, господин Маркс — рече важно Директорът. — Наистина ви помолих да дойдете тук. Доколкото разбирам, върнали сте се от отпуск снощи.

— Да — потвърди Бърnard.

— Такааа — повтори Директорът, удължавайки „а“-то. После внезапно повиши глас: — Дами и господа! — изрева той. — Дами и господа!

Песента на момичетата от епруветките и разсеяното подсвиркване на микроскопистите секнаха отведнъж. Настъпи гробна тишина; всички се заоглеждаха наоколо.

— Дами и господа! — повтори още веднъж Директорът. — Извинете ме, че прекъсвам заниманията ви. Неприятен дълг ме принуждава да постъпя така. Сигурността и устойчивостта на Обществото са в опасност. Да, дами и господа, в опасност. Този човек — той посочи обвинително към Бърnard — този човек, който е застанал тук пред вас, този алфа-плюс, комуто бе дадено толкова много и от когото трябваше да се очаква пак толкова много, този ваш колега — или дали не ще е по-добре да избързам и да кажа този ваш бивш колега? — изобщо не оправда гласуваното му доверие. Със своите еретични възгледи за спорта и сомата, със скандалните си нарушения на общоприетите правила за сексуален живот, с отказа си да следва учението на Нашия Форд и да се държи в извънработно време като „бебе в бутилка“ — тук Директорът направи Т-образен знак, — той, дами и господа, доказва, че е враг на Обществото, че е рушител на устоите му, на всеобщия Ред и Устойчивост и че е заговорник срещу самата Цивилизация. Поради тази причина предлагам той да бъде позорно уволнен от поста, който заема в този Център; предлагам незабавно да бъде преместен в някой подцентър от най-нисък ранг и за да може наказанието му да бъде от най-голяма полза за Обществото, да бъде изпратен колкото се може по-надалеч от всеки важен населен център. В Исландия той ще има най-нищожна възможност да отклонява другите от правия път със своя противофордов пример. — Директорът направи пауза и като скръсти ръце, се обърна важно към Бърnard. — Е, Маркс — рече той, — можете ли да представите някакъв довод, който да ме възпре да изпълня присъдата, която току-що произнесох?

— Да, мога! — отвърна гръмко Бърnard.

Леко слисано, но все така величествено. Директорът каза:

— Тогава представете го.

— Разбира се, само че доводът е в коридора. Един момент. — С бърза стъпка Бърнард се отправи към вратата и със замах я отвори. — Влезте! — изкомандува той и доводът влезе и се представи.

Разнесе се ахкане и ропот на удивление и ужас, някаква девойка изпищя; покачил се върху стол, за да вижда по-добре, някой катурна две епруветки, пълни със сперматозоиди. Подпухнала, с увиснали меса — злоещо чудовище на средна възраст сред тези стегнати млади тела и свежи лица, — Линда вървеше към средата на Залата, като кокетно се усмихваше със своята щърба и повехнала усмивка и олюляваше, както тя си мислеше, сладострастно огромния си ханш. Бърнард крачеше редом с нея.

— Ето го! — рече той и посочи Директора.

— Да не би да смятахте, че няма да го позная? — попита с негодувание Линда и се обърна към Директора: — Разбира се, че те познах. Томакин, и щях да те позная навсякъде, сред хиляди други. Но май ти си ме забравил. Не си ли спомняш? Не си ли спомняш своята Линда, Томакин? — Тя стоеше, вперила очи в него, килнала глава на една страна, като продължаваше да се усмихва, но като срещна гримасата на погнуса, замръзнала върху лицето на Директора, усмивката ѝ започна постепенно да става все по-малко и по-малко самоуверена, потрепна и накрая угасна. — Не си ли спомняш, Томакин? — повтори тя с глас, който трепереше. В погледа ѝ се четеше тревога и мъка. Осеяното с петна повехнало лице се изкриви гротескно в гримаса на дълбока скръб. — Томакин! — Тя протегна ръце. Някой започна да хихика.

— Какво — заговори Директорът — означава тази чудовищна...

— Томакин! — Тя се втурна напред, като повлече след себе си одеялото, обви ръце около шията му и зарови лице в гърдите му.

Гръмна бурен смях.

— ... тази чудовищна дебелашка шега, която цели да ме направи за смях? — изкрещя Директорът.

С поаленяло лице той се опита да се освободи от прегръдката ѝ. Тя се притискаше отчаяно.

— Но аз съм Линда. Линда! — Гласът и се удави в смеха. — И родих от теб бебе! — изпищя тя, надвивайки врявата. Внезапно настъпи ужасна тишина; очите блуждаеха неловко, без да знаят накъде да погледнат. Изведнъж Директорът пребледня, спря да се дърпа и като

я улови за китките, се втрени ужасено в нея. — Да, бебе — и станах негова майка. — Тя подхвърли това сквернословие като предизвикателство сред оскърбената тишина и най-неочаквано, като се откъсна от него, закри засрамена, ах, колко засрамена, лице и се разрида: — Вината не беше моя. Томакин. Та нали винаги си правех упражненията? Нали? Винаги... Нямам представа как... Ако само знаеше колко бе ужасно, Томакин... И все пак той ми беше голяма утеха. — И като се обърна към вратата, тя извика: — Джон! Джон!

Той влезе незабавно, поспря за миг още щом пристъпи прага, огледа се, после с обутите си в мокасини нозе безшумно прекоси бързо залата, падна на колене пред Директора и изрече с ясен глас:

— Татко мой!

Тази дума (защото „татко“ не беше толкова цинична дума, колкото „майка“, която бе така тясно свързана с гадостта и нравствената поквара да родиш дете, а бе по-скоро противна, отколкото порнографска или цинична), тази комично неприлична дума отприщи станалото съвсем непоносимо напрежение. Избухна смях, неудържим, почти истеричен, който заприижда вълна подир вълна, сякаш никога нямаше да секне. „Татко мой“ — и това се отнасяше за Директора! „Татко мой!“ О, Форд, о, Форд! Това беше наистина великолепно. Крясъците и гръмогласният хохот гръмнаха отново, лицата сякаш заплашваха след миг да се разпаднат на съставните си части лееха се потоци от сълзи. Бяха прекатурени още шест епруветки със сперматозоиди. „Татко мой!“

Дълбоко унижен, блед. Директорът се озърна с разярен поглед.

„Татко мой!“ Смехът, който бе започнал да затихва, отново избухна, по-гръмогласен отпреди. Директорът запуши уши с ръце и избяга от залата.

[1] Явление, при което се повтарят в развитието на организми признаци от техни предци, живели през минали геологически епохи и имали по-прост строеж. Б.пр. ↑

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

След сцената, разиграла се в Залата за оплождане, цял висшекастов Лондон подлудя да види това чудесно същество, което бе паднало на колене пред Директора по Инкубацията и Обучението — или по-скоро пред бившия Директор, защото веднага след скандала горкият човечец си подаде оставката и никога вече кракът му не стъпи в Центъра, — което се беше плъоснало пред него и го бе нарекло (шегата бе прекалено хубава, за да е истина!) „татко мой!“. Линда — тъкмо обратното — не будеше никакъв интерес — никой не изпитваше ни най-малко желание да види Линда. Да се каже, че някоя жена е ставала майка — това вече минаваше всякаква шега; това бе гадост. Още повече че тя не беше истинска дивачка, тя бе преточена от бутилка и подложена на обучение като всички останали; така че тя не би могла да се отличава с кой знае какви необикновени идеи. И на последно място — а това решително бе най-основателният довод хората да не искат да се срещат с горката Линда — бе външният ѝ вид. Дебела, загубила младостта си, с нащърбени зъби и осеяна с петна кожа и с тази фигура (о, Форд!) — човек просто не можеше да я погледне, без да му се повдигне, направо да му се повдигне. Ето защо най-отбраните хора бяха твърдо решили да не се срещат с Линда. А и Линда от своя страна нямаше какво желание да ги вижда. Завръщането към цивилизацията за нея означаваше завръщане към сомата, означаваше възможността да си лежи в леглото и да предприема излет подир излет, без изобщо да трябва да изпитва отново главоболие или махмурлук, без изобщо да трябва да се чувства така, както винаги се чувствуваш след мескала — сякаш си направил нещо толкова позорно и противообществено, че никога вече не би могъл да вървиш с изправена глава. Сомата не ти правеше ни един от тези неприятни номера. Почивката, която тя осигуряваше, бе идеална и ако на следващата сутрин ти е нещо чоглаво, това не е от сомата, а от тъгата по изживените по време на излета радости. Лекарството за това бе да се ходи непрекъснато на соматичен излет. Линда алчно

настояваше за все по-големи и чести дози. Доктор Шоу първоначално се опъваше, но после я остави да взема колкото си иска. Тя гълташе не по-малко от двадесет грама на ден.

— Което за месец-два ще я довърши — довери лекарят на Бърнард. — Някой ден дихателният център ще се парализира. Край на дишането. Смърт. Чиста работа. Друго би било разбира се, ако можехме да я подмладим. Но не можем.

За всеобща изненада (тъй като по време на соматичните си излети Линда така удобно не пречеше никому) Джон възрази.

— А не й ли скъсявате живота, като й давате толкова много?

— От една страна, го скъсяваме — призна д-р Шоу. — Но от друга, всъщност го удължаваме. — Момъкът го погледна неразбиращо. — От сомата човек наистина може да загуби някоя и друга година във времето — продължи лекарят. — Но като си помисли само човек за огромните необхватни промеждутъци, които тя може да му осигури извън времето. Всеки соматичен излет е миг от онова, което нашите предци са наричали вечност.

Джон започваше да разбира.

— „Тогава вечността бе в моите устни, висшето блаженство — във изгъва на веждите ми“^[1] — промърмори той.

— Моля?

— Нищо.

— Естествено — продължи д-р Шоу, — не може да се позволява на хората да се отправят към вечността, ако те имат да вършат някаква сериозна работа. Но тъй като няма такава сериозна работа...

— И все пак — упорствуваше Джон. — Мисля, че това не е правилно.

Лекарят сви рамене.

— Ех, естествено, ако предпочитате да ви крещи непрекъснато като обезумяла...

Накрая Джон се видя принуден да отстъпи. Линда получаваше своята сома. Оттогава насетне тя не напускаше леглото и стаичката си на тридесет и седмия етаж в жилищния блок на Бърнард; радиото и телевизорът бяха винаги включени, кранчето с парфюм пачули неспирно капеше, а за таблетките сома бе достатъчно само да протегне ръка — стоеше си в стаичката, но сякаш изобщо не беше там — през цялото време бе далеч, безкрайно далеч, на излет; на излет в някакъв

друг свят, където музиката от радиото се превръщаше в лабиринт от звучни цветове, в хлъзгав, туптящ лабиринт, който водеше (по какви само красиво неизбежни извивки) към яркоосветен център на пълна увереност; където танцуващите образи от телевизионната кутия бяха изпълнители от някакъв неопишимо прекрасен музикален емоцилм; където капещият парфюм пачули бе повече от благоухание — беше слънцето, беше милион сексофони, беше Попе, който я любеше, само че някак си по-различно, несравнимо по-различно и безкрайно.

— Не, не можем да я подмладим. Но много се радвам — рече накрая д-р Шоу, — че ми се удаде възможността да видя случай на човешка старост. Много ви благодаря, че ме повикахте. — Той сърдечно разтърси ръката на Бърнард.

Следователно всички се домогваха само до Джон. И тъй като човек можеше да се срещне с Джон единствено чрез Бърнард, който му бе определен за опекун, сега с Бърнард за първи път в живота му се държаха не само човешки, а и като с изключително важна личност. Вече нямаше приказки за сипан в кръвозаместителя му алкохол, нито пък подигравки за външния му вид. Хенри Фостър с всички сили се стараше да бъде любезен; Бенито Хувър му подари шест пакетчета секс-стимулираща дъвка; Помощник-главният предопределител пристигна и си изпроси почти унизително покана за една от вечеринките на Бърнард. Колкото до жените, Бърнард трябваше само да намекне за евентуална покана и можеше да обладае която си поиска от тях.

— Бърнард ме покани да се запозная с Дивака идната сряда — съобщи победоносно Фани.

— Много се радвам — каза Линайна. — А сега трябва да се согласиш, че не беше справедлива към Бърнард. Нима не го намираш очарователен?

Фани кимна.

— И трябва да ти призная — рече тя, — че бях съвсем приятно изненадана.

Главният бутилировчик, Директорът по предопределението, трима Заместник-директори по осеменяването, Професорът по емоциотеория от Института по емоционално инженерство. Възглавяващият управителното тяло на Уестминистърския певчески

храм, Инспекторът по бокановскизацията — списъкът на канените от Бърнард знаменитости беше безкраен.

— Само миналата седмица обладах шест момичета — довери той на Хелмхолц Уотсън. — Една в понеделник, две във вторник, други две в петък и една в събота. И ако имах време и желание, имаше поне още дузина, които изгаряха от нетърпение...

Хелмхолц мълчаливо слушаше хвалбите му с такова мрачно неодобрение, че Бърнард се почувствува обиден.

— Ти ми завиждаш — рече той.

Хелмхолц поклати глава.

— Просто ми е много тъжно, нищо повече — отговори той. Бърнард си тръгна оскърбен и се зарече никога, за нищо на света да не проговори повече на Хелмхолц.

Дните минаваха. Успехът замая като шампанско главата на Бърнард и с течение на времето (както щеше да направи и всяко друго опияняващо средство) напълно го сдобри с един свят, който дотогава му се бе виждал твърде неудовлетворителен. Но щом този свят го признаваше за значим, тогава порядъкът в него бе приемлив. Но макар и помирен с този свят благодарение на успеха си, Бърнард не искаше да се отказва от привилегията да критикува този обществен порядък. Защото критиката засилваше усещането му за собствена важност, караше го да се чувствува по-значим. Освен това той искрено вярваше, че има какво да се критикува. (Същевременно той харесваше най-искрено и това, че се радва на успех и че може да бъде с което момиче си пожелае.) Пред онези, които го ухажваха сега заради Дивака, Бърнард остро критикуваше общоприетите правила за поведение. Изслушваха го любезно. Ала зад гърба му хората клатеха глави. „Този млад човек ще свърши зле“ — пророкуваха те с убеденост, която се подсилваше от намерението им в най-скоро време сами да се погрижат той да свърши зле. „Втори път няма да намери друг Дивак, който да го отърве“ — казваха те. Но тъй като първият Дивак бе все още тук, те се разсипаха от любезности. И от техните ласкателства Бърнард се чувствуваше определено исполин — исполин и същевременно олекнал от главозамайването, по-лек и от въздуха.

— По-лек и от въздуха — рече Бърнард, като посочи нагоре.

Високо, високо в небето балонът-сонда на Метеорологичната служба розовееше като заблестяла на слънцето перла.

„... На въпросния Дивак — гласяха наставленията до Бърнард — трябва да бъдат показани аспекти на цивилизования живот...“

От площадката на Чаринг Тий Тауър сега му се показваше животът от птичи поглед. Началникът на аеродрума и Главният метеоролог изпълняваха ролята на екскурзоводи. Но най-много говореше не друг, а Бърнард. Опиянен, той се държеше така, сякаш бе най-малко Вселенски контролър на инспекция. По-лек и от въздуха.

От небето се спусна и кацна Зелената ракета от Бомбай. Пътниците слязоха. Осем еднояйчни, облечени в сиво-кафяво близнаци-дравиди^[2] надзърнаха през осемте илюминатора на кабината — стюардите.

— Хиляда двеста и петдесет километра в час — рече внушително началникът на аеродрума. — Как намирате това, господин Дивак?

Джон го намираще за много хубаво.

— И все пак — каза той — Ариел би могъл с колан да стегне земното кълбо в четиридесет минути.^[3]

„Дивакът — написа Бърнард в своя доклад до Мустафа Монд — показва изненадващо малко учудване и страхопочитание пред изобретенията на цивилизацията. Това несъмнено се дължи отчасти на факта, че той е чувал за тях от жената Линда, неговата м...“

(Мустафа Монд се начумери. „Нима този глупак ме смята за толкова гнуслив, че да не мога да понеса думата изцяло изписана?“)

„Отчасти поради това, че вниманието му е съсредоточено върху така наричаната от него «душа», за която той упорито смята, че съществува независимо от своята физическа обвивка, и когато се опитвах да му изтъкна...“

Контролърът прескочи следващите изречения и тъкмо когато се канеше да обърне страницата, за да потърси нещо по-съществено, погледът му бе привлечен от цял низ напълно необичайни изрази. „... макар че трябва да призная — прочете той, — че съм съгласен с Дивака, който намира инфантилността на нашата цивилизация за

прекалено лековата, или както се изразява той, «малко евтина», и бих желал да се възползувам от случая, за да привлека вниманието на ваше фордородие върху...“

Гневът на Мустафа Монд внезапно отстъпи място на смеха. Намерението на това нищожество да го поучава тържествено, него, Мустафа Монд, по въпросите на обществения порядък бе наистина прекалено гротескно. Този човек сигурно е полудял.

„Ще се наложи да му дам урок!“ — рече си той, после отметна глава назад и гръмко се изсмя. Засега обаче урокът се отлагаше.

Това бе малка фабрика за осветителни устройства за хеликоптери, клон на Илектрикъл икуипмънт корпорейшън.

Още на самия покрив (защото по своето въздействие това циркулярно препоръчително писмо от Вселенския контролор бе цяло възшебство) бяха посрещнати от Главния инженер и Директора по човешките ресурси. Те слязоха долу във фабриката.

— Всеки процес — заобяснява Директорът по човешките ресурси — се осъществява, доколкото е възможно, от една отделна партия „Бокановски“.

И наистина — осемдесет и три почти безноси, черни, късоглави делти се занимаваха със студено щанцоване. Петдесет и шестте струга с по четири шпиндела се обслужваха от петдесет и шест клюоноси, червеносиви гами. Сто и седем обучени да понасят горещини епсилони-сенегалци работеха в леярната. Тридесет и три дългоглави делти-жени с жълтеникаво-червеникави коси, тесни тазове, които до една (с разлика плюс-минус 20 милиметра) бяха високи 1 метър и 69 см, изрязваха винтове. В монтажния цех електрогенераторите се сглобяваха от два екипа джуджета гама-плюс. Двете ниски работни маси бяха поставени една срещу друга; помежду им пълзеше конвейерът със свой товар от частите за сглобяване; четиридесет и седем русокоси глави се намираха лице с лице срещу четиридесет и седем светлокафяви. Четиридесет и седем чипи носа — срещу четиридесет и седем клюона, четиридесет и седем владени навътре брадички срещу четиридесет и седем издадени напред брадички. Напълно сглобените механизми се проверяваха от осемнадесет еднотайчни, къдриви, кестеняви момичета, облечени в зелените униформи на гамите, опаковата се в сандъци от тридесет и четири

късокраки леваци лелти-минус и се товареха в чакащите ремаркета и камиони от шестдесет и три синеоки, жълтокоси, луничави епсилони полуморони.

— „О, прекрасен нов свят! — По някаква злонамерена прищявка на паметта Дивакът се улови, че цитира думите на Миранда. — Ах, как прекрасни били човеците! И как щастлив си със тях, прекрасен нов свят!“

— И ви уверявам — завърши Директорът по човешките ресурси, когато напуснаха фабриката, — че ние почти никога нямаме неприятности с нашите работници. Винаги намираме...

Но Дивакът най-неочаквано бе избягал от спътниците си и така ожесточено повръщаше зад един лавров храст, сякаш твърдата земя бе вертолет, попаднал във въздушна яма.

„Дивакът — написа Бърнард — отказва да взима сома и изглежда много огорчен от факта, че жената Линда, неговата м..., непрекъснато предприема соматични излети. Заслужава да се отбележи, че независимо от старостта на неговата м... и изключително отблъскващият и външен вид Дивакът често я навещава и се оказва, че е много привързан към нея — интересен пример за това как ранното обучение може да бъде манипулирано така, че да видоизменя и дори да се противопоставя на естествения подтик (в този случай на подтика човек да се отвращава от неприятен обект).“

В Итън слязоха на покрива на колежа. В дъното на училищния двор блестеше на слънцето петдесет и две етажната бяла Лъптънсова кула. Вляво бе колежа, а вдясно издигаше своите внушаващи респект грамади от железобетон и вита-стъкло Итънският песнопевчески храм. В центъра на четириъгълния вътрешен двор бе поставена малко старомодна, направена от хромирана стомана статуя на Нашия Форд.

Д-р Гафни, Ректорът и госпожица Кийт, директорката, ги посрещнаха още със слизането им от самолета.

— Имате ли тук много близнаци? — попита Дивакът доста загрижено, щом започнаха инспекционната си обиколка.

— О, не — отвърна Ректорът. — Итън е запазен изключително за момичета и момчета от висшите касти. Една яйцеклетка — един индивид. Това, разбира се, затруднява образованието. Но тъй като

нашите възпитаници ще трябва да поемат отговорност и да преодоляват неочаквани критични положения — ние нямаме друг изход. — Той въздъхна.

Бърнард междувременно много бе харесал госпожица Кийт.

— Ако сте свободна вечер в който и да е понеделник, сряда или петък — говореше ѝ той. После посочи с палец към Дивака: — Той е, така да се каже, интересен. — И добави: — Уникален.

Госпожица Кийт се усмихна (и той си помисли, че усмивката ѝ е наистина очарователна!), поблагодари и каза, че ще ѝ е много приятно да дойде на някоя от неговите вечеринки. Ректорът отвори някаква врата.

Петте минути, които прекараха в тази класна стая на алфи-двоен плус, леко озадачиха Джон.

— Какво представлява тази елементарна теория на относителността? — попита той шепнешком Бърнард. Бърнард се опита да му обясни, после поразмисли и предложи да отидат в някоя друга класна стая.

Изад една врата в коридора, който водеше към кабинета по география на бетите-минус, се провикна звънлив сопран:

— Едно, две, три, четири! — и след това с отегчително нетърпение: — Задръж така.

— Малтусиански упражнения — обясни Директорката. — Повечето от нашите момичета са безплодни, разбира се. Дори самата аз съм безплодна. — Тя се усмихна на Бърнард. — Но имаме и около осемстотин нестерилизирани момичета, които се нуждаят от постоянни упражнения.

В кабинета по география на бетите-минус Джон научи, че Резерватът за диваци е „място, което поради неблагоприятните си климатични и геологични условия или поради оскъдните си природни богатства е икономически неоправдано да бъде цивилизовано“. Щрак! — в стаята притъмня и на екрана над главата на Учителя неочаквано се появиха каещите се грешници от Акома, които, проснали се пред Богородица Акомска, ридяха така, както Джон ги бе слушал да ридаят, признавайки своите грехове пред разпятието на Христос и пред изображения като орел Пуконг. Младите итънци избухнаха в искрен смях. Като продължаваха да ридаят, разкаялите се грешници се изправиха на нозе, съблякоха горните си дрехи и започнаха да се

самобичуват с възлести камшици — удар подир удар. Смехът гръмна така, че удави стенанията, макар и усилен от звукозаписната апаратура.

— Но защо се смеят? — попита с болка и учудване Дивакът.

— Защо ли? — обърна се към него все така ухилен до уши Ректорът. — *Защо ли?* Ами защото е изключително смешно.

В кинематографичния здрач Бърнард се реши на постъпка, каквато в миналото дори и пълният мрак едва ли би му дал смелостта да предприеме. Окуражен от своята нова значимост, той прегърна Директорката през кръста. Тя се огъна като върбова клонка. Тъкмо се канеше да си открадне някоя и друга целувка или пък леко да я пощипне, когато жалузите щракнаха и отново се вдигнаха.

— Може би по-добре ще е да продължим обиколката — рече госпожица Кийт и се отправи към вратата.

— А това — каза минута по-късно Ректорът — е хипнопедичният контролен център.

По полиците, опасващи три от стените на помещението, стояха подредени стотици кутии за синтетична музика — по една за всяка спалня, а в преградите, монтирани по четвъртата стена, се намираха хартиените звукозаписни, ролки, върху които бяха напечатани различните хипнопедични уроци.

— Ето тук се пъха ролката — обясни Бърнард, като прекъсна д-р Гафни — и се натиска този клавиш...

— Не, онзи, другият — поправи го раздражено Ректорът.

— Значи онзи. Ролката се развива. Селениевите клетки превръщат светлинните импулси в звукови вълни и...

— И готово — завърши д-р Гафни.

— А вашите възпитаници четат ли Шекспир? — попита Дивакът, когато на път към биохимическите лаборатории минаха покрай училищната библиотека.

— Не, разбира се — отвърна Директорката, като се изчерви.

— В библиотеката ни — обясни д-р Гафни — има само справочна литература. Ако нашите младежи се нуждаят от развлечения, могат да отидат на емоцино. Ние не ги насърчаваме да се отдават на самотни развлечения.

По стъкловидната магистрала профучаха пет автобуса, натоварени с момчета и момичета, които или пееха, или мълчаливо се

прегръщаха.

— Тъкмо се завръщат — започна да обяснява д-р Гафни, докато Бърнард шепнешком си уреди още за тази вечер среща с Директорката — от Слауския крематориум. Смъртообучението започва на осемнадесетмесечна възраст. Всяко дете прекарва по два предобеда седмично в болницата за умираещи — мортаториума. Там се държат всичките най-хубави играчки и в дните, когато има смъртни случаи, на децата се раздава шоколадов крем. Така те свикват да приемат смъртта като нещо обикновено.

— Като най-обикновен физиологичен процес — вметна професионално Директорката.

Осем часът в „Савой“. Всичко бе уговорено.

На връщане към Лондон те спряха при завода на Телевизионната корпорация в Брентфорд.

— Би ли имал нещо против да ме изчакаш тук, докато отида да се обадя по телефона? — попита Бърнард.

Докато чакаше. Дивакът разглеждаше наоколо. Тъкмо свършваше работното време на главната дневна смяна. Цели тълпи от работници от по-нисшите касти се редяха на опашка пред гарата на еднорелсовата железница — седем-осемстотин гами, делти и епсилони, мъже и жени, сред които се открояваха не повече от десетина различни лица и ръста. На всеки от тях чиновникът на гишето подаваше заедно с билета и малка картонена кутийка с хапчета. Дългата гъсеница от мъже и жени пълзеше бавно напред.

— Какво има в тези (той си припомни „Венецианският търговец“)... в тези ковчежета? — попита Дивакът, когато Бърнард се върна.

— Дневната порция сома — отвърна Бърнард почти машинално, тъй като дъвчеше една от подарените му от Бенито Хувър секс-стимулиращи дъвки. — Раздават я в края на работния ден. Четири половинграмови таблетки. В събота — по шест.

Той улови сърдечно Джон за лакътя и двамата заедно се отправиха към хеликоптера.

Като си тананикаше, Линайна влезе в съблекалнята.

— Изглеждаш твърде доволна от себе си — рече Фани.

— И *наистина* съм доволна — отвърна тя. Зъп! — Бърнард ми позвъни преди половин час. — Зъп! Зъп! Тя смъкна панталонките си. Възникнало му някакво непредвидено задължение. — Зъп! — Помоли ме тази вечер да заведе Дивака на емоцино. Трябва да летя! — Линайна припна към банята.

„Момиче с късмет“ — рече си мислено Фани, като проследи с поглед Линайна.

Тази забележка бе лишена от завист — добродушната Фани само отбелязваше един факт. На Линайна *наистина* ѝ провървя — провървя ѝ да си подели с Бърнард щедър дял от невероятната слава на Дивака; провървя ѝ, защото на нейната незначителна личност се падна да отрази сензационната слава на деня. Нима Секретарката на Фордоасоциацията на младите жени не я покани да изнесе беседа за своите преживявания? Нима не беше поканена на традиционния годишен обяд в клуб „Афродитеум“? Нима вече не я показваха в емоциновите новини и не се появи и зримо, и звуково, и осезателно пред безчетните милиони по цялата планета?

А едва ли по-малко ласкателно бе вниманието, засвидетелствувано ѝ от най-видни личности. Вторият секретар на Постоянния вселенски контрольор я покани на вечеря и закуска. Прекара един уикенд с Председателя на Фордовърховния съд и друг с Кентърбърийския обществен Архипеснопоец. Президентът на Корпорацията за вътрешни и външни секреции непрекъснато ѝ се обаждаше по телефона и бе посетила Довил със Заместник-управителя на Европейската банка.

— Всичко това е, разбира се, чудесно. Но в известен смисъл — бе признала тя пред Фани — се чувствавам така, сякаш го получавам с измама. Защото първото нещо, което всичките тези хора искат да узнаят, е, естествено, какво изпитваш, като се любиш с Дивак. А аз трябва да им отговарям, че нямам представа. — Тя разтърси глава. — Повечето от мъжете не ми вярват, разбира се. Но това е истината. Бих искала да не е — добави тя тъжно и въздъхна. — Той е ужасно симпатичен, нали?

— Но нима той не те харесва? — попита Фани.

— Понякога ми се струва, че ме харесва, а понякога — че не ме харесва. Той непрекъснато и всячески ме отбягва; щом аз вляза в стаята, той излиза; гледа да не се докосне до мен и дори не ме

поглежда. Но понякога, обърна ли се ненадейно, го улавям, че ме гледа втренчено и тогава — е, знаеш с какви очи гледат мъжете, когато те харесват.

Да, Фани наистина знаеше.

— Не мога да проумея тази работа — рече Линайна. Наистина не можеше да я проумее и беше не само озадачена, но и доста разстроена.

— Защото, как да ти кажа, Фани, аз самата го харесвам.

Харесваше го все повече и повече. „Да, и сега ми се удава истинска възможност“ — помисли си тя, докато се обливаше с благоухания след банята. Фъш, фъш, фъш — истинска възможност! Приповдигнатото ѝ настроение преля в песен:

*Притисни ме страстно, скъпи,
докато изпадна в кома.
Притисни ме и не питай!
Любовта е като сома!*

Цветоуханният орган свиреше възхитително-освежително „Билково капричио“, сипеше звънливо арпеджи от мащерка, лавандула, розмарин, босилек, мирта и пелин; серия дръзки модуляции през тоналностите на подправките чак до амбра и бавно завръщане през санталово дърво, камфор, кедър и прясно окосено сено (с редки, едва загатнати дисонанси — лек мирис на пудинг с бъбреци и почти неуловим полъх на свински тор) и обратно към обикновените аромати, с които производението започна. Разнесе се последният полъх на мащерка. Гръмна буря от аплодисменти, запалиха светлините. В машината за синтетична музика започна да се развива звукозаписната ролка. Беше трио за хиперцигулка, суперчело и изкуствен обой, което сега изпълни въздуха със своята приятна притома. Тридесет-четиридесет такта, след които на този инструментален фон зачурулика един повече от човешки глас — ту гърлено, ту носово, ту глухо като флейта, ту страстно като копнееща хармоника, гласът с лекота мина от най-ниския тон на Гаспар Форстер досами долната граница на музикалния тон и се извиси до трептящата шеметна височина (някъде далеч над най-високото „до“), която (през 1770 г. в Херцогската опера в град Парма за удивление и на самия Моцарт) Лукреция Аюгари

единствена от всички певици в историята успяла пронизително да вземе.

Потънали в пневматичните си кресла в първите редове на партера, Линайна и Дивакът възприемаха с обоняние и слух. Сега идваше редът на зрението и осезанието.

Осветлението в салона изгасна, в мрака плътно се откриоха огнени букви, които сякаш увиснаха във въздуха. „ТРИ СЕДМИЦИ В ХЕЛИКОПТЕР“ — СУПЕРПЕВЧЕСКИ, СИНТЕТИЧНО-ГОВОРЕЩ, ЦВЕТЕН, СТЕРЕОСКОПИЧЕН ЕМОЦИЛМ. СИНХРОНЕН СЪПРОВОД НА ЦВЕТОУХАНЕН ОРГАН.

— Улови онези метални ръчки на дръжките на креслото си — прошепна Линайна. — Иначе няма да изпиташ нито един от емоцилмовите ефекти.

Дивакът се подчини.

Огнените букви междуременно бяха изчезнали; в продължение на десет секунди цареше пълен мрак; после изведнъж, поразителни и несравнимо по-осезаеми, отколкото ако бяха от плът и кръв, много по-истински, отколкото в живота, се появиха стереоскопичните образи на включилите се в прегръдка негър исполин и златокоса млада късоглава бета-плюс.

Дивакът потрепера. Какво странно усещане върху устните! Той вдигна ръка към устата си — гъделичкането изчезна; отново отпусна ръка върху металната ръчка и то пак се появи. Цветоуханният орган междуременно пръскаше аромат на чист мускус. От затихващия звукозапис изгука супергълъб: „Гуу-гуу“ и вибрирайки само тридесет и два пъти в секунда, един глас, по-плътен и от африкански бас, отвърна: „Ааа-ааа!“ „Гуу-гуу! Гуу-гуу“ — стереоскопичните устни отново се сляха и отново лицевите ерогенни зони на шестте хиляди зрители в „Алхамбра“ потръпнаха от почти нетърпимо галванично удоволствие. „Гуу...“

Сюжетът на филма бе изключително прост. Няколко минути след първите гукания и ахкания (след като дуетът бе изпят и се полюбиха набързо върху онази прословута мечка кожа, всеки косъм на която — Помощник-главният предопределител бе абсолютно прав — можеше поотделно и отчетливо да се усети) негърът претърпява катастрофа с вертолет и пада върху главата си. Бум! Ау, каква силна болка пронизва челото му! От публиката се надига цял хор от „ооо“ и „ааа“!

Сътресението прави на пух и прах цялото обучение на негъра. Той развива неукротима и маниакална страст към блондинката бета. Тя се възпротивява. Той упорствува. Следват боричкания, преследвания, покушение срещу съперник и накрая сензационно отвличане. Блондинката бета е похитена и в продължение на три седмици я държат в един кръжащ из въздуха хеликоптер в смахнато, противообществено *Tête-à-tête* с чернокожия безумец. Накрая, след цяла поредица от приключения и много въздушна акробатика, трима красиви млади алфи успяват да я спасят. Негърът е изпратен с усмирителна риза в Център за преобучение на възрастни и филмът завършва щастливо и благоприлично, като русокосата бета става любовница и на тримата си спасители. Те прекъсват заниманията си за миг, за да изпеят синтетичен квартет с пълен супероркестров съпровод и ароматичен фон на гардений от цветоуханния орган. След това мечата кожа се появи за последен път и сред воя на сексофоните последната стереоскопична целувка се стопи в мрака, последното електрическо гъделичкане замря върху устните като умираща нощна пеперудка, която пърха, пърха все по-немошно и по-слабо, докато накрая остане съвсем, съвсем неподвижна.

За Линайна обаче нощната пеперудка не умря. Даже и след като запалиха светлините, докато се тътреха бавно с тълпата към асансьорите, сянката на пеперудката продължаваше да пърха по устните ѝ и продължаваше да чертае по кожата ѝ приятни тръпнеци пътечки на възбуда и доволство. Страните ѝ бяха поруменели, очите ѝ се бяха навлажнили и блеснали, дишаше дълбоко. Тя сграбчи Дивака за лакътя иго притисна до себе си. Джон сведе очи към нея — пребледнял, изтерзан, изпълнен с желание, от което се срамуваше. Той не беше достоен, не беше... Погледите им за миг се срещнаха. Какви съкровища обещаваеше нейният! Какъв темперамент! Той бързо отвърна поглед и освободи пленената си ръка. Ужасяваше се да не би тя изведнъж да престане да бъде онова нещо, за което той се чувствуваше недостоен.

— Според мен не бива да гледате подобни неща — рече той, като избърза да прехвърли от самата Линайна върху обкръжаващата я среда вината за всякакво минало или евентуално бъдещо отклонение от съвършенството.

— Какви неща, Джон?

— Като този ужасен филм.

— Ужасен ли? — Линайна бе искрено учудена. — Но според мен филмът е прекрасен.

— Беше долнопробен — рече той възмутено. — Беше позорен.

Тя поклати глава.

— Не разбирам какво имате предвид. — Защо беше такъв чудак? Защо прави всичко възможно да развали нещата?

В таксилета той дори не я погледна. Обвързан с непоклатими обети, които никога не бяха произнасяни, подчинен на закони, които отдавна вече не бяха в сила, той седеше извърнат настрани и мълчеше. От време на време подобно на подръпвана от нечий пръст, изопната до краен предел струна по цялото му тяло преминаваше ненадейно нервна тръпка.

Таксилетът кацна върху покрива на жилищния блок на Линайна. „Най-сетне! — помисли си тя ликуващо, щом слезе от хеликоптера. — Най-сетне!“ — макар че тъкмо сега той се държеше толкова странно. Застанала под една лампа, тя се взря в джобното си огледалце. Най-сетне! Да, носът ѝ *наистина* мъничко лъщеше. Тя тръсна леко пухчето на пудрата си. Докато Джон се разплащаше с пилота — тъкмо щеше да има време да се пооправи. Линайна разтриваше лъскавината с пухчето и си мислеше: „Той е ужасно симпатичен. Не е необходимо да се стеснява като Бърнард. И все пак... Всеки друг мъж би го направил много отдавна. Е, сега, най-сетне!“ Напудрената вече част от лицето ѝ, която я гледаше от кръглото огледалце, внезапно ѝ се усмихна.

— Лека нощ — обади се сподавен глас зад гърба ѝ. Линайна се завъртя. Джон стоеше на вратата на таксилета и я гледаше втренчено; явно, че я бе гледал втренчено през цялото време, докато тя си бе пудрила носа, замръзнал в очакване — но в очакване на какво? Или в колебание — може би се бе опитвал да вземе някакво решение и през цялото време бе мислил, мислил — тя не можеше и да си представи за какво!

— Лека нощ, Линайна — повтори той и странно изкриви лице в опит да се усмихне.

— Но, Джон... Аз си мислех, че... Искам да кажа, няма ли...?

Той затвори вратата и се наведе напред, за да каже нещо на пилота. Таксилетът се стрелна нагоре в небето.

Като гледаше надолу през прозореца на пода, Дивакът виждаше обърнатото нагоре лице на Линайна, бледо на синкавата светлина на лампите. Устата бе отворена, тя викаше нещо. Смалената ѝ фигурка отлетя, чезнещият квадрат на покрива сякаш пропадеше в мрака.

Пет минути по-късно той си бе вече в стаята. Извади от скривалището изгризания от мишките том, прелисти с благоговение изцапаните и смачкани страници и зачете „Отело“. Отело, припомни си той, бе също като героя от „Три седмици в хеликоптера“ — чернокож.

Като избърса очи, Линайна прекоси покрива към асансьора. По пътя до двадесет и седмия етаж тя извади шишенцето си със сома. Един грам, реши тя, няма да е достатъчно; мъката ѝ превишаваше еднограмовата доза. Но ако вземеше два грама, рискуваше утре да не се събуди навреме. Взе компромисно решение и изтърси в лявата си шепа три половинграмови таблетки.

[1] „Антоний и Клеопатра“, д. I, сц. 3. Б.пр. ↑

[2] Народи, населяващи Южна Индия. Б.пр. ↑

[3] Думите са на Пък, „Сън в лятна нощ“, д. II, сц. I. Героят очевидно обърква двата персонажа. Б.пр. ↑

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

Наложи се Бърнард да крещи през заключената врата — Дивакът не искаше да отвори.

— Но всички са там и те чакат.

— Нека си чакат! — отвърна приглушеният глас отвъд вратата.

— Но ти много добре знаеш, Джон (колко трудно е да бъдеш убедителен, когато крещиш с пълна сила!), че аз съм ги поканил нарочно, за да се запознаят с теб.

— Трябваше първо да ме попиташ дали аз искам да се запозная с тях.

— Но досега ти винаги си идвал, Джон.

— И точно заради това не искам да дойда сега.

— А за да ми доставиш удоволствие? — подмилкваше му се гръмогласно Бърнард. — Нима не би дошъл, за да ми доставиш удоволствие?

— Не.

— Сериозно ли говориш?

— Да.

— А аз какво ще правя? — отчаяно простена Бърнард.

— Върви по дяволите! — изрева отвътре гневният глас.

— Но тази вечер е дошъл самият Кентърбърийски обществен архипеснопоеп. — Бърнард едва ли не се давеше в сълзи.

— *Ай яя таква!* — само на езика зуня Дивакът можеше да изрази чувствата си към Обществения архипеснопоец. — *Хани!* — добави той, след което продължи (с каква подигравателна свирепост само!): — *Сонс есо цена.* — И се изхрани на пода, както сигурно би направил Попе.

Бърнард накрая бе принуден да се върне посрамен в апартамента си и да уведоми нетърпеливите гости, че Дивакът няма да се появи тази вечер. Новината бе посрещната с възмущение. Мъжете се разгневиха, че са били подмамани да любезничат с този нищожен тип с отвратителна репутация и еретични възгледи. Колкото по-високо бе

положението им в обществената йерархия, толкова по-дълбоко бе тяхното негодувание.

— Да ми погоди такава шегичка на мен — повтаряше непрекъснато Архипеснопоецът. — *На мен.*

Колкото до жените, те възмутени разбраха, че са били обладани с измама — обладани от този презрян дребосък, комуто по погрешка е бил сипан алкохол в бутилката — от същество с физика на гама-минус. Това беше грубо престъпление и те го заявяваха на все по-висок и по-висок глас. Най-злостните хули сипеше Директорката от Итън.

Единствено Линайна не каза нищо. С очи, прибулени от необичайна тъга, тя седеше бледа в един ъгъл, изолирана от околните от чувство, което те не споделяха. Беше дошла на вечеринката изпълнена с някаква особена тревожна радост. „След няколко минути — бе си казала тя, щом влезе в стаята — ще го видя, ще разговарям с него, ще му кажа... (защото тя бе вече решила да му каже), че го харесвам повече от всеки друг, когото познавам. И тогава може би той ще каже...“

Какво ли ще каже? Кръвта нахлу в страните й.

„Защо се държеше така странно онази вечер след емоциното? Толкова чудато. И въпреки това съм съвсем сигурна, че наистина ме харесва. Сигурна съм...“

И точно тогава Бърнард бе направил съобщението си — Дивакът нямаше да присъствува на вечеринката.

Линайна изведнъж почувствува всички усещания, които обикновено се изпитват в началото на С.Б.С. — лечението „Симулиране на буйни страсти“ — усещане за ужасна празнота, бездиханен страх и повдигане. Сърцето й сякаш спря да бие.

„Вероятно постъпва така, защото не ме харесва“ — рече си тя. И отведнъж тази възможност се превърна в установен със сигурност факт: Джон бе отказал да дойде, защото не я харесва. Не я харесва...

— Това наистина е *безобразие* — говореше на Директора на крематориумите и извличането на фосфора Директорката от Итън. — Само като си помисля, че аз направо...

— Да — долетя гласът на Фани Краун, — това за алкохола е абсолютно вярно. Позната на една моя позната е работила по онова време в Зародишната зала. Та тя споделила с приятелката ми, а приятелката ми сподели с мен...

— Ужасно, ужасно — съчувствуваше Хенри Фостър на Обществения архипеснопоец. — Може би ще ви е интересно да узнаете, че нашият бивш Директор се канеше да го премести на работа в Исландия.

Пронизван от всяка изречена дума, пренадутият балон на блаженото самодоволство на Бърнард започна да издиша от хиляди рани. Пребледнял, смутен, окаян и разстроен, той сновеше сред гостите си, като мълвеше несвързани извинения; уверяваше ги, че следващия път Дивакът със сигурност ще присъствува, и ги умоляваше да седнат и си вземат каротинен сандвич, парче пай с витамин А или чаша шампанскозаместител. Те си похапваха както подобава, но не му обръщаха никакво внимание — пиеха или му подхвърляха в лицето грубости, или пък разговаряха помежду си по негов адрес, гръмогласно и оскърбително, сякаш него изобщо го нямаше там.

— А сега, приятели мои — заговори Кентърбърийският обществен архипеснопоец с онзи хубав, звънлив глас, с който повеждаше шествията по празненствата по случай Фордовден. — А сега, приятели мои, май дойде време да... — Той се изправи, остави чашата си, изчетка от пурпурната си вискозна жилетка трохите от една порядъчна закуска и тръгна към вратата.

Бърнард хукна да го пресрещне.

— Наистина ли трябва да си тръгвате, ваше архипеснопойско... Все още е твърде рано. Надявах се, че...

Да, на какво ли не се беше надявал, когато Линайна поверително му съобщи, че Общественият архипеснопоец би приел покана, ако му бъде изпратена. „Знаеш ли, той наистина е много мил.“ — И тя му беше показала малкото златно украшение за цип в Т-образна форма, което Архипеснопоецът ѝ бе подарил за спомен от уикенда, прекаран в Епархиалната песнопевческа обител, „... на която вечеринка Кентърбърийският обществен архипеснопоец ще се запознае с г-н Дивака“ — бе оповестил във всяка покана своя триумф Бърнард. Но Дивакът бе избрал именно тази от всички други вечери, за да се заключи в стаята си и да крещи „Хани!“ и (какво щастие, че Бърнард не разбираше езика зуни!) „Сонс есо ие-на!“. И онова, което трябваше да стане върховен миг в цялата кариера на Бърнард, се оказа мигът на неговото най-страшно падение.

— Толкова се надявах... — повтори той на пресекулки, вдигнал към великия сановник умоляващи, обезумели очи.

— Млади ми приятелю — изрече Общественият архипеснопоец с гръмка и тържествена строгост — настъпи всеобща тишина. — Позволете да ви дам един малък съвет. — Той размаха пръст към Бърнард. — Преди да е станало твърде късно. Един малък съвет. — (Тонът му стана гробовен.) — Коригирайте поведението си, млади ми приятелю, коригирайте поведението си.

Той направи Т-образния знак над главата му и се обърна.

— Линайна, дете мое — изрече той с друг тон. — Ела с мен.

Покорно, но без усмивка и въодушевление (напълно равнодушна към оказаната ѝ чест). Линайна тръгна подире му. Останалите гости поизчакаха благовъзпитано, преди да ги последват. Последните затръшнаха вратата. Бърнард остана съвсем сам.

Смъртно ранен, той се строполи в едно кресло и като закри лице с длани, зариде. След няколко минути обаче размисли и взе четири таблетки сома.

Горе в стаята си Дивакът четеше „Ромео и Жулиета“.

Линайна и Общественият архипеснопоец слязоха на покрива на Песнопевческата обител.

— Побързай, млади ми приятелю, тоест Линайна — извика нетърпеливо Архипеснопоецът от вратата на асансьора. Линайна, която се забави за миг, за да погледне луната, сведе очи и побърза да прекоси покрива, за да го догони.

„Нова теория на биологията“ — беше заглавието на доклада, който Мустафа Монд току-що бе прочел. Той поседя навъсено замислен, после взе писалката и написа на диагонал върху заглавната страница: „Авторовата математическа трактовка на концепцията за целта на живота е оригинална и твърде остроумна, но еретична и по отношение на сегашния обществен порядък — опасна и потенциално пагубна. *Да не се публикува.*“ Той подчерта последното изречение. „Авторът да се държи под наблюдение. Може да се наложи да бъде прехвърлен в Морската биологическа станция на остров Св. Елена.“ Жалко, помисли си той, като се подписа. Творбата бе майсторски

изпитана. Но започне ли човек да приема обяснения от гледна точка на целта на живота — да, може ли някой да предположи какъв ще бъде резултатът? Това бе една от онези идеи, които лесно могат да предизвикат разграждане на хипнопедичните внушения при по-неустойчивите умове сред висшите касти, да ги накара да изгубят вярата си в щастието като Върховно благо и да започнат да вярват, че целта на живота е някъде отвъд, някъде извън сегашната сфера на човешката дейност; че целта на живота не е поддържането на благополучието, а някакво си издигане и усъвършенствуване на човешкото съзнание, някакво обогатяване на познанието. Кое то, размишляваше Контрольорът, не е изключено да е вярно. Но не и допустимо при сегашните обстоятелства. Той отново взе писалката и дръпна втора черта под думите: „Да не се публикува“, по-дебела и по-черна от първата, после въздъхна. „Колко ли щеше да е забавно — помисли си той, — ако човек не трябваше да мисли за щастието!“

С притворени очи и засияло от възторг лице Джон тихичко декламираше към празното пространство:

*... Тя факлите край нея учи как
да осветяват околния мрак
и върху плюша на нощта сияе.
като че ли брилянтна облица е.
висяща на ухо на чернокож!
О, незаслужен от света разкош!...^[1]*

Златното Т-образно украшение сияеше върху гърдите на Линайна. Общественият архипеснопоец разпалено го улови и разпалено го задърпа надолу и още надолу.

— Струва ми се — обади се неочаквано Линайна, нарушавайки продължителната пауза, — че най-добре ще е да взема два грама сома.

По това време Бърнард бе вече дълбоко заспал и се усмихваше на съкровения рай на сънищата си. Усмихваше се и се усмихваше. Но на всеки тридесет секунди с почти неуловимо цъкване голямата стрелка на електрическия часовник над леглото му подскачаше неуловимо напред. Цък, цък, цък, цък... И настъпи утро. Бърнард се завърна при

злочестините на пространството и времето. В най-противно настроение той взе таксилет до Центъра за обучение. Опиянението от успеха се бе изпарило; той трезво се бе върнал към предишното си „аз“ и за разлика от пренадутия балон от последните няколко седмици това предишно „аз“ изглеждаше невероятно по-тежко от въздуха.

Към този Бърнард със смачкан фасон Дивакът неочаквано се отнесе твърде дружелюбно.

— Сега отново заприлича на онзи човек, какъвто беше в Малпаис — рече той, когато Бърнард му разказа тъжната си история. — Спомняш ли си, когато разговаряхме за първи път? Пред къщичката. Сега си такъв, какъвто беше тогава.

— Защото съм отново нещастен, ето защо.

— Е, аз предпочитам да съм нещастен, отколкото да тъна в това измамно фалшиво щастие като твоето тук.

— Лесно ти е на теб да говориш — рече тъжно Бърнард, — та нали именно ти стана причина за всичко това. Като отказа да дойдеш на вечеринката ми и настрои всички против мен. — Той съзнаваше, че онова, което казва, е нелепо по своята несправедливост; мислено, а дори и гласно признаваше, че е истина всичко онова, което Дивакът каза сега за онези приятели, които не чинат пукната пара, щом и при най-дребното недоразумение могат да ти станат непримирими врагове. И въпреки че съзнаваше и приемаше всичко това, и въпреки че подкрепата и съчувствието на неговия приятел бяха вече единствената му утеха, Бърнард вироглаво продължаваше (наред с най-искрената си привързаност) да храни недоволство срещу Дивака и да замисля срещу него цяла поредица от дребни отмъщения. Да храни недоволство срещу Обществения архипеснопоец беше безполезно; не съществуваше никаква възможност да си отмъсти нито на Главния бутилировчик, нито на Помощник-главния предопределител. За Бърнард Дивакът в ролята на жертва притежаваше едно огромно предимство пред всички останали: той беше достъпен. Едно от основните предназначения на приятеля е да понася (в по-безобидна и символична форма) наказанията, които искаме, но не можем да наложим на враговете си.

Другата жертва приятел на Бърнард бе Хелмхолц. Когато сломен той дойде и помоли още веднъж за приятелството, което в дните на своето преуспяване не бе имал за достойно да запази, Хелмхолц му го

даде; даде му го без укор, без натякване, сякаш изобщо бе забравил, че някога е имало кавга. Бърнард бе трогнат, но същевременно се почувствува и унижен от това великодушие — великодушие още по-необикновено (а следователно още по-унизително) от обстоятелството, че се дължеше не на сома, а единствено на характера на Хелмхолц. Този, който прости и забрави, бе обикновеният, познат Хелмхолц, а не Хелмхолц, отправил се на половинграмов излет. Бърнард бе съответно признателен (каква огромна утеха да си възвърне приятеля!), но и съответно засегнат (с какво удоволствие би отмъстил на Хелмхолц за това великодушие!)

При първата им среща след разпратата Бърнард изплака мъката си и прие утешението. Едва няколко дни по-късно узна за своя изненада, а и срам, че не е бил единственият изпаднал в беда, Хелмхолц също бе в конфликт с Властта.

— Всичко стана заради едни стихове — обясни той. — Изнасях обичайната си лекция от курса по висше емоционално инженерство на студенти трета година. Дванадесет лекции, от които седмата е на тема стихове, или по-точно: „Използуването на стиховете в духовната пропаганда и рекламната дейност“. Винаги илюстрирам лекциите си с множество примери. Този път реших да им прочета едни стихове, които тъкмо бях съчинил. Чиста лудост, разбира се, но не можах да устоя на изкушението. — Той се засмя. — Любопитно ми беше да видя как ще реагират. Освен това — добави той с по-сериозен тон — исках да направя един малък опит — да се помъча да моделирам у тях онова чувство, което бях изпитал самият аз, докато съчинявах стиховете. О, Форд! — Той отново се изсмя. — Каква врява се вдигна само! Ректорът ме извика и ме заплаши, че незабавно ще ме изхвърли. Вече съм белязан.

— Но какви толкова са тези стихове? — попита Бърнард.

— За човешката самота.

Веждите на Бърнард се стрелнаха нагоре.

— Ще ти ги изрецитирам, ако искаш. — И Хелмхолц започна:

*Заседанието вчера —
палки, ала скъсан барабан.
Над града в среднощна нега*

*вакуум-флейти свирят с плам.
Прибрани устни, сънни мутри,
машина спряна тук стои,
места — разхвърляни и мръсни,
прегазени от буйните тълпи.
И тишините пак ликуват.
Ту гръмко, ту сподавено ридаят.
С чий глас говорят и мъдруват?
И аз това не зная,
и аз това не зная.
Отсъствието на Съюзън, да речем,
и на Иджирия, да кажем,
ръце, гърдички и краче,
уста и дупенцето даже.
От тях присъствие се ражда.
Чие? И питам се коя
е таз духовна същност важна,
та туй, що липсва, е мая,
която трябва да набъбне
и да насели гъсто друма пуст?
Защо да се чифтосваме е скръбно?
Защо от туй да ни е гнус?*

— Ето този пример им дадох, а те ме наклеветиха на Ректора.

— Не се изненадвам — рече Бърнард. — Тези стихове са в разрез с цялото им хипнопедично учение. Спомни си, та те са получили най-малко четвърт милион предупреждения срещу вредата от самотата.

— Знам. Но ми се искаше да видя какво ще е въздействието на стиховете.

— Е, сега видя.

Хелмхолц само се засмя.

— Имам чувството — заговори той, след като помълча известно време, — че едва сега имам за какво да пиша. Сякаш едва сега съм вече в състояние да използвам онази сила, която усещам вътре у себе си — онази излишна, скрита сила. Сякаш нещо ме осенява.

Бърнард си помисли, че въпреки всичките си неприятности Хелмхолц изглежда напълно щастлив.

Хелмхолц и Дивакът се харесаха от пръв поглед. Бяха толкова сърдечни един с друг, че Бърнард го прониза остра ревност. През всичките тези седмици той никога не бе стигал до такава близост с Дивака, каквато Хелмхолц постигна още от първия път. Като ги наблюдаваше и като слушаше разговора им, той се улавяше понякога, че съжалява и че му се иска изобщо да не беше ги запознавал. Бърнард се срамуваше от своята ревност и периодично се мъчеше или с усилия на волята, или като вземаше сома, да се предпази от това чувство. Усилията му обаче не бяха от най-успешните, а и помежду соматичните излети по необходимост имаше интервали. И омразното чувство упорито се връщаше.

При третата си среща с Дивака Хелмхолц му издекламира своите стихове за самотата.

— Как ги намираш? — попита, когато завърши.

Дивакът поклати глава.

— Чуй сега това — гласеше неговият отговор и като отключи чекмеджето, в което държеше изгризаната от мишките книга, той я отвори и зачете:

*Нека птица с глас най-силен
да вест печална вест
от дърво самотно днес...*

Хелмхолц слушаше с нарастващо вълнение. При „дърво самотно“ той се сепна, на „пронизителен предвестник“ се усмихна от внезапно удоволствие, от „птица в тиранично ято“ кръвта нахлу в лицето му, но при „надгробни трели“ пребледня и затрепери от неизпитвано досега чувство. Дивакът продължи да чете:

*Няма мое, няма твое,
туй си ти, но съм и аз;
две сърца с едничък глас,
поят ли, не знаеш кой е.*

*Разумът не знае как
две различия се сляха... [2]*

— „Веселете се в захлас“! — прекъсна четенето с гръмкия си неприятен смях Бърнард. — Звучи направо като Химн на духовното сливане! — Той отмъщаваше на двамата си приятели, задето те се харесваха един другото повече, отколкото харесваха него.

При следващите им две-три срещи той често повтаряше това малко отмъщение. То беше елементарно, но се оказа изключително резултатно, тъй като Хелмхолц и Дивакът ужасно се огорчаваха от разбиването и оскверняването на някой любим поетичен кристал. Накрая Хелмхолц заплаши, че ще изрита Бърнард от стаята, — ако още веднъж се осмели да прекъсне четенето. Но колкото и да бе странно, следващото прекъсване, и то най-безобразното от всички, бе дело на самия Хелмхолц.

Дивакът четеше „Ромео и Жулиета“ — четеше (понеже през цялото време виждаше себе си като Ромео и Линайна като Жулиета) с дълбоко и разтърсващо проникновение. Хелмхолц бе изслушал с недоумение сцената на първата среща на влюбените. Сцената в градината го възхити със своята поезия, но изразените в нея чувства го накараха да се усмихне. Да стигнеш до такова състояние само заради обладаването на едно момиче — това му се стори доста смешно. Но пък взето словесен детайл по детайл — какъв шедьовър на емоционалното инженерство!

— Виж го ти този стар чудак! — възкликна той. — Та пред него всички наши специалисти по пропагандата изглеждат абсолютни глупаци!

Дивакът се усмихна победоносно и отново зачете. Всичко вървеше сравнително добре до последната сцена на трето действие, където Капулети и синьора Капулети започват да тормозят Жулиета да се омъжи за Парис. Халмхолц бе неспокоен по време на цялата сцена, но когато прочувствено имитирана от Дивака Жулиета извиква:

*О, няма ли над облаците милост,
която да надникне в мойта скръб?
Не ме отблъсквайте, о майко моя!*

*Поотложете сватбата за месец,
за седмица! Ако това не може,
то застелете брачното ми ложе
във гробницата, дете спи Тибалт!...*^[3]

Хелмхолц избухна в неудържим кикот.

Майката и бащата (каква гротескна гадост!) насилват дъщеря си да се събере с някого, когото тя не иска! И идиотката не казва, че си има някакъв друг, когото (за момента във всеки случай) предпочита! По своята цинична нелепост положението бе неудържимо комично! До този момент той бе успявал с героични усилия да сподавя напъващия го все по-силно смях, но това „о, майко моя!“ (изречено с такова трепетно страдание от Дивака) и споменаването на гробницата, „дето спи Тибалт“ — очевидно без да е кремиран, прахосвайки фосфора си в някаква мрачна гробница, — това вече му дойде прекалено много. Той се кикотеше и кикотеше, докато от очите му рiekнаха сълзи; смя се неутешимо, докато, пребледнял от възмущение, Дивакът го погледна отгоре над книгата и тъй като смехът не секваше, я затвори, изправи се и с жест на човек, който издърпва поставения пред свинята бисер, я заключи в чекмеджето.

— И все пак — рече Хелмхолц, когато си възвърна способността да диша, дотолкова, че да може да се извини и да смекчи гнева на Дивака, за да изслуша обясненията му — отлично знам, че на човека са му потребни необикновени, налудничави ситуации като тази — за нищо друго не може да се пише действително добре. Защо този стар чудак е бил такъв прекрасен специалист по пропагандата? Защото е имал толкова много смахнати, ужасно смешни неща, за които да се вълнува. Човек трябва да бъде обиждан и огорчаван, защото в противен случай той не би могъл да измисли действително свестни, пронизващи като рентгенови лъчи фрази. Но бащи и майки. — Той поклати глава. — Не би могъл да очакваш от мен да запазя сериозна физиономия при тези бащи и майки. А и кой може да се развълнува от това, дали някакво си момче и момиче ще се взаимоотнообладават или не? (Дивакът потрепера, но втрени замислено поглед в пода, Хелмхолц не забеляза.) — Не! — въздъхна той. — Това няма да свърши работа. Ние се нуждаем от друг вид лудост и буйство. Но какви? Какви? Къде

можем да ги намерим? — Той потъна в мълчание и като разтърси глава, най-сетне каза: — Не знам. Не знам.

[1] „Ромео и Жулиета“, д. I. сц. 5. Б.пр. ↑

[2] Откъс от стихотворението на Шекспир „Фениксьт и костенурката“. Стиховете преведе Кръстан Дянков. Б.р. ↑

[3] „Ромео и Жулиета“, д. III, сц. 5. Б.пр. ↑

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА

Хенри Фостър изникна сред сумрака на Зародишната банка.

— Искаш ли да отидем на емоцино тази вечер?

Линайна мълчаливо поклати глава.

— С някой друг ли ще излизаш? — Беше му интересно да разбере кой от приятелите му с кого се взаимоотнообладава. — С Бенито ли? — попита той.

Тя отново поклати глава.

Хенри забеляза умората в тези пурпурни очи, бледността под кървавочервената глазура на вълчанката и тъгата в тъгълчетата на сериозно присвитите алени устни.

— Да не би да си нещо зле? — попита той разтревожено, опасявайки се, че може да е заразена от някоя от малкото все още срещащи се инфекциозни болести.

Но Линайна още веднъж поклати глава.

— Във всеки случай трябва да отидеш на лекар — рече Хенри. — „На доктор всеки ден ходи — за треска грижа не бери“ — добави той сърдечно, като придружи издекламираната хипнопедична пословица с потупване по рамото. — А може би се нуждаеш от симулирана бременност — подсказа ѝ той. — Или пък от лечение С.Б.С. Само че, нали знаеш, понякога стандартните страстозаместители не са съвсем...

— О, млъкни, за Форда! — сряза го Линайна, като наруши упоритото си мълчание и се залови отново със зародишите, които за минута бе забравила.

Лечение С.Б.С. — как ли не! Ако не бе готова всеки миг да заплаче, сигурно би се изсмяла. Като че ли нямаше достатъчно свои Б.С.! Тя въздъхна дълбоко и напълни отново спринцовката си.

— Джон! — прошепна тя. — Джон...

„О, Форд! — сепна се тя. — Дали сложих на този зародиш инжекция против сънна болест, или не му сложих?“ Изобщо не си

спомняше. Накрая реши да не рискува да му инжектира втора доза и се придвижи по конвейера към следващата бутилка.

Двадесет и две години, осем месеца и четири дни по-късно в Мванза-Мванза щеше да умре от сънна болест един обещаващ млад управител алфа-минус — първия случай за повече от половин век.

Линайна въздъхна и продължи работата си.

Час по-късно в съблекалнята Фани ожесточено възразяваше:

— Направо е нелепо да стигнеш до такова състояние. Направо е нелепо! — повтори тя. — И то заради какво? Заради един мъж — заради някакъв си мъж.

— Но това е мъжът, когото искам.

— Като че ли на този свят няма милиони други мъже.

— Да, но тях аз не ги искам.

— Откъде можеш да знаеш, щом не си опитвала?

— Опитвала съм.

— Но с колко? — попита Фани, като сви презрително рамене. — С един, с двама?

— С дузини. — И като поклати глава, Линайна добави: — Но без никаква полза.

— Трябва да постоянствуваш — рече с нравоучителен тон Фани. Беше очевидно обаче, че и собствената ѝ увереност в тези предписания бе разклатена. — Без постоянство нищо не се постига.

— Но през това време...

— Не мисли за него.

— Правя го несъзнателно.

— Тогава вземи сома.

— Вземам.

— Значи продължавай да вземаш.

— Да, но в промеждутъците продължавам да го харесвам. Винаги ще го харесвам.

— Е, щом е така — каза решително Фани, — защо тогава не вземеш да отидеш и да го обладаеш. Без значение дали той иска или не.

— Да, но ако само знаеше колко странно се държа той!

— Това е още едно основание да вземеш твърд курс.

— На приказки всичко е много лесно.

— Не ми говори глупости. Действуй. — Гласът на Фани звучеше като тръба — сякаш беше лекторка от Фордоасоциацията на младите жени, която изнася вечерна беседа на юноши от каста „Бетаминус“.

— Да, действуй, и то незабавно. Още сега.

— Ще ме дострашее — рече Линайна.

— Тогава ще трябва само да глътнеш предварително половин грам сома. А сега отивам да се къпя. — Тя тръгна, като повлече хавлиената си кърпа.

На вратата се позвъни и Дивакът, който нетърпеливо се надяваше, че Хелмхолц ще дойде днес (тъй като най-сетне се бе решил да му разкаже за Линайна и не можеше нито секунда повече да отлага поверителните си излияния), скочи и се завтече към вратата.

— Имах предчувствие, че си ти, Хелмхолц! — извика той, като отвори.

На прага, в бяло моряшко костюмче от ацетатен сатен, с кръгла бяла шапчица, килната към лявото ухо, стоеше Линайна.

— О! — простена Дивакът, сякаш някой здравата го халоса.

Половин грам сома се оказа достатъчен, за да накара Линайна да забрави страховете и смущението си.

— Здравсти, Джон! — поздрави тя с усмивка и заобикаляйки го влезе в стаята. Той машинално затвори вратата и влезе подире ѝ. Тя седна. Настъпи продължително мълчание.

— Май не се радваш много, че ме виждаш, Джон — обади се тя накрая.

— Не се радвам ли? — Дивакът я погледна с укор, после неочаквано падна на колене пред Линайна и като взе ръката ѝ, я целуна благоговейно. — Не се радвам ли? О, ако само знаеше — прошепна той и като се осмели да вдигне поглед към лицето ѝ, продължи: — О, обожаема Линайна! Преобожаема дори, която заслужаваш най-скъпоценните неща в света. — Тя му се усмихна с чувствена нежност. — О, ти, най-съвършена (разтворила леко устни, тя се навеждаше към него), за чиято съвършеност и несравнимост (навеждаше се все по-близо и по-близо) е взето най-хубавото от божиите създания. (Още по-близо.) — Неочаквано Дивакът скочи на крака. — Ето защо — заговори той с извърнато настрани лице — исках първо да *извърша*

нещо... За да покажа, че съм достоен за теб. Макар че достоен никога не бих могъл да бъда. Но поне да покажа, че не съм съвсем недостоен. Исках да извърша *нещо*.

— Откъде изобщо ти хрумна, че това е необходимо... — започна Линайна, но остави изречението си недовършено. В гласа ѝ се долови раздразнителна нотка. Когато се навеждаш с леко отворени устни все по-близо и по-близо към някого и разбереш, че си се навеждал на вятъра, защото непохватният глупак е скочил на крака — нима това не е причина (въпреки половината грам сома, циркулираща в кръвта ти), и то основателна причина за раздразнение!

— В Малпаис — мърмореше несвързано Дивакът — трябва да ѝ донесеш кожа от планински лъв — думата ми е, когато искаш да се жениш. Или пък от вълк.

— В Англия изобщо няма лъвовете — каза почти рязко Линайна.

— А дори и да имаше — добави Дивакът с внезапно презрително негодувание, — хората сигурно щяха да ги убиват от хеликоптери, с отровен газ или нещо друго. Аз не мога да постъпя така, Линайна. — Той изпъчи гърди, осмели се да я погледне, но в очите ѝ прочете само раздразнение и неразбиране. Смутен, той продължи още по-несвързано: — Ще направя всичко, което ми кажеш. Известно е, че някои развлечения изискват тежък труд. Но от този труд удоволствието само става по-голямо. Ето какво ми се иска. Имам предвид, че ако поискаш, съм готов да мета и пода.

— Но тук имаме прахосмукачки. — Линайна бе озадачена. — Не е нужно да се мете.

— Не, разбира се, че *не е нужно*. Но някои презрени дейности може да се вършат и благородно. Бих искал да извърша нещо благородно. Нима не разбираш?

— Но *щом* има прахосмукачки...

— Не в това е въпросът.

— А и епсилони полуморони, които да работят с тях — продължи тя, — тогава *защо* е нужно?

— Защо ли? Ами заради теб, заради *теб*. За да покажа, че аз...

— А какво общо имат тук прахосмукачките с лъвовете...?

— За да покажа колко много...

— Или пък лъвовете с радостта ти, че ме виждаш... — Тя все повече и повече се вбесяваше.

— Колко много те обичам, Линайна! — изрече той почти отчаяно.

Кръв нахлу в бузите на Линайна — признак за обзелото я разтърсвало въодушевление.

— Сериозно ли го казваш, Джон?

— Но аз не исках да го казвам! — извика Дивакът, като страдалчески закърши ръце. — Не и преди да... Чуй, Линайна, в Малпаис, хората се женят.

— Какво правят? — Раздразнението отново бе започнало да се прокрадва в гласа ѝ. За какво говореше той сега?

— Завинаги. Вричат се да живеят завинаги заедно.

— Каква ужасна идея! — Линайна бе искрено потресена.

— „Да се опази свежа в своята вярност, отгатък срока къс на хубостта ѝ.“^[1]

— Какво?

— Ето как е казано това при Шекспир.

*„... Но ако ти развържеш
моминския ѝ пояс, недочакал
докрай да се изпълнят всички свети
венчални церемонии, съгласно обичая...“^[2]*

— За Форда, Джон, говори разумно. Не разбирам и думица от това, което казваш. Първо прахосмукачките, сега пък тези момински пояси. Ще ме подлудиш. — Линайна скочи и сякаш от страх, че той може да ѝ избяга физически, така както ѝ убягваха мислите му, тя го улови за китката. — А сега ми отговори на въпроса: харесваш ли ме наистина или не?

Кратка пауза, после Джон произнесе с много тих глас:

— Обичам те повече от всичко на света.

— Тогава защо не ми го каза досега? — извика тя и гневът и бе толкова силен, че заби острите си нокти в ръката му. — Вместо да ми дрънкаш за разни „момински пояси“ и прахосмукачки, и лъвове и седмици наред да ме обричаш на отчаяние.

Тя пусна ръката му и гневно я отблъсна.

— Ако не те харесвах толкова много — рече тя, — щях страшно да ти се разсърдя.

И изведнъж ръцете ѝ обвиха шията му, той почувствува меките ѝ устни върху своите. Така приятно меки, толкова топли и възбуждащи, че той неизбежно си спомни за онези прегръдки в „Три седмици в хеликоптер“. Гукането на стереоскопичната блондинка и ахкането на повече от истинския черен мавър. Ужас, ужас, ужас... Той се опита да се освободи, но Линайна го притисна още по-плътно.

— Защо не ми го каза досега? — прошепна тя, като отдръпна назад лице, за да го погледне. В погледа ѝ се четеше нежен укор.

— ... кълна се, че най-примамливите кът и час, във заговор с най-мощната подбуда (прогърмя поетично гласът на съвестта)... на злия гений в нас, не ще размекнат честта ми в сладт...’^[3]

— Никога! Никога! — реши той.

— Глупчо такъв! — говореше тя. — Толкова много те исках. И щом и ти си ме желяел, защо тогава не ми...?

— Но, Линайна — възпротиви се той и тъй като тя незабавно свали ръце от шията му и се отдръпна от него, той си помисли за миг, че Линайна се бе вслушала в недоизречения намек. Но когато тя разкопча белия си оригинален патрондаш и го преметна внимателно върху облегалката на стола, той започна да подозира, че е прибързал с извода си.

— Линайна! — повтори той неспокойно.

Тя посегна към шията си и дръпна право надолу халката на ципа — блузката на бялото ѝ моряшко костюмче зейна до долу; подозрението прерасна в прекалено твърда увереност.

— Линайна, какво правиш?

Зъп, зъп! — долетя безсловесният отговор. Тя изхлузи клошираните си панталони. Долният ѝ гащеризон бе седефено-бледорозов. Златното Т-образно украшение от Обществения архипеснопоец подрънкваше върху гърдата ѝ.

„... гърдата ѝ снежна, която зад решетка от коприна зове очите ни.“^[4] От тези пеещи гърмящи вълшебни думи тя изглеждаше дважд по-опасна, дважд по-съблазнителна. Нежна, колко нежна, но как пронизваше. Как пробиваше и дълбаеше в разсъдъка, как подкопаваше решимостта.

... Най-твърдият обет е суха слама
в пожара на кръвта. Бъди въздържан,
че иначе...^[5]

Зъп! Розовата обвивка се раздели като разполовена по средата ябълка. Рязко движение на ръцете, повдигане първо на десния крак, после на левия и долният гащеризон остана да лежи безжизнен на пода като спукан балон.

Без де сваля обувките и късите чорапки, както и килнатата кръгла бяла шапчица, тя тръгна към него.

— Любими! Любими! Ако само ми го беше казал по-рано! — Тя протегна ръце.

Но вместо и той да каже „Любима!“ и да протегне *своите* ръце, Дивакът заотстъпва в ужас, като размахваше насреща ѝ ръце, сякаш се опитваше да прогони някакъв досаден и опасен звяр. Четири стъпки назад и той се озова притиснат до стената.

— Миличък! — рече Линайна и като отпусна ръце върху раменете му, се притисна към него. — Обгърни ме с ръце! — нареди тя. — „Притисни ме страстно, скъпи.“ — Тя също имаше на разположение стихчета и също знаеше думи, които пеят и звучат като заклинания или тътен на барабани. — „Докато — тя затвори очи, гласът ѝ се сниши до сънливо мъркане — изпадна в кома. Притисни ме и не питай...“

Дивакът я сграбчи за ръцете, откъсна ги от раменете си и я отблъсна грубо на една крачка разстояние.

— Ау, причиняваш ми болка, при... ооо! — Тя внезапно млъкна. От ужас забрави за болката. Отваряйки очистя бе зърнала лицето му — не, това не беше неговото, а бе лицето на някакъв свиреп непознат — бледо, изкривено, обезобразено от някаква луда, необяснима ярост. Втрещена, тя прошепна: — Какво ти е, Джон? — Той не отговори, а продължи да се вира в лицето ѝ с тези очи на луд. Ръцете, които стискаха китките ѝ, трепереха. Той дишаше тежко и неравномерно. Тя внезапно дочу съвсем тихото, едва доловимо, но всяващо ужас скърцане на зъбите му. — Какво ти е? — почти изпищя тя.

И сякаш събуден от този неин вик, той я улови за раменете и я разтърси.

— Блудница! — разкрещя се той. — Блудница! Долна развратница!

— О, недей, недеей! — От разтърсването гласът ѝ заучеше гротескно-пресеклив.

— Блудница!

— Моооля те!

— Безсрамна блудница!

— По-добре грам, отколкото... — започна тя.

Дивакът я отблъсна с такава сила, че тя се олюля и падна.

— Махай се! — закрещя той, надвесил се застрашително над нея. — Махай се от очите ми или ще те убия. — Той сви юмруци.

Линайна вдигна ръка, за да предпази лицето си.

— Моля те, Джон, недей...

— Хайде по-бързо!

Без да сваля ръка от лицето си, като следеше с обезумял поглед всяко негово движение, тя бързо стана и все така приведена, закрила глава, се втурна към банята.

Звънката плесница, с помощта на която бе ускорено тръгването ѝ, прозвуча като пистолетен изстрел.

— Аууу! — полетя напред Линайна.

Заклучена в безопасност в банята, тя успя да разгледа нараняванията си. Застана с гръб към огледалото и изви глава. Като погледна през лявото си рамо, видя отпечатъка на разперена длан, който се открояваше отчетливо и аленееше върху бисерната плът. Предпазливо разтри натъртеното място.

Отвън, в другата стая, Дивакът се разхождаше напред-назад; маршируваше и маршируваше в такта на барабаните и ритъма на музиката на вълшебните думи:

*— ... Врабците блудстват, златните мушици
развратничат пред моите очи!...*

Думите кънтяха влудяващо в ушите му.

... кобилата и женската на пора

*не се отдават на сладта по-жадно
от нейна милост. Да, над кръста те
жени са, а кентавърки под него!
Дотука ги владеят боговете,
оттук надолу — дяволът!
Да, там е пъкъл, мрак и серен дим,
жарава, пламъци, разпад и смрад!
Фу! Фу! Тфъ! Тфъ! Аптекарю, продай ми
две унци мускус, за да убия
вонята на представата си!... [6]*

— Джон! — дочу се тих подкупващ гласец откъм банята. —
Джон!

*— ... Защо си цъфнал, плевел тъй прекрасен,
че сетивата ме болят от теб...
Нима тоз снежен лист, таз бяла книга
създадени са, за да се напише
на тях „Развратница“...
... Какво си сторила? Небето горе
затиска нос... [7]*

Но наоколо из въздуха все още се носеше дъхът на нейния парфюм, а самото му бе побеляло от пудрата, оставила аромата си по кадифеното ѝ тяло.

„Проклета блудница, проклета блудница, проклета блудница! —
кънтеше в ушите му безжалостният ритъм. — Проклета...“

— Джон, дали би ми подал дрехите?

Той взе клошираните панталони, блузата, долния гащеризон.

— Отвори! — заповяда той, като ритна вратата.

— Няма да отворя! — Гласът прозвуча изплашено и предизвикателно.

— Тогава как според теб да ти ги дам?

— Напъхай ги през отдушника над вратата.

Той изпълни желанието ѝ и отново закричи неспокойно из стаята.

— ... Трътлестият демон на сладострастието ги гъделичка с китка от мораво рогче...^[8]

— Джон.

Той не пожела да отговори.

— Джон.

Какво има? — попита грубо той.

— Дали би имал нещо против да ми подадеш малтусианския пояс?

Линайна приседна и се заслуша в стъпките в съседната стая, като се питаше докога ли Джон ще броди така нагоре-надолу; дали щеше да се наложи да чака, докато той излезе от апартамента; или ако не е опасно, след като благоразумно изчака да поутихне лудостта му, да отвори вратата на банята и да се втурне към изхода.

Тези й тревожни догадки бяха прекъснати от звъна на телефона в съседната стая. Бродещите стъпки изведнъж утихнаха. Гласът на Дивака започна да разговаря с мълчанието.

— Ало.

.....

— Да.

.....

— Ако не ограбвам сам себе си, аз съм.

.....

— Не чухте ли какво ви казах? Господин Дивакът е на телефона.

.....

— Какво? Кой е болен? Разбира се, че ме интересува.

.....

— Нещо сериозно ли е? Тя наистина ли е зле? Веднага идвам...

.....

— Не е в апартамента си ли? Къде е закарана?

.....

— О, господи! На кой адрес?

.....

— „Парк Лейн“, номер три — добре ли чух? Три? Благодаря.

Линайна чу щракването на слушалката, а след това и забързаните стъпки. Затръшна се врата. Настъпи тишина. Наистина ли бе излязъл?

С безкрайна предпазливост тя откряна четвърт инч вратата, надникна през пролуката; насърчена от тишината, я отвори още малко,

провря цялата си глава и накрая влезе на пръсти в стаята, постоя с разтуптяно сърце няколко секунди, като все се ослушваше и ослушваше; после се стрелна към входната врата, отвори я, промъкна се навън, затръшна и избяга. Едва след като се озова в асансьора и заслужи надолу, се почувствува в безопасност.

- [1] „Троил и Кресида“, д. III, сц. 2. В.пр. ↑
- [2] „Бурята“, д. IV, сц. 1. Б.пр. ↑
- [3] „Бурята“, д. IV., сц. 1. Б.пр. ↑
- [4] „Тимон Атински“, д. IV, сц. 3. Б.пр. ↑
- [5] „Бурята“, д. IV, сц. 1. Б.пр. ↑
- [6] „Крал Лир“, д. IV, сц. 6. Б.пр. ↑
- [7] „Отело“, д. IV, сц. 2. Б.пр. ↑
- [8] „Троил и Кресида“. д. V, сц. 2. Б.пр. ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

Мортаториумът на „Парк Лейн“ представляваше шестдесет и седем етажна кула, облицована с плочки в светложълт цвят. Щом Дивакът слезе от таксилета, от покрива излетя конвой от ярко боядисани въздушни катафалки и се понесе над Парка с курс на запад, към Слауския крематориум. На вратата на асансьора главният портиер му даде поисканата информация и той се спусна към Отделение 81 (Отделението за скоростно напредваща старост, както му обясни портиерът) на седемнадесетия етаж.

Отделението представляваше огромно помещение, много слънчево, боядисано в жълто, в което се намираха двадесет легла, заети до едно. Линда умираше сред хора — сред хора, заобиколена от всякакви съвременни удобства. Из въздуха несекващо се лееха весели синтетични мелодии. В долния край на всяко легло, с обърнат към умирация му обитател екран, стоеше телевизионна кутия. Оставяха я включена, като отворен кран, от сутрин до вечер. На всеки четвърт час преобладаващият аромат в помещението автоматично се сменяше.

— Стараем се — обясни сестрата, която бе поела Дивака от вратата. — Стараем се да създадем тук съвършено приятна атмосфера — нещо средно между първокласен хотел и луксозна емоцино-зала, ако разбирате какво имам предвид.

— Къде е тя? — попита Дивакът, без да обръща внимание на тези любезни обяснения.

Сестрата се засегна.

— Вие като че ли *бързате*.

— Има ли някаква надежда? — попита той.

— Искате да кажете надежда да не умре ли? (Той кимна.) Не, разбира се, че няма. Когато изпратят някого тук, значи няма никаква...

— Слисана от страдалческото изражение на бледото му лице, тя внезапно млъкна. — Ама какво ви става? — Тя не бе свикнала на такива реакции от страна на посетителите. А и посетителите във всеки

случай не бяха чак толкова много, нито пък имаше някаква причина да са много. — Да не би да ви е зле?

Той поклати глава.

— Тя ми е майка — изрече той едва чуто. Сестрата втренчи в него учудени, ужасени очи, после бързо отмести поглед. Беше почервеняла чак до върховете на ушите си.

— Заведете ме при нея — помоли Дивакът, като полагаше усилия да говори с обичайния си тон.

Все така зачервена, тя го поведе през отделението. При преминаването им към тях се обръщаха все още свежи и ненабръчкани лица (тъй като старостта напредваше така скоростно, че не разполагаше с време да поразии бузите — поразяваше само сърцето и мозъка). Напредваха, изпращани от празните, равнодушни погледи на второто детство. Гледката накара Дивака да потрепери.

Линда лежеше в последното от дългата редица легла, досами стената. Подпряна с възглавници, тя гледаше полуфиналната среща от южноамериканския шампионат по тенис на риманови повърхности, която преминаваше в мълчание и се възпроизвеждаше в умален вид върху екрана на телевизионната кутия в долния край на леглото. Фигурките безшумно се стрелкаха насам-натам по квадрата на осветеното стъкло като рибки в аквариум — безмълвни, но неспокойни обитатели на един друг свят.

Линда продължаваше да гледа, като се усмихваше неопределено и неразбиращо. Бледото ѝ подпухнало лице имаше щастливото изражение на малоумна. От време на време клепачите ѝ се затваряха и тя като че ли задрямваше за няколко секунди. После с леко потрепване се събуждаше отново — събуждаше се и ето че гротескните фигурки от аквариума продължаваха да се стрелкат; от „Супер Вокс Вурлицериана“-та се лееше изпълнението на „Притисни ме страстно, скъпи...“, а от вентилатора над главата ѝ се носеше полъх на върбинка. Събуждаше се сред всичките тези неща, които, преобразени и разкрасени от сомата в кръвта ѝ, се сливаха в един изумителен сън и Линда пак се усмихваше със своята смирена и безцветна усмивка на детинско доволство.

— Е, аз трябва да вървя — рече — сестрата. — А ще дойде и следващата партида деца. Освен това трябва да наглеждам и легло номер 3. — Тя посочи в другия край на отделението. — Може да се

помине вече всяка минута. И така, чувствувайте се удобно. — И тя си тръгна с пъргава походка.

Дивакът приседна до леглото.

— Линда — прошепна той, като взе ръката ѝ.

Щом чу името си, тя се обърна. Позна го — помътнелите ѝ очи се проясниха. Тя му стисна ръката, усмихна се, устните ѝ се размърдаха; после най-неочаквано главата ѝ клюмна напред. Заспа. Той седна и се загледа в нея, като претърсваше с очи уморената плът, претърсваше и намираше онова младо, ведро лице, което се навеждаше над детството му в Малпаис, като си спомняше (и притвори очи) гласа ѝ, движенията ѝ, всички събития от съвместния им живот. „Стрептококи и бацили, армия несметна...“ Колко красиво пееше тя!

Ами онези вълшебно-странни и загадъчни детски стихчета!

*„Витамини А, Б, С и Д —
без тях не може никое дете!“*

Когато си припомни тези думи и гласа, с който Линда ги повтаряше, усети как изпод клепачите му бликват горещи сълзи. Ами уроците по четене: „Детенцето е в шишенцето. Котката е при топката“ и „Практическото ръководство за обслужващия Зародишната зала персонал от каста «Бета»“. А дългите вечери край огъня или през лятото върху покрива на къщичката, когато тя му разказваше онези приказки за Другия свят, извън Резервата: онзи красив, красив Друг свят, за който Джон си спомняше като за рай, рай на добротата и прекрасното и пазеше този спомен цял и непокътнат, неосквернен от сблъсъка с действителността на този истински Лондон и с тези истински цивилизовани мъже и жени.

Някъде откъм вратата ненадейно долетяха пронизителни гласове — той отново отвори очи и след като набързо избърса сълзите си, се огледа. В помещението нахлуваше безкраен поток от еднояйчни осемгодишни момчета близнаци. Нижеха се близнак подир близнак, близнак подир близнак — истински кошмар. Лицата им — всъщност тяхното повтарящо се лице — бяха с вирнати чипи носове, широко зейнали ноздри и светли опулени очи. Униформата им бе сиво-кафява. Устите на всички бяха отворени. Влязоха с глъч и олелия и сякаш само

след миг помещението вече гъмжеше от тях. Те се струпваха между леглата, катереха се по тях, пълзяха отдолу, пулеха се в телевизионните кутии и се кривяха на пациентите.

Линда ги слиса и даже разтревожи. Една групичка момчета се скупчиха в долния край на леглото и се втренчиха в нея с ужасеното и тъпо любопитство на животни, озовали се неочаквано лице в лице срещу непознатото.

— Я вижте, вижте! — говореха те с тихи, изплашени гласове. — Какво ли й има? Защо ли е толкова дебела?

Никога досега те не бяха виждали лице като нейното — никога не бяха виждали лице, което да не е свежо, с изопната кожа или тяло, което вече не е стройно и изправено. Всички тези умиращи шестдесетгодишни жени изглеждаха като девойки. Със своите четиридесет и четири години Линда в сравнение с тях приличаше на сбръчкано и разкривено от старост чудовище.

— Колко е отвратителна! — коментираха те шепнешком. — Вижте й зъбите.

Неочаквано изпод леглото между стола на Джон и стената изпълзя чипонос близък и започна да се взира в спящото лице на Линда.

— Май вече... — започна момчето, но изречението му завърши преждевременно с писък. Дивакът го бе сграбчил за яката, беше го прехвърлил през облегалката на стола и с един хубавичък плесник го бе изгонил оттам.

Писъците му доведоха втурналата се на помощ Главна сестра.

— Какво правите на момчето? — запита тя свирепо. — Няма да ви позволя да удряте децата.

— В такъв случай дръжте ги далеч от това легло — гласът на Дивака трепереше от възмущение. — Какво изобщо правят тук тези отвратителни гадинки? Това е безобразие!

— Безобразие ли? Какво искате да кажете? Те имат час по смъртообучение. И имайте предвид — предупреди го злобно тя, — че ако още веднъж прекъснете занятията, ще повикам портиерите да ви изхвърлят оттук.

Дивакът стана и направи няколко крачки към нея. Движенията и изражението му бяха така заплашителни, че сестрата в ужас заотстъпва

назад. С неимоверно усилие Джон се овладя и без да продума, се извърна и отново седна до леглото.

Поуспокоена, но все още напрегната и неуверена, сестрата продължи:

— Предупредих ви, така че внимавайте.

И все пак тя отведе със себе си най-досадните близнаци и ги накара да се включат в играта „Търси ципа“, която една от колежките ѝ бе организирала в другия край на отделението.

— А сега бягай да си пийнеш чашка кофеинов разтвор, скъпа — рече тя на другата сестра. Това, че отново разпореждаше, ѝ възвърна увереността; почувствува се по-добре. — Хайде, деца! — извика тя.

Линда се размърда неспокойно, отвори за миг очи, обходи със замъглен поглед помещението и отново заспа. Седнал до нея, Дивакът се помъчи да си възвърне предишното настроение. „Витамини А, В, С и Д...“ — повтори си мислено той, сякаш думичките бяха някакво заклинание, което щеше да възкреси мъртвото минало. Но заклинанието не помагаше. Красивите спомени упорито отказваха да оживеят — оживяваха само омразните спомени за ревност и грозота и страдание, Попе и кръвта, която струи бавно от раненото му рамо, и Линда, противно захъркала, и мухите, забръмчали над разлетия по пода мескал, и момчетата, които я наричаха с онези долни имена всеки път, когато минаваше... О не, не! Той затвори очи и разтърси глава в ревностно усилие да прогони тези спомени. „Витамини А, В, С и Д...“ Помъчи се да мисли за това, как понякога сядаше на коленете ѝ, а тя го притискаше в обятията си и пееше, непрекъснато пееше и го люлееше и люлееше да заспи. „Витамини А, В, С и Д, витамини А, В, С и Д, витамини...“

Звуците от „Супер Вокс Вулрицериана“-та се извисиха до ридаещо кресчендо, а разпръскваният по ароматоциркуляционната система аромат на върбинка отстъпи място на наситено благоухание на пачули. Линда се размърда, събуди се, втренчи за секунди недоумяващ поглед в полуфиналистите, после повдигна лице, вдъхна веднъж-дваж от новото благоухание и внезапно се усмихна — усмивка на детински възторг.

— Попе! — промълви тя и затвори очи. — О, колко ми е хубаво, наистина колко... — Тя въздъхна и отново се отпусна сред възглавниците.

— Но, Линда! — заговори умолително Дивакът. — Не ме ли познаваш? — Беше се постарал толкова много, бе положил всички усилия — защо тя не му позволяваше да се отърве от тези спомени? Почти яростно стисна отпуснатата ѝ ръка, като че ли така щеше да я принуди да се върне от този сън на долни удоволствия, от онези отвратителни и ненавистни спомени — да се върне към настоящето, към действителността — ужасното настояще и противната действителност. Но и величествени, възвишени и забележително значими именно поради неизбежността на онова, което ги правеше толкова страшни. — Не ме ли познаваш, Линда?

В отговор ръката ѝ немощно го стисна. От очите му бликнаха сълзи. Той се наведе и я целуна.

Устните ѝ се размърдаха.

— Попе! — прошепна отново тя и Джон се почувствува така, сякаш плиснаха в лицето му кофа с изпражнения.

В гърдите му заклокочи гняв. Заприщена за втори път, мъката му намери друг изход — тя се превърна в пристъп на отчаяна ярост.

— Но аз съм Джон! — изкрещя той. — Аз съм Джон! — И в гневното си страдание той направо я сграбчи за рамото и я разтърси.

Клепачите на Линда потрепнаха и се вдигнаха — тя го видя, позна го: „Джон!“ — но постави това истинско лице и тези истински жестоки ръце в един въображаем свят — сред своите вътрешни, лични равностойности на пачули и „Супер Вокс Вурлицер“, сред преобразените спомени и причудливо изкривени усещания, които населяваха вселената на нейния сън. Тя позна, че това е Джон, нейният син, но си въобрази, че той връхлита като неканен гостенин в райския Малпаис, където тя прекарва своя соматичен излет с Попе. Сега се гневеше, защото тя харесва Попе, разтърсваше я, защото Попе беше в леглото ѝ — сякаш в това има нещо нередно, сякаш всички цивилизовани хора не правят същото?

— Всеки принадлежи на всички...

Гласът ѝ изведнъж заглъхна в почти бездиханен грак: тя отвори уста в отчаян опит да напълни дробовете си с въздух. Но сякаш бе забравила как се диша. Опита се да изкрещи — но от гърлото ѝ не излезе нито звук — единствено ужасът в изцъклените ѝ очи разкриваше колко страда. Ръцете ѝ се вдигнаха към гърлото, после се

опитаха да загребат въздух — въздуха, който тя повече не можеше да вдишва, въздуха, който за нея вече не съществуваше.

Дивакът скочи на крака и се наведе над нея.

— Какво ти е, Линда? Какво ти е? — Гласът му звучеше умолително, сякаш той настояваше да му вдъхнат увереност.

Погледът, който тя му отправи, бе изпълнен с неизказан ужас — с ужас и, както му се стори, с укор. Тя се помъчи да се надигне в леглото, ала падна назад върху възглавниците. Лицето ѝ бе ужасно изкривено, устните — посинели.

Дивакът се обърна и хукна из отделението.

— По-бързо! По-бързо! — крещеше той. — По-бързо.

Застанала в средата на кръга на търсещите ципа близнаци, Главната сестра се огледа. Първоначалното учудване отстъпи почти незабавно място на упрека.

— Престанете да крещите! Помислете за малките! — рече тя навъсено. — Можете да им разградите хипнопедичните внушения. Ама какво правите? — Той бе разкъсал кръга. — Внимавайте! — Някакво дете изпищя.

— По-бързо, по-бързо! — Той я улови за ръкава и задърпа след себе си. — По-бързо! Нещо се случи. Аз я убих.

Докато стигнаха до другия край на отделението, Линда бе издъхнала.

Дивакът замръзна за миг в мълчание, после падна на колене до леглото и като зарови лицето си в длани, зариди неудържимо.

Сестрата стоеше нерешително, но като гледаше ту към коленичилиия до леглото мъж (какво скандално поведение!), ту към близнаците (горките деца!), които бяха преустановили търсенето на ципа и се взираха откъм другия край на отделението — взираха се с широко отворени очи и ноздри в потресаващата сцена, която се разиграваше край легло №20. Дали да не му поговори? Дали да не се помъчи да го вразуми да се държи прилично? Дали да не му напомни къде се намира? И за това, колко фатално може да навреди на тези нещастни невинни младенци? Да опропасти всичко постигнато в часовете по смъртообучение с тази отвратителна врява — като че ли смъртта бе нещо ужасно и като че ли заслужава да се ридае за някой смъртен! Всичко това можеше да създаде на децата най-гибелни

представи за смъртта, можеше да ги разстрои дотолкова, че да реагират по изцяло погрешен и напълно противообществен начин.

Тя пристъпи напред и го докосна по рамото.

— Не можете ли да се държите прилично? — попита тя с тих, сърдит глас. Но като се огледа, забеляза, че пет-шест близнаци вече се бяха изправили и бяха тръгнали към тях. Кръгът се разпадаше. Още миг и... Не, опасността бе прекалено голяма, смъртообучението на цялата партия можеше да се върне с шест-седем месеца назад. Тя се завтече към застрашените си възпитаници.

— А сега кой иска шоколадов еклер? — провикна се тя с весел глас.

— Аз! — изкрещя в хор цялата партия „Бокановски“. Легло №20 бе напълно забравено.

— О, господи, господи, господи... — продължаваше да си повтаря Дивакът. Сред целия хаос от скръб и тъга, който изпълваше съзнанието му, това бе единствената членоразделна дума. — Господи! — прошепна той гласно. — Господи...

— Какво ли си бърри този? — обади се съвсем наблизко някакъв глас, който прозвуча ясно и пронизително сред брътвежите на „Супер Вурлицера“.

Дивакът рязко се сепна и като откри лице, се огледа. Петима близнаци, облечени в сиво-кафяво, чиито досущ еднакви лица бяха различно омацани с течен шоколад, стояха в редичка, уловили по един недоизяден еклер в дясната си ръка и вирнали чипите си носове насреща му.

Щом срещнала погледа му, те едновременно се ухилиха. Единият от тях посочи с еклера си към леглото.

— Умря ли? — попита близнакът.

Дивакът безмълвно се втренчи в него. Все така безмълвно се изправи на крака; безмълвно и бавно се отправи към вратата.

— Умря ли? — повтори досадният близнак, подтичвайки редом с него.

Дивакът го изгледа отгоре и пак така безмълвно го блъсна встрани. Близнакът падна на пода и на часа започна да реве. Дивакът даже и не се огледа.

ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА

Нисшият обслужващ персонал на Мортаториума на „Парк Лейн“ се състоеше от сто шестдесет и две делти, разделени в две партии „Бокановски“ съответно от по осемдесет и четири червеноси санитарки и седемдесет и осем мургави кривоглави санитариблизнаци. В шест, когато завърши работният им ден, двете партии се събраха във фоайето на Мортаториума, за да получат от заместник-подкасиера своите дажби сома.

Дивакът слезе от асансьора и се озова точно посред тях. Мислите му обаче бяха другаде — при смъртта, при мъката и при скръбта му; машинално, без да съзнава какво върши, той започна да си пробива път сред тълпата.

— Защо се блъскаш? Накъде си тръгнал така?

От множеството отделни гърла излизаха само два гласа — писклив и дебел — и писукаха или ръмжаха. Неспирно повтарящи се, като върволица от огледала, към него сърдито се заобръщаха две лица — едното голобрада и кръгла луна, обкръжена от рижав ореол, другото — изпита физиономия на клюнеста птица с набола двудневна брада. Техните думи и острите лакти, които се забиваха в ребрата му, го изтръгнаха от мислите му. Той отново се сблъска със заобикалящата го действителност, огледа се наоколо и разпозна онова, което виждаше, премалявайки от ужас и отвращение — разпозна в него денонощно повтарящия се ужас, кошмара на роящата се неразличима еднаквост. Близнаци, близнаци... Подобно на личинки те се бяха струпали в гъмжило, оскверняващо тайнството на смъртта на Линда. Пак личинки, но по-едри и вече пораснали, те пълзяха сега по неговата мъка и болка. Той се поспря и със слисани и ужасени очи се вгледа в обградилото го сиво-кафяво гъмжило, сред което той стърчеше с цяла глава. „Колко красиви същества! Ах, как прекрасни били човечите! И как щастлив си със тях, прекрасен нов свят!“ Пеещите думи му се присмяха подигравателно. „О, прекрасен нов свят!“

— Започва раздаването на сомата! — прогърмя нечий глас. — Моля, застанете в редица. По-бързичко, вие там!

Отвори се врата и във фойето внесоха маса и стол. Гръмкият глас принадлежеше на наперен млад алфа, който влезе, носейки черна желязна каса. От застаналите в очакване близнаци се надигна шепот на доволство. Дивакът бе напълно забравен. Сега вниманието им бе съсредоточено върху поставената на масата черна каса, която младият мъж тъкмо отваряше. Капакът бе повдигнат.

— Оооо! — възкликнаха едновременно всички сто шестдесет и две делти, сякаш наблюдаваха фойерверки.

Младият мъж загреба шепа кутийки с хапчета.

— Хайде — рече той със заповеднически тон, — минавайте напред, моля. Един по един и без блъскане.

Един по един, без блъскане, близнаците запристъпяха напред. Първо двама мъже, после една жена, после още един мъж, после три жени, после...

Дивакът стоеше и наблюдаваше. „О, прекрасен нов свят! Прекрасен нов свят!“ Пеещите думи като че ли зазвучаха поновому. Те му се бяха надсмивали в неговото страдание и мъка; бяха му се подигравали с такава отвратителна нотка на циничен присмех! Със сатанинска гавра те бяха наблегнали на ниската подлост, на отвратителната грозота на кошмара. Сега най-неочаквано затръбиха за бой, за атака: „О, прекрасен нов свят!“ Миранда възвестяваше възможността за красота, възможността за превръщането и на кошмара в нещо хубаво и благородно. „О, прекрасен нов свят!“ Това бе предизвикателство, заповед.

— Не се блъскайте там! — изкрещя яростно заместник-подкасиерът. Той хлопна капака на желязната каса. — Ще преустановя раздаването, ако не се държите прилично.

Делтите зароптаха, посбутаха се помежду си и се умириха. Заплахата бе подействувала. Да ги лишат от сома — каква кошмарна мисъл.

— Ето така е по-добре — рече младият мъж и отново отвори касата.

Линда бе живяла като робиня й бе умряла, останалите трябваше да живеят свободни, а светът трябваше да стане красив. Това е възмездие, дълг. И изведнъж Дивакът прозря съвсем ясно какво точно

трябва да направи; сякаш се отвори капак на прозорец или се вдигна завеса.

— Преминавайте! — рече заместник-подкасиерът.

Още една жена в сиво-кафяво пристъпи напред.

— Спрете! — провикна се гръмко Дивакът. — Спрете!

Той си проправи път до масата — изумени, делтите се вторачиха в него.

— О, Форд! — възкликна тихичко заместник-подкасиерът. — Та това е Дивакът. — Обзе го страх.

— Чуйте ме, умолявам ви — извика настойчиво Дивакът. — „Дайте ми на заем своя слух...“^[1] Той никога досега не бе говорил публично и откри, че му е много трудно да изразява онова, което иска да каже. — Не вземайте този ужасен боклук. Той е отрова, отрова.

— Вижте, господин Дивак — заговори заместник-подкасиерът с угодническа усмивка. — Дали бихте имали нещо против да ми позволите да...

— Отрова за душата, както и за тялото.

— Да, но не бихте ли ми позволили да продължа раздаването? Ето това се казва разумен човек. — С предпазливата нежност на човек, който погалва някакъв прочут със своята свирепост звяр, той потупа Дивака по ръката. — Само ми позволете да...

— За нищо на света! — извика Дивакът.

— Но вижте какво, приятелче...

— Изхвърлете целия този боклук, тази ужасна отрова.

Думите „Изхвърлете целия този боклук!“ се врязаха през надиплените пластове на тъпота чак до живеца на съзнанието на делтите. От тълпата се надигна гневен ропот.

— Идвам да ви донеса свобода — рече Дивакът, обръщайки се назад към близнаците. — Идвам...

Заместник-подкасиерът не чу нищо повече — той се измъкна от фойайето и затърси някакъв номер в телефонния указател.

— Не си е у дома — обобщи Бърнард. — Не е нито в моя апартамент, нито в твоя. Не е в „Афродитеум“, нито в Центъра, нито в Института. Къде може да е отишъл тогава?

Хелмхолц сви рамене. Бяха се върнали от работа, като очакваха, че ще заварят Дивака да ги чака на някое от обичайните им места за

срещи, но от момъка нямаше и следа. А това бе досадно, тъй като бяха възнамерявали да отскочат до Биариц с четириместния спорткоптер на Хелмхолц. Щяха да закъснеят за вечеря, ако Дивакът не дойдеше по-скоро.

— Ще го изчакаме още пет минути — каза Хелмхолц. — Не се ли появи дотогава, ще...

Прекъсна го телефонен звън. Той вдигна слушалката.

— Ало. На телефона. — Последва продължителна пауза. — Форд в таратайка! — изруга той. — Веднага идвам!

— Какво е станало? — попита Бърнард.

— Обади са един мой познат от Мортаториума на „Парк Лейн“ — отговори Хелмхолц. — Дивакът е там. И май е полудял. Във всеки случай работата е спешна. Ще дойдеш ли с мен?

Двамата забързаха към асансьорите.

— Нима ви харесва да сте роби? — казваше Дивакът, когато влязоха във фойето на Мортаториума. Лицето му бе поруменяло, очите му блестяха от плам и възмущение. — Нима ви харесва да сте бебета? Точно така, бебета. Които скимтят и повръщат! — Вбесен от скотското им тъпоумие, той продължи да сипе обиди към онези, които бе дошъл да спаси. Обидите отскачаха от дебелината черупка на тъпотата им, те се взираха в него и в безучастните им погледи се четеше тъпо и враждебно негодувание. — Да, които повръщат! — Той вече крещеше. Скръб и тъга, състрадание и дълг — всичко това бе вече забравено, бе вече погълнато от буйна, непреодолима ненавист към тези човекоподобни чудовища. — Нима не искате да бъдете свободни; да бъдете хора? Или може би дори не разбирате какво означава да си човек и да си свободен? — Гневът правеше речта му плавна, думите се лееха свободно, стремително. — Не разбирате ли? — повтори той, но отговор не получи. — Много добре тогава — продължи той мрачно. — Аз ще ви науча. Ще ви освободя независимо от това дали ви се иска или не. — И като отвори със замах прозореца, който гледаше към вътрешния двор на Мортаториума, той започна да изхвърля с пълни шепи навън кутийките с таблетки сома.

При гледката на това безнравствено светотатство сиво-кафявата тълпа за миг застина в пълно мълчание, вкаменена от учудване и ужас.

— Той е полудял — прошепна Бърнард, като се взираше с широко отворени очи. — Ще го убият. Ще го... — От тълпата се надигна оглушителен рев, тя се олюля и тръгна заплашително към Дивака. — Форд да му е на помощ! — рече Бърнард и отвърна очи.

— Помогни си сам, та и Форд да ти помогне! — И през смях (всъщност ликуващ смях!) Хелмхолц Уотсън започна да си пробива път сред тълпата.

— Свободни, свободни! — крещеше Дивакът и с една ръка продължаваше да изхвърля навън сомата, докато с другата нанасяше удари по неотличаващите се физиономии на своите нападатели. — Свободни! — И неочаквано редом с него изникна Хелмхолц. — Браво, Хелмхолц! — Хелмхолц, който също раздаваше юмруци. — Най-сетне хора! — Хелмхолц, който също изхвърляше с пълни шепи отровата през отворения прозорец. — Да, хора, хора! — Всичката отрова бе вече изхвърлена. Той вдигна касата и им показа черното ѝ дъно. — Вие сте свободни.

Делтите нададоха вой и се нахвърлиха с удвоена ярост.

— С тях е свършено! — възкликна Бърнард, който стоеше колебливо настрани от битката, но обладан от внезапен порив, се втурна да им помогне, после поразмисли и се спря, след това засрамен пристъпи отново напред, пак поразмисли и накрая остана така — измъчван от унижителна нерешителност — и тъкмо умуваше, че те може да бъдат убити, ако не им се притече на помощ, но и че той може да бъде убит, ако го направи — когато (слава Форду!), опулени и зурлести със своите противогази, във фойето нахълтаха полицаите.

Бърнард се втурна да ги посрещне. Той размаха ръце — все пак и това бе участие в битката, — той правеше нещо.

— Помощ! — завика той, като всеки път крещеше все по-гръмко и по-гръмко, така че поне за себе сила създаде илюзията, че помага. — Помощ! Помощ! Помощ! ПОМОЩ!

Полицаите го изблъскаха, за да не пречи, и продължиха да си вършат работата. Трима мъже с пръскачки на гърбовете си изпомпваха във въздуха гъсти облаци вапоризирана сома. Други двама се занимаваха с портативната кутия за синтетична музика. Въръжени с водни пистолети, заредени с мощни упоителни средства, други четирима си запробиваха път сред тълпата и като пръскаха наляво и

надясно, започнаха методично да повалят най-ожесточените нападатели.

— По-бързо, по-бързо! — крещеше Бърнард. — Ще ги убият, ако не побързате. Ще ги... О! — Ядосан от брътвежа му, единият от полицаите бе дръпнал насреща му спусъка на водния си пистолет. Бърнард постоя секунда-две, като се олюляваше неустойчиво на двата си крака, които сякаш бяха изгубили костите, сухожилията и мускулите си и се бяха превърнали чисто и просто в две дълги парчета локум и даже не и в локум, а във вода: и се срути на пода.

Внезапно от кутията за синтетична музика заговори някакъв глас. Гласът на разума, Гласът на доброжелателството. Звукозаписната ролка започна да се развива в Синтетична противобунтова реч № 2 (средна мощ).

— Приятели мои, приятели мои — заговори направо от дъното на несъществуващо сърце Гласът, и то така прочувствено, с нотка на толкова безкрайно нежен укор, че макар и скрити зад противогазите, очите на полицаите се замрежиха от сълзи. — Какво означава всичко това? Какво ви пречи всички да сте щастливи и послушни? Щастливи и послушни? — повтори Гласът. — Сговорни, сговорни. — Гласът потрепна, премина в шепот и за миг замря. — О, как искам да сте щастливи — започна той отново с искрен копнеж. — Как много искам да сте послушни! Моля ви, умолявам ви, бъдете послушни и...

Две минути по-късно Гласът и вапоризираната сома бяха постигнали своето. Облени в сълзи, делтите се целуваха и прегръщаха помежду си — по половин дузина близнаци наведнъж в групова прегръдка. Дори Хелмхолц и Дивакът едва не се разплакаха. От канцеларията донесоха още кутийки с хапчета, набързо се организира ново раздаване и на фона на дълбоко нежните баритонові прощални слова на Гласа близнаците се разотидоха с такива ридания, сякаш сърцата им щяха да се пръснат.

— Довиждане, мои най-скъпи, най-свидни приятели, Форд да ви пази! Довиждане, мои най-скъпи, най-свидни приятели, Форд да ви пази! Довиждане, мои най-скъпи, най-свидни...

Когато и последният от делтите си тръгна, полицаят изключи музикалната кутия. Ангелският глас замлъкна.

— С добро ли ще тръгнете — попита сержантът, — или ще се наложи да ви упояваме? — Той насочи застрашително водния си

пистолет.

— О, ще дойдем с добро — отговори Дивакът, като попипваше ту разсечената си устна, ту охлузената шия, ту ухапаната си лява ръка.

Като продължаваше да притиска една носна кърпа до кървящия си нос, Хелмхолц кимна в потвърждение.

Бърнард, който бе дошъл в съзнание и си бе възвърнал способността да си служи с краката си, избра именно този момент, за да се придвижи колкото се може по-незабелязано към вратата.

— Ей ти там! — извика сержантът и един дългозурлест полицаи с противогаз прекоси тичешком фойето и постави ръка върху рамото на младия мъж.

Бърнард се обърна с изражение на обидена невинност. Да се измъква ли? Подобно нещо и през ум не му е минавало!

— Макар че за какво ли съм ви притрябвал? — рече той на сержанта. — Ей, Форду, наистина не мога да си представя.

— Вие сте приятел на задържаните, нали така?

— Ами... — започна Бърнард и се поколеба. Не, наистина, не можеше да отрече това. — И защо да не съм? — попита той.

— Тогава да вървим — рече сержантът и тръгна към вратата и към очакващата ги полицейска кола.

[1] „Юлий Цезар“, д. III, сц. 2. Б.пр. ↑

ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА

Стаята, в която тримата бяха въведени, се оказа кабинетът на Вселенския контролър.

— Негово фордорodie ще слезе след малко. — Икономът гама ги остави сами.

Хелмхолц звучно се разсмя.

— Това ми прилича много повече на вечеринка с кофеинов разтвор, отколкото на съдебен процес — рече той и като се отпусна, потъна в най-люксовото пневматично кресло, което някога бе виждал. — Усмхни се, Бърнард — добави той, забелязвайки позеленялото нещастно лице на приятеля си. На Бърнард обаче не му беше до усмивки — без да отговори, без дори да погледне Хелмхолц, той отиде и седна на най-неудобния стол в стаята, грижливо избран със смътната надежда, че така ще може да смекчи някак си гнева на висшестоящата власт.

Дивакът междувременно сновеше неспокойно из стаята, като оглеждаше с бегло любопитство книгите по полиците, звукозаписните ролки и бобините за машините за четене в номерираните им гнезда. На масата до прозореца се намираще масивен том, подвързан в мека черна изкуствена кожа и щампован с огромни златни Т-образни знаци. Той го взе и го отвори. „МОЯТ ЖИВОТ И РАБОТА, разказани от Нашия Форд“. Книгата бе издадена в Детройт от Обществото за прослава на фордознанието. Безучастно запрелиства страниците, прочете оттук-оттам по някое изречение и тъкмо бе стигнал до заключението, че книгата не представлява интерес за него, когато вратата се отвори и с чевръста стъпка в стаята влезе Постоянният вселенски контролър за Западна Европа.

Мустафа Монд се ръкува и с тримата поред, но се обърна единствено към Дивака.

— Значи много-много не ви харесва цивилизацията, господин Дивак? — попита той.

Дивакът го погледна. Беше се приготвил да лъже, да вилнее, да се държи враждебно, но ободрен от добродушната интелигентност, изписана по лицето на Контрольора, той реши да каже откровено истината.

— Не! — поклати глава той.

Бърнард се сепна, по лицето му се изписа ужас. Какво ли щеше да си помисли Контрольорът? Да му лепнат клеймо, че е приятел на човек, който заявява, че не харесва цивилизацията! И заявява това открито, и то на кого? Не на друг, а на самия Вселенски контрольор — какъв ужас!

— Ама, Джон... — започна той. Един поглед на Мустафа Монд го принуди да запази унизително мълчание.

— Разбира се — продължи откровено Дивакът, — в нея има и много приятни неща. Ето тази музика например, която се носи из въздуха.

*— ... много често
безбройни струнни инструменти бръмкат
приятно във ушите ми, а друг път
долавям гласове...^[1]*

Лицето на Дивака просветна от неочаквано удоволствие.

— И вие ли сте я чели? — попита той. — Мислех, че тук, в Англия, никой не е чувал за тази книга.

— Почти никой. Аз съм един от малцината. Нали разбирате, тя е забранена. Но тъй като тук аз създавам законите, следователно мога и да ги нарушавам. И при това безнаказано, господин Маркс — добави той, като се обърна към Бърнард. — Което, опасявам се, не се отнася и за вас.

Бърнард потъна в още по-безнадеждно униние.

— А защо е забранена? — попита Дивакът. От вълнение, че е срещнал човек, който е чел Шекспир, той за миг забрави всичко останало.

Контрольорът сви рамене.

— Защото е овехтяла — това е главната причина. В нашето общество нямаме нужда от овехтели неща.

— Даже и когато са красиви ли?

— Най-вече когато са красиви. Красотата е привлекателна, а ние не искаме хората да бъдат привлечени от овехтели неща. Искаме да харесват новите неща.

— Но новите са толкова глупави и ужасни. Пиеси, в които няма нищо друго освен реещи се из въздуха вертолети и гъдел по устните ти, когато другите се целуват. — Той направи гримаса. — „Кози и маймуни!“ — Единствено с думите на Отело можеше най-добре да изрази своето презрение и ненавист.

— Във всеки случай те са мили опитомени животинки — отбеляза между другото Контрольорът.

— Защо вместо тези глупости не им позволите да гледат „Отело“?

— Казах ви вече — пиесата е овехтяла. Освен това те не биха я разбрали.

Да, това бе истина. Джон си припомни как Хелмхолц се бе присмял на „Ромео и Жулиета“.

— Ами тогава — заговори той след кратка пауза — покажете им нещо ново, което хем да прилича на „Отело“, хем да е разбираемо за тях.

— Точно такава нещо всички ние отдавна искаме да напишем — обади се Хелмхолц, като наруши продължителното мълчание.

— И точно това никога няма да успеете да напишете — рече Контрольора. — Защото ако то наистина прилича на „Отело“, никой няма да го разбере, колкото и ново да е то. А ако е ново, тогава е невъзможно да прилича на „Отело“.

— Защо да е невъзможно?

— Да, наистина защо? — повтори Хелмхолц. Той също забравяше неприятната действителност. Позеленял от вълнение и страх, единствен Бърнард си спомняше за нея; останалите обаче не му обръщаха внимание. — Защо да е невъзможно?

— Защото нашият свят е различен от света на Отело. Не може да има таратайки без стомана — и не може да има трагедии без обществена неустойчивост. А сега светът е устойчив. Хората са щастливи — получават онова, което искат, и никога не искат онова, което не могат да получат. Те са заможни, здрави и читави, никога не боледуват, не се боят от смъртта, блажено невежи са по отношение на

страстта и старостта, не се тормозят с разни майки и бащи, нямат съпруги, деца и любими, за които да се вълнуват много, те са така възпитани, че в действителност не могат да се държат другояче освен по правилата за обществено поведение. А ако нещо се обърка, тогава имат на разположение сома. Която вие, господин Дивак, отивате и изхвърляте през прозореца в името на свободата. *Свободата!* — Той се изсмя. — Как можете да очаквате, че делтите ще знаят какво е това свобода! А сега да се надявате, че ще разберат „Отело“! Мило мое момче! Дивакът помълча малко.

— И въпреки това — настоя той упорито — пиесата „Отело“ си я бива. Тя е по-добра от всички тези емоцилми.

— Разбира се, че е по-добра — съгласи се Контрольорът. — Но това е цената, която трябва да заплатим за устойчивостта. Човек трябва да избира между щастието и онова, което хората са наричали навремето „голямо изкуство“. Ние пожертвувахме голямото изкуство. Вместо него си имаме емоцилмите и цветоуханния орган.

— Но те не дават нищо на човека.

— Дават онова, което могат — осигуряват на публиката приятни усещания.

— Но те са „история, разказана от луд“.^[2]

Контрольорът се изсмя.

— Май не сте много любезен към приятеля си — господин Уотсън. Един от нашите най-видни емоционални инженери...

— Той е прав — обади се мрачно Хелмхолц. — Защото написаното *наистина* е „разказано от луд“. Да пишеш, без да има какво да кажеш...

— Точно така. Това обаче изисква изключителна находчивост. Вие създавате таратайки от абсолютно минималното количество стомана — или на практика изграждате художествени произведения единствено от чисти усещания.

Дивакът поклати глава.

— Всичко това ми се струва толкова ужасно.

— И това е естествено. В истинския си вид щастието винаги изглежда доста жалко в сравнение с прекалено пищното нещастие. И устойчивостта, разбира се, не е толкова зрелищна, колкото неустойчивостта. И в доволството няма и следа от блясъка на очарователната битка срещу неудачите, нищо от тръпката на

живописната схватка с изкушението или съдбоносното поражение, причинено от страст или съмнение. Щастието никога не е грандиозно зрелище.

— Сигурно не е — обади се Дивакът, след като дълго бе мълчал.

— Но налага ли се да е чак толкова противно — с тези близнаци?
— Той прекара длан по очите си, сякаш се опитваше да заличи от паметта си картините с онези дълги редици от еднояйчни дребосъци по монтажните ленти, онези тълпи от близнаци, застанали на опашка пред входа на гара Брентфорд, онези човешки личинки, събрали се в гъмжило край смъртното ложе на Линда, и това повтарящо се до безкрай лице на неговите нападатели. Той погледна към бинтованата си лява ръка и потрепера. — Ужасно!

— Но колко полезно! Разбирам, че не ви допадат партидите „Бокановски“, но ви уверявам, че те са основата, върху която е изградено всичко останало. Те са жироскопът, който стабилизира ракетоплана на държавата по неговия неотклонен курс. — Плътният глас развълнувано потрепваше, жестикулиращата ръка описваше цялото пространство и устрема на неудържимата машина; красноречието на Мустафа Монд се извиси до синтетични стандарти.

— Все се питам — заговори Дивакът — защо изобщо произвеждате тези близнаци, като знаете, че можете да получите от бутилките каквото си поискате. Защо не правите само алфи-двоен плюс, щом веднъж вече сте се заловили с тази работа?

Мустафа Монд се засмя.

— Защото все още не ни се умира — отвърна той. — Ние вярваме в щастието и устойчивостта. Едно общество от алфи винаги ще бъде неустойчиво и нещастно. Представете си фабрика, чийто персонал се състои само от алфи — тоест от самостоятелни, независими индивиди с добра наследственост, които са обучени така, че да могат (в известни граници) да правят свободен избор и да поемат отговорности. Представете си го! — повтори той.

Дивакът се опита да си го представи, ала без особен успех.

— Абсурд е: — ако човек е преточен като алфа и обучен като алфа, той ще полудее, ако трябва да върши работата на някой епсилон полуморон — направо ще полудее или ще започне да руши всичко около себе си. Алфите могат изцяло да бъдат приобщени към обществения живот, но само при условие, че ще вършат работа за

алфи. Само от един епсилон може да се очакват жертви, свързани с работата на епсилоните, по простата причина, че за него те не представляват жертви — те са линията на най-малкото съпротивление. Неговото обучение е положило онези релси, по които той трябва да се движи. За него няма спасение — той е обречен. Даже и след преточването му от бутилката той продължава да живее в нея — в невидимата бутилка на инфантилни и зародишни емоционални ограничения. Животът на всеки от нас, разбира се — продължи замислено Контрольорът, — преминава в бутилка. Но ако се случи да сме алфи, нашите бутилки са, относително казано, огромни. Ние бихме страдали непосилно, ако сме затворени в по-тясно пространство. Шампанскозаместителят на висшите касти не може да се налива в бутилките на нисшите касти. Това от теоретична гледна точка е очевидно. Но то бе доказано и на практика. Резултатът от кипърския експеримент бе убедителен.

— За какъв експеримент говорите? — попита Дивакът.

Мустафа Монд се усмихна.

— Ако ви харесва, наречете го експеримент по пребутилиране. Бил започнат през 473 г. С.Н.Ф. Контрольорите очистили остров Кипър от всичките му тогавашни обитатели и го заселили наново със специално приготвена партия от двадесет и две хиляди алфи. Предадени им били всички селскостопански и промишлени съоръжения и били оставени сами да ръководят работите си. Полученият резултат съвпаднал точно с теоретичните прогнози. Земята не била добре обработвана, във всички фабрики имало стачки, законите не се зачитали, заповедите не се изпълнявали; всички, които имали временно назначение за някаква черна работа, непрекъснато се занимавали с машинации, за да бъдат назначени на по-високи длъжности, а всички онези, които били назначени на високите длъжности, не подбирали средства за своите контрамашинации, за да не ги загубят. Само след шест години при тях вече се водела истинска гражданска война. Когато деветнадесет от двадесет и две хилядите алфи били избити, оцелелите единодушно подали молби до Вселенските контрольори да поемат отново управлението на острова. Което те и направили. И това бил краят на единственото общество от алфи, което светът някога е виждал.

Дивакът въздъхна дълбоко.

— Оптималният кастов състав на населението — продължи Мустафа Монд — се моделира на принципа на айсберга — осем девети под водолинията и една девета — над нея.

— А онези под водолинията щастливи ли са?

— По-щастливи от онези над нея. По-щастливи например от тези ваши приятели тук — посочи той.

— Въпреки противната си работа?

— Противна ли? Те *не я имат* за противна. Напротив — обичат си я. Смятат я за лека и детински проста. Никакво напъгане на ума или на мускулите. Седем часа и половина лек труд, който не изморява, а после — дажбата сома и игри, и свободно съвкупляване, и емоцилми. Какво повече могат да искат? Наистина — добави той — биха могли да поискат намаляване на работното време. И ние, естествено; можем да им осигурим такова намаляване. От техническа гледна точка ще е съвсем просто да намалим до три-четири часа на ден работното време на всички нисши касти. Но дали това ще ги направи по-щастливи? Не, няма да ги направи. Подобен експеримент е бил проведен преди повече от век и половина. В цяла Ирландия бил въведен четиричасов работен ден. И какъв бил резултатът? Смут и рязко нарастване на консумацията на сома — нищо повече. Тези три часа и половина допълнително свободно време не само че не се превърнали в извор на щастие, но и принудили хората непрекъснато да предприемат соматични излети. Изобретателското бюро е претърпано с планове за нововъведения, осигуряващи икономия на труд. Имаме ги с хиляди. — Мустафа Монд замахна широко с ръка. — И защо не ги внедряваме ли? За доброто на самите труженици. Ще е направо жестоко да ги измъчваме с допълнително свободно време. Същото се отнася и за селското стопанство. Ако само поискаме, ние можем да добием по синтетичен път всяка наша хапка храна. Но не искаме. Предпочитаме една трета от населението да продължава да обработва земята. И това е за тяхно добро, защото процесът на добиването на храна от земята е *по-продължителен*, отколкото във фабриката. Освен това трябва да мислим и за нашата устойчивост. Ние не искаме да се променяме. Всяка промяна е заплаха за устойчивостта. Това е още една причина да бъдем така сдържани при внедряването на нови изобретения. Всяко чисто научно откритие е потенциално пагубно; следователно дори и на

науката трябва понякога да се гледа като на евентуален враг. Да, дори и на науката.

— Науката ли? — Дивакът се начумери. Тази дума му беше позната. Само че не можеше да каже какво точно означава тя. Нито Шекспир, нито старците от пуеблото бяха споменавали някога думата „наука“, а от Линда бе чувал само най-смътни загатвания: науката бе нещо, с чиято помощ се правят вертолети, нещо, което те кара да гледаш с присмех на Празниците на Царевницата, нещо, което те предпазва да не се набръчкаш и да не ти опадат зъбите. Той положи отчаяно усилие да вникне в думите на Контрольора.

— Да — казваше Мустафа Монд, — ето още една добавка към цената, която плащаме за устойчивостта. Не само изкуството е несъвместимо с щастието — несъвместима е и науката. Науката е опасна и ние трябва най-предпазливо да я държим на синджир и с намордник.

— Как така! — възкликна учудено Хелмхолц. — Та нали ние непрекъснато твърдим, че науката е жизненоважна? Това е изтъркана хипнопедична мъдрост.

— Три пъти седмично между тринадесет и седемнадесетгодишна възраст — вметна Бърнард.

— А цялата тази пропаганда в полза на науката, която вършим в Института...?

— Да, но коя наука? — попита присмехулно Мустафа Монд. — Вие не сте изучавали точни науки, така че не можете да прецените. А навремето аз бях доста добър физик. Дори прекалено добър — достатъчно добър, за да осъзная, че нашата наука е чисто и просто една готварска книга с общоприета теория на готвенето, която никой няма право да оспорва, плюс списък с рецепти, към който не може да са прибави нищо без специално разрешение от главния готвач. Сега главният готвач съм аз. Но някога бях любознателен млад чирак в кухнята. Опитах се да сготвя нещичко по моя собствена рецепта. Извън общоприетата теория, по непозволена рецепта. Всъщност опитах се да се занимавам с малко истинска наука. — Той замълча.

— И какво стана? — попита Хелмхолц Уотсън.

Контрольорът въздъхна.

— Стана горе-долу онова, което ще стане и с вас, младежи. Едва не ме изпратиха на един остров.

Тези думи подтикнаха Бърнард към ожесточени и непристойни действия.

— Мен ли ще изпратите на остров? — Той скочи на крака, пресече с бърза стъпка стаята и ръкомахайки, застана пред Контрольора.

— Защо ще ме изпращате? Аз не съм направил нищо. Те са виновни. Кълна се, че те са виновни. — И той посочи обвинително Хелмхолц и Дивака. — О, моля ви, не ме изпращайте в Исландия. Обещавам, че ще се държа прилично. Дайте ми още една възможност. Умолявам ви, дайте ми още една възможност. — Той се заля в сълзи. — Уверявам ви, че те са виновни — хълцаше. — Само не в Исландия. О, моля ви, Ваше фордорodie, моля ви... — И в пристъп на раболепие той се строполи на колене пред Контрольора. Мустафа Монд се помъчи да го накара да се изправи, но Бърнард упорствуваше в своето унижение; потокът от думи се лееше неуморно. Накрая се наложи Контрольорът да позвъни за четвъртия си секретар.

— Доведете трима души — нареди той — и отведете господин Маркс в някоя спалня. Вапоризирайте го хубавичко със сома, сложете го да си легне и го оставете да поспи.

Четвъртият секретар излезе и се завърна с трима лакеи близнаци в зелени ливреи. Бърнард, който продължаваше да крещи и хълца, бе изведен навън.

— Като то слушаш, все едно че ще го убиват — рече Контрольорът, когато вратата се затвори. — А ако имаше капчица разум, щеше да разбере, че това наказание е всъщност награда. Изпращат го на остров. А това означава, че го изпращат на място, където ще срещне едни от най-интересните мъже и жени на света. Всички онези, чието самосъзнание по една или друга причина се е развило прекалено много, за да могат вече да се приспособят към обществения живот. Всички хора, които не са доволни от общоприетия порядък, които имат свои собствени, самостоятелни идеи. С една дума, всички, които представляват нещо. Почти ви завиждам, господин Уотсън.

Хелмхолц се засмя.

— В такъв случай защо и вие не сте на някой остров?

— Защото в края на краищата предпочетох това тук — отговори Контрольорът. — Беше ми предоставено право на избор: да бъда

изпратен на някой остров, където бих могъл да продължа своите чисто научни занимания, или да бъда взет на стаж в Съвета на вселенските Контрольори с перспективата след време да стана Контрольор. Избрах втората възможност и зарязах науката. — Той направи кратка пауза и добави: — Понякога съжалявам за науката. Щастието е жесток господар — особено щастието на другите. По-жесток господар и от истината, ако обучението не ти е внушило да го приемаш безропотно. — Той въздъхна, отново млъкна и после продължи с по-бодър тон: — Да, дългът си е дълг. Човек не може да се съобразява със собствените си предпочитания. Аз се интересувам от истината. Обичам науката. Но истината е заплаха, а науката е опасност за Обществото. Толкова е опасна, колкото и благотворна. Науката ни осигури най-устойчивото равновесие в историята. В сравнение с нас дори равновесието в Китай е било безнадеждно несигурно; даже и първобитните матриархати са били по-неустойчиви от нас. И всичко това, повтарям, благодарение на науката. Ние обаче не можем да позволим на науката да унищожи извършената от самата нея добра работа. Ето защо ограничаваме така усърдно размаха на нейните изследвания — ето защо едва не бях изпратен на остров. Ние не позволяваме на науката да се занимава с нищо друго освен с най-неотложните проблеми на деня. Всякакви други изследвания усърдно се обезсърчават. Любопитно е — продължи той след кратка пауза — да се прочете какво са писали за научния прогрес по времето на Нашия Форд. Изглежда, са си въобразявали, че научният прогрес може да бъде оставен да се развива до безкрайност, независимо от всичко останало. Знанията са били най-висше благо, а истината — върховна ценност; всичко останало било второстепенно и маловажно. Въпреки че още по онова време представите започнали да се променят. Нашият Форд сам е извършил изключително много, за да премести ударението от истината и красотата върху удобството и щастието. Това преместване било наложено от масовото производство. Именно всеобщото щастие кара колелетата да се въртят безотказно, докато истината и красотата не могат. И естествено, щом масите завземели политическата власт, тогава само щастието, а не истината и красотата, било от значение. Но въпреки всичко все още се разрешавали неограничените научни изследвания. Хората продължавали да говорят за истината и красотата така, сякаш те били върховни блага. И така чак до започването на Деветгодишната война.

Войната обаче ги накарала да запяят съвсем друга песен. Какъв бил смисълът на истината, красотата или знанието, когато навсякъде наоколо ти ваят антраксови бомби? Именно тогава, след Деветгодишната война, за първи път бил наложен контрол върху науката. По онова време хората били готови да подложат на контрол дори и желанията си. Всичко — само за да имат спокоен живот. И оттогава ние непрекъснато контролираме. Това, естествено, не повлия благоприятно на истината. Но пък повлия добре на щастието. Човек не може да получи нещо без нищо. За щастието трябва да се плаща. И вие ще си платите за него, господин Уотсън — ще платите, щом толкова много се интересувате от красотата. Аз се интересувах прекалено много от истината и също платих.

— Но *вие* не *сте* отишли на остров — рече Дивакът, нарушавайки проточилото се дълго мълчание.

Контрольорът се усмихна.

— Точно с това и платих. Като избрах да служа на щастието. Щастието на другите — не моето собствено. Добре, че — добави той след известна пауза — на този свят има толкова много острови. Нямам представа как бихме се справили без тях. Може би щяхме да ви натикаме до един в камерата за безболезнено убиване на болни животни. Между впрочем, господин Уотсън, дали би ви допаднал тропическият климат? Маркизките острови, да речем, или Самоа? Или пък нещо по-освежително?

Хелмхолц се надигна от пневматичното си кресло.

— Бих предпочел крайно неблагоприятен климат — отговори той. — Убеден съм, че може да се пише, по-добре при по-неблагоприятен климат. Ако има повечко ветрове и бури например...

Контрольорът кимна в знак на одобрение.

— Вашата сърцатост ми допада, господин Уотсън. Наистина много ми допада. Точно толкова, колкото и официално я порицавам. — Той се усмихна. — Какво бихте казали за Фолкландските острови?

— Да, мисля, че са подходящи — отговори Хелмхолц. — А сега, ако нямате нищо против, ще отида да видя какво прави горкичкият Бърнард.

[1] „Бурята“, д. III, сц. 2. Б.пр. ↑

[2] „Макбет“, д. V, сц. 3. Б.пр. ↑

ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА

— Изкуството, науката — май сте платили доста висока цена за вашето щастие — рече Дивакът, когато останаха насаме. — Има ли и още!

— Ами религията, естествено — отговори Контрольорът. — Допреди Деветгодишната война е съществувало нещо, наричано бог. Колко забравям, вие сигурно знаете всичко за бога.

— Е... — Дивакът се поколеба. Искаше му се да каже нещо за самотата, за нощта, за високото скалисто плато, бялвало се на лунната светлина, за бездната и скока в непрогледната тъмнина, за смъртта. Искаше му се да говори, но не намираше думи. Такива думи нямаше и в Шекспир.

Контрольорът междуременно бе отишъл в другия край на стаята и отключваше един огромен сейф, вграден в стената между лавиците с книги. Тежката врата се отвори.

— Това е тема — заговори той, като ровеше из мрачната вътрешност на сейфа, — която винаги ме е интересувала изключително много. — Той извади дебел черен том. — Това например сигурно никога не сте чели.

Дивакът пое книгата.

— „Свещена Библия или книгите на Вехтия и Новия завет“ — прочете той на глас от заглавната страница.

— Нито пък тази. — Това бе тънка книжка без подвързия.

— „Подражанието на Христос“.

— Нито тази. — Той му подаде още един том.

— „Многообразието на религиозния опит“. От Уилям Джеймс^[1].

— А имам и още много други — продължи Мустафа Монд, като отново седна на мястото си. — Цяла колекция от стари порнографски книги. Бог — в сейфа, Форд — по лавиците. — Той посочи с усмивка към откритата си библиотека — към лавиците с книги и рафтовете, пълни с бобини за машини за четене и звукозаписни ролки.

— Но щом вие знаете за бог, защо тогава не им разкажете и на тях? — попита възмутено Дивакът. — Защо не им дадете книгите, в които се говори за бог?

— По същата причина, поради която не им давам и „Отело“ — те са овехтели, в тях се говори за бог отпреди стотици години. А не за сегашния бог.

— Но бог не се променя.

— Хората обаче се променят.

— И каква е разликата?

— Разликата е от земята до небето — отвърна Мустафа Монд. Той отново стана и отиде при сейфа. — Навремето е живял един човек на име кардинал Нюман^[2] — рече той. — Кардинал — възкликна той между другото — е било нещо от рода на Обществения архипеснопоец.

— „Аз, Пандулф, кардинал на дивния Милано.“^[3] Чел съм за тях в пиесите на Шекспир.

— Разбира се, че сте чели. Та, както ви казах, навремето живял един човек на име кардинал Нюман. А, ето и книгата! — Той я извади. — А щом взех нея, ще взема и ето тази книга. Тя е написана от един човек, който се нарича Мен дьо Бيران. Бил е философ, ако имате представа какво е означавало това.

— Човек, който сънува по-малко неща, отколкото има по земята и небето^[4] — изрече незабавно Дивакът.

— Точно така. След малко ще ви прочета едно от нещата, които той наистина е сънувал. Междувременно чуйте какво е казал този стар Обществен архипеснопоец. — Той отвори книгата на мястото, обозначено с листче, и зачете: „Ние принадлежим на себе си толкова, колкото ни принадлежи онова, което притежаваме. Ние не сме сътворили себе си и не можем да властвуваме над себе си. Ние не сме господари на самите себе си. Ние сме собственост на Бога. И нима нашето щастие не се състои в това, че разбираме този въпрос именно така? Нима ще изпитаме някакво щастие или успокоение, ако смятаме, че принадлежим на себе си? Така може да си мислят младите и преуспелите. Те може да си мислят, че е велико нещо да правят всичко, както на тях им се струва, посвоему — да не зависят от никого, — да не трябва да мислят за нищо незримо, да живеят без досадата на неизменната благодарност, неизменната молитва, без неизменното

съобразяване на делата си с нечия чужда воля. Но с течение на времето те, както и всички люде, ще открият, че независимостта не е създадена за човека — че тя е нещо неестествено, че е полезна само за кратко време, но че с нея няма да стигнем благополучно до своя край...“ — Мустафа Монд направи пауза, остави първата книга и като взе другата, запрелиства страниците. — Да вземем това например — рече той с плътния си глас и отново зачете: — „Човек остарява, той усеща в себе си онова присъщо чувство на немощ, отпуснатост и неразположение, които съпътствуват напредналата възраст; и като се чувства така, той си въобразява, че е нещо болнав, приспивайки страховете си с мисълта, че това му окаяно състояние се дължи на някаква причина, която е у самия него и от която той се надява да се избави като от всяко друго заболяване. Напразни упования! Тази болест е старостта и какво ужасно заболяване е тя! Говори се, че именно страхът от смъртта и от онова, което идва след нея, кара хората, чиито години напредват, да се обръщат към религията. Собственият ми опит обаче е изградил у мен убеждението, че религиозното чувство е склонно да се развива, независимо от подобни терзания и упования, когато ние започнем да стареем; да се развива, защото щом страстите утихнат, щом въображението и чувствителността по-рядко се възбуждат и стават по-трудно възбудими, на нашия разум му олеква в работата; вече не го замъгляват образите, желанията и развлеченията, които са го погълвали преди; след което бог се появява сякаш иззад облак — нашата душа започва да чувства, да вижда, обръща се към източника на всичката тази светлина — обръща се естествено и неизбежно, защото сега, когато всичко, що е придавало на света на чувствата живот и очарование, е започнало вече да изтича от нас, когато осезаемото съществуване не се подкрепя повече, нито от вътрешни, нито от външни впечатления, ние усещаме потребността да се облегнем на нещо непоклатимо, нещо, което никога няма да ни подведе — някаква реалност, абсолютна и вечна истина. Да, ние неизбежно се обръщаме към Бог, защото това религиозно чувство е по своята същност толкова чисто и така сладостно за душата, която го изпитва, че то ни обезщетява за всички други наши загуби.“ — Мустафа Монд затвори книгата и се облегна в креслото. — Едно от многото неща по земята и небето, за което тези философи даже и не са сънували (той описа широк кръг с ръка), сме ние, съвременният свят.

„Можеш да си независим от бога единствено ако се радваш на младост и благоденствие, с независимост няма да стигнеш благополучно до своя край...“ И така, сега ние се радваме на младост и благоденствие до края на живота си. Какво следва от това? Очевидно, че ние можем да сме независими от бога. „Религиозното чувство ще ни обезщети за всички наши загуби.“ Но ние нямаме никакви загуби, за които трябва да бъдем обезщетени — следователно религиозното чувство е безполезно. И защо трябва да търсим заместител на младежките си страсти, когато тези младежки страсти никога не угасват в нас? Или заместител на развлеченията, когато продължаваме да вършим до последния си час всички младежки щуротии? Защо ни е потребен покой, когато нашите умове и тела продължават да изпитват удоволствие, когато са в движение, или пък утеха, щом си имаме сома? Или пък нещо непоклатимо, ЩОМ СИ имаме нашия обществен порядък?

— Тогава според вас излиза, че няма бог, така ли?

— Не, според мен твърде вероятно е да има.

— Тогава защо...?

Мустафа Монд го прекъсна.

— Но той се разкрива по различни начини на различните хора. Допреди Деветгодишната война се е разкривал такъв, какъвто е описан в тези книги. Сега...

— Как се разкрива сега? — попита Дивакът.

— Ами, разкрива се като отсъствие, сякаш изобщо не го е имало.

— Грешката е ваша.

— Наречете го грешка на цивилизацията. Бог не е 1 вместим с машините и научната медицина, и всеобщото щастие. Човек трябва да направи своя избор. Нашата цивилизация избра машините и медицината, и щастieto. Ето защо трябваше да държа под ключ в сейфа тези книги. Те са неприлични. Хората ще бъдат потресени, ако...

Дивакът го прекъсна.

— Но нима не е *естествено* да чувствуваш, че има бог?

— По същия начин можете да попитате дали не е естествено човек да си закопчава панталоните с ципове? — рече язвително Контрольорът. — Напомняте ми за още един от онези древни мислители на име Брамбли^[5]. Той определил философията като изнамиране на неоснователни причини за онова, в което човек вярва

инстинктивно. Като че ли човек е вярвал в нещо инстинктивно! Човек вярва в нещата, защото е обучаван да вярва в тях. Изнамирането на неоснователни причини за онова, в което човек вярва, поради други неоснователни причини — ето това е философията. Хората вярват в бог, защото са били обучавани да вярват в бог.

— Но въпреки това — упорствуваше Дивакът — съвсем естествено е да вярваш в бог, когато си сам — съвсем сам в нощта и си мислиш за смъртта...

— Сега обаче хората никога не остават сами — рече Мустафа Монд. — Ние ги заставяме да ненавиждат самотата и уреждаме живота им така, че е почти невъзможно някога да се почувствуват самотни.

Дивакът кимна мрачно. В Малпаис бе страдал, защото го бяха изолирали от обществения живот на публото, в цивилизован Лондон страдеше, защото изобщо не можеше да избяга от този обществен живот, никога не можеше да остане съвсем сам.

— Помните ли онзи откъс от „Крал Лир“? — обади се най-сетне Дивакът.

... Боговете

*във своята върховна справедливост
превръщат жаждата ни за наслади
в оръдие за мъки. Мракът, в който
баща ми те зачена, угаси
светлика му...*

— А Едмънд отговаря, спомняте ли си — той е ранен и умира: „Така е. Колелото направи пълен кръг. И аз съм мъртъв!“^[6] Сега какво ще кажете? Изглежда, има бог, който управлява нещата, наказва и възнаграждава?

— А дали има наистина? — попита на свой ред Контрольорът. — Можете да се отдадете на колкото си искате „жажди за наслада“ с някое бесплодно момиче, без да се излагате на риска любовницата на сина ви да ви избодете очите. „Колелото направи пълен кръг. И аз съм мъртъв.“ Но къде би бил Едмънд в наши дни? Ще си седи в някое пневматично кресло, прегърнал през кръста някое момиче, ще си смуче секс-стимулираща дъвка и ще си гледа емоцилми. „Боговете в

своята върховна справедливост.“ Няма съмнение, че са справедливи. Но техният сборник от закони се диктува в крайна сметка от хората, които организират Обществото; Провидението се съобразява с хората.

— Сигурен ли сте? — попита Дивакът. — Напълно сигурен ли сте, че онзи Едмънд в пневматичното кресло не е точно толкова наказан, колкото и Едмънд, който е ранен и загива от загуба на кръв? „Боговете в своята върховна справедливост.“ Нима те не са използвали неговата „жажда за наслади“ като средство да го унижат?

— Като какъв да го унижат? Като щастлив, трудолюбив гражданин — потребител на стоки, той е безупречен. Естествено, ако изберете не нашите, а някои други норми, тогава вероятно бихте могли да кажете, че е унижен. Но човек трябва да се придържа към един сбор от основни принципи. Не можете да играете електромагнитен голф по правилата на Палаво центрофужно кученце.

*— ... Но стойността зависи
не само от вкуса и склонността
на оценителя, но и от туй
какви са качествата на предмета...^[7]*

— рече Дивакът.

— Хайде, хайде! — възпротиви се Мустафа Монд. — Не смятате ли, че отиваме твърде далече?

— Ако сте позволили на себе си да мислите за бог, тогава няма да си позволявате да бъдете унижавани посредством „жажда за наслади“. Щяхте да имате причина да понасяте нещата търпеливо и да действувате храбро. Виждал съм това у индианците.

— Сигурно сте го виждали — каза Мустафа Монд. — Само че ние не сме индианци. Изобщо не е необходимо един цивилизован човек да понася нещо, което е крайно неприятно. А що се отнася до действуването — Форд изобщо е забранил на цивилизования човек тази мисъл да се мярка в главата му. Целият обществен порядък би рухнал, ако хората започнат да действуват посвоему.

— А какво ще кажете тогава за себеотрицанието? Ако имахте бог, щяхте да имате основание за себеотрицание.

— Но индустриалната цивилизация е възможна само тогава, когато няма себеотрицание. Пълно задоволяване на собствените желания, наложени от хигиената и икономиката. В противен случай колелетата ще спрат да се въртят.

— Тогава ще имате причина за целомъдрие! — каза Дивакът, като още докато изговаряше тези думи, поруменя.

— Но целомъдрието означава страст, целомъдрието означава неврастения. А страстта и неврастенията означават неустойчивост. А неустойчивостта означава край на цивилизацията. Не може да съществува трайна цивилизация без по-силна „жажда за наслади“.

— Но бог е причината за всичко благородно и прекрасно, и героично. Ако имахте бог...

— Скъпи ми приятелю — прекъсна го Мустафа Монд, — цивилизацията няма абсолютно никаква нужда от благородство и героизъм. Тези неща са симптоми за политическа некадърност. В едно правилно организирано общество като нашето никой няма възможност да бъде благороден или героичен. Условията трябва да станат изцяло неустойчиви, за да възникне такава възможност. Там, където има войни, където има раздвоена вярност, където има изкушения, на които трябва да се устоява, любими хора, за които трябва да се биеш или защитаваш — там очевидно благородството и героизмът имат известен смисъл. Но в наши дни изобщо няма войни. Ние полагаме най-ревностно усърдие да ви предпазим да не обиквате някого много дълбоко. Изобщо не съществува подобно нещо като раздвоена вярност, всички вие сте така обучени, че можете да вършите единствено онова, което трябва да вършите. А онова, което трябва да вършите, е, общо взето, толкова приятно, на толкова много естествени импулси е дадена зелена улица, че всъщност няма съблазни, на които трябва да се устоява. А ако някога, по някаква нещастна случайност се случи нещо неприятно — е, тогава винаги имате сома, която да ви отведе на излет надалеч от действителността. И винаги имате подръка сома, която да успокои яростта ви, да ви помири с враговете ви, да ви направи кротки и търпеливи. В миналото човек е можел да постигне всичките тези неща само с огромни усилия и след дългогодишно упорито нравствено възпитание. А сега само поглъщате две-три половинграмови таблетки и готово. Сега вече всеки може да бъде добродетелен. Можете да

носителите поне половината от своята нравственост в шишенце. Християнство без сълзи — ето това е сомата.

— Но сълзите са необходими. Не си ли спомняте какво казва Отело?

*„Ако след всяка буря във морето
такъв покой настъпва, нека духат
тъй силно вихрите и да събудят
самата смърт...“^[8]*

Има една приказка за Девојката от Мацаки, която един от старците индианци ни разказваше. Младежите, които искали да се оженят за нея, трябвало сутрин да копят в градината ѝ. Изглеждало лесно — но там имало мухи и комари, и то вълшебни. Повечето от младежите не могли да понесат ухапването и жиленето. Но онзи момък, който издържал, той се оженил за девојката.

— Очарователно! Но в цивилизованите страни — рече Контрольорът — можеш да обладаваш момичета и без да им копаеш, а и няма нито мухи, нито комари, които да те хапят. Ние се отървахме от тях преди много векове.

Дивакът кимна навъсено.

— Отървали сте се от тях. Да, това е точно във ваш стил. Да се отървателите от всичко неприятно, вместо да се научите как да го понасяте.

*... Дали е по-достойно да понасяш
стрелите на свирепата съдба,
или обнажил меч, да се опълчиш
срещу море от мъки и в таз битка
да ги зачеркнеш всички?...^[9]*

Но вие не правите нито едното, нито другото. Нито понасяте, нито се опълчвате. Вие просто премахвате стрелите и меча. Колко по-лесно!

Спомнил си за майка си, той внезапно млъкна. В стаята си на тридесет и седмия етаж Линда бе плавала в море от пеещи светлини и благоухаещи ласки — бе отплавала извън пространството и времето, извън затвора на своите спомени, от навиците си, от остарялото си и отпуснато тяло. А Томакин, бившият Директор на Центъра за инкубация и обучение, Томакин бе все още на излет — на излет, далеч от унижението и болката, в един свят, където не би могъл да чуе онези думи, онзи подигравателен смях; където не можеше да види противното лице, да усети влажните и увиснали ръце около шията си; в един красив свят...

— Онова, от което имате нужда — продължи Дивакът, — е нещо със сълзи, за разнообразие. Тук всичко е прекалено евтино.

(„Двадесет и половина милиона долара! — бе възразил Хенри Фостър, когато Дивакът му бе казал това. — Двадесет и половина милиона — толкова струва Новият център за обучение. И нито цент по-малко.“)

*— ... плези се на всички
превратности и своята тлен излага
на случай и на смърт заради празна
черупка от яйце...^[10]*

Не намирате ли някакъв смисъл в това? — попита той и вдигна поглед към Мустафа Монд. — Независимо от бог, макар че, разбира се, бог ще е причината за всичко това? Няма ли някакъв смисъл в това да се живее сред опасности?

— В това има огромен смисъл — отговори Контрольорът. — Дейността на надбъбречните жлези на мъжете и жените трябва да се стимулира от време на време.

— Какво? — попита, без да разбира, Дивакът.

— Това е едно от условията за безупречно здраве. Ето защо ние направихме задължително лечението С.Б.С.

— Лечението С.Б.С. ли?

— Симулиране на буйни страсти. Редовно, веднъж месечно. Насищаме целия организъм с адреналин, който е абсолютен физиологичен еквивалент на страха и гнева. Всички ободряващи

ефекти на това да умреш като Дездемона и да убиеш като Отело, без обаче каквито и да било неудобства.

— Но аз обичам неудобствата.

— А ние — не! — каза Контрольорът. — Ние предпочитаме да действуваме удобно.

— Аз обаче не искам удобства. Искам бог, искам поезия, искам истински опасности, искам свобода, искам доброта. Искам грях.

— Всъщност — заключи Мустафа Монд — вие искате да ви се признае правото да бъдете нещастен.

— Точно така — рече Дивакът предизвикателно, — искам да ми се признае правото да бъда нещастен.

— Да не споменаваме правото да остарееете, да погрознееете, да изнемоощееете, правото да заболееете от сифилис или от рак, правото да гладувате, правото да въшлясате, правото да живеете в постоянен страх пред онова, което може да се случи през утрешния ден, правото да се заразите от тиф, правото да бъдете измъчван от всякакви болки. — Настъпи продължително мълчание.

— Да, искам да ми се признаят всичките тези права — каза найсетне Дивакът.

Мустафа Монд сви рамене.

— Да са ви честити! — рече той.

[1] Уилям Джеймс (1842–1910) — американски философ идеалист. Б.пр. ↑

[2] Кардинал Нюман (1801–1890) — английски теолог, автор на множество творби с религиозна тематика. Б.пр. ↑

[3] „Крал Джон“, д. III, сц. 1. Б.пр. ↑

[4] По думите на Хамлет (д. I, сц. II):

*Да, има на земята и небето
неща, Хорацио, които нашта
нещастна философия не е дори сънувала.*

↑
[5] Франсис Брадли (1846–1924) — английски философ идеалист. Б.пр. ↑

- [6] „Крал Лир“, д. V, сц. 3. Б.пр. ↑
- [7] „Троил и Кресида“, д. II, сц. 2. Б.пр. ↑
- [8] „Отело“, д. II, сц. 1. Б.пр. ↑
- [9] „Хамлет“, д. III, сц. 1. Б.пр. ↑
- [10] „Хамлет“, д. IV, сц. 4. Б.пр. ↑

ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА

Вратата бе открената; те влязоха.

— Джон!

От банята се разнесе неприятен характерен звук.

— Нещо лошо ли има? — извика Хелмхолц.

Отговор не последва. Неприятният звук се повтори и потрети; настъпи тишина. После се щракна, вратата на банята се отвори и се появи Дивакът, силно пребледнял.

— Ама че работа! — възкликна Хелмхолц загрижено. — Та ти наистина изглеждаш много зле, Джон!

— Да не си ял нещо, което не ти понася? — попита Бърnard.

Дивакът кимна.

— Похапнах си цивилизация.

— Какво?

— Тя ме отрови, аз съм омърсен. А след това — добави той приглушено — изядох собственото си безчестие.

— Добре де, но какво точно...? Та нали ти току-що...?

— Сега се пречиствам — рече Дивакът. — Пих горчица с топла вода.

Двамата го зяпнаха изумено.

— Да не искаш да кажеш, че ти си предизвикал това нарочно? — попита Бърnard.

— Индианците винаги така се пречистват. — Той седна и прекара с въздишка длан по челото си. — Ще си почина няколко минути — каза той. — Много съм уморен.

— Не се изненадвам — рече Хелмхолц. И като помълча, добави вече с по-друг тон. — Ние дойдохме да се сбогуваме. Утре заран заминаваме.

— Да, утре заминаваме — каза Бърnard, по чието лице Дивакът забеляза ново изражение на решително примирие. — И между другото, Джон — продължи той, като се наведе напред и положи ръка върху коляното на Дивака, — искам да ти кажа колко много съжалявам за

случилото се вчера. — Той поруменя. — Колко се срамувам — продължи той въпреки потрепването на гласа си, — колко наистина...

Дивакът го прекъсна и като взе ръката му, нежно я стисна.

— Хелмхолц беше толкова мил към мен — продължи Бърнард след кратко мълчание. — Ако не беше той, щях...

— Хайде, хайде! — запротестира Хелмхолц.

Настъпи мълчание. И въпреки тъгата си, и дори именно поради нея, защото тъгата им бе израз на тяхната взаимна обич — тримата млади мъже бяха щастливи.

— Тази сутрин посетих Контрольора — заговори най-сетне Дивакът.

— Защо?

— За да го попитам дали не може да отида на островите с вас.

— И какво ти каза? — попита нетърпеливо Хелмхолц.

Дивакът поклати глава.

— Не пожела да ми разреши.

— И защо?

— Каза, че искал да продължи експеримента. Но проклет да съм — добави Дивакът с внезапен прилив на ярост, — проклет да съм, ако им се дам да си правят експерименти с мен. Ако ще да ме молят всичките контрольори в света. Утре аз също се махам.

— Но къде? — попитаха едновременно и двамата. Дивакът сви рамене.

— Където и да е. Все ми е едно. Стига да мога да съм сам.

От Гилдфорд въздушното трасе от Лондон към провинцията следваше долината Уей до Годалминг, след това минаваше над Милфорд и Уитли, продължаваше до Хейзълмиър и оттам през Питърсфийлд към Портсмът. Почти успоредно с него въздушното трасе от провинцията към Лондон минаваше над Уорпълсдън, Тонгам, Пътнам, Елстед и Грейшот. Между Хогсбек и Хайндхед имаше отсечки, където двете трасета се доближаваха едно до друго на около шест-седем километра. Разстоянието бе прекалено малко за невнимателни летци — особено нощем или когато са взели половин грам сома в повече. Ставаха катастрофи. И то тежки. Ето защо бе решено да се отклони трасето за Лондон с няколко километра на запад. Между Грейшот и Тонгам четири изоставени авиофара маркираха

посоката на старото авиотрасе Портсмът — Лондон. Небето над тях бе притихнало и пусто. Сега обаче над Селборн, Бордън и Фарнам непрестанно бръмчаха и бучаха вертолети.

Дивакът бе избрал за своето отшелничество стария фар на билото на хълма между Пътнам и Елстед. Стоманенобетонната сграда бе в отлично състояние — бе дори прекалено уютна, си бе помислил Дивакът, когато за пръв път огледа мястото, дори прекалено цивилизовано-люксово. Той успокои съвестта си, като си обеща за компенсация още по-строга самодисциплина и още по-дълбоки и усърдни пречиствания. Първата нощ, която прекара в убежището си, беше умишлено безсънна. Прекара я на колене, в молитва, отправена ту към небесата, които злодеят Клавдий от „Хамлет“ бе молил за прошка, ту на езика зунни към Авонавилона, ту към Исус и Пуконг, ту към собственото си свещено животно закрилник — орела. От време на време разперваше ръце, сякаш се намираще на кръста, и ги държеше дълги минути така, терзан от болка, която постепенно се усилваше, докато се превръщаше в трепетно и мъчително страдание; държеше ги така, разпнат по своя воля на кръста, и си повтаряше през стиснати зъби (потта къпеше лицето му): „О, прости ми! О, пречисти ме! О, помогни ми да стана добродетелен!“ Отново и отново, докато от болка едва не загуби съзнание.

Когато утрото настъпи, той почувствува, че си е извоювал правото да се засели във фара — да, макар че на повечето прозорци все още имаше стъкла и макар че гледката от площадката бе толкова прекрасна. Защото първопричината да избере този фар се бе превърнала почти мигновено в причина да отиде някъде другаде. Той бе решил да живее тук, защото изгледът бе толкова красив, защото от тази удобна позиция сякаш гледаше към въплъщението на някакво божествено създание. Но кой бе той, че да си угажда с ежедневна и ежечасна гледка на прекрасното? Кой бе той, че да живее в зримото присъствие на бог? Той заслужаваше да живее единствено в някоя мръсна кочина, в някоя сляпа дупка под земята. Все още вдървен и изтръпнал от болка след дългата нощ на страдание, но именно поради тази причина вътрешно спокоен, той се изкачи на площадката на своята кула и обгърна с поглед обагрения от изгрева свят, в който отново си бе извоювал правото да живее.

На север хоризонтът свършваше до дългия варовиков хребет Хогсбек, иззад източния край на който се извисяваха кулите на седемте небостъргача, които образуваха Гилдфорд. Като ги забеляза, Дивакът направи гримаса, но с течение на времето трябваше да се примири с тях, защото нощем те блестяха весело в геометрични съзвездия или пък облени в светлина, сочеха тържествено със засиялите си пръсти (с жест, чието значение никой друг в Англия освен Дивака сега не разбираше) към неразгаданите тайнства на небесата.

В долината, която разделяше Хогсбек от песъчливия хълм, върху който се намираше фарът, Пътнам бе скромно девететажно селце със силози, птицеферма и малка фабрика за витамин Д. От другата страна на фара, в южна посока, се спускаха към низ от езерца дълги скатове, обрасли с пирен.

Зад тях, зад изпречилата се пред погледа гора, се издигаше четиринадесететажната кула на Елстед. Потънали в леката английска омара, Хайндхед и Селборн мамеха окоето към синкавата романтична далечина. Но не само далечината бе привлякла Дивака към този фар — близкото бе не по-малко примамливо от далечното. Горите, полянките с пирен и жълт прещип, скупчените тук-таме борове, блесналите езерца с приведените над тях брезички, с водните си лилии и ивиците тръстика — всичко това бе красиво, а за окоето, привикнало със скучния пейзаж на американската пустош, тази гледка бе зашеметяваща. Ами самотата! По цели дни тук изобщо не се мяркаше човешко същество. Фарът се намираше само на четвъртчасов полет от Чаринг Тий Тауър, но хълмовете на Малпаис едва ли бяха по-безлюдни от тази пустош на Съри. Тълпите, които ежедневно напускаха Лондон, го напускаха само за да играят електромагнитен голф или тенис. В Пътнам нямаше игрища за голф, най-близките риманови повърхности се намираха в Гилдфорд. Тук единствено привлекателни бяха цветята и пейзажът. И тъй като нямаше основателна причина да се идва тук, така и никой не идваше. Първите дни Дивакът си живееше сам, необезпокояван от никого.

По-голямата част от парите за лични разходи, които бе получил при пристигането си, бе отишла за обзавеждането на новия му дом. Преди да напусне Лондон, бе купил четири вискозно-вълнени одеяла, въже и канап, пирони, лепило, няколко инструмента, кибрит (въпреки че възнамеряваше да измайстори в най-скоро време свредел за

добиване на огън), няколко тенджери и тигани, две дузини пакетчета със семена и десет килограма пшеничено брашно. „Не, не брашнозаместител от синтетично нишесте и отпадъчно памуково брашно — бе настоял той. — Нищо че е по-хранителен!“ Но когато се стигна до комплексно-хормонални бисквити и витаминизиран говеждозаместител, той повече не бе в състояние да се съпротивлява срещу убедителността на продавача. Като гледаше сега консервните кутии, той горчиво се упрекваше за своята слабост. Гадни измишльотини на цивилизацията! Беше решил никога да не хапва от тях, даже и да умира от глад. „Това ще им е за урок“ — мислеше си отмъстително той. Това обаче щеше и на него да му е за урок.

Той си преброи парите. Надяваше се, че малкото, което му е останало, ще стигне да преживее зимата. А през пролетта градината му ще произвежда достатъчно, за да го направи независим от външния свят. Междувременно винаги щеше да се намери и дивеч. Бе видял много зайци, а в езерцата имаше водни птици. Залови се незабавно да си прави лък и стрели.

Близо до фара имаше ясени, а за стрели — цяла горичка от красиви стройни лескови фиданки. Започна с това, че повали един млад ясен, отрязва близо двуметрово стъбло без клони, обели кората и полака-лека одяла бялата дървена част така, както го бе учил Мицима, докато получи високата колкото себе си дъга — яка в удебелената среда, жилава и пъргава в изтънените краища. Работата му достави огромно удоволствие. След всички тези седмици на безделие в Лондон, където единствената работа, щом му потрябваше нещо, бе да натисне някой бутон или да завърти някоя ръчка, беше истинска наслада да вършиш онова нещо, което изисква умение и търпение.

Почти беше привършил дялкането на дъгата, когато осъзна сепнато, че пее — да пее! Все едно че изневиделица бе изненадал неприятно сам себе си и се бе уловил на местопрестъплението. Той виновно се изчерви. В края на краищата нали не бе дошъл тук, за да пее и да се забавлява. А за да избегне по-нататъшната зараза на мръсотията на цивилизования живот, за да се пречисти и да стане добродетелен, за да изкупи с труд грешките си. За свой ужас той осъзна, че, погълнат от дялкането на лъка, е забравил за клетвата си винаги да помни бедната Линда и своята убийствена жестокост към нея, както и онези гнусни близнаци, плъзнали като въшки по

тайнството на нейната смърт, които оскърбяваха със своето присъствие не само неговата мъка и покаяние, но и самите богове. Той се бе заклел да помни, бе се заклел непрекъснато да се отплаща. И ето го сега, навел се щастливо над своя лък, той си пее, пее си...

Той влезе в сградата, отвори кутията с горчица и сложи вода на огъня.

Половин час по-късно трима селскостопански работници делти-минус от една от пътнаските партии „Бокановски“, които случайно пътуваха с кола към Елстед, съзряха от билото на хълма за свое удивление младеж, застанал пред изоставения фар, съблечен до кръста, който сам си нанасяше удари с бич от възлести връвчици. По гърба му личаха аленочервени отвесни дири от бича, от които се стичаха тънки струйки кръв. Шофьорът на камиона спря встрани от пътя и заедно с двамата си спътници се втрени със зяпнали уста в това необикновено зрелище. Една, две, три — започнаха да броят ударите. След осмия младежът прекъсна самобичуването си, за да прибяга до края на горичката, където неистово заповръща. Когато свърши, взе бича и отново започна да си нанася удари. Девет, десет, единадесет, дванадесет...

— О, Форд! — прошепна шофьорът. И неговите близнаци споделяха чувствата му.

— Фордичко! — възкликнаха те.

Три дни по-късно подобно на налитащи върху мърша лешояди довтасаха репортерите.

Изсушен и заякчен над бавен огън от сурови дърва, лъкът бе готов. Сега Дивакът майстореше стрелите си. Тридесет лескови пръчки бяха издялкани и изсушени; в единия им край бяха набити остри гвоздейчета, а в другия — внимателно издълбана резка за тетивата. Една нощ бе предприел внезапен набег до птицефермата в Пътнам и сега разполагаше с достатъчно пера, за да подсигури цял арсенал от лъкове и стрели. Пристигналият първи репортер го завари точно когато поставяше перата на стрелите си. Със своите пневматични обувки мъжът се приближи безшумно зад гърба му.

— Добро утро, господин Дивак — поздрави той. — Аз съм представител на „Ауърли Рейдио“.

Стреснат, сякаш го бе ухапала змия. Дивакът скочи на крака, като разпиля във всички посоки стрелите, перата, бурканчето с лепило и

четката.

— Извинете ме — продължи репортерът с искрено разкаяние. — Не исках да... — Той докосна шапката си — алуминиевата си шапка във форма на кюнец, в която си носеше радиоприемника и предавателя. — Извинете ме, че не я свалям — продължи той. — Малко е тежичка. И така, както вече ви казах, — съм представител на вестник „Ауърли Рейдио“...

— Какво искате? — попита начумерено Дивакът. Репортерът си възвърна най-подкупващата усмивка.

— Ами да, разбира се, нашите читатели ще бъдат най-дълбоко заинтересувани... — Той килна глава на една страна, усмивката му стана почти кокетна. — Само няколко думички от вас, господин Дивак. — И светкавично, със серия ритуални жестове, той размота две жици, свързани с портативния акумулатор, закопчан около кръста му, мушна ги едновременно от двете страни на алуминиевия кюнец, докосна някаква пружинка на върха му и нагоре се стрелна антена; докосна друга пружинка отпред, на периферията, и подобно на пружинено човече от кутийка изскокна микрофон и увисна във въздуха на една педя от носа му; нахлузи чифт слушалки на ушите си, натисна някакъв бутон от лявата страна на шапката — и отвътре се разнесе слабо като на оса жужене; завъртя някакво копче отдясно и жуженето бе прекъснато от хриптене като при прислушване на болни гърди и пукот от хълцане и пресекливо цвърчене.

— Ало! — заговори той към микрофона. — Ало, ало... — Неочаквано в кюнеца иззвъня звънец. — Ти ли си, Едзъл? Обажда се Примо Мелън. Да, пипнах го. Сега господин Дивакът ще вземе микрофона и ще каже няколко думи. Нали така, господин Дивак? — Той вдигна очи към Дивака и пусна още една от онези свои чаровни усмивчици. — Само кажете на нашите читатели защо сте дошли тук. Какво ви накара да напуснете Лондон (Не прекъсвай връзката, Едзъл!) толкова ненадейно. И, разбира се, разкажете ни за този бич. (Дивакът се сепна. Откъде ли знаеха за бича?) Всички сме луди да узнаем нещо за бича. И след това кажете нещо за Цивилизацията. Да кажем, нещо от този род: Какво ми е мнението за цивилизованото момиче? Само няколко думички — нищо повече...

Дивакът се подчини със смущаваща педантичност. Той изрече точно пет думи и нито една повече — пет думи, същите онези, които бе казал на Бърнард по адрес на Кентърбърийския обществен архипеснопоец.

— *Хани! Сонс есо це-на!* — И като сграбчи репортера за рамото, рязко го завъртя (задните части на младия човек се оказаха примамлива мишена), прицели се и с всички сила и точност на футболен шампион му заби изумителен ритник.

Осем минути по-късно из улиците на Лондон се продаваше новият брой на „Ауърли Рейдио“. „ОПАШНАТА КОСТ НА РЕПОРТЕРА ОТ «АУЪРЛИ РЕЙДИО» НАТЪРТЕНА ОТ РИТНИКА НА ТАЙНСТВЕНИЯ ДИВАК“ — крещяха заглавията от първа страница. „СЕНЗАЦИЯ В СЪРИ“.

„Сензация даже и в Лондон“ — помисли си репортерът, когато при завръщането си прочете тези думи. И дори нещо повече — доста болезнена сензация. Той внимателно се намести на стола, за да обядва.

Необезсърчени от предупредителното натъртване на опасната кост на своя колега, други четирима репортери, представящи нюйоркския „Таймс“, франкфуртския „Фор Дайменшънъл Кънтинюъм“, „Фордиън Сайънс Монитор“ и „Делта мирър“ посетиха още същия следобед фара и бяха посрещнати с прогресивно нарастваща свирепост.

— Неуже глупак! — провикна се от безопасно разстояние, като продължаваше да разтрива задните си части, репортерът от „Фордиън Сайънс Монитор“. — Защо не взимаш сома?

— Махайте се! — Дивакът размаха юмрук.

Другите отстъпиха няколко крачки назад и отново се обърнаха към него.

— Злото ще престане да съществува, ако вземеш два грама.

— *Кохаква ияттокаяй!* — Тонът бе заплашително-подигравателен.

— Болката е самоизмама.

— О, така ли било? — възкликна Дивакът и като грабна една дебела лескова тояга, тръгна напред.

Репортерът от „Фордиън Сайънс Монитор“ хукна към вертолета си.

След това Дивакът бе оставен за известно време на спокойствие. Няколко хеликоптера долетяха и започнаха да кръжат нахално-любопитно около кулата. Той пусна една стрела към досадно най-близкия от тях. Тя прониза алуминиевия под на кабината — разнесе се остър писък и машината се понесе шеметно нагоре с цялото ускорение, което можеше да ѝ осигури нейни: свръхдвигател. Останалите след това летяха на почетно разстояние. Без да обръща внимание на досадното им бръмчене (във въображението си той се оприличаваше на един от кандидатите на Девојката от Мацаки, непоколебим и упорит сред крилатата сган), Дивакът прекопаваше своята бъдеща градина. След известно време на крилатите твари очевидно им стана скучно и те отлетяха — часове наред небето над главата му остана празно и ако изключим чучулигите, съвсем тихо.

Беше душно и знойно, въздухът бе наелектризиран. Беше копал цяла сутрин и сега си почиваше, изтегнал се на пода. И внезапно мисълта за Линайна оживя; Линайна — гола и осезаема, която шепне „Миличък!“ и „Обгърни ме с ръце!“ — застанала по обувки и къси чорапки, благоухаеща. Проклетата блудница! Но, ооо, ръцете ѝ, обвили шията му, повдигащите се нагоре гърди, устните ѝ! „Тогава вечността бе в моите, устни, висше блаженство — във изгъва на веждите ми...“ Линайна! Не, не, не, не! Той скочи на крака и както си беше полугол, се втурна навън. В края на обраслата с пирен пустош растяха посивели хвойнови храсти. Той се хвърли насреща им и прегърна не гладкото тяло на своите възжелания, а наръч зелени остриета. Прободоха го хиляди остри иглички. Помъчи се да мисли за горката Линда, бездиханна и безмълвна, с ръце, които искат да сграбчат въздуха, и с неизказания ужас в очите. Горката Линда, която той се бе заклек да помни. Но него все още го преследваше присъствието на Линайна. Линайна, която си бе обещал да забрави. И въпреки бодящите хвойнови игли тръпнещата му плът я усещаше ясно, неизбежно осезаема. „Миличък, миличък... И щом и ти си ме желаел, защо тогава не ми...“

Бичът висеше на един гвоздей до вратата, готов да се развърти при нашествието на репортерите. Побеснял от ярост, Дивакът се втурна вътре в къщата, грабна го и замахна. Възлестите връвчици се впиха в плътта му.

— Блудница! Блудница! — крещеше той при всеки удар, сякаш (о, как неистово копнееше несъзнателно това да е така) шибаше с бича Линайна — белокожата, топла, ухаеща, презряна Линайна. — Блудница! — И добави с отчаян глас: — О, Линда, прости ми. Прости ми, боже! Аз съм лош. Аз съм грешен. Аз съм... Не, не, ти, блуднице, блуднице!

От умело измайстореното си скривалище в гората, разположено на триста метра от фара, Дарвин Бонапарт, най-опитният експерт-фотограф на едър дивеч от Емоцилмовата корпорация, видя всичко, което се случува. Търпението и умението бяха възнаградени. Той бе прекарал три дни, седнал в хралупата на един изкуствен дъб; три нощи бе лазил по корем из пустошта, като криеше микрофони в храстите на прещипа и заравяше жици в мекия сив пясък. Седемдесет и два часа истинско мъчение. Но сега бе настъпил великият миг — Дарвин Бонапарт бе имал достатъчно време за размисъл, докато сновеше сред апаратите си, — най-великият, откакто бе заснел прочутия и ненадминат стереоскопичен емоцилм за сватбата на горилите. „Великолепно!“ — рече си той, щом Дивакът започна своето изумително представление. „Великолепно!“ Телескопичните му камери бяха прецизно фокусирани — те следваха неотлъчно движещия се обект; той смени обектива, за да заснеме в едър план това безумно изкривено лице (възхитително!); превключи за половин минута на забавен каданс (обеща си изключително комичен ефект), заслуша се междуременно в ударите, стонове, в яростните безумни думи, които се записваха на звуковата пътека на филма; опита какъв ще е ефектът, ако поусили звука (да, така бе решително по-добре); зарадва се, като чу в едно мигновено затишие пронизителната песен на чучулига; прииска му се Дивакът да се обърне, за да може да заснеме в едър план кръвта по гърба му — и почти на секундата (какъв удивителен късмет!) сговорчивият момък наистина се обърна и той успя да снее идеален едър план.

„Да, получи се нещо грандиозно! — помисли си той, когато всичко свърши. — Наистина грандиозно!“ Той избърса лице. Щом вмъкнат в студиото и осезателните ефекти, ще се получи прекрасен емоцилм. Не по-лош — помисли си Дарвин Бонапарт — от „Любовният живот на кашалота“, а това, ей Форду, говореше твърде много!

Дванадесет дни по-късно „Дивакът от Съри“ бе пуснат по екраните и можеше да се гледа, слуша и усеща във всеки първокласен голям емоциносалон в Западна Европа.

Въздействието на филма на Дарвин Бонапарт бе непосредствено и огромно. На другия ден след премиерата усамотението на Джон бе нарушено следобед от долетелия над фара огромен орляк от хеликоптери.

Той копаеше в градината — но копаеше и в собственото си съзнание, като усърдно откопаваше същността на своите мисли. Смърт — и той заби лопатата си веднъж и още веднъж.

*... А всички наши „вчера“
са светели по пътя на глупци
към мухъла на гроба...^[1]*

Докато си казваше мислено тези думи, проехтя потвърдителен гръм. Той обърна още една лопата пръст. Защо бе умряла Линда? Защо я оставиха да се превърне постепенно в човешка отрепка и накрая... Той потрепера. В послушна омекнала тленна плът. Той постави крак на лопатата и я заби ожесточено в твърдата земя.

*... Каквото са мухите за децата,
това сме хората за боговете —
убиват ни, когато им е скучно,
за развлечение...^[2]*

Отново се разнесе гръм — думи, които доказваха, че са правдиви — някак си по-истински и от самата истина. И въпреки това същият този Глостър ги бе нарекъл „върховно справедливи богове“. Освен това

*... Най-сладкият ти отдих
е в съня и ти зовеш го често,
а ужасява те смъртта, която*

е също сън...^[3]

Лопатата му удари о камък, той се наведе да го вземе.

... Заспиваш... Заспиваш...

И сънуваш може би?...

Защото туй — какви ли сънища

ще ни споделят в този смъртен сън?...^[4]

Бръмченето горе в небето се бе превърнало във вой — и ненадейно над него легна сянка, нещо закри слънцето. Като изостави работата и мислите си, той вдигна очи в изумление — разумът му продължаваше да броди из този друг свят на думи, по-истински и от истината, да се занимава с необятността на смъртта и божествата — вдигна очи и видя ниско над себе си орляка от кръжачи из въздуха вертолети. Те прииждаха като скакалци, задържаха се неподвижни във въздуха, кацаха навсякъде из пустошта наоколо. И от търбусите на тези исполински скакалци излизаха мъже във вискозен спортни костюми и жени (тъй като бе горещо) в ацетатни шантунгови пижами или кадифени къси панталонки и фланелки без ръкави, със свалени наполовина ципове — по една двойка от всеки скакалец. След няколко минути бяха вече десетки, застанали в широк кръг около фара — те се взираха, смееха, щракаха с камерите си, подхвърляха (като на маймуна) фъстъци, пакетчета секс-стимулираща дъвка и комплексно хормонални petit beurres^[5]. И с всяка секунда — защото потокът на движението над Хогсбек не секваше — техният брой нарастваше. Като в някакъв кошмар десетките набъбваха, превръщаха се в стотици.

Дивакът се бе отдръпнал назад, за да се прикрие, и опрял сега гръб о стената на фара, бе заел стойка на подгонено животно — местеше с неизказан ужас поглед от лице на лице като обезумял.

От вцепенението го извади и му помогна да се окопоти умело запратено пакетче секс-стимулираща дъвка, което го удари по бузата. Разтърси го внезапно болка и той окончателно дойде на себе си; обзе го силен гняв.

— Махайте се! — изкрещя той.

Маймуната бе проговорила — избухнаха смехове и ръкопляскания.

— Браво, Диваче! Ура, ура!

И сред врявата той долови викове:

— Бича, бича, грабвай бича!

Следвайки словесното внушение, той грабна снопчето възлести връвчици от гвоздеа зад вратата и ги размаха срещу мъчителите си.

Разнесе се вик на подигравателно одобрение.

Той заплашително тръгна към тях. Някаква жена изпищя от страх. Кръгът се огъна точно там, където заплахата бе най-непосредствена, но пак застина здраво на мястото си. Съзнанието, че представляват непреодолима сила, придаваше на тези жадни за зрелище хора храброст, каквато Дивакът не беше очаквал от тях. Объркан, той спря и се огледа.

— Защо не ме оставите на мира? — В гневните му думи се прокрадна почти жаловита нотка.

— Я си вземи няколко бадема с магнезиеви соли! — рече мъжът, който пръв щеше да пострада, ако Дивакът бе продължил напред. Той му протягаше пакетче. — Наистина ги бива, така да знаеш — добави с плаха, предразполагаща усмивка. — А магнезиевите соли ще запазят младостта ти.

Дивакът не обърна внимание на предложеното му пакетче.

— Какво искате от мен? — попита той, като обхождаше с очи ухилените им лица. — Какво искате от мен?

— Бича! — отговориха нестройно стотина гласа. — Покажи ни номера с бича. Искаме да видим номера с бича.

После хорово и в бавен тронав ритъм една по-отдалечена групичка заскандира:

— Ис-ка-ме би-ча! Ис-ка-ме би-ча!

Останалите незабавно подхванаха този призив и то заповтаряха като папагали, отново и отново, като крещяха все по-силно и по-силно, докато на седмото или осмото повторение не се чуваше никаква друга дума освен:

— Ис-ка-ме би-ча!

Те крещяха всички в хор и опиянени от врявата, от дружното си скандиране, от чувството за ритмично сливане, като че ли можеха да крещят така часове наред — почти до безкрайност. Но на около

двадесет и петото повторение врявата бе неочаквано прекъсната. Над Хогсбек прелетя още един вертолет, увисна във въздуха над тълпата и кацна на няколко метра от мястото, където бе застанал Дивакът — точно сред откритото пространство между редицата на зяпачите и фара. Воят на витлата мигновено удави крясъците, но щом машината докосна земята и двигателите млъкнаха, скандирането отново избухна, все така гръмко и настойчиво:

— Ис-ка-ме би-ча! Ис-ка-ме би-ча!

Вратата на хеликоптера се отвори и от него слезе първо русокос и червендалест млад мъж, а след него — млада жена в зелени кадифени къси панталонки, бяла риза и жокейска шапчица.

Щом зърна младата жена, Дивакът се сепна, отдръпна се и пребледня.

Тя се поспря и му се усмихна — с плаха, умолителна, угодническа усмивка. Секундите се нижеха. Устните ѝ се раздвижиха — тя казваше нещо, ала гласът ѝ се заглушаваше от гръмкото скандиране на зяпачите.

— Ис-ка-ме би-ча! Ис-ка-ме би-ча!

Младата жена притисна две ръце към сърцето си и по прасковорозовото ѝ кукленски красиво лице се изписа странно нелепо изражение на силно страдание. Сините ѝ очи сякаш станаха по-големи и по-лъчисти и внезапно по бузите ѝ се търкулнаха две сълзи. Тя отново каза нещо и после с отривист жест на нетърпение простря ръце към Дивака и тръгна напред.

И най-неочаквано зяпачите получиха онова, което искаха.

— Блудница! — втурна се като обезумял Дивакът. — Мръсница! — Като обезумял заудря с бича от възлести връвчици.

Ужасена, тя се обърна да побегне, но се препъна и падна, сред пирена.

— Хенри! Хенри! — извика тя. Но червендалестият ѝ кавалер бе избягал от опасността зад един вертолет.

С викове на радостно оживление кръгът се скъса и всички спонтанно се втурнаха към този магнетичен притегателен център. Болката се превърна в пленителен ужас.

— „Пържи ги в тигана си, пържи ги, дяволе!“^[6] — Обезумелият Дивак отново замахна с бича.

Те ненаситно се скупчиха — блъскаха се и се боричкаха като свине на копаня.

— О, тази плът! — изскърца със зъби Дивакът. Този път бичът се стовари върху неговите плещи. — Смажи я от бой, смажи я.

Запленени от очарованието на ужаса от страданието и движени от вътрешния подтик на навика за единодействие, на желанието за единодушие и изкупление, които обучението им така неизкоренимо бе насадило у тях, те започнаха да имитират яростните му движения, като си нанасяха взаимно удари така, както Дивакът удряше по своята размирна плът или по онова изкусително въплъщение на низостта, гърчещо се сред пирена в нозете му.

— Смажи я от бой, смажи я, смажи я... — продължаваше да крещи Дивакът.

И изведнъж някой запя: „Веселете се в захлас, фордови чеда...“ и след миг всички подеха припева и пеейки, започнаха да танцуват. Веселете се в захлас — обикаляха и обикаляха, като се удряха един друг в шест осми такт. Веселете се в захлас...

Вече бе минало полунощ, когато отлетяха и последните вертолети. Замаян от сома и изтощен от дълго проточилото се безумство на сладострастие, Дивакът спеше сред пирена. Когато се събуди, слънцето вече се бе вдигнало високо. Той полежа още миг, после изведнъж си спомни — всичко.

— О, боже мой, боже мой! — Той покри очи с ръка. Същата вечер орлякът хеликоптери, който прелетя с бръмчене над Хогсбек, приличаше на тъмен десеткилометров облак. Снощната оргия на сливането бе описана от всички вестници.

— Дивако! — провикнаха се първите, които пристигнаха още щом слязоха от машините си. — Господин Дивак!

Никакъв отговор.

Вратата на фара беше открената. Те я блъснаха и влязоха в сумрачното помещение. През свода, в дъното на стаята, се виждаше долната площадка на стълбище, което водеше нагоре, към следващите етажи. Точно под дъгата на свода се люлееха две ходила.

— Господин Дивак!

Бавно, много бавно, като две тромави стрелки на компас, ходилата се завъртяха надясно — север, североизток, изток, югоизток,

юг, югозапад; после се спряха и след няколко секунди се завъртяха, пак без да бързат, обратно, наляво. Юг-югозапад, юг, югоизток, изток...

- [1] „Макбет“, д. V, сц. 5. Б.пр. ↑
- [2] „Крал Лир“, д. IV, сц. I. Б.пр. ↑
- [3] „Мяра за мяра“, д. III, сц. 1. Б.пр. ↑
- [4] „Хамлет“, д. III, сц. 1. Б.пр. ↑
- [5] Дребни масленки (фр.). Б.пр. ↑
- [6] „Троил и Кресида“, д. V, сц. 2. Б.пр. ↑

Издание:

Олдъс Хъксли. Прекрасният нов свят

Роман

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1990

Библиотека „Галактика“, №104

Редакционна колегия: Любен Дилов, Светозар Златаров, Георги Марковски,

Елка Константинова, Агоп Мелконян, Димитър Пеев, Светослав Славчев, Христо Стефанов

Преведе от английски: Виолета Чушкова

Рецензент: Симеон Хаджикосев

Редактор: Анелия Бошнакова

Оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Рисунка на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Добринка Маринкова

Коректори: Паунка Камбурова, Янка Енчева

Английска, първо издание

Дадена за набор на 16.X.1989 г. Подписана за печат на 15.I.1990

г.

Излязла от печат м. януари 1990 г. Изд. № 2291. Формат 70×100/32

Печ. коли 17.50 Изд. коли 11,33 УИК 12,56 060/90 Цена 2 лева

ЕКП 9536615431; 5557–110–90

Книгоиздателство „Георги Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Г. Димитров“ — София

Ч 820–31

© Виолета Чушкова, преводач, 1990

© Кръстан Дянков, предговор, 1990

© Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев, библиотечно оформление, 1990

© Текла Алексиева, рисунка на корицата, 1990

c/o Jusautor, Sofia

Aldous Huxley. Brave New World

Copyright © Mrs Laura Huxley, 1932

Penguin Books, 1974

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.